

בס"ד

קונטרס שם שאול

בענין
חומרות
ואם רשאי מורה הוראה
להחמיר לרבים

הילולת הארי הקדוש
שנת 'כי ידבר שלום אל עמו' (תשס"ט)

בס"ד

קונטרס
"שם שאל"
בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

מוגש בזה לרבנן ותלמידהון
על מנת שיאירו בזה
דברי אמת ושלוש המחכימים
ת.ד. 34355 ירושלים.

נתרם לזיכוי הרבים
ויעשה בו צרכי רבים

תוכן העניינים

(וסימנך ונח מצא ח"ן)

- א-, הקדמות מילין.
 ב, הוראה לעני ועשיר.
 ג-, האם רשאי מורה הוראה להורות חומרא לרבים היבא דמדינא שרי.
 ד-, האם רשאי להחמיר גם על ב"ב, או רק לעצמו.
 ה-, מקורם של דברים בנמרא ובראשונים.
 ו-, בחיוב לימוד זכות על מנהגי ישראל.
 ז-, מי שדוחק לו השעה האם יש לו להחמיר ולשמור שמיטה בזה"ז.
 ח-, תוכחת מגולה מהמבי"ט על המחמירים שגורמים לפירוד.
 ט-, רשאי אדם להחמיר לעצמו בלבד משום מיגדר מילתא.
 י-, דרכם של רבותינו הראשונים בהכרעת ההלכה, כשיש מקום להחמיר ולהקל.
 יא-, המאבד ממונם של ישראל הוא איסור דאורייתא.
 יב-, התורה חסה על ממונן של ישראל, מחלוקת ראשונים מהיכן ילפינן.
 יג-, כשם שאסור לטהר את הטמא כך אסור לטמא את הטהור.
 יד-, שיטת הרדב"ז בהוראה.
 טו-, המחמיר, אם אי שרי לאכול בבית אחרים.
 טז-, ערלה בחצילים.
 יז, כללי ההוראה.
 יח-, דברי הש"ך כשם שאסור להתיר את האסור כך אסור לאסור את המותר אפילו בשל עובד כוכבים ואפילו במקום שאין הפסד.
 יט-, שיטת הב"ח בהוראה לרבים.
 כ-, באיסור חדש בזה"ז.
 כא-, שיטת הגאון היעב"ץ בהוראה לרבים.
 כב-, באכילת סוכר בפסח.
 כג-, ב' מוחלים בשבת א' מל והב' פורע.
 כד-, שיטת הגאון חיד"א.
 כה-, בדין מעשר בלוקח מהגוי.
 כו-, מי רשאי להחמיר על עצמו.
 כז-, דעת השל"ה הקדוש.
 כח-, שחייב מורה הוראה להודיע לשואל שהוא מחמיר בדין זה.
 כט, כשכותב מר"ן בשו"ע ויש מי שמתיר, או י"א.
 ל-, חומרות בדיני מרפות.
 לא-, איזהו ת"ח הוראה מריפה לעצמו.
 לב, שוחט, אם יכול להורות לעצמו.
 לג-, איסור שנתבטל בס' אם מותר לאוכלו, ועוד פרטים.
 לד, אי שרי לקנות מעכו"ם איסור שנתבטל בס'.
 לה-, איסורי אכילה אם מותר בהנאה.
 לו-, שמן שיש בו חשש תערובת שומן חזיר.
 לז-, הדלקת נ"ח בשמן איסורי הנאה או בשמן שיש בו ד"א.
 לח-, טעמים למה אין להורות חומרא לרבים.
 לט-, תשובת הגאון אורח משפט לבד"צ האשכנזים חסידים דירוש"ו.
 מ-, שיטת חכמי ספרד.
 מא, שיטת האדמו"ר יביע אומר שליט"א.
 מב, באכילת בשר כשר אצל המארח.
 מג-, משנתו של האדמו"ר בעל שו"ת משנה הלכות שליט"א.
 מד-, דין חלב בזה"ז במקום דשכיח מריפות.
 מה-, טכנולוגיה בטרפויות, והנהגת ס"ת ע"י מחשב.
 מו-, להחמיר בדבר הנוגע לרבים.
 מז-, בירור חשש איסור באמצעות מחשב, מיקרוסקופ וכו'.
 מז-, אם יש לחייב לבדוק ס"ת ע"י מחשב.
 מח-, אי שרי לבטל איסור לכתחילה.
 מט-, פירוש "בעל נפש".
 נ-, מה מקרי חסיד בעיני רז"ל.
 נא-, הנהגותיו של "חסיד" בעיני רז"ל.
 נב, פירוש "בעל נפש".
 נג, מה מקרי חסיד.
 נד, חסיד, או חסיד גמור.
 נה, חסיד, המתנהג לפנים משורת הדין.
 נו-, חילוק בין בעל נפש, וחרד לנפשו.
 נז-, הנהגות של חסיד בעיני רז"ל.
 נח-, מסקנה דמילתא.

במקום הקדמה

ישמחו המעיינים ויגילו הלומדים, בחמלת ה' עלי ובעזרת צור שוכן רומה, וברוך את"ה שסייעני והגיעני עד הלום לסיים קונטרס זה אסיפת דב"ק ברז"ל על המדובר רבות בפוסקים ראשונים ואחרונים שמפיהם ומפי כתבם אנו חיים להורות לנו הדרך אשר נלך בה, והמעשה אשר יעשון, בנדון המורה הוראה לרבים שמוטלת עליו החובה להורות כפי הדין בדווקא, ולא להחמיר לרבים כדי שלא יבוא לידי איסור גזל, או איבוד ממון והתורה חסה על ממונם של ישראל. ואע"פ דאיכא מחלוקת בראשונים מהיכא ילפינן כמבואר בפנים, הצד השווה שבהן שהאיסור בעינו עומד, ולשיטת הגאון הרשב"ץ בזהר הרקיע (שורש א') הוי דאורייתא.

תא חזי מ"ש בגדלו בשו"ת משנה הלכות (חלק יב סימן תח) ותו"ד, ולפני כמה שבועות ביקרתי בבית הגאון הגדול כקש"ת מוהרי"י וויס (שליט"א) זצלה"ה גאב"ד דעדה החרדית בירושלים וכן ביקרתי לאחר מכן באותה שבוע אצל מרן הגר"א שך שליט"א (וצוק"ל) ראש ישיבת פוניבז' והצעתיו להם סברא זו האמנם הוספתי עוד טעם גדול לפ"מ דקיי"ל בדבר שמדינא מותר ורק מחומרא ייש להחמיר אי מורינן לעניים להחמיר בכה"ג וכו', והנה מבואר דהמחמיר על העני הרי הוא מוציא ממנו ממון והו"ל ספק גזל עניים, וא"כ לפעמים שיש כאן שתי ברירות לפנינו ספק גזל עניים רבים שהוא ספיקא דאורייתא, וספק איסור שביעית שהוא ס"ס דרבנן, ובפרט לפעמים שיש לו לעני כמה ילדים וא"א לו להחיות את בניו וביתו מממונו המצומצם מאד אפילו כדי חייו ואם נחמיר עליו בחומרא אתי לידי קולא או שבלית ברירה יבטל מלימוד התורה וילך לבקש פרנסה שחסר לו או שבכלל יוציאו ממנו ממון שלא כדין והו"ל בכלל גזל עניים ואם של רבים כ"ש שהוא גזל רבים ועכ"פ התורה חסה על ממונם של ישראל אפילו אם הם מוחלים ולכן צריך להזהר בזה כדת מה לעשות, שלא תהא חומרא דאתי לידי קולא. וכו' ע"ש. והבאנו דבריו באורך בפנים. וכמו כן שלא יבוא לידי איסור מינות כמו"ש בשו"ת משנה הלכות (חלק טז סימן קלז) בשם הגאון ויעש אברהם ע"ש והבאנו דבריו עד עתה לא מצינו מי שנוהר בזה וכמעט מי שרוצה לנהוג כך בדור יתום יהיה רמות רוחא כי מורה

בפנים. וראה נא מ"ש הגאון בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סימן קעה) וז"ל, סוף דבר על מנהיגי ישראל מוטל לא לחפש קולות ולא חומרות אלא להשתדל להעמיד דת על תלו ברצון ה' כפי המצב בדור עני זה ע"ש. ועיין עוד להגאון בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יד סימן נ אות ז') ובשו"ת ציץ אליעזר (ח"ה סי' ט"ו פרק ט"ו) ותו"ד, ולכן אין לנכב בזה חומרות כפי שראיתי לכמה מאחרוני זמנינו אשר למעשה קולות המה בונשמרתם, ועלינו ללכת בזה בעקבות שיטת השו"ע בזה וכו' ע"ש. וכבר צווחו על זה ככרוכיא רבותינו הגאונים ובהם הגאון הרדב"ז, וביותר מזה הגאון בשו"ת היעב"ץ ועו"פ, והמכה בפטיש האדמו"ר בשו"ת משנה הלכות בספריו והודב"ק משנתם הסדורה בפנים. ודי לי בזה כדי לצאת י"ח אקדמות מילין.

רבות טרחתי באסיף ובחריש מהגמרא ראשונים ועד היכן שהשיגה ידי יד כהה באחרונים, ועכ"ז השתדלתי לקצר בדברים. וסחדי במרומים כי כל הכתוב פה לחיים, אפס קצתו תראה. והמעייין בפוסקים יראה כי יש הרבה אריכות גדולה, והסתעפות לענינים נוספים מענין לענין ובאותו ענין, ואשר על כן נגעתי במעט מהמעט. ואי"ה ויגזור ה' עלי לחטו"א בלו"ן שוב אשוב להשלים את אשר נמצא עימי בכתובים.

ולמודעי בעינן, כי קראתי קונטרס זה בשם "שם שאול" העולה בגימט' שאול חנן-יה ואקנין, והיא מוצאת מדכתיב בשמואל (א', יא, טו) "וילכו כל העם הגלגל וימלכו שם את שאול לפני ה' בגלגל, ויזבחו שם זבחים שלמים לפני ה', וישמח "שם שאול" וכל אנשי ישראל עד מאד".

וכבר ידוע בפוסקים דצריך אדם לרמוז שמו שמו כדי שלא יבוא לידי יוהרא כמו"ש מופה"ד החיד"א בשם הגדולים חלק ספרים (מערכת ז' אות כו) ותו"ד, ועתה אשר עינינו הרואות שמזמן הגאונים כל מחבר ספר כותב שמו עליו יש להחזיק במנהגם, ושאני התנאים ואמוראים שכתב בספר החסידים (סי' שס"ז) דיש מהם מי שנהג זה שלא להזכיר שמו דלפי עליונותם המופלא היו נוהרים גם בזה הדקדוק וכונתם לשמים. אך מזמן הגאונים שכבר הוא שלם ורצה לקיים גם זה הדקדוק, דלא יבצר שלא יודע בדורו ואע"ג דלבו לשמים וכונתו

לשובה איכא לזות שפתים שרוצה להראות חסידות יותר מכמה גאוני וגדולי עולם עכל"ק.

ותכלית עמלי בחיבור זה להביא לפני כת"ר צדדי השקו"ט בהלכה על אופניו. ומזה יראה החכם ויבין לישר אורחותיו על הצד הטוב ביותר.

וכדרכי בקודש לא אסור ממנה להביא לשונות הפוסקים ככתבם, למען הסר ספק בהבנת הענין. וח"ו שאומר על דבר שאינו שלי, שלי הוא. או להתהדר באיצטלא ועמלם של רבותינו הפוסקים מבלי להזכיר שמם. וכבר הבאתי בהקדמה לשו"ת ויען שאול ח"ב בענין הגזול ד"ת וכותבם על שמו. לך נא ראה דב"ק מופה"ד הנחיד"א מ"ש בזה שם.

וכפי שכבר ידוע לרבים במקום גדולים אל תעמוד, ואף כאן אין אני מכריע בנדון. ואף אומנם אם יהיו כל דברי אלה אשר כתבתי, לעזר כנגדו, והיה זה שכרי ביום מחר.

וסמוך לחתימה ברכה, גרסינן בירושלמי ברכות

(פ"ד ה"ב) רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש, וביציאתו תפילה קצרה וכו'. בכניסתו מהו אומר, יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שלא אקפיד כנגד חברי ולא חברי יקפידו כנגדי שלא נטמ' את המהור, ולא נטהר את הטמא. שלא נאסור את המותר, ולא נתיר את האסור, ונמצאתי מתבייש לעולם הזה, ולעולם הבא עכ"ל. אומנם הגירסה בנמרא ברכות (כח:) שונה ממ"ש הירושלמי, ולכל הדברות הקדושות הכל עולה בקנה אחד שיזכה להורות כפי האמת בדווקא. ואני תפילה להי"ת שיהיה חלקי עם יושבי בהמ"ד לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא אבי"ר.

וקנצי למילין אשים, וכאן שבת קנה במקומו ביום הילולת האר"י הקדוש זיע"א. והי"ת יאיר עינינו בתורתו, ונזכה לכוין לאמיתה של תורה. אבי"ר.

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

בס"ד פ-סח שנת "בשמך אשא כפי" (ה'תשס"ט).

הן היום חזרתי לחפש חיפוש אחר חיפוש בספרן של צדיקים קמאי ובתראי ואספתי אל מקום אחד את השינה ידי יד כה"ה דע"ת רבותינו על הראשונים ואחרונים אשר בו ישקו העדרים מבארה ש"ת וראיתי בזה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בהא דקיי"ל שאין למורה הוראה להחמיר ולהורות לרבים היפך המפורש בהלכה והציווי בזה להורות כפי הדין בדווקא. ואיכא בהו חשש איסור להפסיד ממון ישראל בידים ומידי ספק גזל לא יצא, ואין לו מחילה ביה"כ עד שירצה את חבירו כידוע. וכבר הליץ בזה הגאון החיד"א במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים להחמיר לרבים. וכבר מחו להו אמוחא, ובפולסין דנורא כאשר יתבאר לקמן מפי רבותינו הקדושים ועוד מלשונות של זהרית כדרבנות. ואשרי משכיל א-ל דל, ביום רעה ימלטהו ה' ודוק היטב כוונת הדברים בזה. ובהמשך דברינו יתבארו חששות נוספים בזה.

יצאתי באחד אריך ואחד קצ'ר ונתארכו הדברים בתוך הכתיבה מענין לענין באותו ענין, ויש בהם אריכות גדולה ועצומה ומכל המסתעף בזה עד מאוד כידוע, ואם אמרתי אספרה כל הציונים והשקו"ט בזה תקצר היריעה, ובמקו"א כתבתי בכמה דברים ביותרת מהיריעה הקצרה כאן. וכאן הבאתי קצת מז"א ובראשי פרקים בנחישיה רבה. וכ"ש להעמיד על האמת. ומאתו אשאל מענה לשון כי הוא יודע תעלומות. והחפץ יותר ממה שכתוב כאן ידרשנו כאשר תאוה נפשו ברז"ל. ומאתו אשאל מענה לשון כי הוא יודע לב תעלומות. ויה"ר שלא תצא תקלה מתח"י, ותשרה השכינה במע"י. אכ"ר.

הקדמת מילין.

א. את קס"ת נתתי בענין, לברורי בדבר המותר ע"פ ההלכה אי שרי להורות לרבים להחמיר או לאסור. והאם יש נ"מ בין להחמיר לעצמו ובין לאחרים, ועוד פרטים.

פתח דברייך יאיר מ"ש הרה"ג חיים דייטש בספר "אהבת חיים" פרשת שופטים לפרש ע"ד הדרש הפסוק "שופטים ושומרים תתן לך בכל שעריך" והוא לשון יחיד, ואח"כ אמר "ושפטו את העם" בלשון רבים, והול"ל תתנו לכם?, ונ"ל בס"ד ע"ד דאיתא במשנה מה נעשה לבית אביך שמחמירין על עצמן ומקילין לכל ישראל וכתבו התוס' בע"ז (כא): ד"ה מאי טעמא, שבכמה דברים החמיר לעצמו והקיל לאחרים וכן נמצא הרבה פעמים בפוסקים שיחמיר לעצמו, ולאחרים יפסוק הדין להקל. והיינו דאמר שופטים ושומרים תתן "לך" דייקא "בכל שעריך לשבטיך" דהיינו שאתה לעצמך תוכל לברור כאיזה פוסק שתמצא להחמיר על עצמך אף אם דיין ופוסק אחר מיקל כמו ר"ג שעשה, אבל "ושפטו את העם" דהיינו להורות הלכה לרבים צריך שיהיה "משפט צדק" דייקא דהיינו כפי יושר הדין לא להחמיר יותר משורת הדין וההלכה. עכ"ל. ועיין עוד להרה"ג רפאל צבאן

וצוק"ל בספרו נפש חיה על פרשת משפטים (ח"ב עמוד רל"א) עה"פ "לבלי רום לבבו" תוכחת מגולה ותו"ד, כשרואה אחיו צדיקים וכשרים נראה לו שזה לא מספיק והם צריכים להתנהג בחסידות יתר ולכך ישנא אותם. זה טעות, כי המחמיר מחמיר לעצמו ולא לאחרים. ולא מצינו בתורה שחייב אדם להיות חסיד, ודוד המלך אמר על עצמו "שמרה נפשי כי חסיד אני" דווקא לעצמו, אבל לאחרים אמר "אשרי איש ירא את ה', ובמצוותיו חפץ מאוד" וכו' עש"ב. וכתב בספר פנים יפות ויקרא (יא, מז) וכיון שענין הכתוב הזה להבדיל בין מריפה כשרה למריפה פסולה שלא להחמיר אלא כפי הדין ממש. וז"א אלא להורות לאחרים, אבל לעצמו יכול להחמיר בדבר שיש בו הוראה. והיינו דכתיב "לא תאכל" לשון מאכיל לאחרים וכו' ע"ש.

וראיתי פה קדוש מדבר להאור החיים עה"ת (ויקרא, כו, ו) ותו"ד, עוד יתבאר על דרך אומרם (אבות פ"ב) ולא עם הארץ חסיד, פירוש שאסור לעם הארץ להתנהג בחסידות שיעשה חומרות וגדרים כמנהג החסידים, כי לפעמים יעשה חומרא בדבר שהוא אדרבה עברייך, כי ימצא חסיד שירצה לגדור עצמו לקיים מצות עונה בימים המקודשים

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

בזה הדקדוק וכונתם לשמים. אך מזמן הגאונים עד עתה לא מצינו מי שנוהר בזה וכמעט מי שרוצה לנהוג כך בדור יתום יהיה רמות רוחא כי מורה שכבר הוא שלם ורוצה לקיים גם זה הדקדוק, דלא יבצר שלא יוודע בדורו ואע"ג דלבו לשמים וכוונתו לטובה, איכא לזות שפתים שרוצה להראות חסידות יותר מכמה גאוני וגדולי עולם. ע"ש.

ג. ותמימות דעים יש בדברי רבותינו ראשונים ואחרונים האשכנזים וספרדים גם יחד שאין אדם רשאי להחמיר לאחרים במקום שמעיקר הדין מותר. ובעונ"ה בזה"ז כל בני תורה אשר צריכים לקנות בשר ועוף וכו' צריכים לשלם ממיטב כספו וממיטב קרנו, ובלא"ה אין הקרן והקומץ משביע את האר"י, וגם כסף בידם לא בנמצא, ובמקום לימודם בכולל אין די השב גמול בכסף אשר מקבלים כדי מחייתם, ומקצתם אף סובלים חרפת רעב עד שנאלצים לכתת רגלם ולפשוט ידם כדי מחסורם אשר יחסר, ויש מהם אף שנופלים עול על הציבור וכו' כידוע, והתורה מה תהא עליה, ולדידי פשיטא (וכ"ן מהאחרונים) דהאידינא יש לצרף מאי דאיתא בפוסקים שכתבו להקל במקום הפסד או עני וצורך שבת ויו"ט וכו'. ועיין בסמוך מ"ש בשם האדמו"ר משנה הלכות שליט"א. וראה עוד בתוספות יום טוב אבות (פרק ה) שלי שלך ושלך שלך חסיד, לא שמבזבז כל אשר לו שהרי אמרו כתובות (דף נ') המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, שלא יבזבז יותר מדאי ויהיה הוא בהכרח מוטל על הבריות, אלא במוותר כפי הראוי איירינן וכו'. עכ"ל.

הוראה לעני ועשיר.

ד. וברירה לי הא מילתא כי בדבר המפורש בשו"ע להקל, אין מקום להורות לרבים להחמיר לאחר שקבלנו עלינו הוראות מר"ן השו"ע. ואיפוך אנא, דלשון של זהורית הזהירונו רבותינו דבעל נפש יחמיר לעצמו, והחמיר תע"ב, אבל לאחרים ציונו רבותינו להורות כדין המפורש בשו"ע אם להקל ואם להחמיר. ואף בזה יש מקום לעיין אם כלל זה נאמר רק לעצמו או אף לב"ב, ובמקום צער ודוחק ומחסור צ"ע אם יכול אדם לכפות על ב"ב חומרות ולהשאירם בחוסר כל (ועיין בשו"ת יד אליהו סימן נה ובגליון מהרש"א יו"ד סימן רמ"ב) ומה לי להכביר במילים וע"ז אמרו פוק חזי מע"ד.

ותהיה בעינינו מצוה גדולה לשמש ממתן בליל כיפור, כמו ששמענו שהיה מעשה בן וכדומה, לזה צוו חז"ל שאין לעם הארץ להתנהג במדת חסידות, והוא מאמר ה' כאן אם בחקתי תלכו שהוא עסק התורה, אז ואת מצותי תשמרו פירוש תעשו לכם משמרת כדי לקיימם גדרים ושמירות ולא זולת זה. עכ"ל.

ב. ומצאתי בזה למופה"ד הגהיד"א אשר רגל על לשונו בדוכתי טובא בברכ"י (יו"ד סימן שלא סק"כ) וז"ל, והרוצה להחמיר בתוך ביתו הנה מה טוב דלא גרע מדאמרינן (חולין לו:) דיחזקאל היה נוהר מהורה בה חכם. ולא שייך לומר כל הפטור מן הדבר וכו' כיון שהוא מתנהג בחסידות על דרך שכתב המרדכי בברכות (בתחי). בשגם לאיש אשר אלה לו, יותר טוב היה אם ישם אליו לבו לדקדק בדברים חמורים מאלה שהם עיקרי הדת וענשן של מדות וכו'. ולכל הדברות אין להורות ברבים להחמיר בדבר שנתפשט המנהג להיתר ופסקו כן רבנן בתראי בתשובותיהם ובמקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים להחמיר לרבים. והדברים פשוטים. ויותר מהמה בני הזהר במשקל החסידות ובין תבין בינה לעתים עכ"ל. וכתב בהערות שם (אות כא) גם מהר"ם בן חביב בסוף התשו' הנ"ל כי שאין לשנות המנהג שנהגו כגדולי עולם וכו' ע"ש. וזה האחד המקומות המפורשים והברורים ביותר בה גילה רבינו דעתו שאסור להחמיר בהוראה לרבים הפך הדין על סמך דברי המקובלים וכדו', ומי שרוצה להחמיר בביתו יעשה וחסיד יתקרי. וגם בזה כותב שראוי לשית לב לתיקון המדות הרעות קודם שיצבור עומרים חמרים ומוקורו בדברי הרמב"ם בהל' דעות פ"א ה"ה שדרך החסידות היא להחמיר ולהתרחק מגובה הלב ושאר דעות יותר ממדה הבינונית שהזכיר שם קודם. ע"ש. וכבר הארכתי בזה במבוא לברכי יוסף או"ח ובפאת דוד על מחזיק ברכה יו"ד בתחי' והבאתי שכן מבואר בכמה מקומות בדבריו וזה"ה, עכ"ל ע"ש.

וכתב החיד"א בשם הגדולים חלק ספרים (מערכת ז' אות כו) ועתה אשר עינינו הרואות שמוזמן הגאונים כל מחבר ספר כותב שמו עליו יש להחזיק במנהגם, ושאני התנאים ואמוראים שכתב בספר החסידים (סי' שס"ז) דיש מהם מי שנהג זה שלא להזכיר שמו דלפי עליונותם המופלא היו נוהרים גם

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

על העניינים והאביונים שהתורה חסה על ממונם של ישראל, וביותר נפש עמלה ותלו ביה טיפלי ואינו רוצה להטיל עולם על הבריות שזכותו גדול וממונו ממש כממון הקדש שאסור לאבדה עכ"ל. והנה הרא"ש בתשובה זאת מדבר בדיני איסור חמץ בפסח בענין מים שלא לנו, שנראה דעתו דיש מקום להקל לעניים יותר מבעשירים. וכן שמעתי מפה קדוש מו"ה הגדול אור היר"ה ז"ל כשבאים ושואלים ממנו הוראת איסור והיתר ובפרט בדינים של חג הפסח כשהיה השואל עשיר ובינוני שיש ביכולת בידו היה פוסק לו להחמיר. וגם אנכי הצעיר הולך בעקבותיו להורות למי שיש יכולת בידו להחמיר. וכשאין היכולת בידו, להקל. והרי לך לפניך תנא דמסייע לן הוא הרא"ש ז"ל כדבר האמור. עכ"ל ע"ש.

הן אמת דמ"ש מוהר"ף יהא ברוך שכי"ב כתב בשו"ת מהר"י מינץ (סי' טו) וז"ל, כי לפעמים תמצא גאון שאוסר דבר נגד דעתו מטעם או מסיבת מה, אבל דעתו נוטה שהוא היתר גמור, ואז אם בא מעשה לידו והשואל הוא עני, או אם הוא ערב שבת אפילו הוא עשיר, שכבוד שבת עושהו כדין עני מתיר לו. והמנהג לומר הטעם לזה מפני עני ולזה מפני כבוד שבת, כדי שלא יתמחו שלפעמים אוסר ולפעמים מתיר. ע"ש. וכן דרכם של רבותינו בעלי ההוראה האמיתיים כידוע ומפורש בדב"ק.

צא ולמד מ"ש בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סימן קכט), וכשאמרנו שהחמיר לעצמו תבא עליו ברכה, מכלל שהמורה לאחרים ילמוד מבית הלל שמחמירין לעצמן ומקילין לכל ישראל. אבל במקום הפסד מרובה, אפילו לעצמו אין להחמיר שלא לעבור על כל תשחית והתורה חסה על ממונן של ישראל עכ"ל ע"ש. הרי לפניך שאפילו לעצמו אינו רשאי להחמיר במקום הפסד מהטעם שזכר הרב.

וכתב בשו"ת הרמב"ם (סימן קמג), ואסור למורה הוראה לאבד ממון ישראל ולאסור דבר המותר לגמרי, ואפילו אחר גזרת חכמים, אם כן אין לדבר סוף עש"ב. וז"ל הרמב"ם בהלכות דעות (פ"ג ה"א), לפיכך צו חכמים שלא ימנע אדם עצמו אלא מדברים שמנעתו התורה בלבד, ולא יהא אוסר עצמו בנדירים ובשבועות על דברים המותרים, כך אמרו חכמים לא דייך מה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים, ובכלל הזה אלו שמתענין תמיד אינן בדרך טובה, ואסרו חכמים

ומילים כדרכונות ראיתי בזה לאדמו"ר בשו"ת משנה הלכות (חלק יב סימן שפה) וז"ל, וכבר ראיתי כמה שמחמירין על עצמן בחומרות יתירות ומוציאין הוצאות גדולות על החומרות ולפעמים לא ימצא לו על כל אלו וישארו בני ביתו ובניו בלי לאכול ח"ו וצער אדיר. וכעין ששאלו לי פעם בא אלי אברך אחד בעל משפחה של ט' ילדים בלע"ה ואשתו והוא ואמר שהוא מחמיר על [עצמו] חומרת חדש, האמנם היות כי עכשיו אין לו לחם זה כבר כמה ימים והילדים בוכים ואין להם מאכל?, והשבתי לו, שיוכל להחמיר על עצמו בחומרות, אבל איך לא יחוס על הילדים לצערם בלי מאכל ח"ו. או לפעמים ע"י שצריך הוצאות מרובות אח"כ מקילין בעצמן באיסור גזילה שהרי צריכין לשלם כל אלה החומרות ע"י כסף שבא שלא ביושר וח"ו גזל או אבק גזל ושקר וחתימות שקר או צדקה וכיוצא בו ומצדיק מעשיו שצריך להוציא על החומרות וזה הוא ממש חומרא דאתי לידי קולא פעמים איסור גזל ממש וכ"ש שאם מחמיר לאחרים שנוול מהם ממון ממש וכו' ע"ש. וכתב עוד בשו"ת משנה הלכות (ח"ה סימן קד), ובהא פירשתי הכוונה בודיו רבינו ניסים שנדפס בסידורים ליו"כ קמן את אשר אסרת התרתי, ואת אשר התרת אסרתי. והקושיא מפורסמת תינח אשר אסרת התרתי עבירה גדולה היא וצריכה כפרה, אלא את אשר התרת אסרתי וכי מאי איסורא עבדי, אדרבה החמיר?, אבל פשוט דכוונתו על דרך הירושלמי הנ"ל דכשם שאסור להתיר האסור, כך אסור לאסור המותר וא"כ ודאי צריך כפרה אתרווייהו וכו', ומעתה תלמידי אהובי חגור הרבך על ירך ואל תתחבר להולכי חשך לפסוק הלכות כפי מה שנראה להם ולגבב חומרות ואיסורים שלא שערם אבותינו, אלא תיגע עצמך בכל הספק לברר האמת בכחא דהיתרא ע"פ התורה הק', או שתשאל למורה הוראה אמיתי צדיק ועניו אשר כל כוונתו לש"ש ע"פ התורה אשר יורוך לא תטה ימין ושמאל וח"ו לא להקל ולא להחמיר על תורת משה רבנו ע"ה. עכ"ל.

ה. ועוד מצאתי בזה חבל נביאים מתנבאים כמעט בסגנון אחד, עיין למוהר"ה פלאנץ בגנזי חיים (מערכת ה' אות יט, דף סה ע"ב) ותו"ד, כתב הרא"ש בתשובת בשמים ראש (סימן קמ"ז, בסוף התשובה) וז"ל, אבל הוי זהיר שלא להחמיר יותר

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

מקום לחוש כעת לחששות שהזכיר בהיות שכבר פסקו האחרונים להתיר בכמו אלו וכו' ע"ש. וכיו"ב בשו"ת משנ"ה (חלק ח' סימן קלג) וז"ל, ואדרבה גם הוא בסוף אמר כי מצוה ללמד זכות על בני ישראל שעושיין עירובין, ולא כמו שבעונ"ה בימינו אלה שדוקא מחפשיין ללמד חובה. ובעונ"ה בכמה איסורים חמורים מחפשים אחר קולות כידוע לכמ"ע כשנוגע לעצמו וכשנוגע לרבים מחפשים אחר חומרות. והמחמיר יחמיר לעצמו, אבל לרבים אין להחמיר מה שלא החמירו אבותינו ואבות אבותינו וזה פשוט לפענ"ד מאד. ע"ש.

וכתב בשו"ת שואל ונשאל (ח"ב, או"ח סימן ה), ומזה נלע"ד פשוט דבשנתנו זאת התר"פ דהחטים שמורים הוסיפו בהיקר על אחת רבע מהחטים הפשוטים ומשאר חטים דשאר שנים הא ודאי טפי עדיף להתיר מלהיות מצטמק בימי הפסח כחצי מן הראוי, ובפרט למי שבא לדחוק על בני ביתו דאין זה חומרא אלא קולא להמנע ח"ו משמחת יו"ט בשביל חומרות וחומרי חומרות. וכ"ש שאין לנהוג ולא לעמוד במנהג המחמירים שלא לאכול מכל דבר רק השמור ומהם שאין אוכלים שמן רק מתיכים אליה במקום שמן וכיוצא וכו' עכ"ל ע"ש.

ו. ודין גרמא עזי"רא, כי הרבה חומרות שיש בזה"ז החושבים ש"החומרה הוא דין", והרבה לא ידעו ולא יבינו להבחין בין דין לחומרא, ובחשיכה התהלכו, והמריבות תופסים מקום נכבד בכל בית. ובאה"ן בצדק אומר, כי אין זה חדש תחת השמש, וכבר היו דברים מעולם. וצדה עיני בהנהגת גדולי האדמו"רים זצ"ל ומוכא בספר "אוצרותיהם של צדיקים" (עמוד שכ"ח) מעשה מהרה"ק מאפטא שבאו אליו זוג צעיר ביו"ט האחרון של חג ובקשו להתגרש רח"ל. ושאלם הרה"ק מאפטא לסיבתם, והשיב הבעל כי הוא מקפיד לאכול מצה שמורה בדווקא, וזונתו אינה מקפידה בזה והם אינם יכולים להשתוות בניהם. לשמע דברים אלו צוה הרה"ק לקרא לרבנית ושאלה אלו מצות היא נתנה לו לאכול בליל הסדר בשנה זו, והרבנית משראתה כי הרה"ק יודע מטעוה השיבה, שהשנה מרוב טרדות וההכנות לחג כשבאו בני העיר כמידי שנה לקבל מצות לליל הסדר טעתה וחילקה גם את המצות השמורות של הרב לבני העיר, וכשהרגישה בטעות סמוך להתקדש החג בלית ברירה לקחה מצות פשוטות והניחתם בשולחן במקום המצות

שיהא אדם מסגף עצמו בתענית, ועל כל הדברים האלו וכיוצא בהן צוה שלמה ואמר אל תהי צדיק הרבה, ואל תתחכם יותר, למה תשומם. עכ"ל. וכ"כ בשו"ת משנה הלכות (חלק טו סימן קלז) וז"ל, והגאון מצעכענאווי בס' ויעש אברהם כתב בדבר שיש מחלוקת הפוסקים ואיפסיקא ההלכה כחד מ"ד לקולא לא חש להחמיר והיה נדמה בעיניו כאפקרותא נגד חז"ל על מי שרוצה להחמיר. ופעם היה אצל בנו, ותינוק השתין מים ולקח רביעית מים ושפך עלי, ועמד שם איש אחר והוסיף מים וגער בו הגאון ז"ל כי זה דרך מינות וחוסר אמונה בחז"ל. שאמרו שסני ברביעית מים לבטל מי רגלים. וברמ"א יו"ד סי' קט"ו ובמנחת יעקב בסולת למנחה כלל ע"ו דמי שרוצה לנהוג חומרא במה שלא החמירו בו האמוראים כגון מה שנתבטל בששים או בכלי שני הוי כמו מינות ויצא שכרו בהפסדו וכו' ע"ש.

כיו"ב כתב הגאון בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יד סימן נ אות ז), ומדי דיוננו בנוגע ללקיחת תרופות בשבת, יש לדעתו להזהר מלהפריז בחומרות בזה, וחשוב לדעת ולהזכיר מ"ש בשו"ת רדב"ז (ח"ג סי' אלף ס"ח) ומביא זאת בשם גדולי הראשונים דהך איסורא משום שחיקת סמנין היא גזירה דרבנן בעלמא היא וקילא טפי מאמירה לעכו"ם ומשום שבות דרבנן ואפילו מאמירה לעכו"ם בשבות דרבנן ע"ש, ורמז מזה בקצרה גם בביאור הלכה שם לסעי' ל"ז ד"ה וכן אם יעו"ש, ומוסף ע"ז לעיין בספרי ציץ אליעזר (ח"ח סי' ט"ז פרק ט"ו) מ"ש מקום לחקל עוד ביותר על בזה"ז דאין מצוי שחיקת סממנים ולא בקיאים בזה ע"ש ולכן אין לנגב בזה חומרות כפי שראיתי לכמה מאחרוני זמנינו אשר למעשה קולות המה בונשמרתם, ועלינו ללכת בזה בעקבות שיטת השו"ע בזה יעו"ש וכו' וד"ל. עכ"ל.

ועיין בשו"ת חלקת יעקב (או"ח סימן קפג) ותו"ד, ובנוגע אל הספקות אשר העיר, תמהני הלא כבר ידוע שרבותינו הראשונים והאחרונים צעקו ככרוכיא על אלו שמחמטים לחפש חומרות בהלכות עירוב דהלכה כדברי המיקל בעירוב, וכמ"ש הרא"ש בפ"ק דעירובין גבי פלוגתא דר"ח בר רבא ור"ה. ומי זומר מ"ש הרא"ש בתשו' (סי' כ"א) שכ' על אחד שהחמיר בצוה"פ שהוא מכשיל הרבים בחלול שבת. והתשב"ץ (ח"ב סי' ל"ז) כתב, דדרך ת"ח לתקן עירובין ומי שלבו נוקפו בזה הדימוזת גמורה הוא או מינות נזרקה בו, ובכן מה

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

השגחה פלונית שאינם מקפידים בזה, וכיו"ב מעניין רכילות ולשון הרע וכו'. אפס קצחו אספר, וכולו הרי ידוע כיו"ב מהניסיון לכל מורה הוראה לרבים ותסמר שערות כל אנוש בר דעת.

ז. ובעתה אחישנה מ"ש הרה"ג בשו"ת דבר אמת (מונסוניגו, סימן א', דף ב' ע"ג) ד"ה והנה, והנה ראיתי כמה חכמים מתחכמים כ"א בונה במה לעצמו בענין רביעית ובפרט בהיותינו יושבים במסיבת המון בעלי בתים וכ"א לוקח הכוס בידו וישער כמה טיפות כתאוותו ורצון לבו זה אומר כך הוא השיעור וזה אומר כך הוא השיעור ותלמיד נעשה כשחוק בפני ההמון. ולפעמים תלמיד שהתחיל ללמוד כאשר התחיל לראות מאורות יתחכם בפני גדול הדור שלא לשתות בכוס ששתה הגדול ממנו זה נגע פשה בדור הרע הזה ונתקיים דברי רבותינו נערים פני זקנים יבינו. ולא ידעו ולא יבינו ל' חכמו, שכל העושה דבר חומרא בפני מי שגדול בר נידוי הוא וכמו"ש התוס' ומהרש"ל והוא מוסכם מכל הפוסקים וכו'. כי אנכי הוואה שהמכה העצומה הזאת הולכת ועולה במעלות ונמשך זה מחמת גדולי הדור ה' ישמרם שענותם וצדקותם גברה, ומזה נמשך שהקמנים הנו' נראה בעיניהם כי כך היא חובתה, ואדרבה הם ברוח בינתם יודעים לטהר את השרץ ודקדקו הרבה המבדיל כר"א חסמא ולא ידעו תועי רוח בינה שהם לדעתם עושים חסידות. וע"ז אני קורא ויחננו בחס'רות וכו'. ומי יתן ידעתי ואמצאהו לאיזה ת"ח בדור יתום הזה שיש לו איזה הלכה ברורה ופסקה שעליה יש לסמוך בהחלט שהיא מוסכמת, ובפרט מן הפרט בענייני ברכת הפירות, איש כזה אנא אמינא כמודים דרבנן דמובילנא מאניה ביה מסותא, וארוץ לפניו כעבד לשמשו ואפילו אם יהיה במדינת הים בקצוי ארץ וים רחוקים אכתת רגלי ואלך מהר לגבעה לשחר פניו ולשקוד על דלתותיו יום יום כדי לשמשו, ומאחר שבכל דבר ודבר יש בו מחלוקת הפוסקים ממילא הדר דינא דעבד כמר עבד וכ"א יש לו על מי לסמוך. וכאומרם ז"ל כדאי הוא פלוני לסמוך עליו בשעה"ד וזה נזכר בדברי חז"ל במילתא דאיסורא, וכ"ש כי האי שאין בהם רק דקדוקי עניות ובפרט בפני מי שגדול. ועיין רואה להר' פרי האדמה הוא והרב אחיז זיע"א רקדו בשמחת בית השואבה תוך י"ב חודש על הרב אביהם שלא לבטל אחר דברי הרבנים שהקילו,

המהודרות. ואז פנה הרה"ק מאפמא אל הווג ואמר להם, הנה שמעתם והנכם רואים שאפילו לא הפרתי את שלום הבית עבור זה וכו' ואדרבא כללתי עצמי עם כלל ישראל שרובם של אחינו אוכלים מצות אלו וכו' עכ"ד הרה"ק מאפמא זיע"א. ע"ש.

ועו"ב שם (עמוד שכו) בשם ספר ארץ החיים (ירושלים תשס"א עמוד לט) וזתו"ד, הרה"ק רבי אשר מסמאלין זיע"א (בהרה"ק רבי אהרון מקארלין זיע"א) הקשה על סמיכות "אלהי מסכה לא תעשה לך" לפסוק "את חג המצות תשמור", ואמר בפה קודשו שיש הרבה חסידים שנוהרים דוקא לאכול שמורה בפסח ועי"ז באים כמה פעמים לידי כעס מחמת שב"ב אינם נוהרים ונשמרים כדבעי, וידוע מארז"ל כל הכועס כאילו עובד ע"ז (שבת קה:) לכן סמכה התורה פסוקים אלו שיותר טוב שלא לאכול שמורה משיכעס. וכן שמעתי מא"א אשר אצל הרב הצ' פנחס מקארעין מצא פעם א' בפסח בקערה חתיכת מצה והיה בנו הרב משה בכעס על המשרת, ואמר הרב פנחס לבנו ה"ר משה מה אתה בכעס, כעת מותר לך לאכול לחם חמץ הי"ר וכו' ע"ש עוד מזה בשם רבינו שר שלום מבבל, ומהנאון דברי חיים מצאנו זיע"א.

ומה מאוד ירע ליבנו ודווה ליבנו ועינינו רואות וכלות באשר נודע למשתדכים כי צד אחד נוהג בחומרות ע"פ שיטה אחרת שהוא נגד דעתם ובסיבה זו מבטלים השידוכים כידוע לכל.

ולא זו בלבד אמרו, אלא שכל אדם לא אוכל שום מאכל אם אין זה תואם לעמדתו והשקפתו ולהשגחה שהוא חפץ ביקרה ובגלל הדבר הזה מחלוקת ושנאת חנם בין איש לאשתו ומנעוריה בית אביה, ובין אב לבנו, או חתן וחמיו, או בין אדם לחבירו. ומכ"ש אותם הבעלי בתים שאינם יודעים כלל מהות עיקר הדין ושורש החומרא היוצא. ואילו ידעו להבחין בין דין שהוא מעיקר ההלכה לבין חומרא, החרשתי. ומה נעשה בעונ"ה כי הרבה מהם לא ידעו ולא יבינו בחסר יתהלכו, ושנאת חנם על בלי מה. זו תורה וזו שכרה? ואין הש"ר שווה בנזק המלך. והדברים ארוכים וידועים ויפה לזה השתיקה, ואשים כף ומעצור לפי. ובדידי הוה עובדא באחד שהחמיר על עצמו לקנות עופות רק מהשגחה מסוימת בסיבת צומת הגידים וכששאלתיו מה זה צומת הגידין, לא ידע במה דברים אמורים, והעיקר כי הוא עומד וצוות שיש

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

קדוש יאמר לו, ומיהו לא גזרו על הציבור ואדרבה העלימו מהם וכו' עכתו"ד. ועבשו"ת תשב"ץ (ח"א סימן כח) בלימוד זכות על החפירות הנוהגות נשי אנשי קהל מיורקה בנתר והיו מפקפקים בדבר והעמדותי המנהג ויסדתיו על ההלכה עש"ב.

חומרא בשנת שמיטה. וספק גזל.

מ. ועדות ביהוסף שמו ראיתי לאדמו"ר בשו"ת משנה הלכות (חלק יב סימן תח) וז"ל, ולפני כמה שבועות ביקרתי בבית הגאון הגדול כקש"ת מוהרי"י ווייס (שליט"א) זצלה"ה גאב"ד דעדה החרדית בירושלים וכן ביקרתי לאחר מכן באותה שבוע אצל מרן הגר"א שך שליט"א (וצוק"ל) ראש ישיבת פוניבז' והצעתיו להם סברא זו האמנם הוספתי עוד טעם גדול לפ"מ דקיי"ל בדבר שמדינא מותר ורק מחומרא יש להחמיר אי מורין לעניים להחמיר בכח"ג, והבאתי מ"ש בשו"ת בשמים ראש (סי' קמ"ז) לאחד שפסק למשפחת עניים שלשו מצות לפסח במים שנתברר שלא היו מים שלנו ואסר עליהם, וכתב שם וז"ל, אבל הוי זהיר לעתיד שלא להחמיר יותר מדאי על עניים ואביונים שהתורה חסה על ממונם של ישראל, וביותר על נפש עמלה ותלו ביה טפלא ואינו רוצה להטיל עולו על הבריות שזכותו גדול מאד וממונו ממש כממון הקדש שאסור לאבדו וכו'.

והנה מבואר דהחמיר על העני הרי הוא מוציא ממנו ממון והו"ל ספק גזל עניים, וא"כ לפעמים שיש כאן שתי ברירות לפנינו ספק גזל עניים רבים שהוא ספיקא דאורייתא, וספק איסור שביעית שהוא ס"ס דרבנן, ובפרט לפעמים שיש לו לעני כמה ילדים וא"א לו להחיות את בניו וביתו מממונו המצומצם מאד אפילו כדי חייו ואם נחמיר עליו בחומרא אתי לידי קולא או שבליט ברירה יבטל מלימוד התורה וילך לבקש פרנסה שחסר לו או שבכלל יוציאו ממנו ממון שלא כדין והו"ל בכלל גזל עניים, ואם של רבים כ"ש שהוא גזל רבים, ועכ"פ התורה חסה על ממונם של ישראל אפילו אם הם מוחלים. ולכן צריך להזהר בזה כדת מה לעשות, שלא תהא חומרא דאתי לידי קולא. ומה שאמרתני עני לאו דוקא, אלא כל ישראל בני מלכים נמי כדאמרו בגמ' (חולין מ"ט:) ההוא נקב דסתמה חלב טמא דאתא לקמיה דרבא אמר רבא למאי ניהוש לה? חדא דהא אמר רב ששת חלב טמא נמי סותם, ועוד התורה חסה על ממונם של

ועשו כדבריהם הלכה למעשה. ומה נמלצו להכי דברי הרב מופה"ד חיד"א זלה"ה שכתב דזה עיקר גדול שלעולם לא יעשה האדם איזה ענין של חסידות שמוזה נמשך שפורצים בעיקר הדבר. עיין בדב"ק בספרו כף נחת. כי דבריו הם מרפא לנפש מתוקים מדבש. וכו'.

ועיין להר"י טוב עין סימן מ' שהביא דברי הרב בשמים ראש סימן שמ"ה וז"ל שכל המחמיר בדבר שהוא מותר מן הדין עתיד הוא ליתן את הדין, וכ"ש לפני העניים. ועיין להרב טוב עין בדף יח ע"ב אות ה'.

וכבר ראינו להרב ברכ"י זלה"ה שכתב בענייני פסח נהגו העולם להחמיר משום חומר חמץ, ומ"מ כל זה כל אדם לגבי ידיה, אבל כשהגיע לפרק נגמר הדין צריך להורות כפי הדין דווקא. ועיין רואה להכנה"ג כמה פעמים בספרו אין מספר ועם היות שליבי מגמגם בזה מפני שראיתי להרבנים הא' שהקילו שמתי יד לפה, וז"ל הרב בתשובה בעי חיי בענין היתר ההטבות הנהוגות ע"ש. עכתו"ד.

ה. תא חזי מ"ש בשו"ת משנה הלכות (ח"ד סימן קה) בדבר השמן זית אשר חדשים מקרוב באו ומצאו מציאה אשר כל השמן זית שמביאים מאיטאליא מעורב שומן מבהמה טמאה כגון חזיר או חמור והוציאו לעו על האוכלים ממנו ואפילו להדליק ממנו נר חנוכה הוציאו קול שאינו יוצא בו, ובאמת גם אני שמעתי בת קול מזה ולא השבתי דבר משום דבעונ"ה בדור הזה שאנו חיים בו כוחא דאיסורא עדיף ולמה לי ליכנס בדבר ולריב על ריב חנם וכו'. ובאמת רע המעשה הזה אשר בזמנים אחרונים יצאו מחפשי מומין לחפש בתר איסורין ולאסור על כלל ישראל דברים המותרים ושנהגו בהם קדמונינו להתירא ואומרים אכשר דרא ולא ראינו כן אצל רבותינו זצ"ל. ופוק חזי רוב רבני אונגארן אכלו אווזין מפוטמות (שטאפ"ף גענו בלע"ז) ולא יצאו באיסור עליהם אף שההיתר הוא דחוק מאד ולכמה גדולי הפוסקים הוה מריפה וראי (עיין ש"ך וט"ז ורמ"א סי' ל"ג), וח"ו שום אדם לא פקפק אקדושת הני גאוני ומי לנו גדול ממרן הח"ס ז"ל ומרן כק"ז הבית שערים ז"ל וגם אכלו קצתם קניידליך בפסח כידוע ממרן הח"ס ז"ל. וגם במדינה שנולדתי בה (צעכאסלאוואקיא) כמה מרבנים גדולי התורה אכלו מפוטם וכיוצא בזה. ואם כי רבים החמירו על עצמם וכל המחמיר על עצמו

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

ואין תרעומת זה עלינו לברדנו, אלא גם לזרים אתנו האומרים איזהו מקומן של זבחים שחיטתם? אם בצפון, או בדרום כמוהם. ואין אוכלים מבהמה שהורו בה חכמים להתיר, ויש בזה חילול התורה בפני האומות כי חושבים אותה כשתי תורות. ועל כן יצאתי לפניהם לשחרר פניהם ולמצוא חן בעיניהם אל יהיו חסידים הרבה, ודי להם מה שאסרה תורה. טוב וישר הוא להיותם יראי חטא דוגמת רבי שמעון בן נתנאל לחקור על הבשר שאוכלים אם נשחטה ונבדקה ע"י מומחה, ושתהיה מנוקרת היטב, ושיבדלו מספק איסור, ולהזהיר לביתם על מליחת הבשר, ועל כלי הבשר והגבינה וכיוצא בדברים אלו שזהירים מהם רוב ישראל הכשרים. לא לחדש מה שלא גבלו ראשונים בשחיטה לצפון או לדרום וכו'. ומפני שהיה נמשך מחומרות אלו מחלוקת בסעודות של מצוה, ובין איש לאשתו אשר הנשים עצלניות הן להיותן זהירות בחומרות אלו. הסכמנו זה כמה שנים בגזירות חכם וחתומים בו כל החכמים שלא יוצאו תרומות ומעשרות במה שאינם חייבים לדעת הרמב"ם ז"ל, והוא ידוע כי לדעתו אין שום חיוב במירוהו ישראל בשל גוי בירק כמו שכתבתי למעלה, וכמו שכתוב אצלי עוד באהבה. ואפי' היה איזה ספק בחיוב בעיני החכמים הפרושים האלה החרם הוא וודאי, ואין ספק מוציא מידי ודאי. והפרושים הקדמונים שהיו אוכלים חולין על טהרת הקדש או על טהרת חטאת היה להתנהג לכשיאכלו הקדש וכו' עכ"ל דב"ק הטוב. ועיין בסמוך מ"ש בשו"ת רדב"ז (ח"ד סימן רצו) בשם הריטב"א דברים כדרבונות. ועד כאן מקצת מו"א מהקדמות מילין.

ראשונים כמלאכים לאסור דבר המותר. יא. והיא מוצאת, מהא דגרסינן בירושלמי שבת (פ"א ה"ד), יצחק בר שמואל בר מרתא נחת לנציבין, אשכח רבי שמלאי הדרומי יתיב ודריש רבי ובית דינו התירו בשמן. שמואל קביל עלוי ואכל, רב לא אכל. א"ל שמואל אכול, דלא כן, אנא כתיב עלך זקן ממרא וכו' עכ"ל. והוב"ד בתוספות ע"ז (לו). ד"ה אשר ע"ש. וכ"פ הרמב"ם הלכות מאכלות אסורות (פרק יז הלכה כב) וז"ל, שמן של עכו"ם מותר, ומי שאוסרו, הרי זה עומד בחטא גדול מפני שממרה על פי בית דין שהתירוהו, ואפילו

ישראל. א"ל רב פפא לרבא, רב ואיסורא דאורייתא, ואת אמרת התורה חסה על ממונם של ישראל? ועיין רש"י דבשל תורה הלך אחר המחמיר (ע"ז ז). ועיין עוד חולין ע"ז כעין זה בהנהו גידין רבין ואמר נמי ר"פ לרבא ר"ל ואיסורא דאורייתא וכו', משמע דבאיסורא דרבנן יש לנו להורות להקל משום התורה חסה על ממונם של ישראל והכי הלכתא, והמחמיר הרי הוא עושה שלא כתורה שחסה והוא אינו חס על ממונם של ישראל. ולכן לפענ"ד בספק פירות שביעית המחמיר יחמיר לעצמו אבל לאחרים אין להחמיר כנלפענ"ד להלכה ולמעשה. עכ"ל.

צא נא וראה מ"ש הגאון בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סימן קעה) וז"ל, סוף דבר על מנהיגי ישראל מוטל לא להפש קולות ולא חומרות, אלא להשתדל להעמיד דת על תלו ברצון ה' כפי המצב בדור עני זה. עכ"ל ע"ש. וכ"כ בשו"ת הרמב"ם (סימן קמג) ואסור למורה הוראה לאבד ממון ישראל ולאסור דבר המותר לגמרי, ואפילו אחר גזרת חכמים, אם כן אין לדבר סוף עש"ב.

וסיפר לי ידי"ן ומכובדי איזו וחביבי תרשיש ושוהם ויש-פה, הרה"ג בנייהו בנש"ק מהרש"מ שליט"א בשם הגאון נחמיה גולדברג שליט"א כי בישיבת פונובויז היו קונים בשר קפוא ולא מוכשר, ובישיבה היו מכשירים אותו. צא וחשוב לפי שיטות המחמירים של היום איזה חטא חטאה ישראל והרבנים והתלמידים שעשו כדבר הרע הזה, להאכיל לבני הישיבה בשר כשר קפוא שהוכשר ע"י מליחה לאחר ג"י וכו'.

תוכחת מגולה לחומרות המביאים לידי פירוד. י. והן כל יקר ראתה עיני מ"ש בשו"ת המבי"ט (ח"ג סימן סח) וז"ל, שאלה כי שמעתי דיבת רבים אומרים אין נפשינו ודעתנו נוחה במה שראינו אנשים חכמים וידועים וכשרים אשר הם נפרשים ממנו ממאכלינו ומשתינו, וכליהם מכלים שונים, ועושים במה לעצמם להתקדש במה שמותר לחכמים גדולים מהם, ובסעודות של מצוה אינם רוצים להודמן אפי' לקרוביהם, מברשם לא יאכלו, ואחר כל ירוק וירושו, גם מבני ביתם הכשרים כמותם נפרשים בשולחנם במאכלם בשנים א' אוכל בשר וא' אוכל גבינה, או א' אוכל חולין, וכהן אוכל תרומה, וקרובים ליפרד בברכת זימון ג"כ.

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

מבעלה דמה בקיאות שייך בבדיקה זו לראות אם הדם הוא בראש המוך או מן הצדדין. וגם רב אלפס ז"ל הביא בהלכותיו לומר שסומכין על בדיקה זו לעשות מעשה. ומה שכתב שגזרו בבנות ישראל כל רואה [טיפת דם] כחרדל שיושבת עליו שבעה נקיים אפילו ידוע שבא מן הצדדין לא ידעתי אנה רמוזה גזירה זו בהש"ס? רבי זירא הוא דאמר בנות ישראל החמירו על עצמן שאם רואות [טיפת דם] כחרדל בסתם ראייה הוא דקאמר. אבל אם היה ידוע שבא מן הצדדין בזה לא החמירו למאות דם המכה, ואין לנו אלא מה שמוצאין אנו בהש"ס. אם אדם חשוב מרוב ענוותו ופרישתו אינו רוצה לסמוך על עצמו לעשות מעשה, ינהג מדת פרישותו לעצמו. אבל לא ניתן ליכתב בספר להורות בו לדורות הבאים, כי מצינו הרבה בהש"ס שחשו חכמים לתקנת ענוות והקילו מאד. כל שכן שלא יורה אדם להחמיר מדעתו אם לא שיביא ראיות ברורות מן הש"ס. עכתו"ד. וכן הוב"ד בבית יוסף יו"ד (סימן קפז) ע"ש.

וע"ע בשו"ת מהרי"ק (סימן נו) שכתב, וכל המרבה חומרות באיסור דרבנן אשר הקילו בו חכמים כל כך כדי לבטל בנות ישראל מפריה ורביה אומר אני דאינו אלא מן המתמיהים. ולא ידעתי היאך מצא ידיו ורגליו בבית המדרש. ע"ש. והביא דב"ק מר"ן הב"י ביו"ד (סימן רא) ע"ש. ועיין מ"ש ע"ז בערוך השולחן הלכות מקואות (סימן רא).

ועוד ע"ד ממחר, ראיתי באלהיו רבה וזוטא להרב מוהר"א אלפנדארי ז"ל (שער א' ד"ו ע"ב) שכתב ע"ד הרא"ש הנז"ל וז"ל, ולכאורה קשה על דבריו דאיך קאמר דמשום דהקילו מאד בתקנת ענוות ולא יורה אדם מדעתו וכו' והלא כנגד הקולות המצויות, לעומתן אשכחן כמה וכמה חומרות וכבר נתבאר דבגופה של עדות החמירו הרבה והרי זה לגופה של עדות. אמנם הדבר מבואר דלא קשיא ולא מידי דהרא"ש מיירי התם לענין בדיקה שהותרה בהדיא בתלמוד והראב"ד בא לבטלה מן הטעם דבנות ישראל החמירו על עצמן וכו' והוה בכלל החומרא שהחמירו בנות ישראל, והרא"ש השיב עליו שאין זה בכלל אותה גזירה ואין לה רמוז כלל וכיון שנבדקה הותרה בהדיא אין לנו להחמיר מדעתנו אם לא שנביא ראיה מהתלמוד שחזרו ואסרוה. וכל עוד שלא נביא ראיה היתר בהחזקתו עומד שהרי חכמים ז"ל הקילו מאוד במעידים משום תקנת הענוות כ"ש בהא שכבר גזר חכמתם

נתבשל השמן הרי זה מותר, ואינו נאסר לא מפני בישולי עכו"ם מפני שנאכל כמות שהוא חי, ולא מפני גיעולי עכו"ם מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו עכ"ל. ועיין בכסף משנה שם. וכתב הראב"ן בעבודה זרה (סימן שג) וז"ל, שמן זית של גוים ר' יהודה הנשיא ובית דינו התירוהו לפי שלא פשט איסורו בכל ישראל כשגזרו עליו, וכל גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה אינה גזירה. גירסת ירושלמי (פ"ב ה"ט. ואמר וי"ש, שבת פ"א ה"ד) שמואל אכל שמן זית של גוים מפני התרת הנשיא, רב לא אכל. א"ל שמואל אכול דאי לא כן כתיב עלך זקן ממרא, ומסקנא אטרח עליה ואכל. ודוקא שמן זית, אבל שמן אגוזים שעושין אותו במחבת שלהן זליפתו של כלי אסור אסורו, דמאן לימא לן דנותן טעם לפגם הוא בשמן דילמא לשבח הוא עכ"ל ע"ש.

ודא עקא שראיתי להראב"ה בתשובות וביאורי סוגיות (סימן תתקנד) וז"ל, ומכל מקום כיון שנהגו בו אבותינו בשמן שלא לאוכלו הוה ליה דברים המותרין ואחרים נהגו בו איסור ואי אתה רשאי להתירו בפניהם, וכתב ואל תטוש תורת אמך. ובשאר ארצות שמעתי שאוכלין שמן של גוים וכו' ע"ש. וכבר ראיתי שתפס עליו בהגהות מיימוניות הלכות מאכלות אסורות (פרק יז הלכה כב אות ג) בירושלמי וכו' א"ל שמואל אכול, דלא כן אנא כתיב עלך זקן ממרא וכו' עד ואטרח עליו ואכל. וכתב ראב"ה ומ"מ כיון שנהגו בו אבותינו שלא לאוכלו ה"ל דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור ואי אתה רשאי להתירו בפניהם וכתב אל תטוש תורת אמך ובשאר ארצות שמעתי שאוכלין שמן של עכו"ם עכ"ל. ותימה והלא גם רב נהג בו איסור ואעפ"כ התירו שמואל בפניו. ולא עוד אלא שהכריחו להניח מנהגו וקבל עליו, ודאי אין מנהג הנוהגים בו איסור עכשיו חמור ממנהגו של רב ומגזירת דניאל, ואולי ממנהג חומרא של טעות הוא. והנה מהר"ם התירו להדיא כל ימיו בכ"מ היותו. עכ"ל ע"ש.

יב. ובהיותי בזה ראיתי להרא"ש בנדה (פ"י סימן ג) וז"ל, כתב הראב"ד ז"ל ועכשיו אין אנו בקיאים בבדיקה (היינו בדיקת שפורפרת). ועוד שאפי' ידוע שבא מן הצדדין הרי גזרו בבנות ישראל כל הרואה [טיפת דם] כחרדל שיושבת עליו שבעה נקיים. ואין דבריו נראין להחמיר אדם מדעתו ולהוציא אשה

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

דמדרבנן בעלמא הוא אין לנו לחזור אחר חומרות ואין לך אלא מה שמנו חכמים ע"ש.

יד. ואשר אנכי אחזה לי עוד ממ"ש המאירי בחולין (מט: וז"ל, כל שבאה הוראה לפני חכם ואפשר לו להתיר בריוח בלא מחלוקת מי שראוי לסמוך עליו אין ראוי לו להתחסד ולחזור אחר החומרות יותר מדאי אלא יחוס על ממונן של ישראל שאף התורה חסה על ממונן של ישראל כמו שאמרו בתורת כהנים וצוה הכהן ופנו את הבית במרם יבא הכהן לראות את הנגע, על מה חסה תורה שלא יאמר הכהן טמא עד שיהיו הכלים חוץ לבית, אם על בגדים וכלי מתכות מטבילין והן טהורים הא לא חסה תורה אלא על כלי חרס ועל כלים שאין להם טהרה אלא שבירה אם כן חסה על ממונם של צרי עין על ממונן של צדיקים לא כל שכן עכ"ל. וכתב עוד במגן אבות (להמאירי, ענין ב) וז"ל, ואם הוא מחמיר רשאי להחמיר לעצמו, ולהורות כן לאחרים בחשאי, אבל לא בפרסום וכו' ע"ש.

וביותר מזה כתב הרשב"ץ בזהר הרקיע (שורש א') שבמקומות שיש איבוד ממון מחמת ספק דרבנן, הדבר פשוט שחייבים להקל בספיקו, שאין לנו לאבד ממונם של ישראל שהוא ודאי דאורייתא משום ספק דרבנן. ועיין באורך לשון הרשב"ץ בזהר הרקיע שם ודוק. וכבר אמרו בירושלמי דתרומות (פ"ה ה"ג) כשם שאסור לטהר את הטמא, כך אסור לטמא את הטהור ע"ש. וכן הוא בירושלמי סוטה (פ"ח ה"ב) ע"ש. והכי איתא נמי בירושלמי נדרים (פ"ט ה"א) ר' דימי בשם ר' יצחק לא דייך מה שאסרה לך התורה אלא שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרים. ע"ש. ועבשו"ת הראב"ה (ח"א סימן קנא), ולהראב"ה מסכת חגיגה (ח"ג סימן תתה) ודוק.

טז. וכתב בשבולי הלקט הלכות שחיטה (סימן א) וז"ל, הלכך צריך להיות השוחט חכם ובקי בהלכות שחיטה דאמר רב יהודה אמר שמואל כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו וצריך להיות ירא שמים שלא יקל לחוס על הממון ויאכיל נבלות לישראל, ולא יחמיר יותר מדאי במה שאין ראוי להחמיר שהתורה חסה על ממונן של ישראל כדכתיב "והשקית את העדה ואת בעירם" וכו' עכ"ל. ומ"ש הרב דילפינן שהתורה חסה על ממונן של ישראל כדכתיב "והשקית את

להתיר שלא נחוש להחמיר מדעתנו וכו' עכ"ל יעו"ש. ועיין מ"ש לעיל מערכת ב' ד"ה בדיקה ועו"ש ב. עכ"ל. וע"ש עוד (באות כ"א) ד"ה הוראת שעה.

וראיתי למוהר"ח פלאנץ בגנזי חיים (מערכת ה' אות יח, דף סה ע"ב) שהביא דברי הרא"ש בנדה הנז"ל שהביא דברי הראב"ד ודחהו הרא"ש כנז"ל, וכתב שם וז"ל, ואם זה כתב הרא"ש ז"ל ע"ד הראב"ד שלא יורה להחמיר מדעתו וסברתו, כ"ש אנן יתמי דיתמי דאין להורות אם לא ימצא ראיות ברורות מהש"ס והפוסקים ולא בתורה שבע"פ ומעשיות ועדויות שיש בהם כדי לדחות בקנה רצון. וכבר הרחבתי הדיבור בסה"ק חקקי לב ח"א חיו"ד סימן מ"ג בס"ד. ומיהו כל זה אינו אלא כשלא יש בחומרא ההיא משום גדר וסייג, אבל כשהוא מחמיר משום פריצת גדר ולעשות גדר וסייג עליו תבא ברכת טוב. וק"ל. ע"ש. ובאמת שכ"כ בספר האורה דין כבד (חלק ב, עב) וז"ל, והרבה דברים יש שמותרים ואחרים נהגו בו איסור, ואין אדם רשאי להתירן בפניהם כדי שלא יבוא הדבר לידי קלקול, וכל שכן בדבר הזה, הואיל ויש שמחמירין במצוה להחמיר לגדור גדר ולעשות סייג בדבר וכו' עכ"ל. וכ"כ בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סימן כה) הורב"ק לקמן. ובעו"פ.

יג. ואדמקיפנא דרי ראיתי בתשובות הגאונים (הרכבי סימן שכ) וז"ל, ואין לנו להחמיר ולדון את הדין הזה בדבר אחר, אילא (צ"ל "אלא") בראיה, שכל המחמיר וכל שכן בממון עליו להביא ראיה. עכ"ל.

ועוד בה, כתב בספר המכריע (סימן סט) וז"ל, וכשם שאין לו לאדם להתיר את האיסור, כך אין לו לאסור את המותר. שבכמה מקומות מצאנו שהתורה חסה על ממונם של ישראל. אמנם יש לו לאדם להתרחק מן האיסור שלא לשער הדבר בכיוון ובצמצום אלא שיהא ההיתר מרווח לעין שהוא יותר משישים, אבל לשער ככל הכף, זה אינו נכון, שהכף היא יותר מכלי החלב שנכנס לתוכו כל שכן כמה שבלע ממנו וזהו איבוד ממון בידים בלא שום טעם וסמך עכ"ל. (אמר וי"ש, ובקנין אנב, מכאן יש להביא סמך וסעד גדול למ"ש בספר בית דוד (קאמין, סימן י"ח יסוד הבית סק"ג ענף א) בדברי הפמ"ג בשיעור תחיבת הכף ונ"מ לפנימה שנמצא בסכין לאחר שחיטה ע"ש ודוק). וכתב הר"ן על הרי"ף בעבודה זרה (ל). אע"פ כן כיון

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

פירא או לא, אלא שלא נזהר בהם משום ערלה בחוצה לארץ מותר. הנה לך הרב הגדול ז"ל שיודע לטהר את השרץ מן התורה. ואעפ"י שאין דעתי סומכת בכל זה להלכה, לו שומעין שהוא רב מובהק. וכל המחמיר עליו להביא הראיה (תוספתא סנהדרין פ"ז ה"ד) עכ"ל. והוב"ד בבית יוסף יו"ד (סימן רצד) ובשו"ת מהרי"ט (ח"ב, יו"ד סימן לד) ע"ש ובעו"א ח.

ונוסף גם בזה מ"ש רבינו מנחם מריוש בספר אורח משרים (פרק לד ס"ק יח, עמוד 192), וכמו כן איפכא שאם חכם העיר מתיר לא יורה בו לאיסור, אבל יעשה דבר להיכר שלא יאמרו שגם הוא ס"ל כן. אכן הוא בעצמו לא יעבור ולא יעשה דבר שהוא אסור לפי דעתו. ובאות י"ט כתב, יכול להחמיר על עצמו נגד סברת עצמו, וראוי לאדם חשוב לנהוג כן כדי שלא ילמדו ממנו להקל באיסורים, אבל לא יקל לעצמו ויחמיר לאחרים שמי שעושה כן הרי הוא רשע ערום. ועיין בהערות שם.

שיטת הרדב"ז במחמירי החומרות.

יח. וכתב בשו"ת הרדב"ז (ח"א סימן קסג) ותו"ד, והוי יודע דרוב הפוסקים אשר אנו רגילין לסמוך עליהם פסקו להקל וכן משמע לשון הרמב"ם ז"ל וכו', איני רואה לחדש חומרות על ישראל מה שלא החמירו הראשונים, והלואי שישמרו מה שהוטל עליהם. דתפסת מרובה לא תפסת ולא ישאר בידם לא זה ולא זה. עכ"ל. וראה עוד בשו"ת רדב"ז (ח"ד סימן קכט) וז"ל, כללות הדברים גלאתי נשוא טעיות הוראה זו לא ראיתי כמות בכל הארצות לרוע ואע"פ שהוא מחמיר עתיד הוא לומר על אסור מותר. ולכן אנן בנדון דידן לא חיישינן כלל להני קדושי ומינה לא תיוו ולא תחוש לחומרת המחמיר עכ"ל. וכתב הרדב"ז בהלכות שחיטה (פרק יא הלכה טו), ויתן דעתו שלא לאבד ממונם של ישראל מפני חומרות יתירות ע"ש. ובשו"ת הרדב"ז (ח"ב סימן תרלז) הנה להם לישראל די להם מה שאסרה תורה ומה שהחמירו רבנן אלא שאתה בא להוסיף חששא על חששא דהא שמה יחתה בגחלים חששא דרבנן בעלמא היא ובטעמא כל דהו דחינן לה וכו' עש"ב.

ובקנין אנב, כתב בשו"ת רדב"ז (ח"ג סימן תקטו (תתק"נ), שאלת ממני ידיד נפשי מהו לישב ע"ג מטה או ספסל או אצטבא שיש עליה ספרי תלמוד או פוסקים וכיוצא בהם שיש כמה בני אדם שאין

העדה ואת בעירם", הנה המאיר לעיל ובסמוך יליף מקרא "וצוה הכהן ופינו את הבית". ע"ש.

והאגור בהלכות יין נסך (סימן אלף שנ) כתב וז"ל, ועוד כתב רבינו תם אני הנהגתי בעצמי להנהיג בעירי לערב קיתון של מים בכל חבית וחבית שאם יקרה שיתערב יין נסך מעט בחבית יש להתירו דסלק את מינו כמי שאינו מינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו, כי לא נסמכתי על מה שפסקתי דסתם יינם מין במינו בטל בששים לא לי ולא לאחרים. אך אם יש הפסד מרובה התורה חסה על ממונם של ישראל. וכתב הרבי פרץ דכל הגדולים שוים בדבר הזה דבזמן הזה בטל בס'. מרדכי. והמנהג להתיר יין של גוים בזמן הזה בששים בין במינו בין שלא במינו ומותר בהנאה עכ"ל. ועיין להבית יוסף יורה דעה (סימן קלד) מ"ש בזה.

טז. ואותיות מחכימות חזיתי באור זרוע (ח"א, אלפא ביתא סימן כג) וז"ל, ענין אחר, אלף פיך לומר שמ"א אש"ם כשאתה יושב ועוסק בתורה הזהר בלימודך דאע"ג דיש לך רשות לפלפל ולהקשות ולתרגם ולפרש הזהר שלא תפרש ותתיר את האסור, או תאסור את המותר, ולא תטהר את הטמא, ולא תטמא את הטהור. דאמר רבי אלעזר כשם שאסור לטהר את הטמא, כך אסור לטמא את הטהור. אלא כשיעלה בלבך לפרש הלכה שלך אלף פיך לומר שמא אשם יהיה בפירוש זה שאני מפרש, שמא אין פירוש זה נכון, ומתוך שאתה ירא שלא תבוא לידי אשם, אתה בא להעמיד הדבר על בוריו דסמך ליה גמ"ל והם באלב"ם נא"ם אמ"ן כל"ו כשתאלף פיך לומר שמ"א אש"ם אז נא"ם אמ"ן שתהא הלכתך ברורה ותהא תורתך אמונה, וכשתורתך ברורה ואמונה אז תהא דולה מבאר מים חיים שבידך ומשקה לעולם מתורתך הברורה ואמונה שכן דל"ת באי"ק בכ"ר משק"ה. עכ"ל ע"ש. וע"ע בספר מצוות גדול עשין (סימן קיא) ובהנהגות מיימוניות הלכות ממרים (פ"א הלכה ה אות א').

טז. ועבשו"ת הרשב"א (ח"ז סימן שנו), ומאשר חסת עליו להתירו מפני שיש בו צורך לבריות חקתי ובדקתי אחריו ומצאתי לראב"ד ז"ל שנסתפק עליו ואמר שהזרע הוא הפרי, והפרחים הן כמו עליו. ולפיכך אין חוששין להן משום ערלה לפי שאינו פרי ולא שומר לפרי. ואעפ"י שאין הדבר הזה ברור אצלנו אי כדשקלת ליה כשהוא סמדר מקלא קלי

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

וישב בביתו, שגורם למחלוקת גדולה, ולשנאת חנם, ולחילול השם בר מינן. והאל הטוב יכפר בעד אמן. עכ"ל. וכיו"ב כתבנו לעיל בשם תשובת המבי"ט. ומה נענה אנן יתמי דיתמי בתרייהו.

ערלה בחצילים.

כ. ובהיותי בזה ראיתי בשו"ת הרדב"ז (ח"ג סימן תקלא, (תתקסו), שאלת ממני אודיעך דעתי במה שראית קצת משכילי עם נזהרין שלא לאכול הבדינג'אן משום חשש ערלה ומקצתם אין חוששין. ואם יש חילוק במינים ובמקומות ולדעת האוסרין מה יהיה דין בכלים [אם] מותרין? תשובה וכו', ומתוך קושיא זו אני מחמיר על עצמי שלא לאכול מהם כלל וכו', הילכך לא מצאתי מקום למה שאני מחמיר ולנשמעים אלי וזאת קושיא זו וכו'. ותו כיון שנהגו היתר והאיסור אינו מבורר מניחין אותם במקומם ובמנהגם, וכן כתבו המפרשים ז"ל בפרק מקום שנהגו. ותו דדילמא לא צייית ומוטב שיהיו שוגגין וכו'. ותו דאיכא כמה אמוראי בתראי דס"ל דכה"ג מותר וכו', וליכא הכא משום ולפני עור לא תתן מכשול שאין כאן מכשול כיון שמותר אצל האוכל. למה זה דומה לנזיר המושיט כוס יין למי שאינו נזיר. ומ"מ למדנו ממנה שלא הלכו בדבר להחמיר אלא להקל וכו'. כללא דמלתא דזה הפרי הנקרא בדינג'אן הוא מחלוקת פוסקים והמחמיר תבא עליו ברכה. וכ"ש שהוא פרי רע בתכלית, מסמא את העינים והוא ארס לכל בעלי השחורה וכו'. כשעליתי לא"י ראיתי כולם נהגו בו היתר משמע דפשיטא להו דהוי ודאי ירק דאי הוי ספק הא קיי"ל ספק ערלה בא"י אסור וכו' עכ"ל.

וראה עוד בשו"ת הרדב"ז (ח"א סימן תקפ) שאלה מצפת וכו' אני במבוכה גדולה על ענין ספק ערלה בא"י שהוא אסור כדתנן במתני' וכו', וכבר שמעתי על גדולים באו בארץ הזאת ולא רצו לאכול מפירותיה לסבת הספק הזה והאופן הזה קשה עלי עד מאד אם לסבת היותו קשה בעצמו כי מי יוכל לנהוגי בפרישות וכ"ש בתמידות גם כי רע עלי המעשה להיות נהג פרישות בדבר שאין כל חכמי העיר נוהגין בו ודמי קצת ליוהרא וכו'. תשובה, כי רצו עבדיך את אבניה וכ"ש פירותיה, ויפה עושין חכמי א"י שלא נהגו חומרא כזו, וכן עשיתי אני כשישבתי בירושלים לא נמנעתי מלאכול את פירותיה, וכן ראיתי זקני הדור ההוא זכר כולם

מקפידין בזה? תשובה, אני מחמיר על עצמי בזה לתת כבוד והדור לתורתנו הקדושה, אבל לגבי דינא מותר הוא. דגרסינן בפ' הקומץ רבה וכו'. ומנהג יפה הוא שלא ישב אדם על מטה או ספסל שיש עליו אפילו ספרי התלמוד והפוסקים וכן תפלין ואפילו מונחין בתוך תיקן אם לא יהיה גבוה מפה כדי לתת כבוד והידור לכל דבר שיש בו קדושה מצד עצמו ולא מדינא שהרי בס"ת עצמו איכא פלוגתא דרבוותא והבו דלא לוסף עלה. עכ"ל.

אי שרי למחמיר לאכול בבית אחר.

יט. ודברים מלהבי א"ש שמענו בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סימן רצו) ותו"ד, וכתב הריטב"א ז"ל בשם רבותיו ז"ל כי בדבר שאין האיסור מבורר ולא מוכרע לא ישנה מפני המחלוקת. ויותר טוב היה לאלו המחמירים שלא ילכו לשום בית שיומנו אותם וישימו להם תאונה, ממה שיגעילו את כליהם ולשוויינהו ככותאי או כאחד מעמי הארץ. ולא אדבר בזה פן דברי יזיקו ולא יועילו. אבל מ"מ לגבי דינא כיון שיש בה כל הקולות אשר זכרנו לא היה להם לחוש לגיעולי כליהם אפילו לכתחלה, דהא איכא כמה ספיקי בדבר שאיסורו מדרבנן, ספק שחט אותו הפסול, ואת"ל שחט הפסול, שמא בפעם הזאת שחט יפה. ואת"ל לא שחט יפה, שמא הכלים לא היו בני יומן. ואת"ל בני יומן, שמא נתבטל בששים שמא לא נתבטל, ואיסורו מדרבנן, דאין כאן אלא טעמו ולא ממשו, הילכך לא היה להם לחוש כלל. וכך אני עושה כי אני מחמיר על עצמי שלא לאכול הבידינג'אן משום ודאי ערלה לפי שכן הוא כפי מה ששאלתי את פי הגננין וכן נמצא כתוב בספר כפתור ופרח. ואפילו הכי אני נמנע מלאכול אצל בעלי בתים, אעפ"י שאני יודע בודאי שאוכלין הבידינג'אן. וגם לא אסרתי אותם עליהם לפי שאין איסורו כל כך מבורר כי רבינו הא"י נאון ז"ל קורא אותו פרי האדמה ומברך עליו בורא פרי האדמה, אבל אני העלתי בתשובה אחרת בראיות שהרמב"ם ז"ל חולק עליו. וכתבתי לך זה כדי שתבין שהדברים שאדם מחמיר על עצמו ואחרים נהגו בו היתר ואין איסורו מבורר אין עלינו לשנות מנהגם. וכל שכן שלא להגעיל כליהם ולעשות אותם כעמי הארצות. אלא [אם] עכ"פ ירצה להחמיר על עצמו אפי' בכיוצא בזה יכבד

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

והנאדו להרב הנז' ונתקרה דעתו דעת עליון. ועמ"ש הרב מהר"י חאגיז בהלכות קטנות ח"א סימן פ"ג ובספר לקט הקמה. ועמ"ש בא"ח סימן ר"ג (בברכי יוסף אות א) בס"ד. עכ"ל. ובהערות על ברכ"י או"ח (סימן תקעא אות ב) כתב, ובעיקר השאלה איך הוסיפו חומרות וכו' אשר לא נזכרו בתלמוד ראה מ"ש רבינו בשם הגדולים מע' גדולים אות א' ערך רבי אלעזר בעל ספר רקח ד"ה ומענין לענין, ובפתח עינים וכו' ע"ש.

כב. ונהדר אנפין, ועיין בשו"ת התשב"ץ (ח"א סימן פט) שאלת, אותן מיני מתיקה שעושין מהסולת הנבחר והדבש הנקרא זלאב"ה בלשון קדר אם יש בהם משום בשולי עכו"ם, אם לא? וכתבת שהגידו לך שבכאן הם נוהגין בהן היתר ולא מיהו בהם חכמי המקום. תשובה, ודאי כן הוא שנוהגים בהם היתר בכאן, וברצון חכמיהם עשו כן, דליכא למיחש להו למידי משום דודאי דובשא עיקר, שאלו היה הסלת עיקר היה אסור וכו', וכיוצא בזה אמרו על רבי יהודה נשיאה שמע ר' אמי ואיקפד בפ' מי שהפך (י"ב:) שבכל אלו הדברים של עכו"ם כדי להתרחק ממעשיהם ומחקותיהם ראוי לכל אדם חשוב לקדש עצמו במותר לו וכ"ש בדברים שאינן נאכלין אלא משום תענוג ויקל לאחרים ויחמיר לעצמו. (נהנה"ה. אמ"ה הרב בנו הרשב"ש ז"ל אסר הולאב"ה הנזכר איסור גמור לפי שהסולת עיקר והביא דעת הרב המחבר אביו ז"ל ואמר אלו אבי היה רואה אופן עשייתה היה אוסרה איסור גמור ולא היה כותב מה שכתב. ואני ראיתי אופן עשייתה והסלת עיקר. הילכך אסורה. והרי הרב הזה ז"ל כ' בסוף דבריו שלא מלאו לבו לאכול מהם וראוי לכל בעל נפש לחוש לדברי הרב בנו ז"ל לאסור אותה על נפשו עכ"תו"ד. ואף לפי דברי ההג"ה הנז' ז"ל דאילו היה הדבש עיקר הוזה ניהא ליה שיחמיר לעצמו בלבד, ויקל לאחרים. ודוק.

וראה עוד במגן אבות להרשב"ץ (אבות, פ"א) וז"ל, עשה לך רב, כבר נזכר זה בדברי יהושע בן פרחיה [לעיל מ"ו], ומה בא ללמדנו? על כן פירש רבינו משה ז"ל שיש הפרש ביניהם וכל אחד מהם יגיד עליו רעו, כי למעלה נאמר על ענין הלימוד ולזה סמך לו קנה לך חבר, וכאן נאמר לענין הוראה ולזה סמך לו והסתלק מן הספק, שאם באה הוראה לפניך ונסתפקת בה אם תאסור ושמא תאבד ממנו של ישראל והתורה חסה עליו, כמו שלמדנו מן (ויקרא יד לו) וצוה הכהן ופנו את הבית, שחסה על כלי חרס כמו שנזכר בספרא [מצורע פרשתא ה'

לברכה נוהגים ולא היו נוהרים בזה עם רוב חסידותם ודקדוקם במצות, ואפילו בהמתן של צדיקים וכו'. ואותם שנהגו פרישות, זה קרוב אצלי שחטאו על נפשם ק"ו מנייר שלא ציער עצמו אלא מן היין לבד ומה יעשו ביין של מצוה וכו', ואפילו אם תרצה להחמיר שלא לקחת מן הכרם או מחוצה לו מ"מ אין אתה צריך לנהוג פרישות שאתה יכול לקנות בתוך ביתך או בשוק. כללא דמלתא היכא דלא איתחזק איסורא לא תיבעי לך, והיכא דאתחזק איסורא לא תקנה מן הכרם שנתחזק בו האיסור אלא מהנמכר בשוק, ואין כאן בית מיהוש ולא תהרהר אחר מנהגן של ישראל כי תורה היא. עכ"ל.

כא. ובעתה אינה ה' לידי למופה"ד הגהיד"א בברכ"י יו"ד (סימן רצד סק"ד) וז"ל, מהריק"ש כתב משם הרב כפתור ופרח (פרק נו) דהבדינג'אן הם אילן, ומתקיים שלש שנים בלבד, ואסורים משום ערלה. ומשם הרדב"ז התיר הלבן ופקפק בשחור, ולעצמו היה מחמיר וכו' ע"ש. ועיקר דברי הרדב"ז הם בתשובותיו ח"א סימן רצ"ו ובחדשות סימן תצ"ט. ומידי דברי עם אחד המיוחד מרבנן קדישא כה דיבר אלי האיש, הן כל יקר ראתה עיני גדולים צדיקים דיש להם עשר ידות בסדר קדושה ומימי לא ראיתי שום חסיד אשר חשש לאיסור הבדינג'אן, וכולם אוכלים אותו אף דמחמירין בכמה מיני חומרות ולפי מדרגתם הי"ל להחמיר גם בזה, דאיכא מאן דאסר, ואף הרדב"ז דלא הורה בהו איסורא, לעצמו מיהא נזהר. וכו' בפרק הראתי להרב החסיד הנז' דהרי הרב המפורסם מר זקנינו מהר"א אזולאי זלה"ה בהנהגותיו כ"י שכתב וז"ל, בספר כפתור ופרח אסר הבדינג'אן וכו', ואני שאלתי לתלמידי האר"י ז"ל ואמרו לי כי תלמידו המובהק מהרח"ו ז"ל היה אוכל אותם. גם העידו לי שהחכם השלם מהר"ם אלשיך ז"ל היה אוכל אותם, והיה אומר שהוא ירק לפי שכל אילן שעושה פירות בכל שנה הולך ומשביח, וזה האילן של הבאדינג'אן שנה ראשונה היא טוב ומתוק, ובשנה שנית גורע מעט והוא מר קצת, ובשנה השלישית הוא מר הרבה, שאינו ראוי לאכילה אלא ע"י הדחק, וזה מורה שהוא ירק. גם העידו לי ששאלו קצת חסידים להרב כמהר"ר יוסף קארו זצ"ל, והשיב להם פוק חזי מאי עמא דבר. גם העידו לי שגם האר"י ז"ל היה אוכל אותם. עכ"ל מז"ה זלה"ה.

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

ביאר הש"ך דין שלא לעשות אנודות אנודות שאלו יורו כפוסק זה, ואלו כפוסק זה וכבר בארנו זה לעיל סוף סי' ק"פ ע"ש. עכ"ל.

שיטת הב"ח.

כד. וכתב בשו"ת הב"ח (ישנות, סימן א) וז"ל, ואין לנו להחמיר יותר במידי דרבנן לאסור מה שהתירו הם אם לא בראיה ברורה, אבל לא מסברא בעלמא בלי ראיה, כי די לנו בחומרא שהחמירו הם, והבו דלא לוסף עליהו חומרא מדעת עצמינו בלי ראיה ברורה. ומי שרוצה להחמיר יחמיר לעצמו ולא לאחרים, כ"ש שהסברא הישרה היה להתיר וכמו שהתבאר בדברינו עכ"ל ע"ש. ועבשו"ת הב"ח החדשות (סימן כג) שנשאל, בערב סוכות קנו ענבים יבשים שקורין רוזיני גדולים וקטנים ושמים בעופות גם בפלאדין ואח"כ נבדקו הרוזיני הנשארים כדרך שבודק אותם בחום היום או בחום האש ומצאו בהם תולעים שקורין מילווין ומקצת העיסות נאפו בתנור ומקצתן עדיין לא נאפו מה דינם? תשובה, הן אמת שבימי חורפי לא דקדקתי באלה ואסרתי הכל וכן שמעתי וראיתי מהרבה גדולים שאוסרים ואע"פ שהיה הפסד מרובה וגם צורך יו"ט. אכן עתה שמתי על לבי מאמרם ז"ל התורה חסה על ממונם של ישראל ואם באו להחמיר לעצמם, אבל לאחרים אין ראוי להחמיר שלא מן הדין ולילך בחושך וכו' ע"ש. ועיין עוד בשו"ת הב"ח (ישנות, סימן קל"ט) וז"ל, והרוצה להחמיר לעצמו קדוש יאמר לו, אבל לאחרים אין להחמיר כלל, וכ"ש היכא דאיכא הפסד מרובה, או לצורך שבת ויו"ט. והמחמיר אל יחמיר אלא לאותו קדירה שנתבשל העוף, אבל שאר בשר שנמלח עמו אף על פי שאין ס' נגד העוף אין להחמיר כל עיקר דהא מדינא היתר גמור הוא אף אותו עוף, אלא שאין להקל הואיל ונפיק מפומי דמהרי"ק לאיסור וכן בש"ע, מ"מ הבו דלא לוסף ולהחמיר עוד במליחה דהיא נמי חומרא ועיין במ"ש כלל ל"ח עכ"ל ע"ש.

באיסור חדש בזה"ז.

כה. וכתב עוד בשו"ת הב"ח (החדשות, סימן מב), כל זה הוא התשובה שבידי למהר"ם מ"ץ שכתב, שרבינו אביגדור כ"ץ כתב בספרו דחדש בח"ל אינו נוהג בשל גוים וז"ל שהשיב ריב"א הא דחדש נוהג בח"ל ה"מ בשל ישראל, אבל בשל גוים אינו

פסקה יב). או שמא תתיר האיסור ותבוא תקלה על ידך ותעבור על ולפני עור לא תתן מכשול. וכן אמרו בירושלמי דתרומות (פ"ה הל"ג) כשם שאסור למהר את הטמא כך אסור לטמא את המהור, בסוף פרק חמישי. על כן עשה לך אחד מהחברים רב ואם הוא ברור לו, תורה על פיו. וכן אמרו הגאונים ז"ל [מובא ברמב"ן ע"ז מז. בשם רבינו הגדול], כל היכא דלמר פשיטא ליה ולמר מספקא ליה, עבדינן כמאן דפשיטא ליה אפילו תלמיד במקום הרב. וכן אמרו בראשון מסנהדרין [ז:], רבא כי הוה אתייה טרפתא לגביה הוי מכניף לכולהו טבחי דמתא מחסיא כי היכי דלמטיין שיבא מכשורא. משל הוא שהנושא קורה כבדה מאסף עמו הרבה בני אדם שיבוא לכל אחד מהם קיסם קמן וכו' ע"ש.

כללי ההוראה.

כג. וראש המדברים בכ"מ, כתב הש"ך בהנהגת הוראות באיסור והיתר (בסוף סי' רמב אות ט') וז"ל, כשם שאסור להתיר את האסור, כך אסור לאסור את המותר, אפילו בשל עובד כוכבים, ואפילו במקום שאין הפסד, מפני שעל הרוב יש בו צד הקל במקום אחר מחמת שנאסר והוי חומרא דאתי לידי קולא. ואע"פ שלפי הנראה לא יבא מזה צד קולא, אסור, שאפשר שיתגלגל ויבא קולא עד אחר מאה דברים. לפיכך אם הוצרך לאסור מחמת ספק או מחמת חומרא בזה שאין האיסור ברור כשמש צריך המורה לומר שאין האיסור ברור אלא שאנו מחוייבים להחמיר, וכל שכן אם המורה מתיר בשעת הדחק וכיוצא בו שיאמר לו כן. עכ"ל. וכ"כ בשמו בערוך השולחן יו"ד (סימן רמב סעיף סו) וז"ל, כשם שאסור להתיר את האסור כך אסור לאסור את המותר [שם אות ט'], והכי איתא להדיא בירושלמי ספ"ה דתרומות אמר ר"א כשם שאסור למהר את הטמא, כך אסור לטמא את המהור ע"ש. ואפילו בשל עכו"ם ואפילו במקום שאין הפסד. ולכן אם הוצרך לאסור מחמת ספק צ"ל שאין האיסור ברור אלא שמפני הספק בהכרח להחמיר, וכן כשמתיר לפעמים בשעת הדחק או הפסד מרובה מחוייב לומר שמפני זה מתיר [שם]. וכלל גדול צריך לדעת בכל מקום שרבותינו בעלי הש"ע מתירין בשעת הדחק או בהפסד מרובה זהו מפני שהעיקר לדינא נראה להם להיתר, אלא מפני שהרבה פוסקים מחמירים ולכן בשעת הדחק או בהפסד מרובה מוקמינן על עיקר הדין [באות י']

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

הדחק דחיו של אדם תלוי בשתיית שכר שעורים ושבולת שועל כדאי הוא הת"ק דמתני' דס"ל חדש אינו נוהג בחו"ל לסמוך עליו בשעת הדחק, כיון דלא איפסק הלכה בפירוש כר"א עכ"ל, וכ"ש בפת דחיי נפש ויש הרבה צדדים להקל כדאי הם הגאונים הגדולים לסמוך עליהם בשעת הדחק, ובדאי אין להרעיש עולמות ע"ז, ועי' בשערי תשובה סי' תמ"ח סקט"ז שהביא בשם ספר דרך המלך שמי שיש בידו חמץ שעבר עליו הפסח ואתי אחריו למיכל מיני' אשר לא ידעו אם הוא חמץ שעשה"פ לדידהו ל"ש קנסא אין צריך להגיד להם שלא יאכלו, והובא ג"כ בפ"ת יו"ד סי' קי"ט בענין דידן בודאי יש לסמוך עליו ואין להרעיש עולמות כמו שעשו הבד"ץ עכתו"ד ע"ש.

כו. ועוד בה. כתב הב"ח באו"ח (סימן תקנא) אבל כל שאר חומרות פשיטא דיכול להחמיר כל אחד לעצמו. תדע דהא בפרק ב' דביצה (כא): תנן בשלשה דברים רבן גמליאל מחמיר כדברי בית שמאי אין טומנין את החמין מיום טוב לשבת וכו' עד מה נעשה לבית אביך שהן מחמירין על עצמן ומקילין על כל ישראל ובפרק קמא דשבת (יח). נמי תנן אמר רבן שמעון בן גמליאל נוהגין היו של בית אבא שהיו נותנין כלי לבן שלהן לכובס גוי שלשה ימים קודם השבת והיינו שהיו מחמירין על עצמן כבית שמאי וכפירוש רש"י לשם אלמא דכל שאר חומרות שרי ואינו דומה להטיה דקריאת שמע והוא הדין נמי חומרא זו דתשעה באב עד שבת נחמו הלכך אין לבטל המנהג ועוד היום נוהגין בן מקצת פרושים וכן עיקר ודלא כמהרש"ל. עכ"ל. ועיין עוד להב"ח ביו"ד (סימן לג) שכתב, ומכל מקום מי שנוהר בשאר חומרות ראוי שיחמיר על עצמו, אבל חלילה שיטריף לאחרים עכ"ד. ע"ש.

ועיין עוד להב"ח יו"ד (סימן לט) שהביא דברי המהרש"ל ותו"ד, ופעם א' הביאו לי איל מן היער וכו', ומיהו אם בדקו אותו בפנים ומצאו שהיא נקייה מכל חסרון אע"פ שצריך ג"כ להוציא הריאה לחוץ ולנופחה אם לא נעשה בדיעבד אין בית מיחוש עכ"ל. וכתב הב"ח, נראה מדבריו דבבחימה גדולה אפילו אם מצאוה נקייה מכל חסרון ולא הוציאוה לחוץ לנופחה דאסורה דיעבד, וחומרא גדולה היא דכיון דמצאוה נקייה מכל חסרון שוב א"צ להוציאה לנופחה לדברי הכל, אלא שמקצת מקומות נהגו כך וחומרא בעלמא היא וכו', ואין לנו

נוהג בח"ל. ויכול לשתות שכר אפילו בחורף. וגם בה"ג משמע דחדש אינו נוהג בח"ל בשל גוים, ושמא משמע להו דהלכה כת"ק דר"א בפ"ק דקידושין ע"כ. ועי' סמכו העולם הגאונים שהי' קרוב לזמנינו זה כמו מוהר"ר שכנא ומהרש"ל ושאר גאוני עולם. וכבר בררנו דאף אם הלכה כר"א אין לאסור בשל גוים מעיקר הלכה ואולי ר"י גופיה לא פסק בן הלכה למעשה אלא שכתב שכן נראה לכאורה מירושלמי שלא לחלק והבאים אחריו לא רצו לחקור אחר דבריו ותפסו בפשיטות לאיסור, אבל אחר העיון יראה דמותר. ולכן אין להרהר אחר המנהג שנהגו על פי גדולי ישראל, ומי שירצה להיות פורש יחמיר לעצמו ולא יורה לאחרים דלא ליתא לאנצויי. ודוקא למי שחורגל בשאר פרישות ומפורסם לחסיד כמ"ש ראב"י בריש ברכות לענין ק"ש של ערבית, ו[ולא כמו שעושה המשוגע הזה שמדקדק באיסור חדש בשל גוים שאין בו איסור יותר לכל היותר כי אם מדרבנן כדפי' ואינו נוהר בעבירו' חמורות להשתכר כמעט בכל יום ויום ולנבל פיו אוי לו לנפשו שמלעיג על התלמוד ועל הגאון' ובשאר דברים שאסור להעלותם על הכתב וכו' עכ"ל.

וחלוצ' לצבא, ראיתי להט"ז (יו"ד סימן רצג סק"ד) שיצא להגן באיסור חדש ותו"ד, אבל אין להורות לאחרים וכו'. אין זה כדאי מלהציל על שאנו רואין חכמי ישראל כמעט רובם אין נוהרין מחדש בשום שנה ולא שייך לומר עליהם מוטב יהיו שוגגים וכו', וכבר טרח מו"ח בדבר זה למצוא היתר מצד הירושלמי שמשם הוכיח ר"י בעל התוס' שיש איסור אפי' בשל עובד כוכבים ואחר זה נמשכו כל הגדולים ואמר שיש לו פ"י אחר על הירושלמי שלא כדברי ר"י. ואנו אין לנו עסק בזה אף אם היה לנו פ"י נכון על הירושלמי אין לנו להרים ראש נגד כל הפוסקים. ומ"מ נראה לפי ע"ד ללמד זכות הגון על ההיתר בזה דהך איסור דחדש בח"ל הוא פלוגתא דתנאי וכו' עכ"ל.

ועוד כתב בזה בשו"ת באר דוד (סימן י) ותו"ד, ועי' בטו"ז יו"ד סי' רצ"ג סק"ד וז"ל שאין כדאי במה שכתב הרמ"א וז"ל אבל אין להורות לאחרים שבמקום שרוב שתייתן ואכילתן ממנינם אלו כי מוטב שיהיו שוגגין ואל יהי' מזידין, כי אנו רואין חכמי ישראל כמעט רובם אין נוהרין מחדש בשום שנה, ולא שייך לומר עליהם מוטב שיהי' שוגגין, אלא ג"ל עיקר הטעם דבמדינות אלו שהיא שעת

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

מהרשב"א ז"ל שלא רצה לסמוך על הוראתו בדין קבוע זה להורות לאחרים וכו' ע"ש.

וכתב עוד בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סימן פח), את זה ראיתי בחפזי ללמד זכות על גדולי ישראל שלא לעשותם טועים בדבר שבמקרא כמו שיחויב לפ"ד המפרשים ז"ל והשי"ת ידינני לזכות, אעפ"כ חלילה להעלות על הדעת להורות (לאחרים) לחומרא בכיוצא בזה שאינו אלא דעת החיצונים ר"ל, מעתה שנמנו ורבו עליה אבות ההוראה שמפיהן אנו חיינ, אף אם רשאי להחמיר על עצמו בכך ואין לתפוס אותו ע"ז לענין וכו' ע"ש.

ועוד כתב בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סימן יט) ואין דעתנו נוחה להכביד בחומרות שלא שערום חכמי דורות שלפנינו (המחמיר יחמיר לעצמו ולא לפסוק ולהורות לרבים) הלואי ועמדנו בראשונות ע"ש. ועיין עוד בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סימן קמה) והרוצה להחמיר לעצמו יחמיר ואף היא נראית בעיני כיוהרא. אבל להחמיר לאחרים לצער את הרבים ולגזור גזרה חדשה על הצבור שאינם יכולים לעמוד בה מי זה אמר ותהי, ודאי אינו אלא מן המתמיהין רמות רוחא הוא דנקטיה וכו' ע"ש.

וע"ע בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סימן קכד) עתה אשיב על שאלתך וכו' אודות אורז ודברים הבאים ממדינת הים וכו' לרוב התולעים השכיחים בהו בקשת להורותך וכו', אכן כל שנבדק ולא נמצא בו שוב אין לחוש ואכילנא מניה שופרי שופרי. והכי חזינא לרבנן קשישאי ומרי דעובדא והמחמיר יחמיר לעצמו. אבל אין להכביד בחומרא יתרה על הצבור, דייך מה שאסרה תורה וגזרו חז"ל ואפי' בקישות שהתליע' באביה דפסקינן כשמואל לאיסורא לתנא דברייתא שרייא, אך להחמיר עוד על ההמון אין דעת חכמים נוחה הימנו. ותמה על עצמך וכי יש איזה פרי ומאכל בעולם (חוץ מפול המצרי לבדו) שלא נמצאו בו תולעים ותאסור כל המאכלים והפירות והירקות, ולא נתנה תורה למלאכי השרת ואמ"ר לאמיה בקוקייני דכוורי אבלע לי ואנא איכול עכתי"ד ע"ש.

אמר וי"ש, איברא שכיו"ב ראיתי שכתב בחידושי הרמב"ן בעבודה זרה (סה): וז"ל, ולזבוני לגוים שלא בפני ישראל. שמעתי שר"ח ז"ל כתב כאן שאף מפני זה אסור פת של גוים שמא נתערב בו יין נסך. ותמהני עליו שא"כ חטים לא נקח שמא נפל בו יין נסך, פת לא נאכל שמא אפאו בעצי אשרה ויש שבח עצים בפת, קדרות נמי לא נקח שמא הסיקן

לאוסרה דיעבד בשביל ששינה מן המנהג וכ"כ להדיא בהגש"ד סימן צ"ב. ואפשר דהמהרש"ל לא כתב כך אלא לבעל נפש עצמו כמו"ש בתחלת דבריו, אבל לא להורות לאחרים איסור, דאין זה [אלא] משחית ממון ישראל ופשוט הוא לפענ"ד. עכ"ל.

שיטת הגאון היעב"ץ.

כו. ואשא עיני ואביטה נפלאות בתורתו ממ"ש הגאון היעב"ץ בדוכתיה טובא, וזה יצא ראשונה כתב בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סימן כה) וז"ל, ומעתה בודאי אין כאן מקום להפקיר ממון של ישראל בהפסד מרובה מאד לאסור כל הבשר ששחטו השוחטים האנוסים מתחלה ע"ס אם ראשונ' מה שהבטיחו למעב"ת בת"כ (ולבם כל עמם) שלא לשחוט בלי רשותו והתרתו. ואם אח"כ אנוסים היו ע"פ השררה. וגם ע"פ פו"מ הקהל שראו הדוחק וצורך שעה בכך. והמה האוסרים מתחל' (שהסכימו עמו בתחל'). מכלל שהי' צריך להסכמתם) ויכולים לומר מוטעים היו והפה שאסר הוא שהתיר ומוצלים הם מעון זה. ויש לברר כל זה מכמה צדדים אלא שאינו מהצורך בכאן לאורך. ואצ"ל מהכלים שאסר להם בחנם שלא הי' שום מטרות ידוע בעולם ואפי' הי' מקום לספק הלא סתם כלים אינם בני יומן גם לא יהא חמור מתערובת דמאי דלא גזרו. ואיך לא חש לכל זה והתורה חסה על ממנו של ישראל. מה גם בהפסד מרובה ועצום כל כך. וגם ידוע כמה הקלו חכמים שלא לשנות מפני המחלוקת, כל אלה פליאה נשגבה לא אוכל לה מה ראה לגדוש המדה כל כך. והרבה יש לעורר בכל הנ"ל והמה בכתובים אצלי במ"א, אך זה הקצור מספיק לכל משכיל. לכן זאת עצתי לכל שומע לי להתרחק מן חומרות נוספות וגזרות חדשות שאין רוב צבור יכולים לעמוד בהן. ודיינו בגזרות חז"ל וסייגות שלהם אם לא במקום ובשעה הצריכה לעשות משמרת למשמרת. במקום שבקעה פרוצה לפנינו וצריכ' לגדרת כמ"ש"ל בתשובתי הראשונ'. משא"כ בלי סבה מכרחת שיוצאים מהן חורבות גדולות תקלות. שהפסדם מרובה משכרם. וגורם להצית אש המריבה מתלקחת וכו' עכ"ל.

ועבשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סימן נו) ותו"ד, אמנם כל זה להלכה אני אומר, אבל לא למעשה חלילה אם לא שישכמו מורי הוראה. ומי לנו גדול

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

לתוכו, וכמדומני שגם של בית אבא היו פורשין ממנו, אלא שקמן הייתי ולא ידעתי אם אסור אמה"ג ז"ל לאחרים ג"כ, ועכשיו אוכלין אותו בק"קאה באין משים, עלבון מנהיגי הדור הוא, כי אין עיני השגחתם רק על בצעם, ואינם חוששין לתקנת העם, ומאחר שידוע לנו שלא נשאר דבר מהאיסור, פשוט הדבר בכל תפוצות ישראל להתירן באכילה ולית דחש על כן היא בעיני חומרא יתרה בלי טעם לאסור אף אם היינו יודעים שאמת הדבר בבירור, כ"ש שאינו אלא ספק, ושלא דעת המורה דאפר אינו נותן טעם לפגם שלא כדעת הרב"י, מחמת שהשיב עליו הש"ך בס' צ"ה, ואי משו"ה לא תברא דהא מחו לה אמוחא, ע"י בתשו' אמה"ג ז"ל ובפר"ח ודבריהם נכונים. ע"ש.

ועוד לו בזה בשנית בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סימן סה) אודות הוט צוקר אם מותר בפסח והזכירני דברים שאמרת לי בע"פ על ענין זה וכו'. ומה שיצא מפיו הקדוש אודות הצוקר (סוכר) בימים רבים שעברו הן הנה הדברים אני הייתי אצל מהרמ"ח ז"ל בפסח וכיבד אותי עם מ"ע (תה) והוט צוקר לשתות ושאל אותי האם אני מן המחמירין שלא לשתות הוט צוקר?, והשבתי חלילה הגם לכבוש המלכה עמו בבית אם הוא שותה, גם אני לא אמנע. והניד לי שהוא היה כמה פעמים במקום אשר יבשלו שם את הצוקר עם ר' ליב ק"ה אשר הי' באותו פעם ג"כ בביתו, וראה שאין בו חשש חימוץ כלל ומפני כך הוא מתירו, והשבתי לו שאין בידו להתיר שום דבר מה שאב"ד שלנו אוסר. אך אני שותה על עדותו שעד אחד נאמן באיסורין עאכ"ו אדם גדול כמותו וחרה לו היטב, והרצתי הדברים לפני אדמ"ו הה"ג נר"ו והי' שם אתנו ר' אברהם בן הרב ר' דוד מקידאן אשר גם הוא הי' מונע לשתותו אפי' קישטן צוקר עד שנער בו אדמ"ו הה"ג נר"ו. וסוף דבריו שמפני חשש רחוק כי האי אין למנוע שמחת י"ט והביא ראיה מדברי אביו הגאון זצ"ל ע"ד מצה שרויה שהמתחסדים פורשים מהם והוא ז"ל סתר כל דברי המחמירין, וסוף דבריו עולה כה"ג. ואמר לנו אדמ"ו הה"ג נר"ו שהוא צוקר הנקח מגוי הדר בשכונתו הוא כשר יותר מכל מצות שלנו, והלואי שכזית אפיקומן שאכלנו יהי' כ"כ בהכשר ע"כ דברי פי חכם חן. ובאמת אין הדעת סובלת כל החומרות המתחדשים בכל יום. ועכשיו באה שערורי' ששמן זית אינו מן המובחר לאכלו בפסח ומימי לא

באשרה וערלה וכלאי הכרם, עצים ופירות שלהן נמי שמא כלאי הכרם או ערלה בארץ או של אשרה הם, אלא אחזקי איסורא לא מחזקין. עכ"ל הרמב"ן.

ועיין עוד בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סימן קמו) ותו"ד, מה גם לכופ את הרבים להחזיק בחומרא יתרה ולגזור על הצבור גזרה שאין יכולין לעמוד בה, אין זו מן המדה בתורה שדרכיה דרכי נועם וגו', אדרבה בכמה מקומות מצינו שאע"פ שיש מקום לת"ח להחמיר על עצמו לא הורו להחמיר לאחרים כאותה ששינוי בג"ד שהי' ר"ג מחמיר, ואמרו לו אע"פ שבית אביך היו מחמירים על עצמם היו מקילים לכל ישראל וכו'. וכהנה רבות בתלמוד עצמו מספר אף באיסורי תורה החמורים שיש בהם מיתה וסקילה כשסמכו אפילו רק על דברי יחיד וגם שברכוהו א"צ להאריך בכך שידועים לכל בי רב דחד יומא, וכן עוד היום אפילו בספק איסור כרת כחלב הכרם שתחת הפריסה דבני ריינוס אוכלים באין מוחה, ומצינו בפוסקים רבו כמו רבו שחוזרים על כל צדדי הקולות כל מה דאפשר, ולא להכביד משא החומרות על הרבים וכו'. ע"ש.

בדין סוכר בפסח.

כת. ועוד לו בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סימן קנו) וז"ל, אמרת שהמורה הזהיר את העם שלא לאכול פולין לחין הנלקחין מן הנכרים לפי שהוגד לו שמכבסין אותן בבורית שקורין זייף [סבון] כדי לצחצחן, תמוה הדבר בעיני דלמאי ניהוש לה דהא לא לריחא ולמעמא עבדי ליה ולא דמי לקפריסין וקפלוטות ושאר מילי דאיכברו בסקי"ד מחשש זילוף יין, דדבר חריף נינהו, ולמעמא וריחא הוא דעביד. ועוד דהכא לא מיבעיא דלא קמשבחי במידי, אלא דפגומי נמי מיפגמי בהכי. כדקיי"ל דבורית נותן טעם לפגם הוא שמערבין בו אפר ולא קעבדי אלא לחזותא דפולין שיהיו נראין לבנים וצחים, וחזותא כי הא ודאי לאו מילתא דמידי מששא אית ביה, וביותר גדולה מזו אנו מקילין בסוכר ומלח שמערבין בהם דם הרבה כדי לנקותן ולהעביר חלאתן (כמ"ש בהג"ה סקל"ד). אכן צריך להודיע כי שמעתי עוררין על הסירופא [הסירופ] הנעשה מתערובת זה והוגד לי מאדם אחד שי"ל ידיעה במלאכה ההיא שנשאר בודאי הרבה ממשות מן הדם בתוך הסירופא הנבדל ממנו, ואמר שכמעט רובו ככולו הוא מעצם הדם שמטילין

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

על אגרת הנ"ל. לא נשאר בידי העתק. ועם שכבר נזכרו למעלה איזה דברים שנשנו בכאן הצנתי גם אגרת הלז מפני איזה דברים שנתחדשו בה. אך אזכיר בקצרה לענין מה שבקש ממני תלמידי השואל. אם באה בדפוס החזרה והמודעא שעשיתי על הסכמתי על ס' מק"מ מחמת אונס גלוי. הלא כבר הוצגה באורך בספר שבירת לוחות האון (דמה"ב) ולענין התר אכילת קישטן צוקר בפסח עמש"ל בספרי הלז לעיל (ס"ב) ולעת כזאת כבר סמכו על הוראת אמ"ה ז"ל להקל בכמה מקומות עושים ממנו. גם הוט צוקר ולית דחש בה. ובמ"א כתבתי גם לאחיו מהר"ל כ"ץ יצ"ו בדבר זה בקצת באור נוסף. אולי אמצאנו ואציגנו כמו כן לתקוע בו מסמרות. להשליך משא החומרות הבלתי נצרכות כהלכות עקורות. ויהי ד' עמנו להקים את כל דברי התורה ההכרחיות לשמור ולעשות להבין ולהורות מיד ולדורות. ע"ש.

ב' מוהלים בשבת א' מל והב' פורע.

ל. ועבשו"ת נוב"י מהד"נ (או"ח סימן כב) שכתב, סוף דבר בהא נחיתנא ובה סליקנא שאם הוא מחמיר לעצמו שפיר עבד אבל להורות לאחרים חלילה להורות לאיסור ופוק חזי מה עמא דבר בכל מדינות פולין תמיד הם שני מוהלים זה חותך וזה פורע בין בחול ובין בשבת ע"ש. והוב"ד גם בשערי תשובה סימן שלא סק". ועיין בפתחי תשובה יו"ד (סימן רסו ס"ק מז) שהביא דברי הנוב"י הנז"ל והוסיף, ועיין בתשו' תפארת צבי (או"ח סי' ז') שדחה ג"כ דברי היש"ש והעלה דשרי להיות שני מוהלים בשבת וחלילה להחמיר בזה להוציא לעז על גדולים וטובים שנהגו מימות עולם כן שח"ו חיללו שבת ע"ש (ועמ"ש לעיל סימן רי"ד סק"ד ועיין בסוף ספר דרך חיים שו"ת בענין זה באורך) עכ"ל ע"ש.

ויתר מזה כתב בשו"ת נודע ביהודה מהדו"נ בקונ"א (סימן קמז) ע"ד אשר נשאל שאשה שאחזה צירים וחבלים וסברה שהגיע עת לדתה ושלחה אחר המילדת וכו' ומה לנו בדברי קצת ליקוטם המחפשים חומרות חדשות. ובעל נחלת שבעה בתשובה (סימן ז) מחמיר בזה ולא משגיחין בדבריו ובחלומותיו. דמה בכך אם זה הוא התחלת פתיחת הקבר ורו"ל שאמרו אין פתיחת הקבר בלא דם היינו אם הקבר נפתח ויוצא ממנו דבר גוש כמו ולד או חתיכה כל שאינו דק כשפופרת דק של קש

שמעתי ולא ראיתי שנוהרין בכך, אך לקחו תמיד מחבית מלאה ובכלי מוכשר ליו"ט ותו לא מידי וכו'. אעפ"כ אני נמנע מלאכול בפסח הוט צוקר הנעש' ע"י אומן ערל משום חומרא דפסח, לא הוצרכתי אלא להוציא מדעת המחמירים גם במקום הפסד ובתערובתו בדיעבד. גם יש מורים שוטים מאבדים ממון ישראל בחנם, אבל בקישטן צוקר מן ההפתק כבר פשט ההיתר ע"פ אמ"ה"ג זצ"ל. עכ"ת. ועוד לו בשלישי בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סימן קבו) ע"ש.

כט. ועבשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סימן קבו), והנה הואלתי לגבב דברים אדברה אך הפעם. אם יכבדני עם תשובתו קודם החג הבע"ל יודיעני במח"א האם שותה בפסח מהצוקר (מהסוכר) שנעשה ע"י ישראל שם הנקרא הוט צוקר. כי האב"ד פה מפקפק על הדבר מפני אחרוני ואני ידעתי מה שידעתי וראיתי בימי נעורי הלכה למעשה. אך לא רציתי לגלות הדבר בלי נטילת רשות, וביחוד שפעם אחד הוזהיר אדמו"ר הה"ג נר"ו אותי למגדר מלתא בדור פרוץ לעשות סייג לד"ת. הגם שרוב העולם שותין אותו פה שלא מדעת הרב שאין דעתו נוחה. ואין בידו למחות ובאמת איכא טעמא רבא משום עונג י"ט דבטל אפילו לגבי ידי וזולתי. כי אסתנית אנא. וחולשת גופי צריך לאותו משקה. ואם אין לי צוקר כנ"ל ממש א"א לשתות. ובפרט טע (תה) שהקישטן צוקר מעכיר אותו ומבטל טעמו. ואם אין הדבר בכלל דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור. לא ידעתי למה נאסרהו לבטל עונג י"ט בחשש רחוק כי האי. ומה שאין דעת הרב נוחה בכך. כי הוא בשטת אביו הגאון זצ"ל אזיל שהי' אב"ד בק"ק פ"פ. ואינם שותים שם צוקר כלל אפילו קישטן צוקר. מצד המנהג ואין כח ב"ד יפה לבטלו אפילו כחוט השערה. מה שנהגו הקדמונים. אך קאפע (קפה) שותים כעת הואיל וידעו שהמנהג בטעות הי'. שהרבנים הקודמים וגם בני הקהלה האמינו שהוא מן קטניות. אבל עכשיו שרבים מהם ראו אותו בגנות ופרדם השרים שהוא אילן גדול בטלו הדבר ולית דחש לה. ואני הגדתי להרב שבכל המדינות האלו אפילו בק"ק הלבדשטט רבים שתו צוקר (דהיינו קישטן צוקר) בפסח בימים קדמוניות לפני כל הגדולים ובאין מוחה. והוט צוקר הנעשה ע"י ישראל לא הי' בנמצא בזמן וכו'. תשובה שהשבתי

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

לצרף לזה דעות המתירים וכו' וכמו"ש בתשובה הקודמת. כמדומני שבעלי הוראה הדואגים וחשים להפסד ממון ישראל יחמירו לעצמם אם בעלי נפש הם, אבל לא יחמירו לאחרים בזה. עכ"ל.

שיטת הגאון חיד"א.

לג. ובקודש חזיתי למופה"ד הגהיד"א בברכ"י יו"ד (סימן שלא סק"ב), מן האמור מבואר דהלוקח שומשמן ולשן בדבש ושקדים אינו חייב במעשר, והרוצה להחמיר בתוך ביתו הנה מה טוב, דלא נרע מדאמרינן (חולין לז): דיחזקאל היה נוהר מהורה בה חכם, ולא שייך לומר כל הפסור מן הדבר וכו', כיון שהוא מתנהג בחסידות, על דרך שכתב המדרכי בברכות (בתחי'). בשגם לאיש אשר אלה לו יותר טוב היה אם ישם אליו לבו לדקדק בדברים חמורים מאלה, שהם עיקרי הדת וענשן של מדות ואל תקרי מעוני ומרוב עבודה, על דרך שפירש הרב מהר"ר יוסף די שינוביא. ולכל הדברות אין להורות ברבים להחמיר בדבר שנתפשט המנהג להתר, ופסקו כן רבנן בתראי בתשובותיהם, ובמקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים להחמיר לרבים. והדברים פשוטים. ויותר מהמה בני הזהר במשקל החסידות ובין תבין בינה לעתים. עכ"ל.

וכתב בהערות שם (הערה כא), גם מהר"ם בן חביב בסוף התשו' הנ"ל כ' שאין לשנות המנהג שנהנו כגדולי עולם וכו'. ע"ש. וזה האחד המקומות המפורשים והברורים ביותר בה גילה רבינו דעתו שאסור להחמיר בהוראה לרבים הפך הדין על סמך דברי המקובלים וכדו', ומי שרוצה להחמיר בביתו יעשה וחסיד יתקרי. וגם בזה כותב שראוי לשית לב לתיקון המדות הרעות קודם שיצבור עומרים חמרים ונקורו בדברי הרמב"ם בהל' דעות פ"א ה"ה, שדרך החסידות היא להחמיר ולהתרחק מנובה הלב ושאר דעות יותר ממדה הבינונית שהזכיר שם קודם. ע"ש. וכבר הארכתי בזה במבוא לברכי יוסף או"ח ובפאת דוד על מחזיק ברכה יו"ד בתחי', והבאתי שכן מבואר בכמה מקומות בדבריו זלה"ה. עכ"ל.

וכתב עוד בהערות על ברכ"י או"ח (סימן תמו אות ד), בברכ"י להלן סי' תס"ז אות ב' ובמחבר"ר שם אות ה' הביא שכן כתב מהר"י זיין ושבערי אדום לא נשמע על חששות אלו כלל. אבל מי שרוצה להחמיר רשאי ואינו יוהרא ואין לערער עליו, כי

אמרינן בודאי יצא גם דם עמו, אבל על פתיחת הקבר לבד ולא יצא ממנו דבר גוש לא אמרו שאי אפשר בלא דם רק כשילדה רוח כיון שעכ"פ יצא דבר מהקבר וגם בפתיחותיו דהיינו רוח ג"כ אמרינן בודאי אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם כדמוכח (בנדה כ"א): ר"י אומר מביאה קרבן ונאכל וכו' אבל כשלא יצא דבר, או שיצא דבר דק מאוד או שיצא משקה אף שנפתח הקבר לא אמרינן א"א לפתיחת הקבר בלא דם דאל"כ היכי משכחת דם טהור הרי עכ"פ יצא מהרחם ונפתח הקבר וכו' פשוט. עכ"ל. והוב"ד גם בשו"ת תשובה מאהבה (ח"א סימן קמז) ע"ש.

לא. והן כל יקר ראתה עיני בשו"ת שתי הלחם (סימן מב) באלו התרגומים שיש להם כמין כובע נוצה בראשם וכו' אמנם להיות כי כעת ראינו להרב המובהק גיסו בעל פ"ח בי"ד סי' נ' דכתב להחמיר וכו' לכן לשאול הנענו לגלות לנו דעתו ודעת רבותיו להלכה ולמעשה ושכמ"ה. תשובה, וכו', ודעו נא וראו כי הרב הנז' (הפר"ח) שר וגדול היה בישראל סיני ועוקר הרים ויש בדבריו די והותר לסמוך עליו ועל שאר רבני ירושלים ת"ו גדולי ישראל שהיו בזמנו נוהגין היתר. ואם הרב גיסו בעל פרי חדש ז"ל היה דעתו להחמיר, לעצמו היה רשאי, אבל לא לאסור על אחרים וכו' ע"ש. ועבשו"ת אבני שיש (ח"א סימן קו), ואף שהשיך מכלל תשובותיו כתב או אפשר לענין שבעל נפש יחמיר לעצמו כדברי היחיד באיסור תורה יע"ש, מ"מ להורות לאחרים הם כי לא להזכיר אפי' באיסור תורה וכ"ש במידי דרבנן כנ"ד. עכ"ל.

לב. וכתב בשו"ת זקן אהרון (וואלקין, ח"א או"ח סימן ג) וז"ל, בודאי שכל אחד כשהוא לעצמו רוצה להתנהג בחסידות לחוש לכל החומרות לכתחילה תע"ב. אבל להחמיר לאחרים במקום הפ"מ חוששני שגם למהר"ל עצמו לא ניחא בזה. יאמר נא כ"ת בעצמו והלא רבנים אנחנו שאומנתנו להורות הוראות ובבוא לפנינו שאלה פרטית על קורקבן וכדומה בדבר כזה שרמ"א מכשיר להדיא האם היינו חוששים לאיזה דעה שמחמרת רק לכתחילה, ולואי שכל הוראתינו יהיו בטוחות ע"פ הכרעת הרמ"א וכ"ש בהפ"מ ובעסק גדול כזה, האם אפשר להחמיר על אחרים ולהפסיד ממונו נגד פסק הרמ"א לחוש להומרא לכתחילה, ובשגם שיש

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

תשובה, לא מחכמה שאלת על זה דהרי אמרו בחולין דף ל"ז דיתוקאל לא אכל מבהמה שהורה בה חכם וכן העידו על הרב הגדול הנגיד מהר"ר יצחק שולל ז"ל שנת הרע"ג שקנה בשר והיה ספק בו והכשירוהו חכמים לפניו ועכ"ז לא רצה לאכלו כיון שהורה בה חכם וכו' וההיא דאמרין בירושלמי דרב לא אכל שמן של גוים וא"ל שמואל אכול ואי לא כתיבנא עלך זקן ממרא היינו דיהשבו דרב סבר דאסור מדינא ומשו"ה א"ל שמואל הכי, אבל מי שמחמיר על עצמו ומודה דמדינא שרי והוא מונע עצמו על דרך קדש עצמך במותר לך שפיר עבד. ואם כן מאי תמיהא לך על החכם שהחמיר על עצמו ולא אכל ממנו ודאי שהוא רצה להחמיר על עצמו דוקא והראיה שלא אסרו רק שהוא לא רצה לאוכלו ואפיריון נמטייה.

ועו"ד הן בה אשכילך ואורך, דכל זה שכתבנו היינו כשהיתר מוסכם, והלכה זו יוצאה בהינומא ולא רבו עליה רק שמחמיר על עצמו הואיל והיה הדבר צריך להוראה וכו', הראת לדעת דלפי דברי מרן בב"י רבינו יונה חולק על הרשב"א וסבר דאפילו במעבר לרבים אסור. ואע"ג דמרן בב"י ורבנן בתראי פסקו כהרשב"א מ"מ בנ"ד האיש החכם אשר החמיר על עצמו חש לה רב לסברת רבינו יונה וקדוש יאמר לו. וגדולה מזו אני אומר דהרשב"א עצמו כתב בתורת הבית והמחמיר תבא עליו ברכה וכו'. אמור מעתה מה שעשה החכם שהחמיר על עצמו שלא לאכול מזה ששלחו לו בלא חותם דרך מעבר לרבים היינו כמ"ש הרשב"א והמחמיר תע"ב הנה כי כן יבורך גבר מפי עליון וקדוש הרשב"א ז"ל. עכ"ל ע"ש. וכל זה איירי במחמיר לעצמו ולא לאחרים.

ועיין עוד בברכ"י או"ח (סימן לב סק"ב) ואם אינו יודע לישר השיטה בלא שרמוט וכו'. והא דאמרין בירושלמי (פ"ק) [פ"ב] דברכות (ה"ט) ופ"ק דשבת (ה"ב) כל הפטור מן הדבר ועושה נקרא הדיוט. היינו דוקא כשעושה הדבר דרך חומרא, אבל הכא שאינו מכזיב אלא כדי לכתוב ביושר אינו נקרא הדיוט. וכמו שכתוב בבית יוסף. ודומיא למ"ש מור"ם לקמן סי' קנ"ח דין ה' דאף דנוטל לפירות מגסי הרוח, אם נוטל לנקיות מותר. וכתב הרב מגן אברהם (כאן סק"ח) וז"ל, ובאמת צריך להתישב בדין זה דמצינו הרבה חומרות שמחמירין על עצמנו ולא אמרינן דנקרא הדיוט, וגם בספר באר שבע (בשול"ח סי' כא) תמה על זה. ועיין בים של שלמה

נודע דכל אחד בפסח עושה חומרות וכו', ואת הצנועין חכמה להחמיר בביתו ולא לגלות מסתרי וכו'. ע"ש.

ועיין עוד בהערות על ברכ"י או"ח (סימן תמוז אות ה), הלשון מורה דנהגו כן לעצמם ולא להורות לרבים הפך מרן, דלא כהפ"ח שכנודע לא חש לפסקי מרן. וכ"כ רבינו להדיא במחב"ר תס"ז אות ה' "דבפסח כל א' מחמיר לעצמו ועושה גדרות וסייגים וכו' ומיהו את צנועים חכמה להחמיר כרצונו בביתו וכו' ואם הגיע להוראה יורה על פי הדין דוקא". וע"ש שדיבר ממש על נדו"ד שמחמירים בשמן זית וכו' ע"ש. הרי דגם בענין חוזר ונייעור אין להורות לאחרים להחמיר. ונוהגים דקאמר אינו מנהג מדינה אלא מנהג חסידים שנהגו לעצמם. ועכ"פ אין שום איסור לומר לשואל שהגם שעיקר הדין כך הוא, רבים נוהגים להחמיר, וכמו שעשו איזה אחרונים שהעתיקו מנהג זה ושאר מנהגים הגם שהם דלא כמרן. וכבר כתבתי בזה בפאת דוד במחב"ר יו"ד סי' ט' בראיות ברורות בס"ד. והלום ראיתי שכ"כ ביב"א ח"ב סי' כ"ג אות י"ג עכ"ל ע"ש. (ועיין עוד בהערות על ברכ"י או"ח סימן רמו סק"ג).

ובברכי יוסף או"ח (סימן תסז סק"ג) כתב, וצוק"ר אסור לאוכלו וכו'. בויניציא ובמצרים העידו שאין בו תערובת קמח כלל. אך נודע כי האומנים טובלים פתם ביערת הדבש והוא רותח. לכן ירא שמים יזהר דלמ"ד חוזר ונעור אסור. ומיני בלילות שעושים מצוק"ר אסור אפילו להשהותן. הרב מהר"י זיין בתשובה הנז' עכ"ל. וכתב ע"ז בהערות על ברכ"י או"ח שם, במחב"ר אותיות ג', ד' כתב שאין צריך להחמיר ומותר להשהות הסוכר. והגם חששות אלו הם בגלילותינו שהגויים הם ערביים ובערי אדום אין מקום לחששות אלו מי שרוצה להחמיר לעצמו בביתו וכו' אין מזניחין אותו ואינו יוהרא וכו' עש"ב.

לד. וגדולה מזו חזו עיני למישרים כמה עיקרים ויסודות להנחיד"א אשר ל'ו רגל על לשונו בדוכ"מ, עבשו"ת יוסף אומ"ן (סימן כב) שנשאל בחכם א' ששלחו לו ע"י גוי חתיכת בשר דרך מקום שהוא מעבר לרבים ולא רצה לאוכלו ותמיהת דדין מפורש הוא בסימן קי"ח סעיף ז' דשרי, כי תאזה נפשך למען דעת היש טעם בזה לאסור את המותר הרי אמרו לא דייך מה שאסרה תורה עליך ושכמ"ה.

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

פ"ח דחולין (סי' ו) בענין אכילת בשר אחר גבינה, שכתב בשם מהר"ם שנראה כחולק על התלמוד אא"כ עושה משום גדר ופרישות, עכ"ל. ואנן בעניותין הארכנו בענין זה בספרי הקטן שער יוסף סימן ח', ושם ישבתי הא דאמרינן המחמיר תע"ב, באיזה אופן מיירי, והארכת בדברי הרב שבות יעקב ח"ב סי' ל' וסימן מ"ד. ע"ש באורך ובהערות על הברכ"י אות א'.

חיוב מעשר בלוקח מהגוי.

לה. ודברים כדרכונות ראיתי בשו"ת רבי בצלאל אשכנזי (סימן א) ותו"ד, ולכן אז התחלתי להשיב ידי על פסקו ז"ל ועל דבריו וביני ביני שמעתי בהתאסף ראשי עם יחד כל רבני הגליל ותלמידיהון ותלמידי תלמידיהון וגזרו גזירת נח"ש שעוד כל ימי עולם לא יעשר אדם לקוח מן העובדי כוכבים אלא כמו שנהגו עד עתה על פי הרמב"ם ז"ל וכמו שכתב הרב הגדול בעל כסף משנה ז"ל בפרק א' מה' תרומות ובאותו הקבוץ היו שני רבתי מהר"ר דוד בן אבי זמרה זצ"ל ומהר"ר ישראל די קוריאל זצ"ל לכן אני משכתי ידי כי מי יבא אחרי המלכים האלה את אשר כבר עשוהו ובאתר דזיקוקין דנור ובעורין דאשא מאן מעייל בר נפחא לתמן ולפני המשפיעין במדה גסה איך יכנס המודד בדקה עוכלא לתמן ומי שקדרתו חסר' מלח ותבלין היכנים ראשו במקום שיודעים לפטם ולא חסר מכל סמן וסמן האמנם כאשר זכיתי ועליתי בעיר קדשו ראיתי קצת חכמים ותלמידים מחזיקים בתורתו של בעל הקונטרס הזה ומעשרין כל הלכות מן העכו"ם ומזלות וקא מקו אקוותא בשוקא דפומבדיתא ומקו אקתא אנהרדעא ולא מסתייה דלא גמירי מיגמר נמי מגמרי ודמי להו כדלא גמירי אנשי שמעתא וגם היינו בעיניהם כמתעתעים במצות והרי מצינו חסיד שבתנאים רבי יהודה בר אלעאי שהקפיד על בנו של רבי חנינא בן אנמיגנוס על דאזיב רבנן מדידיה לגבייהו למנטר טהרות ואגב רתחיה אמר אביו של זה ביזה ת"ח אף הוא מבזה ת"ח וגם אם אין אנו בחמורים של ראשונים הרי אין לך אלא חכם שבדורך אילו היה אהרן קיים יהוידע היה גדול ממנו בדורו ופגם הכתב את הצדיק בקבר מפני אדם בשעתו ואילו היה אהרן קיים עזרא היה גדול ממנו בדורו וכל שלשה ושלשה שיעמדו בבית דינו של ישראל יהיו בעיניך כמשה ואהרן וכשמואל ועוד האריך במדרש ובאמת אם פשה

תפשה המספחת הזאת עד עקבי משיחא דחוצפא יסגי ירהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד ונהרסו המורים ונפלו המדרגות ויתפאר הגרון על החוצב בו וחכמות סופרים תסרח שאחד מן הריקים וחובר חבר כשינהוג לעשר יחזיק עצמו לחבר והשופט אשר יהיה בימים ההם הגם שיהיה מלא תורה יחזיקוהו בחזקת עם הארץ לפי שאינו מעשר במעות ובוז תבו חכימיא למהו כעמא דארעא ועמא דארעא כחכימיא והדר' התורה אולא ומנוולא וגם עתה ת"ל אשר עדיין לחלוחית הראשונים קימעה קיימת כבר התלמידים מזדינן בדבר הגדולים ורבו המתפרצים ומפטפטין כנגדם ואומרים לאב מה תוליד ולאשה מה תחילי בחשבם כי המה החברים דלא חשידי על השביעית ועל המעשרות ולא אתאי הלכתא אלא לגוד וללבוד לדופן עקומה ומהשלמים תמימים וישרים ההלכה נעלמה וקטלי קני באגמא ומעיד אני וסהדי במרומים כי זה ימים על עסקי עיר הקדש יצאתי בשיירה ונמפל עמי אחד מהתלמידים והיה עייף ויגע ומוטל ברעב וזימנתי אותו לסעוד עמדי והשיב שאינו אוכל בלתי מעושר והחרשתי ולא גזרתינהו לפומיה בניזרא דפרזלא כמו שאמר לעשות מי שנשתבח בענוה רבינו הקדוש ז"ל על רבי יהודה בן נקוסא וכוה וכוה שמעתי מאלו המעשרין ומצערין ואני אשא ואני אסבול ועל רבותינו ז"ל הגוזרים על זה מדברים תועה לכן כשל כח הסבל ואמרתי עת לעשות להקים דגל הראשונים על תלו ולהעמיד אש תורתם ומנהגם על נכון נגד המשחיתים ואציגה נא מעט מן הבא לידי מדברי הראשונים הם המורים הם המלמדים הם המעמידים תורה שבעל פה על אמתה ועריץ חיות בל יעלנה הם המגלים לנו כל סתום וכו'.

כלל הדברים אין בדבריו ממש וכ"ש בדברי בעל הקונטרס הנמשך אחריו ויפה גזרו רבותינו הזקנים רבני הגליל ז"ל שעוד כל ימי עולם לא יעשר אדם לקוח מן העכו"ם אלא כמו שנהגו עד עתה על פי הרמב"ם ז"ל. וגם פה בתוככי ירושלם ראוי לנהוג כן. וגרסינן בירושלמי פ' מרובה א"ר יהושע ירושלם הבנויה כעיר שחברה לה יחדו עיר שהיא מחברת את ישראל זה לזה ע"כ. ואיך ינהגו בה מנהג המפריד את בנו מעל שלחן אביו בלא דבר ושלא כדין. אבל מי שירצה להחמיר בביתו בהצנע להיות מצויין במצוות שלא יהיו עליו חדשים כשיגיעו זמנן במהרה בימינו עליו תבוא ברכת

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

דעת השל"ה הקדוש.

לו. וראיתי לשל"ה הקדוש בשבועות פרק נר מצוה (אות ז, צא) וז"ל, מכל מקום, אל תאמרו אם כן נחמיר על רוב?, כי אין זה נקרא מורה הוראה להחמיר לאחרים שלא כדין, ולו לעצמו יחמיר כמובן בעיניו. ובמסכת ברכות (ד.) אמר בדוד המלך ע"ה שהיו ידיו מלוכלכות בשפיר וכו' כדי לטהר אשה לבעלה. לא אמר כדי לטהר או לטמא, רק היה יגע כל כך באם הוא טהור בבירור על פי הדין, שחס ושלום לא יטמאנה, ויחמיר לאחרים לבטלם מפריה ורביה. ומכל שכן שמוזהר בעל הוראה שלא יכשיל חס ושלום אחרים, רק בא לאשמוענן כח דהיתרא. וכן הוא הדין בכל הוראות. ואפילו לעצמו שמדת חסידות הוא שיחמיר לעצמו הני מילי כשיש מקום לחומרא, אבל אם אין מקום להחמיר רק שירצה להחמיר מחמת חסרון ידיעה, ואילו היה לומד ומעיין בבירור היה רואה שאין מקום לחומרא, ועל כל זאת הוא מחמיר, זהו חסיד שוטה.

(ובאות צא), ועל זה שמעתי, ביאור המאמר בברכות (ח.) אמר רבי חייא משמיה דעולא, גדול הנהגה מיגיעו יותר מירא שמים, דאילו גבי ירא שמים כתיב (תהלים קיב, א) 'אשרי ירא ה', ואילו גבי נהנה מיגיעו כתיב (שם קכח:) 'יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך', אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. וכבר הקושיא מפורסמת דעל כרחק הנהגה מיגיע כפו הוא גם כן ירא שמים, דאם לא כן איך יהיה הוא עדיף מירא שמים מאחר שהוא חוטא אף שנהנה מיגיע כפו?, אלא על כרחק צריך לומר שהוא גם כן ירא שמים, אם כן מאי רבותא דהוא גדול?, אלא ירא שמים קורא בכאן מי שהוא מחמיר ומטריף, אבל גדול ממנו מי שמייגע בתורה ולומד עד שנתברר לו שמותר באכילה, וזהו הנהגה מיגיע כפו, כי ידיו רב לו בתורה. אז אשריו בעולם הזה שהוא נהנה מאכילה, וטוב לו לעולם הבא שעסק בתורה, וק"ל. עכ"ל. ועיין בילקוט הגרשוני (ח"א פתיחה לדרוש שה"ג) שהוסיף לבאר עפ"י לענין הרואה טריפה לעצמו וכו' וסיים, והגאון בעל דברי שאל על אנדות הש"ס (ברכות ח) לא ראה דברי השל"ה הקדוש ולא דברי המהרש"א. ע"ש. והנה פירוש דברי השל"ה הוא כמו"ש הר"ן והוב"ד בסמוך.

טוב, אבל לא להתגדר ח"ו כי בזה תבואהו קללה ולא ברכה. ושומע דברי חכמים ישכן בטח וכו' ע"ש.

מי רשאי להחמיר על עצמו.

לו. תא חזי ממ"ש בשם הגדולים חלק ספרים (מערכת ז' אות כו), ועתה אשר עינינו הרואות שמזמן הגאונים כל מחבר ספר כותב שמו עליו יש להחזיק במנהגם, ושאי התנאים ואמוראים שכתב בספר החסידים (סי' שס"ז) דיש מהם מי שנהג זה שלא להזכיר שמו דלפי עליונותם המופלא היו נזהרים גם בזה הדקדוק וכונתם לשמים. אך מזמן הגאונים עד עתה לא מצינו מי שנוהר בזה וכמעט מי שרוצה לנהוג כך בדור יתום יהיה רמות רוחא כי מורה שכבר הוא שלם ורצה לקיים גם זה הדקדוק, דלא יבצר שלא יודע בדורו ואע"ג דלבו לשמים וכונתו לטובה איכא לזות שפתים שרוצה להראות חסידות יותר מכמה גאוני וגדולי עולם וכו' ע"ש.

וכתב מרן החיד"א בערבי נחל (פרשת עקב) דמה שמר עוקבא עצמו לא החמיר כאביו, היינו עפ"י ש בברכות (טז:) לא כל הרוצה ליטול את השם יטול כמצוות אנשים מלומדה שמתנהגים כמו קוף מה שרואים אצל רבותיהם אף שרחוקים מכך ע"ש. ואמנם אם אירע לו פעם מכשול יכול להחמיר על עצמו למיגדר מילתא, וכמבואר בתשובת מהר"ם מרוטנבורג (סימן תרטו), והובא במרדכי ריש פרק כל הבשר). שמתחלה היה מתלוצץ בבני אדם שהיו מחמירים באכילת בשר אחר גבינה, ואדרבה היה נראה בעיניו כמינות, עד שפעם אחת מסעודה לסעודה מצא גבינה בין שיניו, וגזר להחמיר על עצמו בבשר אחר גבינה כמו בגבינה אחר בשר. ואין בדבר זה כחולק על התלמוד ולא כמוסיף שהוא גורע, דבגמ' חולין אמרו אנא להא מילתא כחלא בר חמרא וכו' דכל חד מצי לאחמורי אנפשיה לעשות משמרת, ובבשר עוף אני מיקל יותר כיון דבשר עוף וגבינה נאכלין באפיקורן. ע"כ ויש אומרים דרק אם אירע לו תקלה רשאי להחמיר על עצמו אבל בלאו הכי אין להחמיר בדברים שמפורש היתרם בש"ס ובפוסקים. וראה בש"ך (סימן פט ס"ק יז) שהביא שהמהרש"ל קרא תגר על המחמירים שהוא כמו מינות ואמר דוקא המהר"ם שבא מכשול לידו באכילת בשר אחר גבינה החמיר וכו' ע"ש.

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

התורה כי הכל ענין אחד. ולכן צוה השם יתברך "עשו משמרת למשמרת" (מועד קטן ה' ע"א) כלומר, הכל לפי הענין. ממילא בכל דור ודור כשראו להוסיף חומרות אז הכל הוא מדאורייתא, כי מאחר שמתפשטת זוהמת הנחש, ויוצאות יותר מכה אל הפועל, הנה הקדוש ברוך הוא ברא יצר הרע, ברא תבלין (קדושין ל:). כי אז צריכים אנחנו להתעוררות עליון, להמשיך האסורין מכה אל הפועל, עד לעתיד נתדבק במקור העליון. עכ"ל.

מ. ובדרך המלך נלך, עיין בשם הגדולים (מערכת א' אות ריט, עמוד לו) וז"ל, ומענין לענין אמרתי אעלה אשר השבתי למשכיל אחד שואל שאל האיש לנו דהרי התלמוד הקדוש נעשה ונגמר מרבבות אלפי רבנן אשר בכל דור ודור מימות רבי ועד רב אשי אשר היו לומדים פמליות פמליות ועד אחרון בימי רב אשי אוספו אספה ממעונות אריות כלהו רבנן, והיה ביום כלות כלה דאדר וכלה דאלול היו לומדים מסכת אחת בכל כלה באספה גדולה וזמן קהלה לכל היא, וכבודו עליהם יראה בעמוד אש כאשר קיבל רבינו יהודה בר ברויילי שהיה עמוד של אש יורד מן השמים בכלה דאדר ובכלה דאלול, והיינו דקאמרינן סוף פרק היה קורא דף י"ז אמר רב אשי בני מתא מחסיא אבירי לב נינהו דקחזו יקרא דאורייתא וכו' וכמו שכתבו התוס' שם ואז ה' נכתב התלמוד הקדוש על יד על יד בהסכמת כל האמוראים אלפי רבבה, ולכן חייבים כל ישראל לשמוע ולשמור כל הכתוב בתלמוד כמצות ה' אלהינו עפ"י התורה אשר יורוך, א"כ אפוא זוהי שקשה שראינו כמה חומרות ועונשים בספר הזהר בדינים מדינים שונים אשר לא נראו בתלמוד הקדוש וגם בדינים הנזכרים בש"ס לא נכתבו כל העונשים הקשים שיש בזהר הקדוש הן הנה אמרי משכיל דורש בהרחבה. עכ"ל.

שחייב מורה הוראה להודיע לשואל שהוא מחמיר בדין זה. מא. ומצאתי לרבינו יהודה בן שמואל החסיד בספר שבעה עינים (עין ז', עמוד 24) וז"ל, דע, כי זה רבות בשנים נסתפקתי בכל הדינים שנפסק בהם אשר כל בעל נפש יחמיר לעצמו, אם מחויב המורה להודיע הדבר להשואל, כי פן השואל יהיה ג"כ מבעלי הנפש להחמיר על עצמו אחרי שיוודע לו

לח. ומצאתי להרב בית אהרון (מגיד, חלק ז עמוד..). שהעיר על דברי השל"ה הקדוש ותו"ד, ולפלא שקורא אותו שמחמיר מחמת שאינו לומד ומעיין בבירור חסיד שוטה, והרי איסור ג"כ יש בדבר וכמבואר בירושלמי תרומות פ"ה ה"ג ועוד. וצ"ל דמיירי באופן שאין הפסד ממון וליכא משום כל תשחית. ואע"פ שלדברי הש"ך ביו"ד סימן רמ"ב אות ב' אפילו באופן זה אסור לאסור המותר מפני שעל הרוב יש בו צד הקל במקום אחר מחמת שנאסר והוי חומרא דאתי לידי קולא, מ"מ כשאומר המורה דאין האיסור אלא שמחמיר בזה אין כאן איסור וכמבואר בש"ך שם ובכה"ג כתב השל"ה דעכ"פ מקרי חסיד שוטה ודוק. עכ"ל. נלענ"ד דבזה תתורץ הדיוק שמקשים על השל"ה ק החת"ס ועוד הנ"ל דלפי"ז מה הפירוש של יגיע כפיך וגו' הלא יגיע בתורה ולומד היה צ"ל לפי"ז? אבל להנ"ל נלפענ"ד דאתי שפיר ע"ד שאמר דוד המלך ע"ה ואני "ידי" מלוכלכות וכו' הרי דבהשאלות היו "ידי מלוכלכות" לבדוק ולעיין ולברר אם זה דם טהור, וכן הוא ג"כ ברוב שאלות איסור והיתר שצריך לבדוק בידים השאלות בבחנות ועופות בפנים כמובן. וע"כ שפיר יתכן הלשון יגיע "כפיך" דוקא דהיגיע הוא בהידים כנלענ"ד. ע"ש. ושם (בית אהרון, אות יז) הביא בשם שו"ת תשובה מאהבה (סימן קפ"א) שהמטריף שלא כדן, חמור יותר מהמכשיר ומקיל שלא כדן, שעל זה אין יוה"כ מכפר. מובא בשד"ח פא"ה מע' הא' כלל ע"ה, ובס' ברכת אהרן מאמר רל"ג מביא זה מהישועות יעקב ע"ש.

למ. ואם אמרתי די לי בזה, הנה צריך לי ביאור ממ"ש רבינו השל"ה בתולדות אדם בית חכמה (תליתאה אות רפא) וז"ל, עוד אבאר הענין בעצם, הנה אנחנו רואים בכל דור ודור החומרות מתפשטות. בימי משה רבינו ע"ה לא נאסר רק מה שקיבלו בהדיא בסיני, אמנם הוסיף איזה תקנות לאיזה צורך שראה. וכן אח"כ הנביאים והתנאים בכל דור ודור ודורשיו. והענין, ביותר שיש התפשטות זוהמת הנחש, צריך ביותר לגדרים, "ופרץ גדר ישכנו נחש" (קהלת י, ח). והקדוש ברוך הוא צוה שס"ה לא תעשה שלא לעורר זוהמת הנחש, ובהתפשט זוהמת הדור, צריך להתפשטות יותר איסורים, ואילו היה כן בזמן מתן תורה, היה כתוב כן בתורה. אבל זה נכלל במה שאסרה

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

מורה מחמיר לעצמו באיזה דין מחמת איזה דעה המחמרת שנראה לו ולא נזכר בדין הזה דבע"נ יחמיר לעצמו דודאי אין צריך להודיע להשואל אשר הוא מחמיר לעצמו, דודאי אין צריך להודיע להשואל אשר הוא מחמיר לעצמו, רק ישיב לו הדין פשוט. [ואפשר דגם איסורא איכא מטעם והצנע לכת, עיין סוכה מ"ז]. ולכן אם היה שואל לדידהו לא היה מודיעים לו אשר המה מחמירים לעצמם. אבל היכא דנפסק הדין כן דבע"נ יחמיר לעצמו, שפיר יש לאמר כדמוכח מההיא דחולין דצריך להודיע להשואל. כי פן בע"נ הוא ויחמיר ג"כ. שוב מצאתי ראייה ברורה מטור באו"ח סימן תמ"ט לענין נטל"פ בפסח כתב בשם מהר"מ מרוטנבורג, אני אוסר לעצמי וכו' ומתיר לאחרים, ואעפ"כ אני רגיל לאמר להשואלים פלוגתא דרבוותא היא ורבים נמנעים מאלהין, הובא שם במג"א סק"א. מכל הלן נראה ברור דהחויב הוא על המורה להודיע כן להשואל וכו' עכ"ל ע"ש. וכן הסכימו האחרונים בזה.

וכ"כ בשו"ת בצל החכמה (ח"ד סימן פט, אות י"ב) ותו", עוד אמינא להעיר שבכל כה"ג שנוסח ההכשר מורה כי המוצר כשר בתכלית הכשרות וההידור, אז על הרב המכשיר לדקדק שלא יהיו אלה דברים שעליהם נאמר, "בעל נפש יחוש לעצמו" או "שומר נפשו ירחק ממנו". עיין דרכי תשובה (סי' קט"ז ס"ק ק"א) שבכל הדברים שנפסק בהם דבעל נפש יחמיר לעצמו, מחוייב המורה להגיד את זה להשואל ולא יתיר לו הדבר סתם כי אולי רוצה השואל להיות בעל נפש ע"ש. ופשוט דכן הוא ומכש"כ שכן הוא במקום שאמרו שומר נפשו ירחק ממנו. ולא יסמוך הרב המכשיר עצמו כי מי שהוא בעל נפש או מי שהוא שומר נפשו בלא"ה לא יאכל מיני אוכל המיוצרים בסיטונאות בבתי חרושת, כי מדקדקים רבים משתמשים בהם ועכ"פ בעת דוחק קצת. עכ"ל. וראיתי בספר בית אהרון (חלק יא סימן ג' עמוד...) שהביא דברי הדרכ"ת הנז"ל ודברי הרב שבעה עינים הנז"ל והוסיף וז"ל, ואני נסתפקתי אם כתבו הפוסקים "שומר נפשו ירחק מהם" שזה נראה קצת אזהרה יותר מבעל נפש יחמיר לעצמו, ונבוכך אני בזה. וכן אני מסופק מה הדין אם הוציא הפוסק הלכה מדיוק וכו' ע"ש. ואכמ"ל.

הדבר שראוי לכל בע"נ להחמיר לעצמו. כי כפי הנראה החיוב הוא להמורה להודיע כן להשואל. כי זה שנפסק שלא להחמיר לאחרים הוא משום שאין בידינו לאסור לאחרים עפ"י דעת הפוסקים האוסרים, כי המתירים המה רוב בנין או רוב מנין נגדם, אבל מי שירצה לחוש לדעת האוסרים בשלו, הרשות בידו בודאי ובעל נפש מקרי. ולפי"ז הלא מהראוי להודיע כן להשואל. ויש להביא ראייה לזה מחולין (ו). מהא דר' שמעון ב"א שדריה ר"מ לאתויי חמרא מבי כותאי אשכחיה ההוא סבא אמר ליה ושמם סכין בלועך אם בעל נפש אתה. הרי שהזהירו הסבא על זה מטעם בעל נפש. ואין לומר דשאני התם משום דהיה שם איסור ברור כדמסיק שם דמות יונה מצאו להם רק שלא ידעו מזה עדיין, והוי זה לאפרושי מאיסור הברור שזה מחוייב כל היודע, להודיע לשאינו יודע משום לפני עיוור לית מכשול. ומפני זה הוא דהזהירו הסבא, הלא מדינא הוא דאסור. ועוד מדוע בעובדא השני שם ר' יצחק ב"י שדריה ר' אבהו לאתויי חמרא וכו' אשכחיה ההוא סבא אמר ליה לית כאן שומרי תורה. ובעובדא קמיתא לא אמר ליה כן ההוא סבא דלית כאן שומרי תורה?, אלא ע"כ משום דכל זמן שלא עמדו למנין וגורו עליה אינם בגדר כל בעל נפש היודע להחמיר לעצמו, והם לא ידעו מזה רק הסבא הוא ידיע, וחזינן דהזהירו הסבא. א"כ הוא מוכח דהמורה מחוייב להודיע כן להשואל כי פן הוא מבעלי נפש. אמנם לכאורה יש להביא ראייה להיפוך מנדה (יב:) מהא דאמר רב כהנא שאלתינהו לאינשי ביתו דרב פפא ודרב הונא ברדר"י וכו' ופריך ולישלינהו לדידהו?, ומשני דילמא אינהו מחמרי אנפשיהו. ופרש"י דילמא אינהו מחמרי אנפשיהו ומצריכים בדיקה לנשותיהן ומורים לאחרים היתר כהלכתא דאוקימנא דלא בעי בדיקה, לפיכך שאל לנשותיהן דאיהו נמי בעי לאחמורי כוותיהו עכ"ל. הרי שאם היו שואלים לדידהו לא היו אומרים להם דבר ממה שהיו מחמירין, רק שהיו משיבים להם ע"פ דינא דאין צריך בדיקה, א"כ לכאורה מוכח דאין המורה צריך להודיע להשואל. אמנם אחר העיון אין מזה שום הוכחה לנדר"ז דתם אוקי הלכתא בפשיטא דלא בעי בדיקה ולא איפסקא כלל דבע"נ יחמיר לעצמו, וא"כ ר"פ ברדר"י שהחמירו לעצמם הוא רק מצד חומרא דנפשם עשו כן לעצמם ולא בדינא דבע"נ יחמיר לעצמו. ובזה פשיטא לן אם איזה

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

בשכותב מר"ן בשו"ע ויש מי שמתיר, או י"א. מב. ועבשות אבני שיש (ח"א סימן קו) ותו"ד, ועוד מה נדבר ומה נצטדק בהיכא דכותב מרן ויש מי שמתיר מה חששא שייכא בהיתר, וכ"ת א"כ למה כותב דברי היחיד כל עיקר והו"ל לסתום כדרכו בכמה דוכתי לסתום כדברי המרובים ואינו מזכיר לסברת היחיד כלל בשלחנו הטהור? כבר עמד ע"ז הרה"ג מהרמ"ע מפאנו (בסי' צ"ז) הביא דבריו הרב המאסף בחו"מ סי' כ"ה בכלל הקים לי אות נ"ד דמה שכותב תחילה בסתם הוא פסק גמור ומוחלט לפי סברתו ולא זכר הסברא השנית אלא לחלוק כבוד לבעליה. שו"ר בפסקי הקדמונים שבידי מ"ש הרב מוהר"ר שמואל אבן דנאן זצוק"ל על מ"ש מרן בא"ה סי' י"ג סי"ד שפסק כיש מי שאומר קמא משום דמרן בב"י כתב שלא למחות במורים כהרשב"א שהוא יש מי שאומר קמא וכתב דמה שכתב בש"ע י"ח וי"א להעיר לב הלומדים להבין הענין על אמתתו בחיבור הגדול ושם יש מקומות הנוהגים עפ"י דעת הי"א שיש להם ע"מ שיסמוכו ע"כ יע"ש כמה תשובות בדבר זה בשם ש"ך. ודברי הש"ך הנם ביו"ד סי' רמ"ב בכללי הוראות איסור והיתר יע"ש. ואף שהש"ך מכלל תשובותיו כתב או אפשר לענין שבעל נפש יחמיר לעצמו כדברי היחיד באיסור תורה יע"ש, מ"מ להורות לאחרים הם כי לא להזכיר אפילו באיסור תורה וכ"ש במידי דרבנן כנ"ד. ובמקו"א כתבתי עוד בזה.

ועוד לו בשו"ת אורח משפט (או"ח סימן פח) ע"ד הדגים המלוחים, שנמלחו שלא לשם פסח אבל הם שרויים שלשה פעמים דרך מלאכתם ומתיבשים לשם פסח, לע"ד אין מקום לחוש, וראוי להתיר בפשיטות, אפילו במקום שהוא רק קצת הפסד, ומי שירצה להחמיר יחמיר לעצמו, וחלילה להורות איסור לרבים. ואפי' ח"י שחושש למנהג בנשרה לפני הפסח, ג"כ י"ל דבשנתיבש גם הוא מודה וכו'. ועכ"פ בנ"ד שכל הג"פ נשרו לפני הפסח, וגם נתיבשו, אין מקום לחוש. אלא אם אין בזה שום הפסד כלל, ולא שום מניעה של ריוח, אפשר להזמין שיהיו נמלחים ג"כ לשם פסח, במלח בדוק, אז הדבר מהודר יותר וכו' ע"ש.

דיני טרפות.

מג. ועיין להש"ך ביו"ד (סימן נה אות יד) בדין להטריף כל שבירה וכתב, דין זה הוא חומרא גדולה ולא נזכר בשום פוסק וגם כל האחרונים

ומהרא"י ואו"ה לא כתבו כן רק האגור כתב שנוהגין כן והב"י חולק עליו. גם מהרש"ל באו"ש סי' פ"ו כ' שלא נהגין כהאגור בזה וגם למעם האגור שכתב משום דלהרמב"ם יש לחוש שמא בכל אורך עצם האמצעי הוא צומת הגידין מבואר דאם נשבר שלא במקום צומת הגידין כשר אפילו לדידן. ולכן נ"ל דאע"פ דעתה נתפשט המנהג להטריף בכל ענין וכמ"ש הר"ב מ"מ בנקשר אפי' בלא נקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו יש להכשיר כשהעור ובשר שלם ואין ניכר ריעותא כלל דהא בלא"ה ממשמעות הפוסקים משמע דכשנקשר מותר אפילו לא נקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו וכן הב"ח מתיר בהפסד מרובה א"כ הכא אפילו בלא הפסד מרובה יש להתיר וכו'. וגם מהרי"ק גופיה דאסר לקמן עד שיתקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו היינו דוקא כשיש ריעותא בבשר וכו'. ומ"מ יש להחמיר בזה לעצמו, אבל לאחרים אין להחמיר כלל וכן במקום שאינו עושה טרפה דאסור רק מדרבנן משום מצות פרישה אין להחמיר כלל כשאין ניכר ריעותא כלל בבשר ונתחבר אפילו לא נתחבר שבר אל שבר יחדיו ידובקו וכן הסכימו גדולי ההוראה עכ"ל. ועיין בחגורת שמואל על לבוש יורה דעה (סימן נה אות כח) ובפתחי תשובה יו"ד (סימן מג סק"ה). ודוק.

וכתב בשו"ת יהודה יעלה (ח"א יו"ד סימן עב) ע"ד השאלה בושט שלפעמים תחוב בו קצת כמין נוצה קטנה כשערה דקה מן הדקה וכשלקחת אותם מתוכו לא ניכר שום רושם יפה הורית והכשרת וכן מעשים בכל יום גם לפני באו הרבה פעמים וגם לפני הדיין הרב המאה"ג הצדיק מוה' משה באניהארט נ"י ומכשירים בלי פקפוק שאין עוברים מעל"ע וגם אין שם קוץ עליהם. וכו' ואם לא יאות הוראה זו בעיני צורב אחד ומתירים נגד הוראתך זו. הנה הוא שומה וגם רוח ילך וילמוד אצלי או אצל הורים ומורים גדולים ממני אז יבין דעת ויראת ה'. ואם גם בזה אינו רוצה האי צורב כי הוא חכם בעיניו יהיה מי שיהיה יחמיר לעצמו ולא יפסיד ממון אחרים, ומה גם שאין אחריות אחרים עליו כי על כל אלה יביאחו האלקים במשפט וכו' עכ"ל.

ועיין להפמ"ג יו"ד שפ"ד (סימן לה) הא דב' וורדות בשורש א' וא' הפוכה אם שניהם שוין טריפה מספק אף שזה לא הוזכר בתלמוד אם צריכה להיות בתואר הראוי לה יש לומר כיון שהם בשורש א' מסתמא א' הם והוה וורדא הפוכה ואם אין להם שורש א' טריפה ממעם יתר וורדא כמ"ש לעיל בזה.

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

שיש מקום להתיר מ"מ אינו חס עליה ואוסרה. ולכאורה צ"ב הטעם בזה לאסור.

וכתב הר"ן בחולין (טז:) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. ואחרים פירשו איזהו ת"ח זה הרואה טרפה לעצמו כלומר שהגיע לכלל כך שיוודע לפרש אי זו כשרה ואי זו טרפה וכדי (צ"ל "וכדאי", וכן ראיתי שהגיע בשו"ת יביע אומר הוב"ד לקמן) לסמוך על עצמו ואינו צריך להוראת אחרים, ומש"ה קאמר דעליו הכתוב אומר "יגיע כפיך כי תאכל" ר"ל שהגיעה שגיעה לו בתורה נרמה לו שאינו מפסיד ממון על הספק. עכ"ל. ועיין מ"ש המהרש"א על חולין (מד ע"ב) ולענ"ד הוא קרוב למ"ש הר"ן בשם אחרים ע"ש. ומ"מ משמע מהר"ן דלפירוש האחרים שהביא, דהגיעה בתורה דין נרמא עצירה שאינו מפסיד ממון על הספק. ועפ"י נראה דפירוש זה הוא היפך ממ"ש רש"י בחולין (מד) הנז"ל. ועיין בים של שלמה חולין (פרק ג) שכתב, ולפי פשוטו הוא כפירוש ע"ש. כיו"ב ראיתי להחתם סופר על חולין (מד:) וז"ל, איזהו ת"ח הרואה טרפה לעצמו, איזהו שונא מתנות וכו' הנראה מדברי דהני הרואה טרפה לעצמו אין פירושן שווה, דאיזהו ת"ח שלמד כל כך שיכול לסמוך על עצמו לאכול מהוראת קולתו ורואה טרפה לעצמו ואוכלו והיינו דרש "יגיע כפך כי תאכל" שאוכל ממה שגיע ולמד ושמם חכמים וסמך אנגמתי. ושונא מתנות הרואה טרפות היינו שאוסר מעצמו ואינו חס על ממונו. [מהדו"ק] עכ"ל. ע"ש. והפירוש הקודם שהביא החת"ס הוא כפירוש אחרים שהביא הר"ן הנז"ל. ועיין עוד בחתם סופר נדה (כז:) ד"ה ולפע"ד דבמלתא. ולהרב מרכבת המשנה לר"י אלאשקר על אבות (פ"א) ד"ה הנה הקושיא מבוארת, ועוד שם (פ"ג) ד"ה ואמר אם אין חכמה אין יראה.

מה. ונהדר אנפין, אומנם ראיתי בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סימן א) שפירש בדרך אחרת דברי רש"י הנ"ל ותו"ד, וגם יוקשה באמת מדברי הירושלמי הללו, על הא דרשאי ומצוה להחמיר לעצמו וכדאיתא בחולין (דף מ"ד:) איזהו ת"ח הרואה טריפה לעצמו, ופי' רש"י ז"ל כשנולד ספק בבהמתו, ונראה בו טעם לאיסור וטעם להיתר ואינו חס עליה ואוסרה ע"ש. ומה דהקשה ע"ז בספר יבין שמועה לרשב"ץ (פ"א) הביאו הראש אפרים (סימן ל"ט ס"ק כ"ב) וז"ל, ואין נראה, שאם אסורה למה יתירנה ומה חשיבות יש במי שאינו אוכל איסור

הנה בספרי הבודקים יש כמה קולות או חומרות שלא הוזכר בראשונים ואין להשגיח בהם ואין לנו אלא דברי הש"ע והאחרונים. וכן כתב התבואות שור. ע"ש.

וכתב הגאון רבי עקיבא איגר ביצה (יב:) רק למ"ש שם דהרבה טרפות בריאה מצד חומרות בעלמא ולהרבה פוסקים ס"ל דהוי שחתת ממון בחנם, בזה אפשר אי מקלעו אורחים ויאכלו, כיון דמדינא מותר, ורק בדרך חומרא הוא אפשר שלא יחושו לחומרא זו וכו'. ע"ש.

וראה עוד בחגורת שמואל על הלבוש יו"ד (סימן לט סק"ה), ואע"ג דהאידינא ברוב המקומות הטריפות שביחי טפי מהכשרות, טעמא דמילתא משום שמחמירין הרבה חומרות שאינם מעיקר דין התלמוד, וכן איכא מילי טובא דבעי בדיקה ולא בקיאיין בבדיקה ומטרפינן לה וכן כמה בהמות מחמת ספק מטרפינן להו, אבל היכא שנאבדה הריאה ודאי אזלינן בתר רובא שמעיקר הדין כשרות הן וכדמוכח מההוא עובדא דכבדי וכולייתא דמעלי יומא דכיפורי דאיתא בפג"ה, פר"ח. כתב הש"ך שאם השליך או איבד הריאה במזיד דלכ"ע דינו כמו ביטל במזיד איסור דדבריהם שנתבאר דינו בסימן צ"ט ס"ו וכ"כ הריב"ש בתשובה סי' תצ"ח, והיינו בגדיים וטלאים וחיות שאין סירכות מצויות כאן דמותר אם נאבדה הריאה אם השליך או איבד במזיד דינו כמו ביטול במזיד איסור דדבריהם שנתבאר דינו בסי' צ"ט דאסור למבטל עצמו אם הוא שלו וכן למי שנתבטל בשבילו ה"ה כאן וכו'. ואף באחד ששחט לעצמו לאכילה ולא למוכרו אם השליך או איבד במזיד דשרי למוכרו אף ביוקר לישראל וכמ"ש לעיל אפ"ה לא שייך בזה למימר דאם הוא הפסד מרובה די"ל דמאיזה טעם אמרינן דאם הוא הפסד מרובה דיש להתיר דהתורה חסה על ממונם של ישראל, והואיל שזה לא חס על דברי רבנן שהוא כעין דאורייתא, והיאך אנן יהא חסיןן על ממונו ודו"ק. ע"ש.

איזהו ת"ח הרואה טריפה לעצמו.

מד. ולכאורה יש להעיר ממ"ש בגמרא חולין (מד:) איזהו תלמיד חכם, זה הרואה טרפה לעצמו ע"ש. ופרש"י שם זה הרואה טרפה לעצמו, כשנולד ספק טרפות בבהמתו ונראה בו טעם לאיסור וטעם להיתר ואינו חס עליה ואוסרה עכ"ל. כלומר דאע"פ

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

שייך לומר דמחמיר על עצמו עיין ש"ך ח"מ סי' שפ"ו סק"א וחב"ש סי' ט"ו ויש להאריך עוד אלא שאין הז"ג יותר ותן לחכם ויחכם עוד ע"ש. ואכמ"ל.

מו. והלום ראיתי שנגע בהא מילתא בשו"ת יביע אומר (ח"ו, יו"ד סימן יח) שנו"ן בדין ת"ח המורה לעצמו היבא דאיתחזק איסורא ושם (באות ג') כתב וזת"ד, איברא דבפרש"י (חולין מד:) פירש איזהו ת"ח הרואה טרפה לעצמו, שאם נולד ספק טרפה בבהמתו ונראה לו טעם לאיסור וטעם להיתר ואינו חס על בהמתו ואוסרה, משמע לכאורה דהיינו לחומרא. אבל הר"ן פרק אלו טרפות שם כתב ע"ו, ואחרים פירשו, איזהו ת"ח זה הרואה טרפה לעצמו, כלומר שהגיע לכלל כך שיודע לפרש איזו כשרה ואיזו טרפה, וכדאי הוא לסמוך על עצמו ואינו צריך להוראת אחרים, ומש"ה קאמר שעליו נאמר יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, ר"ל שהגיעה שיגע בתורה גרמה לו שאינו מפסיד ממון על הספק. ע"כ. וכ"כ המהרש"א שם. (וכ"כ הרשב"ץ בס' יבין שמועה ד"ד ע"ב. ויובא להלן אות ה'). הא קמן דשפיר דמי להורות לעצמו בכחא דהיתרא. ואף לפרש"י נראה דאח"כ אם מוצא טעם נכון להיתר שפיר יכול להורות להקל (אמר וי"ש, ואפשר שלזה כיון היש"ש הנז"ל שכתב, ולפי פשוטו הוא כפירש"י ודוק). וכמ"ש החות יאיר (ס"ס קבא). ושם פקפק על מה שחילק הר"ש בין היבא דאיתחזק איסורא או לא. ועש"ב. וע' להגאון מהר"ל בס' ערוגת הבושם על יו"ד, בתשובה (דף קסא ע"ג וע"ד) ע"ש.

ושם (באות ה') הביא הרב יביע אומר שליט"א דברי המאירי בחולין (מד:) שכ', ת"ח ראוי לו שיראה טרפה לעצמו, ר"ל שאם נולד בה ספק ויש לו צדדים להיתר ולאיסור ראוי לו להיות נוטה לאיסור ושלא להוס על ממון עצמו. ואם שימש ת"ח הרבה עד שאפשר לו להודיע ההיתר לכל בבירור עד שלא ישאר עליו שום חשד, ה"ז רשאי להיתר בלי פקפוק, אע"פ שאחרים פקפקו בה, ועליו נאמר יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. עכ"ל. והרשב"ץ בס' יבין שמועה (דף יד ע"ב) הביא פירוש רש"י חולין (מד:) ת"ח הרואה טרפה לעצמו, שאינו חס על ממון ואוסרה, וכ' שאינו נראה כי מה רבותא היא, ואם היא אסורה למה לא יאסרנה וכו', וקבלתי הפי' מאבא מארי ז"ל, ת"ח הרואה טרפה לעצמו שמתירה מתוך פלפולו וזהו דבר של חשיבות ונקרא ת"ח וכדאמר' בחולין (כת'): חכים

עכ"ל, בזה נראה לומר דבדברי רש"י דסיים בהא דנראה טעם להיתר משמע דרואה יותר טעם להיתר, והיה יכול להקל ואפילו הכי מחמיר על עצמו, ואם כן יש חשיבות. ועיין בזה בספר טהרת ישראל (בהקדמתו לקונטרס התשובות). ואף דלפי הר"ן והמהרש"א (בחולין מ"ד שם) וכיו"ב פי' הרשב"ץ הנ"ל יש טיבותא למי שמברר ומיגע למצוא כחא דהיתרא גם לעצמו, אולם מדברי רש"י מוכח דלעצמו יש להחמיר וכדאיתא בש"ס שם מעולם לא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם, וכיוצא בזה בברכות (כ"ב) אע"פ שמיקל אני לאחרים, מחמיר אני על עצמי, ועיין במס' ביצה (דף כ"א:) במתני' מה נעשה לבית אביך שהיו מחמירים על עצמן ומקילים לכל ישראל, ועיין מס' שבת (דף ס') א"ר חייא אי לאו וכו', וירושלמי (דמאי פ"ב ה"א), ואין בעית מחמרא על נפשך אישתרי לחברך, וגם אמרינן כ"פ המחמיר תבוא עליו ברכה, ומצינו בפוסקים הרבה פעמים לחלק בין בהמות ישראל לבהמות עכו"ם, כמבואר (ביו"ד סימן ל"ט) ובכמה דוכתי, ועל כל זה יוקשה דהאיך יוכל להחמיר, דהלא הוי חומרא דאתי לידי קולא מזה, וכנ"ל מדברי הירושלמי, וכבר העיר בזה בתשובת בית יעקב שם. אמנם בש"ך (יו"ד סי' רמ"ב קיצור ט') כתב דבכחאי נוונא צריך לומר בפירוש שאין האיסור ברור ע"ש. כיו"ב כתב בשו"ת יד אליהו (סימן נה) ומ"ש בפ"ג דחולין מ"ב איזה חכם הרואה טריפה לעצמו היינו מה שיש בידו להטריף מחמיר ונוטה לאיסורא ואינו רוצה להקל אע"ג דמקיל בממון דאחרינא בהוראה כזו כי כח דהיתרא עדיף ואין רשות להחמיר בחנם בשל אחרים. גם יכול להחמיר עליו לבד שלא לאכול מבהמה שהורה בה חכם מסברות כמ"ש שם בגמרא וכו' ע"ש. ובמחכ"ת הרמה נראה דאינו מוכרח כ"ך לפרש כן דברי רש"י, וכמו"ש לעיל.

ועמ"ש בשו"ת משנה הלכות (חלק י סימן רע), ומיהו גם בהא דיכול להחמיר לאו בכל מקום הוא עיין ירושלמי ברכות פ"א ה"א יחיד החולק עם רבים אפילו לחומרא אין לו לעשות כדעת עצמו והוא אפילו היחיד הוא גדול וכו'. ולפעמים אדם מחמיר על עצמו ומקיל לאחרים עיין תוס' קידושין מ"ה ותוס' מו"ק כ"ה ב' סוד"ה ועל, ובתוס' פסחים ל' ע"ב וברא"ש שם סי' כ"ו ובגמ' חולין איזהו ת"ח הרואה טריפה לעצמו. וגם זה דוקא שיש דעה לאסור, אבל במקום שאין שום דעה לאסור לא

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

שאינ אדם שוחט ובודק לעצמו אלא אותן הממונים מן הקהל והנה מלשון רמ"א משמע שאותו שאינו ממונה מן הקהל אינו שוחט ובודק לעצמו אפי' לאכול הוא עצמו ובוזה וודאי שהממונים מן הקהל שוחטים ובודקים לעצמן לאכול וא"כ ה"ה למכור לאחרים נמי מותרין אותן הממונים מן הקהל וכו', כתבתי כ"ז כדי להעמידך על האמת ושלא תסמוך על שיקול דעתך ואל תורה רק בדבר המפורש להיתר, אבל עסק דרך נראה לפענ"ד דמותר מטעמים שכתבתי ומ"מ אם בני מקומך ירננו ע"ז תסיר ממך עקשות פה ותמנע מלעשות וכו' עכתו"ד.

דבר שנתבטל בס' יש לאוכלו כדי לתקן הגלגול.

מה. ועוד אשכילך ואורך מ"ש באיסור והיתר הארוך (שער נז ס"ק טו), ודוקא להוסיף ולהורות טריפות אחרות יתר על אלו שמנו חכמים אסור. אמנם אם רצה להחמיר על עצמו שלא לאכול מהבהמה ועוף או מכל דבר שנשאל עליו להכב, או מתבטל שנפל או שנמצא בו איסור בכלי שני או בכלי ראשון ויש ס'. או בשר אחר גבינה באותה סעודה. ומכל כה"ג ולהרחיק עצמו מכל דבר כיעור הרשות בידו. כמו שמצינו בקדמונים שלא אכלו בשר כוס כוס וכה"ג. וגם אמרו בהמה שהורה בה חכם בעל נפש לא יאכל ממנה. וכן כתב מהר"ם וכל אדם יכול לגדור ולהתקדש עצמו אף במותר לו ואין זה כמוסוף על התלמוד ומביא ראיה. וגם מצוה היא כמו שדרשו רז"ל. מבי עם קדוש אתם לה' אלהיכם. עכ"ל. והביאו הרב פתחי תשובה (יו"ד סימן קמז סק"י) וז"ל, בגליון יו"ד של אא"ז הרב ז"ל מ"כ וכן אם נפל איסור בכלי שני או בכ"ר ויש ס' ומכל כה"ג ולהרחיק עצמו מכל דבר כיעור מצוה היא עכ"ל או"ה סוף כלל נ"ז. וצ"ל דאף שכתב הרמ"א ולא נמצא הדין בפירוש וכו' לא יאכל ממנה. א"כ משמע דהא בכ"ש או ביש ס' דנמצא בפירוש אין להחמיר היינו שאין החיוב על בעל נפש להחמיר. אבל מ"מ אם רוצה להחמיר גם בזה מצוה היא. ועיין בש"ך לעיל סימן יז סק"ח ועמ"ש בסימן יחס ק"מ. שוב ראיתי בסולת למנחה (כלל עו דין ח') שכתב בשם תורת האשם דמי שרוצה להחמיר לנהוג איסור בדבר שלא מצינו שהחמירו אמוראי כגון מה שנתבטל בס' או בכלי שני הוי

יוסף ברי במרפות כר' יוחנן, והחכמים היו משתבחים כשהיו רואים טעם להיתר במרפיות כמ"ש בסנהדרין (ק.). וה"נ קאמר איזהו ת"ח זה הרואה טרפה לעצמו, שא"צ להראותה לאחרים, אלא מתוך חכמתו הוא כדאי להתירה. ולשון רואה הוא להתיר, כמ"ש (בספ"ב דנגעים) כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו, כל הבכורות אדם רואה חוץ מבכורות עצמו. וסיים (שם ע"ג) שנאמן להתיר אפי' בהמה שלו, דהא לא אתחזק איסורא, דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת, נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה (חולין ט). ומיהו לאחרים בשלהם הוא נאמן אפי' היכא דאתחזק איסורא ואפי' אין בידו לתקן וכו', אבל היכא דאתחזק איסורא ואין בידו לתקן אינו נאמן על שלו משום חשדא, כמו שנראה ממתני' ספ"ב דנגעים. וכ"כ הר"ש בפ' המשניות שם דנאמן על שלו היכא דלא אתחזק איסורא, כדאמרי' בעירובין (סג) דצו"מ חזי לנפשיה וכו'. עכ"ל. וע"ע בשו"ת יביע אומר (ח"ז יו"ד סימן לו). ודוק.

שוחט, אם יכול להורות לעצמו.

מז. ועבשו"ת בית שערים (יו"ד סימן מד) בשאלתך אם מותר לך לעשות מסחר בשומן מאווזות פטומות יען שאתה שוחט האווזות ובודק הוושטין וכו', ונראה כיון דאם הוא חסיד ויודע בעצמו שלא יבא להקל אינו אסור אלא משום חשדא עיין בכורות כ"ט ברש"י א"כ י"ל ע"ד דאמרינן בחולין מ"ד איזהו שונא מתנות יחיה זה הרואה טרפה לעצמו ופירש"י כשנולד ספק טרפות בבחמתו ונראה בו טעם לאיסור וטעם להיתר ואינו חס עליה ואוסרה ודאי שונא מתנות אחרים הוא שאף על שלו אינו חומד להכריע להיתר ע"ש ולפי"ז דוקא בנוטל שכר על הוראתו דמחזי כחומד ממון אחרים לכן יש לחוש שיחשדוהו שמיקל ומכשיר כדי שיקבל שכרו מן הכשרות אבל בשוחט ובודק ומוכר לאחרים דאין רואין שיחמוד ממון אחרים ליכא חשדא כלל מדינא אלא שמכוער וכו'. ויש"ש פרק אלו טרפות סי' ח' הביאו תבו"ש מלמד זכות דדוקא בחכם שמורה עפ"י שיקול דעתו יש חשד, אבל שוחט שאינו מורה אלא בדין המפורש להיתר ליכא חשדא ע"ש. וכו'. ולפ"ז מעיקר הדין מותר להורות, אלא מצד המנהג שנהגו בקצת מקומות

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

כמו אפיקורסות ויצא שכרו בהפסדו, ודלא כמו"ש או"ה (סוף כלל נז) עכ"ד. עכ"ל.

גם הלום ראיתי באלהו רבה (באסובסקי) הלכות מאכלי אי"י (סימן קמז סק"ז) שכתב להשיג על דברי האיסור והיתר וז"ל, ותמהני למה לא הזכירו מדברי הרמ"א בתשובה סימן נ"ג ונ"ד שהאריך בענין זה ובמסקנה משמע דעתו שאין ראוי להחמיר. עכ"ל. (א"ה, ותשובת הרמ"א הובאה בסמוך).

וכ"כ בשו"ת שרידי אש (ח"ב סימן ד' נספח ג', מכתב ט עמוד קפג אות יב) ותו"ד, ומש"כ הגאון שא"ר בהוספות (סוס"י י"ב) על הלב"ש, ובמעדני שמואל (סי' קי"ז אות י"ד) בשם הגה"ק התולדות יעקב יוסף ז"ל, ועוד הביא בספר קונטרס התשובות (בהקדמה) שם, בשם הה"ק הר"י מווארקא ז"ל, שבכל דבר יש גלגול שיתוקן עי"ז, והנה הגלגול שצריך להיות ודאי מתוקן, הוא ודאי כשרה, והדבר שאין לו תיקון הוא ודאי טריפה, רק הגלגול הממוצע, תלוי בדיין, שאם הוא מכשיר מתקן לו מן השמים, ואם לאו, אין מתקן לו מן השמים, וע"כ כחא דהיתרא עדיף לי' ע"ש, וזה גם כן פי' לשון אסור ומותר, היינו קשירת הטומאה והתרת קשר הטומאה וכמ"ש בספר מעדני שמואל שם, הרי הרבה יש לחוש, בין לחומרא ובין לקולא, וכ"ז באיסור והיתר, עוד נוסף על זה בשאלות הנוגעים עד דכדוכה של נפש, כמו שאלות עגונות וכיוצא בזה, דלכל פינות שאתה פונה, האחריות גדולה עד למאד וכו' ע"ש.

ממ. וכן ראיתי בהקדמה לשו"ת מנחת יצחק (ח"א סימן א') שכתב וז"ל, אולם כל זה במה דשייך להחמיר לעצמו, או לפעמים בבהמות עכו"ם, אבל לאחרים להחמיר לאחרים שלא כדין בודאי יש לחשוש למה שאמרו עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל, והתורה חסה על ממונן של ישראל כדאיתא בחולין (דף מ"ט ודף ע"ז), ועיין בש"ך (ליו"ד סי' רמ"ב בהנהגות או"ה), והג' מהר"צ חיות (בהנהגותיו לחולין דף מ"ט) העיר מדברי הש"ס שם, דבאיסורא דאוי' לא אמרינן התורה חסה על ממונן של ישראל, ועיין בכללים שבסוף ספר גט פשוט, ובדע"ת (בפתיחה לחל' טרפות אות ל"ה), הביא שיטת הפוסקים דגם באיסור תורה היכא דנראה עיקר כמקילין, רק דמחמירים כדעת החולקים, מקילים בהפסד מרובה כמו שכתב בתורת חטאת בהקדמתו, וכן הוא בת' כנסת יחזקאל (סימן ל"א),

והיינו גם כן משום שהתורה חסה ע"ש. ובאות (מ"ט) הביא מתוס' בכורות (ב:). וע"ע בחכ"צ (סימן ע"ג) ובת' מהרש"ם (ח"ד סימן ד'), ולזה כוון הגאון מהראז"מ מבראדי ז"ל (הובא בספר באר משה שם), דלהחמיר שלא כדין יש גם כן דררא דממונא דמפסיד להשואל וציין לש"ע (או"ח סימן תר"ו) היינו דעברות שבין אדם לחבירו אף יוהכ"פ אין מכפר עד שירצה את חבירו, וע"ע שם מה שהביא מספר נפש חי' להגה"ק מקמארנא ז"ל (פ"ד מ"י) ענין גדול בזה, ועיין בנוב"י (חא"ע סימן כ"ח בהג"ה), ומש"כ הגאון שא"ר בהוספות (סוס"י י"ב) על הלב"ש, ובמעדני שמואל (סי' קי"ז אות י"ד) בשם הגה"ק התולדות יעקב יוסף ז"ל, ועוד הביא בספר קונטרס התשובות (בהקדמה) שם, בשם הה"ק הר"י מווארקא ז"ל, שבכל דבר יש גלגול שיתוקן עי"ז, והנה הגלגול שצריך להיות ודאי מתוקן, הוא ודאי כשרה, והדבר שאין לו תיקון הוא ודאי טריפה, רק הגלגול הממוצע, תלוי בדיין, שאם הוא מכשיר מתקן לו מן השמים, ואם לאו, אין מתקן לו מן השמים, וע"כ כחא דהיתרא עדיף לי' עי"ש, וזה גם כן פי' לשון אסור ומותר, היינו קשירת הטומאה, והתרת קשר הטומאה וכמ"ש בספר מעדני שמואל שם, הרי הרבה יש לחוש בין לחומרא ובין לקולא, וכ"ז באיסור והיתר. עוד נוסף על זה בשאלות הנוגעים עד דכדוכה של נפש, כמו שאלות עגונות וכיוצא בזה, דלכל פינות שאתה פונה האחריות גדולה עד למאד וכו' עכתו"ד ע"ש.

אומנם עיין עליו בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סימן קסח) וז"ל, והבאתי ג"כ דברי או"ה (סוף כלל נ"ז) שכתב דבעל נפש יהמיר לעצמו שלא יאכל דבר שנתבטל בס'. ואף דבסולת מנחה (כלל ע"ז ד"ח) הובא בפת"ש ביו"ד (סי' קט"ז סק"י) חולק ע"ז עי"ה, זה דוקא דבר שנעשה באקראי באיסור שנפל לתוך היתר בשוגג ונתבטל בס', אמנם לקנות תמיד דבר שנתבטל בס' במזיד, בודאי יש לבעל נפש להחמיר וכן כל אדם, ולפי הסבר בספר בני יששכר (מאמרי חודש אדר מאמר ב') שמסביר הדבר בדרך נסתר מדוע שלא להחמיר דבר שנתבטל בס' עי"ה מובן היטב החילוק דבין שנעשה בשוגג באקראי ובין דבר שנעשה בקביעות בודאי יש להחמיר ולפי"מ שבררתי לעיל דחשיב נמי שנתבטל בשבילו כשקונה ממנו וזהו אסור עפ"י דין כנ"ל והארכתיו בזה הרבה לדינא והסכימו עמי בזה הגאונים ובראשם כבוד מרן הרב

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

נא. איברא, לאו מילתא פסיקתא היא דברי הרדב"ז הנז"ל, והרבה מהפוסקים שקו"ט בדברי הרדב"ז ועל מדוכה זו ישב נמי בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ב, יו"ד סימן קלז) אי שרי לקנות מעכו"ם דבר שעירב איסור ונתבטל בס' ותו"ד, ומה שכתבת דבאנו בזה למחלוקת גדולי האחרונים, דהרדב"ז (ח"ג ס' תקמ"ז) סובר דבקונה מעכו"ם דבר שנתבטל חשוב מבטל איסור לכתחילה, ובס' מגדים חדשים (יו"ד ק"ח סק"ג) הביא בשם עמודי אש שהוכיח מהבאר היטב (שם ס"א) דלא כרדב"ז הנז"ל, והמחבר הנז"ל הוסיף להוכיח כן מסי' צ"ו ס"ד בהג"ה עכ"ד. הנה כתבת כן לפי דעתך דנתבטל כאן ברוב, וכבר כתבתי דאינו כן. אמנם השתא הכא אתינא לעיונא קצת בזה אפי' הי' ספק נגד השומן איסור שבו, וקא נחתנין למידן בי' משום הך פלונתא דרבוותא הנז"ל, הרי קי"ל דאין מבטלין איסור לכתחילה הוא דרבנן, כדמשמע מש"ך סימן צ"ט סק"ז כמ"ש השפתי דעת שם. ועי' בנחלת צבי שם, וא"כ הו"ל ספיקא דרבנן ולקולא וכו'. עכ"פ חזינן דאפי' אמרינן דהקניה הוי דיעבד, מ"מ אינו כלל גדול בלי יוצא מן הכלל. דאפי' להפמ"ג הנז"ל מ"מ יש חילוק בין לחם לשאר מילי, השתא הכי י"ל דגם הרדב"ז יודה בנותן טעם לפגם וכיוצא בו, ודוקא בדבר שנתבטל ס"ל דהקניה חשיב לכתחילה, אחרי שיש סברא לחלק עפמ"ש רדב"ז גופי' שם ז"ל ולענין לקחת מעכו"ם דבר שנתבטל בס' בדבר שאסור, דהוי הובשעה שלקחו כאלו מבטלו לכתחילה, והא כתיבנא דבדבר שיש לו עיקר מן התורה, אע"פ דהשתא הוי מדרבנן לא מבטלין לכתחילה, דלא התירו בדיעבד אלא בהפסד ממונו, אבל לקחת מעכו"ם לכתחילה הוא ואסור, ודבר ברור הוא אין ראוי להאריך בו וכו'. שוב ראיתי שכתב הרשב"א ז"ל שלוקחים מן העכו"ם נותן טעם לפגם והוא ז"ל כתב דנותן טעם לפגם אסור לכתחילה, משמע דס"ל דלקיחה מן העכו"ם לא הוי לכתחילה. ואפשר לחלק בין נותן טעם לפגם לדבר שנתבטל בס' דכיון שהוא פגום לא חיישינן שמא יאמר לעכו"ם. אבל דבר שנתבטל בס' חיישינן שמא יאמר לעכו"ם לבטלו. ואם דעתו להתיר לקחת מן העכו"ם אפי' דבר שנתבטל בס' אע"פ שאיני כדאי לחלוק, מחמיר אני. עכ"ל.

והרואה יראה כי הרדב"ז ס"ל דבדבר שיש לו עיקר מה"ת אע"פ שאח"כ הוי דרבנן לא מבטלין לכתחילה ואפי"ה לא פסק לאיסור אם נתבטל בס' ע"י עכו"ם, אלא שהוא עצמו ס"ל להחמיר. ומינה נשמע דאם האיסור עיקרו דרבנן ס"ל להתיר. דאל"כ ריבונתא הו"ל לאשמועינן. וכן מצאתי שכ"כ בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ב, יו"ד סימן קלז) והוב"ד בסמוך.

הנאון אב"ד דפה ז"ל והרב הנאון המפו' מהרש"ם ז"ל והרב הנאון המפו' מסמרי ז"ל בעהמ"ח שו"ת הרי בשמים כמו שנדפס דבריהם בתל תלפיות בשנת תרס"ד (אות ב') שצריך כל רב ומורה להזהיר לבל יקנה אותם ישראל בלי השגחה בזה, וכן הי' בכל המקומות משגיחים בהשמרים פאבריקן שנעשה ע"י הלופט העפע, ולא ידעתי אמאי צריך כעת לחוס ולמצוא קולות ולסמוך על הכעמי הלא בניקל יכול לתקן זאת שבל יקנו בלי השגחה ממילא יקבלו עול השגחה עליהם כמו שאסרו הגאונים הנז"ל מכבר שבל יקנו השמרים בלי השגחה מכש"כ כעת שנתוסף עוד חשש איסור שמערבין בו חלב טמא בודאי יש חשש איסור גדול מלקנות שמרים הנעשה בלי השגחה כנלפע"ד וכו' ע"ש. ועבשו"ת משנה הלכות (ח"ב סימן לט) ודוק.

אי שרי לקנות מעכו"ם איסור שנתבטל בס'. נ. ותבט עיני בשורי בשו"ת הרדב"ז (ח"ג סימן תקמז) וז"ל, לענין אם מותר לקחת מן העכו"ם דבר שנתבטל בס', הדבר ידוע הוא שאסור דהיה בשעה שלוקחו מן העכו"ם כאלו מבטלו לכתחילה והא כתיבנא בדבר שיש לו עיקר מן התורה אע"פ דהשתא הוי מדרבנן לא מבטלין לכתחילה, דלא התירו לו בדיעבד אלא מפני הפסד ממונו, אבל לקחתו מן העכו"ם לכתחילה הוא ואסור, ודבר ברור הוא אין ראוי להאריך בו וכו'. שוב ראיתי שכתב הרשב"א ז"ל שלוקחים מן העכו"ם נותן טעם לפגם והוא ז"ל כתב דנותן טעם לפגם אסור לכתחילה, משמע דס"ל דלקיחה מן העכו"ם לא הוי לכתחילה. ואפשר לחלק בין נותן טעם לפגם לדבר שנתבטל בס' דכיון שהוא פגום לא חיישינן שמא יאמר לעכו"ם לבטלו. ואם דעתו להתיר לקחת מן העכו"ם אפי' דבר שנתבטל בס' אע"פ שאיני כדאי לחלוק, מחמיר אני. עכ"ל.

והרואה יראה כי הרדב"ז ס"ל דבדבר שיש לו עיקר מה"ת אע"פ שאח"כ הוי דרבנן לא מבטלין לכתחילה ואפי"ה לא פסק לאיסור אם נתבטל בס' ע"י עכו"ם, אלא שהוא עצמו ס"ל להחמיר. ומינה נשמע דאם האיסור עיקרו דרבנן ס"ל להתיר. דאל"כ ריבונתא הו"ל לאשמועינן. וכן מצאתי שכ"כ בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ב, יו"ד סימן קלז) והוב"ד בסמוך.

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

דיש נמי ספק אי יש כאן איסור כלל, י"ל דודאי כ"ע מודים דמותר לקנות. דהרי הרדב"ז עצמו כתב שם דהעיקר הוא דאין מבטלין איסור לכתחילה הוא מדרבנן, א"כ הו"ל בדין דרבנן. עי' ש"ך סי' פ"ד סק"ג ובסי' כ"ד דבספק אי יש איסור מבטלין לכתחילה, ועי' בדרכי תשובה סי' צ"ט סקל"ז מה שהביא בזה, ולק"מ.

שוב ראיתי בדרכי תשובה (סי' ק"ח סק"כ) שקבץ כעמיר גורנה מערכה מול מערכה בדבר זה, ושמחתי בראותי שם בשם ס' יא"ב סי' צ"ט בשם יד המלך, שכתב דמכל המקומות שהקשו על רדב"ז אין להקשות עליו, כי גם רדב"ז לא החמיר רק גבי ביטול איסור לבד, משא"כ בכל המקומות שהביאו לא מיירי במבטל איסור, גם רדב"ז מודה דשרי. והביא שם בשם ערך השלחן שכתב דמצא ברדב"ז עצמו בתשו' אחרת בח"ב סי' תק"פ שמסכים להקל דקניה חשיב דיעבד, ע"ש והוא בדפוס סדילקוב בח"א סי' הנ"ל לענין לקנות ענבים מעכו"ם שנתחזק בכרמו נטיעה של ערלה שהתיר ליקח ממנו ענבים הרבה לעשות יין, משום דערלה עולה בא' ור' וכבר נתבטל האיסור בידי עכו"ם.

ולע"ד כי היכי דלא ליסתרו ד' רדב"ז אהרדי, י"ל דשם לא התיר רק באי אפשר למצוא בקל באופן אחר, וכדמשמע מדברי השואל שם דרוב פירות הארץ היו בס' ערלה, ובכח"ג כבר כתבנו לעיל דגם רדב"ז מתיר. ותו, דגם שם אינו ודאי שבתוך אותן הענבים שלוקח יש שם פירות ערלה, אלא ספק. וכבר כתבנו דכה"ג שרי, דז"ל רדב"ז בסוף התשובה, "ולפיכך אני אומר שלא נסתפקת אלא במי שהולך לקחת הענבים מהכרם בעצמו או מחוצה לו ונתחזק שם איסור כגון דידעין שיש ודאי נטיעות של ערלה בזה, ודאי יש לחוש לדברי המחמירין. ולפיכך אני אומר, כי לאכול שם אשכול ענבים אסור, דאיכא למיחש וכו', אבל לקחת מהם הרבה לעשות יין, מסתברא לי שהוא מותר, דהא ערלה עולה בא' ומאתים, וכבר נתבטל האיסור ביד עכו"ם, אבל ללקוט ישראל מן הערלה ולהוסיף עליו אסור דאין מבטלין איסור לכתחילה ע"כ. וי"ל דהא דהתיר ליקח הרבה ענבים וסומך על הביטול ביד עכו"ם, הוא דוקא משום דאינו ודאי שיש שם מן הנטיעות ערלה, בכח"ג סומך על הביטול וכמו שכתבתי לעיל. ומ"מ על מה שהוא ספק תערובת לא היה סומך שיבטל הישראל אפי' לדעת הסוברים כן (עי' שו"ת חת"ס יו"ד סי' ס"ב ובשו"ת

דס"ל דלקיחה מעכו"ם לא הוי לכתחילה. ואפשר לחלק בין נותן טעם לפנם לדבר שנתבטל בס', דכיון שהוא פנום לא חיישינן שיאמר לעכו"ם, אבל דבר שנתבטל חיישינן שיאמר לעכו"ם לבטלו. ואם דעתו להתיר לקחת מעכו"ם אפי' דבר שנתבטל בס', אע"פ שאינו כדאי לחלוק, מחמיר אני עכ"ל. הרי דהוא ז"ל גופא מחלק בין הנושאים, אם כי מטעם אחר ממה שכתבתי לעיל, מ"מ מחלק עכ"פ, ודעתו דגם הרשב"א מודה לדינו, והוא מודה לרשב"א. ולבי אומר שגם בחילוקא ידי ניהא דעתי דרב"ז ז"ל, ואין כאן פלוגתא דרבוותא. וס' עמודי אש ובעל מגדים חדשים לא ראו אז רק תחלת דברי רדב"ז ולא סופן, ודין גרמא לשמועה זו משום דבינתים האריך קצת בדין חשש הערמה, ובסוף דבריו חזר לדבריו הראשונים (כמו שקרה גם לי בתחלה).

אמנם הראיה שהביא המגדים חדשים מסי' צ"ו ס"ד דמתירים לקנות מי לימוניש מעכו"ם מטעם ביטול במקצת שנשארו, לכאורה נראה חזקה דמאן דשרי שרי גם בדבר שנתבטל. איברא ד"ל דמכל מקום שמקשין על רדב"ז אינו קושיא, דהרי גם רדב"ז לא אסר אלא היכא דאפשר לקנות דבר שלא נתבטל, אבל בדלא אפשר מודה דשרי. דהרי כתב שם הטעם דאסור לקנות, דלא התירו בדיעבד רק משום הפסד ממונו. וא"כ בצריך לאותו דבר ואינו מוצא רק ביד גוי, אין לך הפסד גדול מזה, דהרי גם האגור דמחמיר בפת מחמיר רק בשמוצא בריוח זולת זה, הרי דאפי' אינו מוצא אלא בדוחק חשיב דיעבד, ובכל דוכתי קי"ל דשעת הדחק כדיעבד דמי עי' רמ"א אה"ע סי' קס"ט סי"ב. א"כ גם הא דסי' צ"ו ניהא דשם אין דנין אלא אי הוי ביטול או לא ואמרינן דיש בו כדי ביטול. והכונה דשרי היכא דצריך לאותו דבר, ואין בעסק שם מתי שרי לקנות ומתי לא, דבזה סמך עמ"ש בס' ק"ח וקכ"ב, וא"כ כל היכא דנמצא היתר לקנות, היינו באי אפשר בלאו הכי.

ברם דנראה דהתם אפי' בדשכיח במקום אחר שרי למיקני. והוא עפ"מ"ש הש"ך (שם סק"כ) וז"ל, א"ג דודאי לענין דינא אין לסמוך ע"ז דכבר נתבטל טעם הסכין, ומחאי טעמא כתב הרב דבמקום שנוהגי' להחמיר אין לשנות וכו' אלא משום דלימוניש ודכותייהו נוהגי' היתר, כתב הרב דיש לישב המנהג וכו' כיון דאפשר נמי לומר דחתכו אותם בסכין חדשה יע"ש ועי' בפר"ח שם. ובכח"ג

מעם והראב"ד חולק דבכל דבר של עכו"ם לא אזלינן בהן אחר נ"ט וה"ה פ"ג מהמ"א כתב דעת הרמב"ן והרשב"א כהראב"ד ז"ל ועיין ב"י יו"ד סי' קמ"ו ד"ה והרשב"א כתב והמחבר נראה פסק כהרב יוסף ושוה דעת הרמב"ם אבל בשו"ת מוהר"י אירגס סי' כ"ח ביאר דעת הראב"ד דלא חש רק במקום שעושין איסור ממשי וס"ל לחוש להראב"ד ועיין פר"ח יו"ד סי' קי"ח סל"ו ובשו"ת מים רבים יו"ד ח"ב ובספרי משנה הלכות ח"ז סי' קי"ג הארכתי קצת בדברי הרדב"ז ז"ל עיין רמ"א יו"ד סי' ק"מ דלקנות מעכו"ם הוה כלתחילה ובסי' קכ"ב סי' כתב אבל דבר שנעשה בשבילו ולא בשביל דבר אחר אע"פ שהוא של עו"כ וישראל קונה ממנו לכתחלה מותר מאחר דכבר נעשה ביד עו"כ מקרי דיעבד ע"ש ובדרכ"ת מה שהאריך. וא"כ בדין נמי עכ"פ האיסור נתבטל בהאי קאפסול לכ"ע אם נתערב בו הז'לאטין דהרוב הוא משאר הדברים ולא מהאיסור בזה והוא יבש ביבש ודי ברוב. וזה אפילו היה האיסור ואוכלו כדרך אכילתו אבל הכא הרי אוכלו שלא כדרך שהרי נפגם האיסור בקאפסול. עכ"ל. ועוד לו בשלישית בשו"ת משנה הלכות (ח"ב סימן לט) עש"ב. וראיתי בזה אריכות כד"ת ודי ל"ב ממ"ש לע"ע.

כיו"ב עבשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סימן קסח) ותו"ד, והבאתי ג"כ דברי או"ה (סוף כלל ג') שכתב דבעל נפש יחמיר לעצמו שלא יאכל דבר שנתבטל בס' ואף דבסולת מנחה (כלל ע"ו ד"ח) הובא בפת"ש ביו"ד (סי' קמ"ז סק"י) חולק ע"ז עש"ה – זה דוקא דבר שנעשה באקראי באיסור שנפל לתוך היתר בשוגג ונתבטל בס', אמנם לקנות תמיד דבר שנתבטל בס' במזיד, בודאי יש לבעל נפש להחמיר וכן כל אדם ולפי הסבר בספר בני יששכר (מאמרי חודש אדר מאמר ב') שמסביר הדבר בדרך נסתר מדוע שלא להחמיר דבר שנתבטל בס' עש"ה מובן היטב החילוק דבין שנעשה בשוגג באקראי ובין דבר שנעשה בקביעות בודאי יש להחמיר ולפי"מ שבררתי לעיל דחשיב נמי שנתבטל בשבילו כשקונה ממנו וזהו אסור עפ"י דין כנ"ל והארכתי בזה הרבה לדינא והסכימו עמי בזה הגאונים ובראשם כבוד מרן הרב הגאון אב"ד דפה ז"ל והרב הגאון המפוי מהרש"ם ז"ל והרב הגאון המפוי מסטרי ז"ל בעהמ"ח שו"ת הרי בשמים כמו שנדפס דבריהם בתל תלפיות בשנת תרס"ד (אות ב') שצריך כל רב ומורה להזהיר לבל יקנה אותם

בית שלמה יו"ד סי' קי"ז) כיון דאתחזק איסורא באותו כרם. ואע"ג דהוי אפשר למידק איפכא ממ"ש "אבל ללקוט הישראל וכו'", דמשמע לכאורה דדוקא ישראל הלוקט ודאי מן הערלה אסור, אבל אם העכו"ם לוקט אפי' ודאי מן הערלה ג"כ שרי משום ביטול בידו, מ"מ כי היכי דלא ליסתרו דבריו זה את זה, עדיף למימר, דדווקא דסיפא לאו דוקא, ולגופי' איצטריך, דל"ת דאפי' ודאי ערלה ס"ל לרע"ב ורמב"ם בפירושו המשניות דאין ערלה נוהג בשל עכו"ם. ונהי דקי"ל כרמב"ם בספר הי"ד דאסור, מ"מ הוה אמינא דנקל עכ"פ לענין ביטול איסור לכתחילה, קמ"ל דלא וכו'. עכ"ל עש"ב.

נב. כיו"ב עמ"ש באריכות מופלאה בשו"ת משנה הלכות (ח"ז סימן קיג) בענין אי מותר לקנות מנכרי דבר שנתבטל בו איסור וכו', ולפי"ז נראה לנדון דידן, (א) נראה דמותר לישראל לקנות מעכו"ם מאכל היתר אף שנתערב ונתבטל אצלו איסור ואין בו משום מבטל איסור לכתחלה כל שאינו עושהו לקביעות ונשאר עליו דין של אקראי בעלמא וזה לכ"ע וכו'. אבל היכא שהעכו"ם עושה לעצמו ומבטל איסורים ונודע לנו שעושה כן לעצמו הגם שעושה לכל הקונים מתוצרת שלו לא מקרי מבטל בשביל ישראל מותר לקנות תוצרת כזו לכ"ע כל שאין אנהנו מכוננים לקנות האיסור שנתבטל. וכו' עש"ב בתשובה והמסתעף ממנו.

והניף ידו בשנית בשו"ת משנה הלכות (חלק ט סימן קנז) ותו"ד, שנית נראה דהכא לא הוי אלא תערובת איסור לכל היותר שהרי הקאפסול הוא מעורב ממינים הרבה אלא שיש אומרים שנעשה מז'לאטין שמעורב בו ז'לאטין והנה דז'לאטין גופו נחלקו האחרונים עד כמה הוא איסור גמור והגם דאנן מהאוסרין מ"מ ליכא כאן איסור דאורייתא לכ"ע שהרי הז'לאטין הוה רק תערובת עם שאר גושים לעשות ממנו קאפסול הנ"ל והנהו יבש ביבש שבטל ברוב והגם שאין מבטלין איסור לכתחלה מ"מ כיון שנעשה ע"י עכו"ם כבר נתבטלה בידיהו והגם שהרדב"ז ח"ג סי' תקמ"ז כתב דאסור ליקח מעכו"ם דבר שנתבטל בס' דהוה בשעה שלוקחו כמבטל איסור לכתחלה ובתשובה אחת הבאתי לו סמוכין דהר"ן ע"ז פ' אין מעמידין על המשנה מפני מה אסרו גבינות הביא מחלוקת הרב ר' יוסף הלוי והראב"ד ז"ל דעת הרב ר' יוסף דבעכו"ם נמי בנותן

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

ברוב ביד עכו"ם מותר לקנות ממנו ומכ"ש בביטול בס' דאיסורא כמאן דליתא דמי ודלא כהרדב"ז ע"ש. גם בשו"ת האלף לך שלמה (בסופו בהשמות לחלק או"ח סי' ל"א) כתב בפשיטות דבבית עכו"ם בטל בס' ע"ש בנדונו. וכן מוכח בשו"ת צ"צ החדשות (חאו"ח סי' ס'). ועיי' גם ס' ערך שי (חיו"ד סי' צ"ט סעי' ו' ד"ה כתב ועוד שם סי' ק"א סעי' י"ב ד"ה אך). ובשו"ת בית שלמה (חאה"ע סי' ח') כ', דדוקא בישראל המבטל דעביד איסורא שייך קנס לאסור למי שנתבטל בשבילו, אבל נכרי הזורק איסור לתוך היתר שלו אף שעושה בשביל ישראל למכור או ליתן לו במתנה ל"ש קנס ומותר אף למי שנתבטל בשבילו ע"ש. הרי שאפי' מתכוון העכו"ם לבטל בשביל הישראל אפי"ה מותר אף למי שנתבטל בשבילו, והיינו שמותר לכתחילה לקנותו או לקבלו במתנה כמבואר שם.

וושם אות טו. נמצא בנדר"ד לדעת החולקים על הרדב"ז בודאי שמותר לקנות מוצרים אלה ואין כאן משום מבטל איסור לכתחילה, אלא שגם להרדב"ז כיון שאין כאן איסור ודאי לא שייך דינא דאין מבטלין איסור לכתחילה כמבואר בש"ך (יו"ד סי' פ"ד סק"מ) ועיי' דרכי תשובה (סי' צ"ט סקל"ז). ובפרט כי כנראה גם הרדב"ז אינו אוסר רק משום חששא דשמא יאמר לעכו"ם לבטלו ע"ש ד"ה שוב. ומש"כ בבית יצחק הנ"ל (אות י"ד) דטעמו של הרדב"ז הוא משום דבנכרי לא שייך ביטול דאחרי רבים להטות בישראל כתי' ע"ש צ"ע. עכ"ל. והניף ידו בשנית בשו"ת בצל החכמה (ח"ד סימן קעד) ותו"ד, שדעת רובם המכריע של הפוסקים דלא כהרדב"ז בזה, אלא כל שנתבטל ביד עכו"ם אפי' נתכוון העכו"ם לבטלו בשביל ישראל, אפי"ה מותר אפי' לישראל שביטלו העכו"ם בשבילו. והיינו שמותר גם לאותו ישראל לקנותו או לקבלו מן העכו"ם במתנה. ובכן לא שייך בנדר"ד לאסור לקנות תרופה זו מן העכו"ם מחששא דביטול איסור לכתחילה. עכ"ל ע"ש. ובעזה"י ובלו"ן עוד חזון למועד בנדר"ן.

איסורי אכילה אם מותר בהנאה.
גד. ולהא"ר בזה בקצרה באתי, אם מותר ליהנות מדבר איסור, עיין בתוספות גדה (לב ע"א) ד"ה וכשמן בעצמותיו שכתבו, ועוד אומר ר"ת דדוקא סיכת שמן אסמכוה רבנן אקרא ואסור מדרבנן, אבל סיכה של שומן חזיר ושל חלב שריא. ובפרק

ישראל בלי השגחה בזה, וכן ה' בכל המקומות משגיחים בהשמרים פאבריקן שנעשה ע"י הלופט העפע, ולא ידעתי אמאי צריך כעת לחוס ולמצוא קולות ולסמוך על הכימאי הלא בנקל יכול לתקן זאת שבל יקנו בלי השגחה ממילא יקבלו עול השגחה עליהם כמו שאסרו הגאונים הנ"ל מכבר שבל יקנו השמרים בלי השגחה מכש"כ כעת שנתוסף עוד חשש איסור שמערבין בו חלב טמא בודאי יש חשש איסור גדול מלקנות שמרים הנעשה בלי השגחה. עש"ב.

נג. והלום ראיתי אחרי רואי דשדי ביה נרגא בשו"ת בצל החכמה (ח"ד סימן פט אות יג-טו) ותו"ד, והרהרתי כי אולי כוונתו לחוש בזה לשיטת הרדב"ז (ח"ג סי' תתקע"ח ותקמ"ז) שכ', הדבר ידוע שאסור לקח מן העכו"ם דבר שנתבטל בס' דבשעה שלוקחו מן העכו"ם כאלו מבטלו לכתחילה ובדבר שיש לו עיקר מה"ת אע"ג דהשתא הוי מדרבנן לא מבטלינן לכתחילה דלא התירו לו בדיעבד אלא מפני הפסד ממונו אבל לקחתו מן העכו"ם לכתחילה הוא ואסור ע"כ ע"ש. ולכן אם בעל בית החרושת הוא עכו"ם ונתבטל שם איסור ברוב או בס', אזי בשעה שיישראל קונה אח"כ מן העכו"ם הסחורה שהוא מיצר הרי הוא כמבטל האיסור לכתחילה. ואפי' כשבעל בית החרושת הוא ישראל אלא שליצור סחורתו הוא זקוק לחומרים שקונה אותם מבית חרושת אחרים, ואם קונה חומר שנתבטל בו איסור והוא קנהו מן העכו"ם הו"ל כמבטל איסור לכתחילה.

וושם אות יד, אמנם הרי רובם המכריע של האחרונים חולקים על הרדב"ז בזה ועיי' דרכי תשובה (סי' ק"ח סק"כ) אריכות דברים ממחברים רבים. ואני מתפלל עליו איך לא הביא בזה דברי הגוב"י (תניינא חיו"ד סוס' נ"ו) שכ' לענין יין שרף שבעשייתו נותנין לתוך היורה בעת הבישול בשר נבילה וכ' וז"ל, ויי"ש של נכרי אם ידוע שיש בו ששים אפי' לבסוף כל מה שנעשה אצל נכרי דיעבד הוא ובטל בס' וכו' עכ"ל. ועיי' פ"ת (יו"ד סי' קל"ה סק"ח) שמעתיק דבריו, ומבואר דעתו להדיא שאם נתבטל בידי עכו"ם הקניה ממנו חשיבא דיעבד ומותר. והריני מוסיף לציין שכן מבואר גם בשו"ת בית יצחק (חיו"ד ח"א סי' קמ"ב אות ח') שדברי הרדב"ז הם נגד כל הפוסקים. ועיי' עוד לו (שם ח"ב בקונט"א סי' ל"א אות ב') דאפי' ביטול

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

הרמב"ן (הידושי הרמב"ן על חולין צח. ד"ה כל איסורין שבתורה בס' ועי' ג"כ בטור יו"ד סימן צח) דסבירא ליה דקפילא לא מהני רק בדאיכא ששים ואפילו הכי בעינן קפילא וכן נראה דברי הר"ן מכל מקום ליכא למיחש לכאן דהרי כתב בספר ב"י סי' צ"ח ביורה דעה וז"ל, ונראה מדברי הר"ן שאע"פ שנתערב גוף האיסור, אם אין אנו יודעים שיעור האיסור סמכינן אקפילא לומר דלא אית ביה כל כך כל כמה דלא ידעינן (ק"ק דהרי הר"ן אומר זאת בפירוש, כמו שהבאנו דבריו בהערה י"א). וא"כ גם כאן נסמוך אקפילא, ומעולם לא נמנע שום מעם חזיר. ואע"ג דכתב האגור וכו'.

עוד נראה לי דליכא למיחש כלל בשמן לשומן חזיר, וזה שהרשב"א כתב בתשובה סי' ס"ז (בה"א של תשובותיו בכל ההוצ' מסומן סד) דהשתא בזמן הזה אין חוששין שיחליקו הנכרים גבינותיהן בשומן חזיר מאחר שעונשין עליו למי שאוכל אותו בימי עינוייהן עכ"ל. וכ"ש בשמן זית דכל עיקר הבאתו למדינות אלו אינו אלא משום ימי עינוייהן, ואילו הוו ידעי דהוו מערבי ביה שומן חזיר ודאי לא הוו אכלי ליה. וכו'. ולכן נ"ל מכל הני טעמי דשמן זית מותר, ופוק חזי מאי עמא דבר.

ומ"ש מר שמשום מיאוס יש להרחיק ממנו אני אומר כבר ארו"ל בקיבת עולה, כהן שדעתו יפה שורפה היה וכל שכן שמן זית וך וכתית למאור. ואי משום שמחמיר על עצמו כאשר כתב מעכ"ת, כבר אמרו בירושלמי דנדרים (פ"ט ה"א) די לך במה שאסרה תורה, ואמרו ג"כ הפטור מן הדבר וכו' ובירושלמי גבי התרת שמן (שבת פ"א. ע"ז פ"ב ה"ט), שמואל קבל עליו ואכל רב לא אכל. א"ל שמואל לרב אכול או אנא אכתוב עליך זקן ממרא וכו' עד אטרח עליה ואכל, כמו שהביאו התוס' פרק אין מעמידין (ע"ז לו. תוס' ד"ה אשר). ומה שהביא מעכ"ת ראיה מיחזקאל שלא אכל מבחמה שחורה בה חכם אינו דומה לנדרון דידן, שמנהג פשוט בכל ישראל לאכלו ולית דחש ביה וליכא ביה ספיקא כלל דאין להחמיר בזה. ולא דמיא למשה רבינו שלא רצה לינק מנכרית, דהרי אף בדורותינו איכא קפידא בדבר כמו שכתב הר"ן סוף פרק חרש וכן כתוב בהג"ה אשר"י פ"ב דע"ז (על הרא"ש שם סימן ו) בשם או"ז וכו'. ואני אשאל מעכ"ת אם אינו אוכל דגים שקורין לקסי"ן, ואני שמעתי הרבה בני אדם שהגידו שמושחין אותו לפעמים בשומן חזיר. ולכן לדעתי המחמיר בדבר זה אינו אלא מן המתמיהים.

כל שעה (פסחים כד:) אמר המניח חלב של שור הנסקל ע"ג מכתו פטור אבל אסור הוא משום דאסור בהנאה משמע אבל חלב דעלמא אפילו איסורא ליכא ע"ש. וכ"כ בחידושי הרשב"א נדה (ל"ב). ובחידושי הריטב"א נדה (ל"ב). כתב, עוד כתב ר"ת ז"ל וכן הסכימו בתוספות דדוקא בשמן של תרומה בלבד החמירו חכמים לאסור בו סיכה לזרים או בטומאת הגוף, אבל שאר איסורי אכילה כגון חלב או שומן חזיר או נבלה וכיוצא בהן לא אסרו סיכתן כלל ואפילו לתענוג ואין צריך לומר לצורך שום רפואה ע"ש ובחידושי הריטב"א בבא מציעא (נד:) ד"ה ואחד הסך. וכ"כ עוד ראשונים. ועיין בתשובות רב נטרונאי גאון (ברודי, אופק, יורה דעה סימן רל"ט) וכ"פ בשו"ת יחוזה דעת (ח"ד סימן מג) שלכל הדעות סבון שנעשה מחלב ושומן חזיר אין שום איסור לרחוץ בו לפי שטעמו פגום מאוד, והלכה רווחת (עבודה זרה ס"ח). שנבלה שאינה ראויה לגר אינה קרויה נבלה. ופירש רש"י, נבלה שהסריחה הואיל ונפגם טעמה בטל איסורה. וכן פסק הרמב"ם (בפרק י"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה י"א) שהאוכל מאכל איסור לאחר שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם הרי זה פטור ע"ש.

שמן שיש בו חשש איסור.

נה. הנה בשו"ת הרמ"א (סימן נד, וע"ש בסימן נג) על דבר שמן זית אשר העלה על כתבו לאסרו משום שמחליקים אותן החביות בשומן חזיר כדי להעמידו בחביות של עץ. הנה לדעתי אין לחוש לדבר זה, וראיה מהא דכתב המרדכי פרק אין מעמידין על דבר היורה שמושחין אותו בשומן חזיר דשרי מטעם דנותן טעם לפגם הוא ובטל בששים א"כ ג"כ בנדרון זו ליכא למיחש לזו, משום דאף אם היה אמת ודאי לפגם הוא ובטל בששים הוא. וכו'. גם נראה לי דבדאי יש בו ס' נגד החזיר, דהא אמרו רבנן בקפילא ואמרו רבנן בששים כדאיתא פרק גיד הנשה (חולין צ"ז). וכתבו שם ר"י והרא"ש (תוס' צח ע"א ד"ה כל איסורין ועי' ג"כ צט ע"א תוס' ד"ה אלא והרא"ש הוא בסימן כט) בדאיכא קפילא לא בעינן ס'. וא"כ בנדרון זה שרוב הכותים טועמין אותו ולא מרגישין בו טעם חזיר, שהרי אוכלין אותו בימי ענוייהן ולא מרגישין טעם, גם מסיחין לפי תומן כן ומעולם לא נשמע בזה פוצה פה, דודאי יש בו ששים או שאינו נותן טעם ושרי. ואפילו לדעת

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

הרמ"א והוא נגד דברי חז"ל שאמרו שאין בזה תערובות איסור. עכ"ל. וכן העלה להתיר בשו"ת זכרון משה (סימן יג). ועיין בשו"ת מנחת יצחק (חלק ז סימן נו).

אלא דצל"ע ממ"ש בשו"ת יד חנוך (סימן כג) בדין שומן חזיר אי הוי נותן טעם לפנם אשר שאלני מעכתי"ה אם יש לצרף מה שכתב בתשובת הרמ"א ז"ל (סימן נ"ד) כי שומן חזיר הוי נותן טעם לפנם מפני שהוא דבר מאוס ונפגם וכו'. תשובה. אהובי ידידי תדע שלפע"ד לא יצאו דברים האלה מפה קדוש מאורן של ישראל רבינו הרמ"א ז"ל, ויתכן שאיזה תלמיד הוסיף בתשובתו ותלה בוקי סריקי באילן גדול, כי התשובות לא נדפסו תיכף אחר פטירתו, אך הלכו זמן רב מיד אל יד ושלמו בהם ידי אנשים רבים ומעתיקים שונים. ואמינא בזה תרי מעמא. ראשית דבר, זה הוא נגד דברי הש"ס בכמה דוכתא. שנית, דבר זה הוא נגד המציאות האמת וכו' ע"ש. ולא ראיתי באחרונים מאן דחש למ"ש בשו"ת יד חנוך.

ועבשו"ת תשובה מאהבה (ח"א סימן י) באחד שמצא בשמן זית באחת החביות חתיכת חמאה ובאחת שומן החזיר לא ידעתי איך עמד על המבחן הזה כי פעמים רבות נמצא בין ש"ז (שמן זית) כמה חתיכות והמה של ש"ז (שמן זית) עצמו אלא שנקרשו. גם איך אפשר להבחין ולידע שהי' שומן חזיר מעורב בו? ולו יהיו כדבריו, די לן לאסור אותן החביות לאכול מהן עם סאלאה"ט או לבשל בו דגים וכיו"ב אבל למה לן לאסור להדליק בו? גם די לאסור לאכול אותו ש"ז שנמצא בו התערובות, אבל למה נאסר בעבור זה כל החביות שבעולם בשביל שומה זה שקלקל והרע אומנתי' ועירב בו דברים אחרים? ואפי' בפסח רבו המתירין לאכול שמן זית ועיין מג"א א"ח סי' תנ"ג סק"ב. אלא שמ"ו הגאון האמתי נ"ע בספרו דגול מרבבה צידד להחמיר בפסח בש"ז ומביא רא' שהרי הזיתים היו כותשים במכתשת כדאיתא במנחות דף פ"ו ע"א והזיתים המה דבר חריף עיישה"ה. ודבריו צל"ע אם שם היו עושין במכתשת, של דידן אין עושין כ"א בבית הבד ואין בו שום חשש חימוץ. ויש להחמיר הואיל ויצא מפי אותו צדיק בפרט שראיתי לא' קדוש בעל ברכי יוסף בסי' תס"ז אות י"ד שכ' והמהדרין נוהגין להחמיר גם בש"ז דהוברר דהפועלים א"י כל יום בעת אכילתן כשעושין הש"ז כל אחד ככרו בידו וטובל בשמן וכ"כ בספר נחפה

עכ"ל. ועיין בהערות שם באורך. ועבשו"ת חתם סופר (ח"ב, יו"ד סימן קיז) ובשו"ת זכרון משה (סימן יג) ועוד אחרונים שסמכו על תשובת הרמ"א הנ"ל בלי עוררין.

וכ"כ בערוך השולחן (יו"ד סימן קיד סעיף יז) וז"ל, שמן של עובדי כוכבים מותר ושנו חכמים במשנה [ל"ה:] דרבי ובית דינו התירו את השמן ואיתא בירושלמי פ"ק דשבת על אדם גדול שלא רצה לאכול שמן ושלח לו שמואל אכול ואם לאו אני כותב עליך זקן ממרא וכ"כ הרמב"ם בפ"ז דין כ"ב וז"ל, שמן של עכו"ם מותר ומי שאוסרו ה"ז עומד בחטא גדול מפני שממרה ע"פ ב"ד שהתירוהו ואפילו נתבשל השמן ה"ז מותר ואינו נאסר לא משום בישוליהן לפי שנאכל כמות שהוא חי ולא מפני גיעוליהן מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו. וכן דבש שלהם שנתבשל ועשו ממנו מיני מתיקה מותר מטעם זה עכ"ל. והנה זה שכתב דהפגם הוא מפני שהבשר פוגם את השמן הולך לשיטתו דלא ס"ל סתם כלים אינם בני יומן כמו שבארנו בסי' קי"ב סעי' ב' דדעתו כן הוא ולכן הוכרח לפרש מה דאמרו בגמ' נותן טעם לפגם הוא מפני שהבשר פוגם בשמן. אבל כל הפוסקים דס"ל סתם כלים אינם בני יומן הטעם פשוט דלכן הוא נותן טעם לפגם ולכן אפילו אם ידוע שאין הבשר פוגם בשמן ובדבש מ"מ מותר מטעם דהכלים אינם בני יומן. ולשון הטור והש"ע סעיף ז' כן הוא, השמן והדבש שלהם מותרים ואין נאסרים לא משום בישוליהן ולא משום גיעוליהן וה"ה למים חמים שלהם עכ"ל. והטעם כמ"ש [עי' ש"ך סקי"א] וטעם מים חמין פשוט הוא לפי שנאכל כמות שהוא חי ולפלישת כלים ג"כ אין חשש מטעם שנתבאר. ואיני יודע מה ענין של מים חמים בסי' זה. ובסעיף (סעיף יח) הביא תשובת הרמ"א הנז"ל דהשיב לו דלהחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהין וכו' ועוד האריך בראיות וביטל דברי המערערים מכל וכל. והוסיף שם הרב ערוך השולחן וז"ל, ומ"מ לקול המולה גדולה לא אכלנו עד אשר במשך העת שיצא הקול גם בין האומות ואז גדולי חכמי הרפואה והרוקחים הגדולים בחנו כל מיני שמן זית המובאים מחוץ למדינה ע"פ פירוד היסודות כפי חכמת הכימיה"א והודיעו כי לא נמצא בו שום דבר מאיזה בעלי חיים ורק יש באיזה שמנים תערובות מזרעונים ואז נפסק הקול והתחלנו לאכלו. וכל המחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהין כדברי רבינו

(הנז"ל, או"ח סי' קמ, ועי"ש סי' קח) ובשו"ת תורת חסד (סי' ס') דמתירים להדליק בו או משום ששאר המצוות אינן צריכות להיות "מן המותר בפיד", או מטעמא דנר חנוכה הקילו בו דהוא מדרבנן. ועי' בשד"ח מערכת חנוכה סימן י"ד בארוכה. ויש שכתבו הטעם שכיון ששמן זה עומד לשריפה, לא הקפידו עליו שיהא "מן המותר בפיד". אומנם מידי מחלוקת לא נפקי, עיין להמנ"א (או"ח תקפו סק"ג) ובס' החיים סי' תרעג דס"ל דבעינן מן המותר בפיד אף בכל המצוות, ועי' שד"ח הנז"ל מער' חנוכה סי' יד באורך. וראיתי דשקו"ט באחרונים בזה ואכמ"ל.

נז. ובקנין אנב ובאותו ענין אמרתי להוסיף עוד מ"ש האדמו"ר בשו"ת יביע אומר (ח"ה יו"ד, סימן ט אות ד) בדין הסרדינים הבאים מחו"ל וישנו קלא דלא פסיק שקיים חשש שנכבשים בשמנים ממאים וכו' והעלה להתיר וכתב שם בשם שו"ת לבושי מדרכי מהר"ב (סי' קמח), אחר שהעיד על גאונים וצדיקים שהיו אוכלים מסרדינים של דגים קטנים, (ולא חששו לבשו"ג) כתב, ושוב נשמע קול במכתבי העתים שמערבין בהן שומן טמא וכמו שאמרו ג"כ על השמן זית הבא מאיטליא שמערבין בו שומן חזיר. ולכן נוהגים בו איסור כל יר"ש, וכן ראוי לנהוג בכל דבר שצריך השגחה על כשרותו. ע"כ. ולכאורה במקום שהסרדינים נעשים ע"י בעלי תעשייה מפורסמים, ומעידים על הקופסא שנעשה משמן זית, י"ל בכה"ג אומן לא מרע נפשיה וכו' ע"ש. וע"ע בשו"ת שערי דעה ח"א (סי' מו) שהעלה ג"כ שאין לחוש לקלא דלא פסיק שמערבים שומן חזיר בשמן הבא ממרחקים דאחזוקי איסורא לא מחזיקין בו. ע"ש. וכ"כ בשו"ת טוב טעם ודעת תליתאה (ח"ב סי' ט) להתיר שמן זית הבא ממרחקים וכפי הנשמע מכותבי העתים יש שמערבים בו שומן חזיר, והעלה שהבאים מערי טורקייא בודאי שאין לחוש בהם חששא זו, וגם הבאים מערי אירופא כיון שיש תגרים שאינם מערבים, אזלינן לקולא, שיש להם חזקת היתר דמעיקרא, וגם הוא גזירה שאין רוב הצבור יכול לעמוד בה. ובפרט בזה"ז שיש ע"ז אחריות גדולה מדינא דמלכותא שמקפידה ע"ז, בודאי דמרתת לזיוף, ולכן אין לחוש לזיופא בכה"ג, לכן נ"ל להשקט הדבר ושלא לחוש לאסור בזה וכו'. ובשו"ת דברי חיים מצאנז ח"ב (חיו"ד סי' נ) כ' ג"כ אודות השמן שיצא קול שמערבין בו שומן איסור,

בכסף ובהא נחתי די לאסור להדליק מאותן שני חביות במקום שמאכל תחתיו שמא יפול מהם אל תוכו ואצ"ל שאסורים לאכול והאריכות בזה ללא צורך וכו' עכ"ל.

הדלקת נ"ח באיסורי הנאה או בשמן שיש בו ד"א.

נז. גם הלום ראיתי בשו"ת בית שלמה (או"ח סימן קט) על דבר שאלתו אם מותר להדליק נר חנוכה בשמן זית שנתערב בו שומן חזיר, אם לא חיישין בכחאי גונא להא דלא הוכשר למלאכת שמים כו' והאריך מאוד, כבר נשאלתי על זה ממופלג אחד זה ערך כ"ה שנים. והביא דברי הספר החיים שחיבר הגאון מהרש"ק מבראד שאסר להדליק משמן הנ"ל ממעם הנ"ל. ואני השבתי אז להתיר, כי דברי המנ"א (ריש סי' תקפו) שמבואר מדבריו שבכל המצות אמרינן לא הוכשר, הם תמוהים וכו' ע"ש. וכ"כ בשו"ת משנה הלכות (ח"ד סימן קה) אלא שמה שאמר עוד כ"ת אשר האוסרין אמרו שגם המדליק בשמן זית כזה נר חנוכה לא יצא בזה ידי חובתו. הנה גם בזה לכאורה טעו טעות גדולה אפילו לפי שיטתם דאפילו נימא דבאמת נתערב בו שומן טמא מ"מ המדליק ממנו נר חנוכה יצא דלא מצינו בש"ס קפידא רק לענין תפילין דבעי שיהי מן המותר בפיד דדרשינן מלמען תהי תורת ה' בפיד אבל בשאר מצות לא מצינו כן רק בתקיעת שופר הביא בד"מ וברמ"א סי' תקפ"ו להחמיר גבי שופר מבהמה טמאה מה"ט וכו', אבל במצוה דרבנן פשיטא ליה דאין להחמיר ומותר לכ"ע. וכן הכריח עוד שם בתשובה סי' ק"ט בשמן זית שנתערב בו שומן חזיר שמותר לכתחלה להדליק ממנו. וכ"כ בשו"ת בית יצחק או"ח ח"ב סי' קמ"ב ע"ש. ועיין בשו"ת לבושי מדרכי או"ח ח"ג סי' נ"ט ובשו"ת שער אפרים סי' ל"ח במדליק באיסורי הנאה בחמאה שנתבשלה בחלב, הביאו בבה"ט סי' תרע"ג ס"ק א' ובפמ"ג בא"א שם ס"ק א' ובשו"ת מהרש"ם ח"ד סי' קכ"ב עכ"פ מבואר בפוסקים הנ"ל דאפילו ברור שנתערב שמן זית בשמן חזיר מותר להדליק בו. ועיין שו"ת בשמים רא"ש סי' ש"ב שכתב דאפילו בשומן חזיר עצמו מותר להדליק והביא רא"י דחלב נבילה וטרפה יעשה לכל מלאכת גבוה ובמילי דבי כנישתא נהגו סלסול ועיין בסא דהרסנא שם. עכ"ל ע"ש. ועיין עוד בשו"ת מנחת יצחק (חלק ז סימן נו). ועבשו"ת בית שלמה

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

והשיב ג"כ להתיר מכת ס"ס, שמא לא נתערב בו, ושמא נמלץ הוא, וכמ"ש בתשו' הרמ"א להתיר בזה. והוסיף עוד סניפים להתיר ע"ש. גם בשו"ת מהר"ש ענגיל ח"א (סי' כז) נשאל על השמן שיצא קול שמערבין בו איסור והתיר מטעם הס"ס הנ"ל והוסיף, שאם נבדק קצת מהשמן ע"י מומחה לכימיה שמפריד חלקיו וקובע שאין בו תערובת ממין אחר שפיר נאמן דאומן לא מרע אומנותיה. ובודאי שיש לסמוך ע"ז להתיר ע"ש. וכן העלה בשו"ת בית יצחק שמעלקים (ח"א מיו"ד סי' קמא) ע"ש. ומכיון שמצד הדין אחזקי איסורא לא מחזקינן, וכמ"ש מרן הב"י א"ח (סי' תסז) בדין דבש של גוים לפסח, והש"ך יו"ד (ס"ס קיד) בדין הכרכום וכו' ע"ש.

טעמים למה אין להחמיר.

נת. ויש לדעת טעמא מאי דראוי שלא יחמיר אדם, ומכ"ש שלא יורה לרבים חומרא היכא דמדינא שרי,

וראיתי להט"ז באו"ח (סימן קסא סק"ו) וז"ל, כתב ב"י ונכון להתנות ולומר שאינו מקבל עליו דבר זה בתורת חובה דשמא לא יודמן לו פעם א' כ"כ מים לא יצטרך להחמיר כמנהגו וכן ראוי להתנות בכל דבר שאדם רוצה להחמיר על עצמו עכ"ל ונראה דיש חשש בחומרא זאת מפני הרואים שיסברו שעיקר הדין כן הוא ולפעמים יראו אחרים שאין נוטלין אלא כפי הדין ויאמרו עליהם שאוכלין בלא נטילה כראוי ויהיה כב' תורות ח"ו בעיניהם ותו דיוציאו לעז עליהם כדאיתא פ"ק דגיטין לענין שאין לעשות חומרא בגט וכן איתא באשר"י פ"ק דפסחים בענין ברכה דעל ביעור חמץ שי"ל כן אע"ג דטפי עדיף לומר לבער לפי שצריך להודיע שג"ז שפיר ולא יטעו לומר אם בירך כך לא יצא הבאתיו לקמן סי' קס"ז ס"ב. ע"כ נ"ל שגם הש"ע לא כתב כן אלא אם הוא בפ"ע לא בפני רבים ולעד"נ דהמיקל בכ"מ בזה לא הפסיד כיון שקי"ל הלכה כדברי המיקל בנמ"י כדאיתא סימן ק"ס סי"א ואין זה בכלל אנא משאי מלא חפני מיא כו' דשם מיירי במקום נטילה משא"כ שלא במקום נטילה כנלע"ד עכ"ל.

וכתב עליו האליה רבה (סימן קסא ס"ק יב), ויש אומרים עד מקום חיבור וכו'. וכן הסכים רש"ל [שם] סימן (כ"א) [כ"א], וסיים דווקא כשאינו מטונף אבל מטונף או בבוקר צריך ליטול כל היד, והמחמיר

אפילו לאכילה ואינו מטונף תבוא עליו ברכה ע"כ. והט"ז [סק"ו] הפריז על המדה וכתב דיש חשש בחומרא זאת מפני הרואים שיסברו שהדין כן ויוציאו לעז על מי שאין עושין כן ע"ש. ולא נהירא, דוודאי יש רשות לכל אדם להחמיר בפלוגתא כיון דלא איתמר בהדיא הלכה כדברי מי, ולא דמי למוציא [וכמו] שכתב בסימן קס"ז סעיף ב'. גם יש חילוק בין דבר אמירה למעשה. גם מה שכתב דספיקא דרבנן לקולא, תמוה הא בסימן ק"ס סעיף י' דמ"מ אם יש לו מים אומרים לו קום טול ידיך מספק. ועוד קשה הא כתב הוא גופיה בסימן קס"ז [סק"ד] דהיכא דלא משמעין חידוש, (בכ"ע) [דיעשה ככולי עלמא], וא"כ לדידיה דספק דרבנן לקולא לאו חידוש הוא ע"ש.

גם ראיתי בשו"ת משנה הלכות (חלק יג סימן קצד) שכתב, ועיין מג"א א"ח סי' ל"ב סקמ"ח לענין כתיבת ס"ת ע"ד הלבוש בענין פתוחות וסתומות שכתב ואי איישר חלי הייתי מנהיג לנהוג כן לכתחילה כמנהג ארץ ישמעאל וכתב עליו המג"א ול"נ שמנהג שלנו מנהג ותיקין הוא ואין לשנות שלא להוציא לע"ז על הראשונים (ל"ח) הרי דגם בכתיבת ס"ת נמי חושש משום לע"ז ובמ"ז א"ח סי' קס"א סק"ו שיעור נמ"י כל היד עד הקנה של זרוע וי"א עד מקום חיבור וכו' וכתב הט"ז כתב ב"י ונכון להתנות ולומר עכ"ל ונראה דיש חשש בחומרא זאת מפני הרואים שיסברו שעיקר הדין כן הוא ולפעמים יראו אחרים שאין נוטלין אלא כפי הדין ויאמרו עליהם שאוכלין בלא נטילה כראוי ויהיה כב' תורות ח"ו בעיניהם ותו דיוציאו לע"ז עליהם כדאיתא פ"ק דגיטין לענין שאין לעשות חומרא בגט וכן איתא באשר"י פ"ק דפסחים בענין ברכה דעל ביעור חמץ שי"ל כן אע"ג דטפי עדיף לומר לבער לפי שצריך להודיע שג"ז שפיר ולא יטעו לומר אם בירך כך לא יצא הבאתיו לקמן סי' קס"ז ס"ב. ע"כ נ"ל שגם הש"ע לא כתב כן אלא אם הוא בפ"ע לא בפני רבים ולעד"נ דהמיקל בכ"מ בזה לא הפסיד כיון שקי"ל הלכה כדברי המיקל בנמ"י כדאיתא סימן ק"ס סי"א ואין זה בכלל אנא משאי מלא חפני מיא כו' דשם מיירי במקום נטילה משא"כ שלא במקום נטילה כנלע"ד עכ"ל.

נמ. ולמודעי בעינן שראיתי להנאון בית אהרן (מגיד, חלק ז) שהביא כמה טעמים בהא דכתב הש"ך (בסימן רמ"ב סק"ב) הנז"ל, דאין להחמיר במקום המותר. וכמה מהם אכתוב כאן.

טעם ג', ראה מ"ש זקני הגה"ק מוה"ר צבי מגיד מנאדווארנא זצ"ל בעהמ"ח ס' צמח ד' לצבי ועוד, בהגדה של פסח שלו על הא לחמא וז"ל, ע"ד הידוע

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

לשונות דפ"ח ע"א וצרפו לכאן עשיה"ט. וגם יבואו ע"י זה לידי לא תגדודו.

טעם ז'. א-, משום דמחזי כיוהרא, ובמקום שהב"ד התירו הדבר והוא מחמיר הוה כמוציא לעז, ראה בפנים מש"ש בשם מהנחמד למראה, וראה בכללים שלי ערך יוהרא, ובמקום שיש לחוש משום לא תתגודדו ודאי אסור משום לא תתגודדו, וראה היטב לקמן סימן י"ג מש"ש בענין יוהרא עישה"ט.

ב-, וראה היטב בספרי ח"ה מע' איבה דצ"ט ומדף קי"ב ולהלן סימן כ"ה וסימן כ". ובספרי ח"א ערך אדם חשוב, וראה כסף משנה תרומות פ"א הי"א, על חכם אחד שהוא מתחסד בעשותו הפך המנהג הפשוט ומעשר פירות שגדלו בקרקע של עכו"ם פירות שגדלו בקרקע של עכו"ם ונגמרה מלאכתן ביד עכו"ם ומרחן העכו"ם נראה שראוי למנעו מזה מטעם לא תתגודדו ועוד וכו' ע"ש בארוכה כל הענין. וראה היטב בס' חינוח וחסדאח"א דקב"א וצרפו לכאן.

ג-, וראה בים של שלמה פ"ח דחולין בענין אכילת בשר אחר גבינה שכתב מהר"ם שנראה כחולק על התלמוד אא"כ עושה משום גדר ופרישות.

ד-, וראה היטב בס' נחמד למראה ח"ד על הירושלמי ב"ב פ"ה ח"א ובספרו מדף ג"ב ולהלן שהאר"י מאוד בענין יוהרא בדברים המותרים והוא נוהג בהם איסור, והאר"י שם בענין דאף באם כל מעשיו הוא לשם שמים שייך יוהרא ומביא מ"ש הרש"ל ב"ק סימן מ"א שראוי לנדות בר בי רב שהוא מתייחד בדין ומחמיר בדינא שפשט התירו בכל ישראל וכו' ע"ש ובבאה"ט או"ח סימן ס"ג סק"ב שמביא בשמו שהמחמיר בפני רבים בדבר שמותר ואיכא למיחש ליוהרא מנדין אותו ע"ש בארוכה גדולה מאוד מאוד. וראה מ"ש הנחמד למראה ח"ד על הירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ו ובספרו דע"ה מעמוד ג' ולהלן מענין יוהרא. וראה שם מ"ש על הירושלמי סנהדרין פ"א ה"ה ובספרו דפ"ז ע"א עישה"ט. וראה שם מדקל"ד ולהלן.

ה-, חכם המחמיר ע"ע שלא לאכול בשום מקום כ"א בביתו מחשש שום איסור לדעתו שנאכל בעיר וחושש על הכלים, אם יש בזה שום פקפוק וזלזול לאנשי "עיר וחכמיה עי" קול אליהו חיו"ד סימן א' ושבות יעקב סימן נ"ח אה"ן הא"ח ס"ט בדידיה הוה עובדא בעיר אומיר יע"א שהיה מחמיר ע"ע לאכול בשר בשום בית מאנשי העיר כי אם בדבר של גבינה ודגים דוקא מחמת חומרותיו בס' נדיב לב

רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעמף, והוא שהנפשות מגולגלים בדומם צומח חי מדבר, ולכן ברא הקב"ה שיהיה האדם רעב לאכול וצמא לשותות כדי שיתעמפו בהן הנפשות המגולגלים וכו' ע"ש. וראה בספרי ח"ג דתק"ח דלפי"ז יש להבין הטעם דאסור לאסור את המותר ע"ש ודו"ק. וראה סימן א' אות י"ד מש"ש בשם הקדוש הבני יששכר זצ"ל שאין זה מדרך החסידות ואדרבא מצוה הוא יאכלו ענוים וישבעו כי הוא כסיבה מאת השי"ת שישב האיסור להיתר ע"ש וצרפו לכאן. וודאי לכוין זה נתכוון. וראה כאן סימן א' אות מ"ז מש"ש בשם השלה"ק דהאוסר את המותר נקרא חסיד שומה ע"ש. ולפענ"ד דלזה נתכוונו ע"ש ודו"ק. וראה בס' הגלגולים מש"כ.

טעם ד'. ראה כאן סימן א' אות י"ט מש"ש הבית לחם יהודה בשם השיכנה"ג הטעם דלהיותו דבר המותר אולי אחר זמן יתיר במקום אחר זמן יתיר במקום אחר זה הדבר עצמו ולא יזכור שאסור כבר ואיכא חשדא למורה ע"ש וצרפו לכאן.

טעם ה'. נלענ"ד שתורתנו תורת אמת מקור האמת והוראה שאינה נכונה על צד האמת אין זה הוראה כהונן וזה הוה מכשול בהוראה, ראה כאן סימן א' אות י"ג מש"ש בשם בית היוצר שלאסור המותר ולהתיר האסור משקלם וערכם שוה ואין זה הוראה הגונה ע"ש כל הענין ומה שכתבתי בזה ואקצר במה שהארכתי פ"א עישה"ט. ולפ"ז האוסר את המותר נכשל בדבר האמת והוראתו נבנה על לא אמת ח"ו. ואם אומר על מותר אסור הרי זה שקר גמור נגד נימוס תוה"ק ומקורה כנ"ל ע"ש.

וראה לקמן סימן י"א אות ב' מש"ש בשם מהרשד"ם חלק יו"ד ס"ס קצ"ב מ"ש בענין תרומות ומעשרות בתבואה שלוקחים מהגויים, והוכיח דאסור להחמיר במקום דאיכא למיחש שיקבעו כן הלכה וסיים בהז"ל, לפי שחותמו של הקב"ה אמת וצריך לקיים האמת במה שהוא אמת אפילו לקולא, ע"ש וצרפו לכאן.

טעם ו'. כיון דדבר זה מותר מן הדין ודאי במקום אחר יתירו הדין, ועכשיו זה אסרו מחומרא, זה יהיה נראה כשתי תורות וכחוכא וטלולא. וראה בכללים שלי ערך אם יש כח ביד חכמים לאסור דבר המפורש בתורה להיתר מש"ש שהקפידו מאוד חז"ל בכעין זה שמחזי כחוכא וטלולא ע"ש סימן א' ועוד שם כ"פ וצרפו לכאן. וזה דומה קצת למעם הד'. וראה פחד יצחק ערך קידושין חלופי

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

להחמיר ומתירין דרב שאני דרב גובריה וממנו יוצאה הוראה לכל. אבל ת"ח דעלמא יוכל למהחמיר, ומביא שם דברי הרמב"ן בס' המצוות שאם ערך מענותיו לפני הסנהדרין ושבשו עליו סברותיו אין לו לעשות כסברתו ע"ש, וע"ע בפחח עינים חולין ז' ע"א שהביא דבריו הנ"ל ומפרש עפ"י הגמרא דשם ע"ש.

וכדבריו כן מוכח מהך דברכות י"א ע"א דאמר שמא יוראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות, וע"ש בס' חדשים גם ישנים עמוד רס"ח ושם בעמוד רע"ח שכתב על העושה כבית שמאי חייב מיתה נראה שהוא מטעם דחשיב כאילו נהג כזקן ממרא דאסור לנהוג עוד כב"ש וכירושלמי הנ"ל.

ס. ומצאתי את שאהבה נפשי להגאון בשו"ת גינת ורדים (יו"ד כלל ג סימן ו), ראיתי לברר קצת ספקות בעניני החומרות והמנהגות כי הת"ח יצ"ו נהגין סלסול בעצמן לפרוש מן המותר להם על כן אבא לבאר אימתי ראוי להחמיר ואימתי החומרא היא מגו' וקצת דינים המסתעפין בזה המפורין בתלמוד.

הדין הראשון, היכא שהדבר ברור שהוא מותר לגמרי ורוצה האדם להחמיר בו אימתי הוא משובח ואימתי הוא מגונה. הדין השני, היכא שהדבר מותר מן הדין ואיהו סבור דאסור. הדין השלישי, היכא דמטי מעובדיה זלוול לבי דינא. הדין הרביעי, היכא דאיכא למיחש למחלוקת. הדין החמישי, היכא דאפי' בי דינא מורו להיתרא מיחייב איהו למיעבד כדעת עצמו ולא זו בלבד אלא שגם הב"ד צריכין לפתוח לו פתח זה. הדין השישי, היכא דאיכא למיחש לאיבה. הדין השביעי, היכא דאיכא למיחש ליוהרא. וכו'.

ולענין הדין השני, אע"ג דנפסק הלכה להדיא להיתר ואיזה חכם מפקפק בה אע"ג דלכ"ע שרי לדידיה מיהא אסיר והכי איתא בפרק כל הכלים דף קכ"ד ע"ב רב מרי בר רחל הו"ל ההיא סדיוטא בשמשא (פירוש כרים) את' לקמיה דרבא א"ל מהו למטלינהו א"ל שרי אית לי אחרינא חזו לאורחין אית לי נמי אחרינא לאורחין א"ל גילת אדעתך דרבא סבירא לך לכ"ע שרי ולדידך אסיר ע"כ בגמ' ועיקרא דהך עובדא לפי דהלכה איפסקא שדבר שמלאכתו להיתר מותר למטלו אפי' לצורך עצמו כגון מחמה לצל אמנם רב מרי להיות סבור דאסור למטלו לצורך עצמו והיו כליו באים

ח"א בענין השחיטה ורינגו איזה מחכמי העיר וכו' ישרי לב מע' ח' אות י"ד ע"ש, וראה היטב בספרי ח"ה מדף קי"ב ולהלן וצרפו לכאן עישה"ט.

ו-, ראה בספר שו"ת המבי"ט ח"ג סימן ס"ח ש"ש בענין שמתרעמים רבים על חכמים וידועים וכשרים אשר הם נפרשים ממנו ממאכלנו ומשתינו ועושים במה לעצמם להתקדש במה שמותר לחכמים גדולים מהם ובסעודות של מצווה אינם רוצים להודמן לקרוביהם מברשרם לא תאכלו וכו', ואין זה תרעומת עלינו לבדינו אלא גם לזרים אוכלים מבחמה שהורו בה חכמים להתיר, ויש בזה חילול התורה בפני האומות כי חושבי אותה כשתי תורות, ועל כן יצאתי לפנייהם לשחר פניהם וכו' אל יהיו חסידים הרבה ודי להם מה שאסרה תורה וכו' ע"ש בארוכה גדולה מאוד, וראה שם תשובה קכ"ז ע"ש. וח"ב סימן קצ"ו עישה"ט.

וראה פתח הדביר ח"ב בק"א ד"ד ע"א וע"ב מש"ש בענין יוהרא וכן בח"ג דמ"ד ע"א עשה"ט. וע"ש בדף ר"י. וראה בפתח הדביר ח"א דקנ"ט ע"ג ולהלן בארוכה גדולה בענין מי שמחמיר בדברים המותרים דאסור משום דמהוי כיוהרא ע"ש כל הענין בארוכה גדולה ומש"ש בענין עמידה בשעת קריאת התורה, ובכל הענינים שם דמיחוי כיוהרא שמחזיק עצמו כאדם כשר יותר משאר הצבור עישה"ט כי נהוץ מאוד לענינים ואני לקצר אני צריך.

וראה עוד בפתח הדביר ח"א דף ר"ט ולהלן שכתב שם לענין כשמרבה בשיעור משום חומרא אי יתנהג בו גם כי נפיק קולא עישה"ט. וע"ש בדק"ח ע"א מ"ש בענין אם יש לחלק בין יוהרא לכל הפטור עישה"ט. וראה כאן סימן ט"ז וצרפו לכאן.

מעם ח'. ראה סימן א' אות ב' שכתב בשם הפנ"מ על הירושלמי דע"ז פ"ב ה"ט דכשאומר על המהור טמא אף שהוא לחומרא עכ"ז נפיק חורבה מיניה שמתוך שאינו בקי סופו לומר על טמא מהור ע"ש. ראה מ"ש בס' נחמד למראה ש"ל על הירושלמי תרומות פ"ה ה"ג ע"ש וצרפו לכאן. ולפ"ז אסור לאסור את המותר משום דנפיק מיניה חורבה שמתוך שאינו בקי סופו להתיר את האסור ובהפנ"מ ע"ש.

ג-, וראה בס' שער יוסף דף י' במ"ש מדברי הירושלמי הזה להקשות על ס' חפ"ז ה' שרצה לומר דבשב ואל תעשה מצי להחמיר ולא מקרי חולק על דברי חכמים, דהלא מהירושלמי הנ"ל מוכח דברור

דע"ז דף ל"ו דדרש ר' שמלאי בנציבין שמן רבי יאוד' ובית דינו נמנו עליו והתירוהו כו' ואמר על זה רב בדרך לגלוג שמלאי לודאה קאמרת שאני לודאי דמזלולו שהיה חושב רב שעדותו של ר' שמלאי אינה עדות נכונה וברורה שאפשר שנתועדו להתיר השמן ולא מצאו מקום להתירו ור' שמלאי כיון דמזלול במילי לא יחייב דעתיה למיבדק על שמועה זו יפה רק ראשית הדברים כפשטן ומעיד עתה עדות שלמה וכן מסיים הירוש' הוה וכתבוהו התוס' דא"ל רב לשמואל עד דנא תמן אנא ידע מאן ערער עליה שמלאי הדרועי א"ל אפשר מה דאמר בשם גרמי' לא בשם רבי ובית דינו אטרח עליה ואכל עכ"ל הרי שרב היה חושד בעיקר העדות שאינה נכונה ולכן אם ישאר רב בחומרא זו שלא לאכול את השמן נמצא מטיל פגם בבי דינ' שקיבלו עדותו של ר' שמלאי ולכן הוא דאטרח עליה עד דאכל ואה"נ שאם רב לא היה מפקפק בעדותו של ר' שמלאי היה מניחו שמואל שינהוג חומרא בכל אות נפשו כמנהגו שהרי אפי' מיא דאחים קפילא ארמאה שאין בהם כלל משום בישולי גוים צריך גברא רבא לפרוש מהן וכן שאר דברים המותרים כדאיתא בפ' במה טומנין.

נמצינו למדין דבכל מידי דאתי מיניה זילותא לבי דינא אין היחיד יכול להחמיר על עצמו בו. ולענין הדין הרביעי, עיקרא דהך מלתא איתא בפרק מקום שנהגו ואל ישנ' אדם מפני המחלוקת ומוקי לה רבא בגמ' דה"ק דאין בזו מפני המחלוקת מאי קאמרת הרואה אומר מלאכה אסורה מימר אמרי כמה בטלני איכא בשוקא ופרש"י שהחולך ממקום שאין עושין מלאכה למקום שעושין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם ולא ליעבד דהא דקי"ל בעלמא אל ישנה אדם ממנהג העיר אינו אלא מפני המחלוקת וכאן אין מחלוקת דמאי אמרת הרואה אותו בטל יאמר זה אומר שהמלאכה אסורה וחלוק על כולנו לא אמר הכי אלא אמר מלאכה אין לו שהרי כמה בטלנים יש בשוק כל ימות השנה עכ"ל מכאן משמע דאם א"א לקיים חומר מנהגו בצנעא והדבר מתפרסם צריך הוא להקל ולעבד על חומרי' מקום שיצא משם ואע"פ שדעתו לחזור למקומו אע"ג דמדינא מיחייב איהו למיעבד כמנהג מקומו וכ"כ הרא"ש בזה וז"ל משמע הא לא אפשר בלא מחלוקת היה לו לעשות מלאכה עמה דגדול השלום ויש לו לעבור על מנהג מקומו כיון דלית ביה איסורא דאורייתא אלא

לידי הפסד לכן היה מבקש מצדקי אם מותר לו לעשות בהפך ממה שסובר מפני ההפסד כיון שכבר פשטה הלכה כדברי המתיר ומסיק בה דכיון דאכתי הוא עומד בסברתו שנראה לו לאסור דלדידיה מיהא אסיר אע"ג דלכ"ע שרי.

אמנם אם הנשאל מחדש איזה טעם או שמועה להחזיק בהיתר שאפשר שע"י כן יחזור השואל שמחמיר מסברתו ש"ד והכי אמרינן בפ"ב דע"ז דף כ"ח ע"ב רב יאודה שרא למיכחל עינא בשבת א"ל רב שמואל בר יהודה מאן דציית ליהודא מחל שבי לסוף חש בעיניה שלח ליה שרי או אסיר שלח ליה לכ"ע שרי לדידך אסיר וכי מדידי הוא מדידיה דמר שמואל הוא ההיא אמתא דהוה בי מר שמואל כו' למחר נפק מר שמואל ודריש עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת וכו' עכ"ל.

ויש לדקדק במה נסתפק רב שמואל והלא כבר ידע סברתו של רב יאודה שהיה מתיר וקרא עליו לומר שכל מי שיעשה כדבריו הרי זה מחלל את השבתות אלא שכונתו של רב שמואל היא אולי יכול האוסר לעשות כדברי המת' אע"ג דאיהו גופיה לא ס"ל הכי והשיב לו רב יאודה דלכ"ע שרי ולדידיה אסיר אך אמנה אח"כ הוסיף לו דבר' עוד והודיעו שהיתר זה יצא מבית דינו של שמואל מההוא עובדא דהו"ל ושמואל הוה חכים טובא והוה אסייא ופשיטא ליה שעוד לא יחלוק רב שמואל בר יאודה על היתר זה ומעתה יהיה מותר לו לרב שמואל בר יאודה למיכחל עיניה ויש דוגמא לזה הרבה בתלמוד שיחזרו בהם מסברתם ביודעם דאמר גברא רבה דלא כותיהו ובלאו הכי אינו רשאי לעשות הפך ממה שהוא סובר.

ואיכא למידק מהא דכתב הרי"ף בפ"ב דע"ז בענין היתר השמן משם הירושלמי וז"ל א"ל שמואל לרב אכול משחא ואי לא כתיבנא עלך זקן ממרא אטרח עליה ואכל. ויש לדקדק למה הקפיד שמואל על רב שיאכל שמן והלא כבר ידוע ומפורסם חסידותו של רב דהוה מחמיר טובא בכל עניני דאיסורא ובשביל כן אמרו הלכה כרב באיסורי לפי דהוה דייק טובא וגמיר במילי דאיסורא אמנם שמואל לפי שהיה ממונה לדון הוה דייק וגמיר טובא במילי דממונא.

ונראה דהיינו טעמא דשמואל שהקפיד על רב בחומרא זו לפי דהוה מטי זילותא לבי דינא מזה דאלו רב היה מפקפק בהיתר זה ולא היה מודה שרבי ובית דינו התירו את השמן כדאיתא בגמ'

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

שנהגו בו איסור להחמיר עליהם עכ"ל.

אמנם המחמיר בזה ינהוג לעצמו בביתו מבלי שיפרסם הדבר שאם עושה בפרסום נמצא בא לידי מחלוקת דמשה לכל בני העיר שמועין מדרך השכל וכשיבא לידי פירסום יאכל עמהן ולא יחוש לחומרות אלו כלל כי גדול כח השלום וכשמזמין אותו לסעוד אצלן לחשש איבה ליכא כיון שמתקיים העולם באחרים ולחשש מחלוקת ליכא כיון דלא עבד מעשה בפומבי אלא שיושב ונמנע שיש לתלות ולומר שהוא פרוש מבני אדם כשמואל הנביא וכו' פינחס בן יאיר שמשעמד על דעתו לא סעד אצל אחרים כלל וגם חששא דיוהרא אזלא ליה מן הטעם הנז' כיון דאיכא למיתלי במידי אחרינא אמנם אם כבר קרה מקרהו שישב במסיבה הלא אם יקום משם איכא למיחש טובא למחלוקת כיון שעושה בפרהסיא ובפומבי גדול וכ"ש אם יש שם גדולי הדור מסובין באותה סעודה שהעושה חומרות אלו בפניהם הרי הוא חייב נידוי כדאיתא בשלהי פ' מרובה ברבי יאודה ה' נחוניא שנהג חומרא בפני רבי דהוי קמפסע ואזיל ורבי הוה מהלך לצדי הדרכים והיה רוצה לנדותו שהיה מתייחר בפניו וכל זה שכתבנו בחשש איסור בלבד אבל בודאי איסור על זה נאמר אין חכמה ואין עצה וכו' והטוב והישר לבעל נפש שישמט מסעודות גדולות משום דשכיחי בהו ולזול טובא וכדאיתא בגמ' ר"פ מי שאחזו דא"ל ריש גלותא לרב ששת מאי טעמא לא סעיד מר גבן אמר ליה דלא מעלו עבדי דחשידי אאבר מן החי אמר ליה מי יימר וכו' ואבדק ליה ואשתכח דכותיה. עכ"ל.

מכתב מהגאון אורח משפט לחכמי אשכנ"ז.

סא. ושמח ליבי כמוצא שלל רב ממ"ש בשו"ת אורח משפט (או"ח סימן קיב) ב"ה, עה"ק יפו ת"ו ט"ז אדר תרס"ט. לכבוד ידידי נפשי וחביבי הרבנים המאווה"ג רבני בד"צ לקה"ק אשכנזים חסידים דעיה"ק ירושת"ו, וכו' שלום וברכה עד העולם.

מכתבם הנכבד לנכון הגיעני, והנני רואה, שראוי לי לבאר לפני כבוד תורתם את אשר קצרתי במכתבי הקודם. כי באמת לא עלתה על דעתי שיסתפק אדם בדבר, שמנהג איסור זה של קטניות, אם יש לנו בו איזה פרטים של ספק שנהיה נוטים בו להקל ולא להחמיר, וע"כ באשר בכל מקום שמצאנו גזירה זו מצאנוה רק במידי דמדגן, כמובן

לא הי' מקום כלל לאסור השמן היוצא מהן, שלא שייכו בעצמו הטעמים של חילוף במיני דגן ולא חשש תערובות שהוא מ"מ במל לפני הפסח, אלא שמאחר שכבר נלתנו הקטניות וחל עליהם שם איסור שוב גם היוצא מהן הוא כמותן, אבל כל שיצא היוצא מהן כשהן יבישים ואין עליהם שום דררא דחימוץ, ובפרט בנידון שלנו, שביארתי כבר לכבוד תורתם שהמכונה עושה היא מעשיה במהירות וכו',

ומה שתמהו עלי כת"ר על שאני קורא את איסור הקטניות בשם מנהג, הנה חייב אדם לומר כלשון רבו, וכל הפוסקים המדברים מענין זה רבים מהם קוראים אותו מנהג, ומפורש הוא בד' רמ"א בד"מ במקומו דקטניות אינן חמץ כלל ואינם אסורים אלא משום מנהג. וחלילה לנו לקרות שם איסור חמץ על קטניות שנוהגים גלילות רבות מישראל בו היתר, כמו רבים מהספרדים, ובשנה של יוקר ובצורת, ד' ישמרנו, נהגו גדולי הדורות להסכים להתיר לפי הענין, יש שמתירין לעניים ולא לעשירים ויש שמתירין לכל דוקא, כמבואר די והותר בתשובות האחרונים, וחלילה לומר שמתירין איסור. אלא שיסוד איסור שהוא מנהג הוא ג"כ תורה אבל מ"מ אין להפליג בו בחומרות כ"כ בפרטים שיש בהם טעמים נכונים להתיר במה שאין ע"ז מנהג כלל כנ"ד שהוא ענין חדש שלא הי' מעולם לעשות שמן שומשמן ע"י מכונה דווקא ביובש גמור ובאופן שיש עסק תדירי ובכירור מובטח מכל מיני עירוב ושמן ספק חשש חמץ, ודאי אנו צריכים לדון בדבר להקל ולא להחמיר לעשות את הגדר יותר מן העיקר, שהזהירו אותנו ע"ז חז"ל באבות דר"נ (פ"א ה"ז) מכאן אמרו אם סג אדם לדבריו אינו יכול לעמוד בדבריו. מכאן אמרו אל יוסיף אדם על דברים ששומע. ר' יוסי אומר טוב עשרה טפחים ועומד, ממאה אמה ונופל. ובודאי כוונת הענין על דברים כאלה שאין לבקש להחמיר במה שלא קבלנו ע"ז מרבתינו בדבר שבעצמו הוא סייג. ואין להוסיף חומרא על חומרא כ"א במה שמצאנו מפורש או בראיות ברורות, אבל בג"ד שהכל הוא להיפוך שהענין הוא מנהג ביסודו וזה הפרט המחודש אין בו שום מנהג וא"א שיהי' בו מנהג, וראיות ברורות נותנות עדותן להקל, אפי' אם יהיה אפשר להכנס באיזה דחוקים לדחות את הראיות, ג"כ אין לנו למשוך את הדבר להחמיר ולהיות מוסיפים על הדברים ששמענו. ועיקר

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

היתר פשוט זה יתקדש שם שמים, ויראו הכל שת"ח הנם אוהבי אמת, ובכל מקום שהדין נותן להודות על האמת, או לחדש דבר ע"פ הוראת אמיתתה של תורה, אין שמים לב לתלונות המון עם, מהני דלא נמרו שמעתתא ואינם יודעים דרך ההוראה הבאים לצער ת"ח. ואם אנחנו בני תורה לא נהיה זהירים וזריזים להראות תמיד כבוד וחבה להעוסקים בתורה ועמלים עליה, מי יחוש חוץ ממנו. ולענ"ד ראוי בנ"ד לחוש לדעת הרא"ש בפ"ק דע"ז (דף ז') שחכם שהתיר וחלה ההוראה אין חבירו רשאי לאסור, שכ"ה פשטא דירושלמי. ואע"פ שתוס' שם פירשו סוגיית הירושלמי באופן אחר, מ"מ הלא הרא"ש ראה דברי התוס' ונאיד מסברתם, וכל ספק של כבוד תורה הוא ודאי ספק דאורייתא של עשה דכבוד תורה דחמירא טובא.

ומה שכתב כת"ר, שיודעים הם, שלפני כמה שנים רצו אנשים להקל ע"פ האופנים שלי ומיחו בהם כל חכמי ירושלים, הנה הלכה פשוטה היא שאין למדים הלכה מפי מעשה (בבבא בתרא ק"ל). והטעם הוא פשוט, מפני שאפשר שישנם תנאים כאלה שהיו במעשה מה שאינו בנידון הבא לפנינו, או שמא נפסקה המעשה ע"פ הוראת שעה, ועיי' ירושלמי פאה (פ"ב ה"ד) דמבואר בדבר שיש מקום לחלוקי דעות לכו"ע אין למדים מפי מעשה, ואולי לא היו אז מאמינים בבעל המכונה שישמור את השומשמין מכל לחלוחית של מים, או אולי לא היתה המכונה באופן כזה שהיא עכשיו שא"א לעשות עליה כי אם ביובש, אלא שהיה אפשר לעשות עליה ג"כ ע"י לתיתה, באמת יש מקום לגזור ולחוש, וביחוד אולי לא הי' הענין נוגע כ"כ לתקון הישוב כמו עכשיו, שעלינו להשתדל לתן עז ועצמה לכל דבר של חרשת המעשה שעושים אחינו בני ישראל באה"ק בכחותיהם הרפים, יחזקם ד'. ולפי מדת הפרנסה המצומצמת בעוה"ר באה"ק יש בכח שבוע של פסח לחזק את העסק כמו ערך איזה חדשים של שאר הימים, מפני שבשבוע זה יהיו הכל זקוקים דוקא לש"ש הכשר הנעשה בידי ישראל הנאמן, ובוה יתחזקו ידיו וינהל את העסק בטוב ויתחזק כח בנין אה"ק וישובה, שכדאי להתיר בגלל זה כל דבר שאפשר להתיר בשעת הדחק, וכיון שאי אפשר שתתברר איך היתה אז דרכה של הוראה זו, ואנכי בודאי לא די שלא לקחה אזני שמץ מזה לא עלתה כלל על לבי שיהי צד להחמיר במה שהראיות הנה כ"כ מפורשות

הנטיה לחומרות יתירות, במה שיש דרך סלולה ע"פ דרכי התורה להקל, אין זה מילתא דחסידותא כלל. וכבר גנה ענין זה קדוש ד' הרח"ו ז"ל בהקדמתו לספר עין חיים, ודייק שזוהי מדה של המתרחקים מפנימיות התורה רחמנא לצלן מהאי דעתא, וזה לשונו הקדוש, וכנגד כת חכמי הפשט אותם אשר הם מואסים לעסוק בחכמת האמת הנקרא עין חיים לחיי עולם, ועוסקים בסיפורים הפשטיים בפשוטן בלבד, ואומרים שאין בתורה אלא הפשט בלבד ח"ו, אשר היא נקרא עין הדעת טוב ורע, עליהם אמרו חכמים הם להרע ולהטיב לא ידעו, כי בסיבת היותם מואסים בעין חיים אין הקב"ה עוזר אותם והם שונים (או שונים) בפרטי עין הדעת טוב ורע ומחפכים אותו לרע ומטמאים את המהור ואוסרים את המותר ופוסלים את הכשר עכ"ל. הרי דייק בשלשה האופנים של מהור מותר כשר והפכם הוא טמא אסור פסול, שזו היא תקלה מה שנוטים יותר מדאי להחמיר ולאסור. ובאמת דרכן של רבותי הגאונים הצדיקים שזכיתי לשמשם זכותם יגן עלינו ועל כ"י הי' שלא להיות נוטים להחמיר בכל מה שיש מקום להקל, ביחוד בדברים שאין היסוד חזק ע"ז בדברי רז"ל בתלמודים. שדי לנו מה שלא נוזז ח"ו ממה שהונהגנו ע"פ מנהגי רבותינו הפוסקים, אבל בפרטים שיש לדון לכאן ולכאן ודאי הנוטה להקל להיות חכם להיטיב ח"ו משובח, ובלבד שיהיו דבריו מיוסדים ע"פ עומק ההלכה וסברא ישרה. וב"ה הוראתנו זאת כולוהו איתנהו לטיבותא כאן, ויהא רעוא דיהויין כל שמעתין מחזורין וברירן כשמעתתא דא, דלית ביה ספיקא כלל ב"ה וכו'.

ואפריון אמטי לכבוד תורתם על מה שכתבו שכבודי יקר בעיניהם. ודאי כך היא חובתנו לכבד כל מי שהוא מבניה של תורה, ובדורנו זה, שכבוד התורה הושפל עד עפר בעוה"ר, יש יותר לעשות חומרות וגזירות בזהירות בכבוד התורה מכל החומרות שבעולם. ולא הבנתי כלל מה שכתבו כת"ר שבמקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד, וכי איזה ח"ה יש כאן ח"ו אם מתירין ע"פ הוראה, שיש בה כמה וכמה טעמים ופנים להיתר וכי לא זו דרכה של תורה ות"ח שאמר דבר הלכה אין מוסיחין ולא מוסיחין אותו, וזהו אפילו שאבותיו ואבות אבותיו נהגו בו איסור, וק"ו בנ"ד שכבר ביארתי די באר שאין כאן ולא אפשר שיהי כאן שום מנהג של איסור. אדרבה, אם גם כבוד תורתם יסכימו על

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

להתיר, ואם לא היה הזמן כ"כ נדחק ודאי יש להוסיף דברי אמת כהנה וכהנה לחזק הוראה פשוטה זו, ולא גריעי שומשמן היבשים הללו לענין היתר השמן שלהם מהיתר של י"ש הנעשה ממיני קטניות, שהמתירים יש להם על מי שיסמכו וכבר הונהגה הוראתם בכמה מקומות, וכאן ודאי עדיף מני' טובא, שאין כאן שום בית מיחוש של דוגמת איסור ודורא דחימוין כלל, ולא שייך כלל לומר על הוראה של פעם אחת שהדבר הוחזק לאיסור, ואפילו אם היו פעם אחת גדולים מורים לאיסור גם אז כתרזה של תורה הוא הפקר לכל ויש רשות ביד כל ת"ח הלא בעומקה של הלכה להורות כפי מה שמתברר לו ע"פ יסודות ההוראה. ואם יש במה להשיב על הראיות צריך לברר הדברים לפני מכריעים, או לישא וליתן פנים אל פנים עד שיצא האמת לאור, ולא לסגור את הדרך בפני כל מורה ודאין ברוח ד', אשר תחון כל עוסק בתורה לשמה למצא דרך ישרה כ"א לפי חלקו הנתון לו מסיני. איך שיהי' הנני כופל את בקשתי לפני כבוד תורתם, שיניחו את הענין על דעתן של ישראל קדושים, והנה להם שאם אינם נביאים בני נביאים הם ואם אינני יכול להעביר את כבוד תורתם על דעתם, שיחזקו את ההוראה שיצאה מאתנו לאחר הבירור ב"ה, מ"מ די בזה שהם עומדים מרחוק, ולמה להם עוד להזהיר ששום בר ישראל לא יסמוך ע"ז מה שהוא לי אונאת דברים גדולה מאד, ואני בתומי הלכתי ולא עלתה על דעתי לפגע אדם ח"ו ואנכי איך אוכל לבטל את ההוראה מטעם שרבו עלי חברי הלא הננו בזה ב"ה חבורא קדישא של שלשת רבני בד"צ שלנו ורבני בד"צ הספרדים העומדים עמנו בדעה אחת, ומערערים ע"ז מכח ת"ח בעלי הוראה ידועים, לא שמעתי כ"א מכת"ר ואיך נקרא זה שרבו עלי חברי ואיך אוכל לכתוב מה שהוא ללא אמת. ואיני מבין בשום אופן מה שכתבו שכמה רבנים רבו עמהם, על שלא יצאו תיכף ומיד במחאה גלויה, איך שייך להיות ע"ז מריבה, הרי בדברי תורה אנו עוסקים וצריכים אלה הרבנים לשמוע בתחילה את כל פרטי מעמי הוראתי, וכשישיבו עליהם בדברים של טעם אז יש מקום לחזור ולומר, ברם דברים שאמרתי לפניכם טעות הם ביד, אבל לעשות מחאות בלא משא ומתן כלל, לא יעלה על דעת שום ת"ח חשוב, וחושב אני שלא יסכימו ע"ז כבוד תורתם. וכו'.

הוספה וראוי להעיר, כמה תשומת לב אנו צריכים

כשאנו באים להחמיר במה שע"פ דין ראוי להקל בו, שלא יצא שכרנו בהפסד של כפלי כפלים, שמטעם זה אסור לאסור את המותר כדי ש"ך יו"ד סי' רמ"ב בקיצור הנהגות או"ה סי' ט', דע"פ רוב הוי חומרא דאתי לידי קולא. ובנ"ד אם נמשיך להחמיר קטן הוא מאד השכר שלנו, אם נוסיף חומר על דבר שאין עקרו מן הדין, ולעומת זה ההפסד יש לחוש עליו הרבה. שהרי לדעת רש"י ביצה רפ"ק שכתב והא דאמרין בכולי הש"ס שאין גוזרין גזירה לגזירה מהאי קרא נפקא ושמרתם את משמרת עשו משמרת כלומר גזירה למשמרתי לתורת, ולא משמרת למשמרת, שלא יעשו גזירה לגזירה. והרי כאן איסור תורה של לאו הבא מכלל עשה שלא לעשות משמרת למשמרת, ובדאי יותר ראוי לחוש שלא להכשל בדבר שהוא לדעת רש"י איסור תורה, מלחוש להוסיף חומרא על דיוק של מנהג שלא היה אפשר לו להיות נהוג מעולם, מפני מניעת מציאות. וכאן לא שייך לומר כלל כולא חדא גזירה, שזה שייך בעקרו בדבר שהי' נהוג בעת הגזירה שיש לומר שהכל נכלל בגזירה אחת, אבל דבר של מציאות מחודש כנ"ד וכו', והדברים קל וחומר עם מה שכתב במעיל צדקה בענין הכתמים, שלא גזרו על פחות מכגרים ועוד משום שעד כגרים תולין במאכולת, אבל ביאר שם הגאון המחבר ז"ל שאין בדם מאכולת מצויה בזמנינו אותו השיעור של כגרים שביאר אותו במופתים חותכים, והוכרח לומר שנתקטנה המאכולת מכפי מדה בדורות הראשונים כשם שהוקטנו כמה ענינים בבריאה, ומ"מ לענין דינא מסיק דאנו לא נוכל להחמיר שלא לתלות במאכולת על פחות מכגרים ועוד, משום דכתמים דרבנן ובימי הגזרים הרי הי' טעם מספיק שלא לגזור על פחות מכגרים ועוד, וכיון שלא גזרו אע"פ שע"פ שינויי הטבע בימינו ראוי לגזור, מ"מ אין לנו לחדש גזירה מדעתנו. והדברים הם במקום שמצד הטעם של הגזירה ראוי הדבר לגזור במצב המחודש, מ"מ אין לגזור כיון שלא הי' הדבר במצב זה בימי הגזרים, וקל וחומר הדבר בנ"ד, שלא הי' מצב כזה בימי הגזרים, והטעם ג"כ איננו שייך כלל, שהרי לא גזרו כ"א על הנלתת ולא על היבש, ולא שייכי כל טעמי הגזרים כ"א על הנלתת, כמו שביארנו בבירור לעיל, שאין לנו שום מקום לחדש חומרא זו מדעתנו על דבר שבא במצב החדש. ואפילו לד' החת"ס (סי' קפ"ב) דאסבר לד' מעיל צדקה הנ"ל משום שעיקר כתמים גזרו בשביל

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

ולהחמיר בזה למעשה, כי בכלל היה שונא להחמיר חומרות יתירות בייחוד על דברים שאינם מיוסדים בשרשי הש"ס והראשונים ז"ל, רק גילה דעתו אולי יש לחוש בזה, אחרי שהי' אז איזה מחלוקת ע"ד קטניות עצמן בשנה שלא הי' היוקר כ"כ גדול, והיו הלוחטים אחר היתירים חפצים להוציא את זממם ולעקור את כל הענין, שזאת היא באמת פרצה גדולה, ע"כ חשב אולי נכון להחמיר בדרך הוראת שעה. אבל חלילה לא הורה כזה מעולם כי אם להיפוך הורה להקל, וכל מקום שהי' בזה איזה צורך הגון, כמו אם הי' איזה דחק במיני זרעונים המותרים ליתן לבהמות, והיו עי"ז צריכים להאכילם חמץ ולסמוך על המכירה נגד דעת הבכ"ש, אז הי' פשוט לפנינו להיתר. ובג"ד חוץ מההכרח של המצב ושל תיקון היישוב, הי' ראוי מאד להתיר את השמן שמשמין הכשר, כדי למעט עי"ז את שימוש השמן זית, שהותר רק מפני הדחק, מפני שלא הי' אפשר להתיר את הש"ש מפני התערובות והלתיתה, כמו שהביא חששות אלו הברכ"י על השמן זית שטובלין בהן פיתן וכיו"ב, והסינון אינו בטוח כלל בדבר עב, אלא מפני הדחק, שעל הש"ש היו החששות עוד יותר גדולות, שלא היו מנקים אותם מהגרעינים. ובאמת בלא המצאת המכונה שמבררת באופן נפלא כ"כ איא לברר כלל, וגם היו נלתתים, ע"כ בחרו את הרע במיעוטו להתיר השמן זית. אבל עכשיו שזכינו ב"ה לש"ש הנקי והכשר הי' ראוי לגדור, אלא שאיני נוטה לבקש חומרות חדשות, אבל עכ"פ מצוה רבה איכא בהרחבת שימוש בש"ש הללו המנוקים ומשומרים, ומשופים מכל חשש דררא דחימוץ, כדי שיתמעט עי"ז ממילא השימוש בשמן זית שיש בו כ"כ חששות קרובות. עכ"ל.

שיטת חכמי ספרד בפסיקת הלכה.

סג. וידועים המה בשער בת רבים פסיקת ההלכה של רבותינו הספרדים שקיבלנו עלינו דעת מר"ן כל אשר יאמר כי הוא זה נעשה ונשמע, (לבד משיטת הפוסקים דס"ל דלא קיבלנו עלינו הוראת מר"ן באו"ה ובדיני ערוה). ובדאי שעפי"ז כיון שנפסקה ההלכה בשו"ע הן לקולא והן לחומרא הכי עבדינן נמי להורות לרבים כפי הדין, ואין לשום פוסק להחמיר לאחרים נגד הדין ונזכר עד הלום. והדברים ידועים ומפורסמים בספרי רבותינו. וכאן אזכיר לציון בעלמא.

הטהרות, ודרך אנב כיון שנאסרה נאסרה גם לבעלה, ע"כ בזמן הזה שאין לנו טהרות, אין לנו לחדש גזירה על דבר חדש, אע"פ שאנו חייבים בגזירה שנגזרה במנין בשיעור של כגרים ועוד גם בזה"ז שאין לנו טהרות, מ"מ למדנו שבמקום שאין הטעם נוהג והענין הוא מחודש אין שייך לגזור כה"ג חומרא חדשה. ובס' נחלת שמעון (סי' כ"ט) העיר עפ"ד מעיל צדקה הנ"ל להקל מטעם זה ביי"ש שנעשה ממיני קטניות, מפני שלא הי' זה נוהג לעשות בימי הגזירים, והיו ענין מחודש ולא שייך לגזור, ולפ"ד החת"ס אין הדברים מיוסדים כ"כ, משום ששם עיקר הדבר הוא מפני שהעיקר של הגזירה הי' בשביל הטהרות, אלא שהגאון המחבר ז"ל אע"פ שלא ראה דברי חת"ס, מ"מ הסביר את הדברים שע"פ מצב הזמנים הי' ראוי שלא להחמיר בימינו דלא שכיחי כ"כ עמי הארץ שיטעו בין קטניות לדגן, אלא שאין לנו לסור מגזירת הראשונים, אבל בדבר מחודש אין לנו לחדש גזירה חדשה ואף שפקפק שם אח"כ על היתר היי"ש הוא מטעם אחר, שכיון שכבר נאסרו בתחילה הקטניות עצמם ע"י ליתיתם ושרייתם בבישול היי"ש, איך אפשר להתיר היוצא מהן, ביחוד בחמץ שילפינן מקרא לרבות הממחה ושותה, כמבואר בחולין דף ק"כ א' ובתוד"ה השותה שם. אבל מצד עצם הסברא, שאי אפשר לחדש גזירה להמצאה חדשה שלא היתה כזאת בדורות הראשונים, גם הוא ז"ל פשיטא לי' וכן הוא פשוט באמת לכל מבין דבר לאשורו וכו'. עכ"ל.

סב. ועוד ראיתי שבא בזה בכפילא בשו"ת אורח משפט (או"ה, סימן קיד) ומה שכתבו כת"ר עלי בא וראה מה בין דורות הראשונים לדורות האחרונים, שהרי כ' מ"ח הגאון ז"ל היה נוטה לאסור גם במה שאין איסור מהדין בס' זכר יהוסף (סי' קנ"ח). ומה שצייד שמה להחמיר בסובין של קטניות לבהמות בפסח. יאמינו לי כת"ר, כי הרבה שנים לפני שנת תרנ"ב שאז כתב כמ"ח ז"ל את מכתבו להגאון בעל ז"י ז"ל, באה לפנינו השאלה בפאניוועז ע"ד סובין של קטניות לבהמות ועסקנו בזה והסכמנו אז להיתר, וכן יצאה הוראה ממנו ז"ל כמפורסם בעיר הנ"ל, ולא עלתה על דעתו כלל להחמיר בזה במעשה. רק אח"כ משך הזמן כשכתב איזה מכתב להגאון ז"י ז"ל העיר ג"כ בענין זה בדרך פלפול בעלמא, וחלילה לא עלתה על דעתו כלל לאסור

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

[סי' רמ"ב אות ה', מ"ט וצ"ל אות ט"ז וגם למ"ש הל'ק"ט ז"ל [ח"א סי' רצ"ג] והב"ד המחבר"ר יו"ד סי' ט"ז או"ב] מ"מ אין זה דעת מרן עצמו וכמ"ש החיד"א ז"ל שם ומאחר דהכי הוי אנן בדידן דבתריה דמרן גרירין יש להורות כדעת מרן ז"ל וגם המחמירים בזה לחוש לדברי האוסרים נראה דבנ"ד דגם מור"ם מודה להתיר בדיעבד אלא דלכתחילה יש לחוש. לדידן דבתריה דמרן גרירין אין לחוש. וכ"ש דאנן פה מתא אי גרבא נתפשט המנהג ג"כ כמ"ש מרן ובכח"ג נראה דכ"ע יודו דאין להורות לרבים הפך זה. וכו' עכ"ל.

ועבשו"ת שואל ונשאל (ח"ה יו"ד סימן קיז) ציין ועי' להב"ח ז"ל יו"ד סי' רמ"ו ולהש"ך ס"ק כ' ולהט"ז סק"ז ולהרב דבר שמואל ז"ל סי' קל"ח ולהברכ"י ז"ל סימן רמ"ו ולמרן ז"ל באב"ק סימן ב'. ואתיא מכללא דאת"ל דיש להורות לאחרים כדעת רבים המתירים והמלמדים זכות למנהג ישראל מ"מ האדם לעצמו יש להסתפק אם טוב להחמיר כדעת הרמב"ם ז"ל או דילמא דזה דומה לשאר איסורים דאית בהו פלוגתא ורבו בו המתירים. וכן נתפשט המנהג כהמתירים שאין ראוי להחמיר אפילו לעצמו אם לא שיהיה בתורת חסידות. וצ"ע.

שיטת האדמו"ר יביע אומר שליט"א.

סה. גם ידועה שיטת רבינו יביע אומר שליט"א והמה פזורים בכל ספריו וכן נקיט בלישניה פעמים רבות שאין להחמיר לרבים במקום שמותר מעיקר ההלכה ע"פ מר"ן השו"ע. ומן המפורסמות שבהן מ"ש בשו"ת יחוה דעת (ח"א סימן יא) האם מותר לאכול בפסח חמאה או גבינה שנעשו קודם פסח, ולא הקפידו לשומרם באופן מיוחד שיהיו כשרים לפסח, וכן דגים מלוחים וסרדינים שנעשו קודם הפסח בלי השגחה מיוחדת? ותו"ד בנחיצה רבה, והנה אחינו האשכנזים נהגו להחמיר בכל זה כדברי הרמ"א הנ"ל, שלא לאכול בשר ודגים וגבינה כשלא נזהרו לשומרם באופן מיוחד שיהיו כשרים לפסח, וגם מבני עדות המזרח יש חסידים ואנשי מעשה המחמירים על עצמם בכל זה. וישראל קדושים קבלו על עצמם חומרות רבות בפסח משום חומרות האיסור של החמץ. אולם הרב המורה הוראה לרבים צריך להורות כדעת מרן שקבלנו הוראותיו בין להקל בין להחמיר. וכמ"ש מרן החיד"א במחזיק ברכה (סי' תס"ז סק"ה), שאף שכל אחד נוהג להחמיר על עצמו

כתב בשו"ת שמחת כהן (או"ח סימן נ' אות א) וותו"ד, גם מ"ש דהול"א אכתי חושש בדבר וכו' מ"מ הרי כ' דלדינא הדבר פשוט דיכולים לסמוך על ברכת המברך וכו' רק דבדידיה היה חושש ממדת חסידות כיון דאין חיוב למעוץ וכו', ובדאי דלהורות לאחרים היה מורה בפשיטות כפי דעתו לדינא וכמ"ש כיו"ב על הגאון מהר"י מייב זצ"ל בעל ערך השלחן דגם שהוא לפעמים חולק ע"ד מרן להחמיר מ"מ לעצמו דוקא היה מחמיר אבל לאחרים היה מורה כד' מרן (עי' בכללים שבראש ספר שבת אחים למוהרמ"ך זצ"ל) וכו' ע"ש. וכ"כ בשו"ת שואל ונשאל (ח"ד יו"ד סימן ה), ועדיפא מינה ראיתי להרב ישיב משה ז"ל סימן קפ"ח שכתב דגם דהע"ה מחמיר כדעת הרבנים האשכנזים, אנו מקובלים שהרב ז"ל בעצמו אינו מורה כן לאחרים אלא כדעת מרן או כדעת הרבנים הספרדים המפורסמים רק מחמיר לעצמו ע"ש. והיינו משום דכן נראה לו לדעתו ולכן הוא מחמיר על עצמו מפני דעתו. ומינה נמי דאם דעתו להקל אינו מורה לאחרים רק כדעת מרן ז"ל. ומ"ש להקל אינו אלא לדינא שכן דעתו להקל. והדברים ק"ו דאם להקל הרשות בידו או חיובא הוי להורות לאחרים כדעת מרן ושלא כדעת עצמו, כ"ש וק"ו באם דעת מרן ז"ל להחמיר דודאי חיובא רמיא להורות כדעת מרן ז"ל. עכ"ל. וע"ע בשו"ת שואל ונשאל (ח"ה או"ח סימן כה) ודוק. ועיין עוד בשו"ת אורח משפט (או"ח סימן פח) ע"ד הדגים המלוחים, שנמלחו שלא לשם פסח אבל הם שרויים שלשה פעמים דרך מלאכתם ומתיבשים לשם פסח, לע"ד אין מקום לחוש, וראוי להתיר בפשיטות, אפילו במקום שהוא רק קצת הפסד, ומי שירצה להחמיר יחמיר לעצמו, וחלילה להורות איסור לרבים וכו' ע"ש.

סד. וכתב בשו"ת שואל ונשאל (ח"א יו"ד סימן סו) שפור אם מותר לצלות עליו שנית או להחם עליו את הצלוי בוי? תשובה, ולע"ד הדבר ברור דכיון דמרן דעות הקודמים הביא ביש מי והאחרונים ביש מתירים לשון רבים ודאי דכן דעתו אם מצד דיש ויש הלכה כיש בתרא אם מצד דתני לה בלשון רבים אם מצד דסיים ע"ז שכן המנהג ע"ש ומאחר דדעת מרן ז"ל דלכתחילה נמי הכי הוי א"כ יש להורות לרבים כדעת מרן והמחמיר יחמיר לעצמו וכמו שנראה מדברי הש"ך בהנהגות איסור והיתר

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

ע"ש. ועיין בתשובה מאהבה ח"א (סי' קפ"א) שכתב, מי ששגג והורה לאסור לאחרים שלא כדין, חמור עונשו ממי ששגג והורה להקל שלא כדין, שהאחרון חטאו בין אדם למקום, ושב ורפא לו, אבל הראשון חטא בחטא שבין אדם לחבירו שאפילו יום הכפורים אינו מכפר וכו'. (וראה עוד בתשובה מאהבה ח"ג תשובה שע"ה). ולכן בדבר המבואר בשלחן ערוך, אין למורה לפסוק לאחרים (מהספרדים ועדות המזרח) נגד דעת מרן, בין להקל בין להחמיר. (וראה בשו"ת יביע אומר ח"א חיו"ד סוף סימן ג'). עכ"ל. ועבשו"ת יביע אומר (ח"ו יו"ד סימן ז אות ג). ובעו"מ, וקיצרתי. וע"ע בשו"ת יחוה דעת (חלק ד סימן נג) במי שנוהג להקל בשנה השביעית לסמוך על היתר המכירה של הרבנות הראשית, וקונה פירות וירקות מהשוק החפשי, ומתארח אצלו מי שנוהג להחמיר. ובשו"ת יחוה דעת (חלק ה סימן לב) אם מותר לאשכנזים שנוהגים איסור באכילת אורז וקטניות בפסח, להתארח בימי הפסח בבית ספרדים, ולאכול מתבשיל שנתבשל בכלים שבישלו בהם אורז וקטניות בפסח ע"ש.

באכילת בשר כשר אצל המארח.

סו. ועבשו"ת יביע אומר (חלק ה, יו"ד סימן ג) שנשאל מאדם ירא שמים, בהיות שלפי מנהגינו בארצנו הקדושה אין אנו אוכלים מבשר בהמה אלא אם כן הוא בשר חלק בלי חשש סירכות כלל והווינו לסעודת מצוה שעורך אחד ממשפחתו, שקונה סתם בשר כשר מן השוק, אם רשאי לאכול שם מפני כבוד משפחה מבלי לחקור אם הבשר חלק, או לא. ושם ביאר באחד אריך ובאחד קצר בפרטי פרטים כל צדדי האיסור והיתר בזה ובאיסור אכילת בשר שהיה בה סירכות ע"פ דעת מר"ן ותו"ד, (אות א), ברם זכור לטוב הגאון ר' מאיר אורבך, מח"ס אמרי בינה, אשר צווה על זה בתוקף כאיש ספרדי, והן בעון לא נשמעו דבריו, ולכן היה שומר עצמו מאד שלא לאכול אלא מבשר שלא נפל בו ספק אליבא דמרן ז"ל. וכן נוהגים כמה רבנים ויחידים וכו'. גם הגאון החסיד ר' יוסף נסים בורלא ראב"ד בירושלים בימים ההם, בשו"ת וישב יוסף (בדרוש ה' לשבת תשובה דכ"ז סע"ד), כ' מרורות ע"ז כי עינינו רואות וכלות כל היום בעיני אכילת הבשר, שזה כמה פעמים נתפרסמו מודעות על ידינו וכרוזא קרי בחיל, שאף אחד מהספרדים

בהלכות פסח כאשר תאווה נפשו, את צנועים חכמה להחמיר רק בביתו ובחומותיו, וכל מה שיוכל יתחמק מלגלות מסתוריו לבני אדם. ותלמיד חכם שהגיע להוראה יורה על פי הדין דוקא ע"כ. וכן כתב בשו"ת חקרי לב (חאו"ח סי' צ"ה – צ"ו) ובמהדורא בתרא (חלק חושן משפט, דף ק"פ ע"ג), שדיין ומורה צדק אינו רשאי להורות נגד דעת מרן שקבלנו הוראותיו. וכן כתב בשו"ת תעלומות לב ח"ב (חלק אבן העזר סי' ה', דף י"ז ע"ב והלאה). ואמנם הרה"ג אלקלעי בספר זכור לאברהם (ריש הלכות פסח) כתב, אנו נוהגים להחמיר כדעת הרמ"א בדין חזור וניעור בממשו, ובכל דיני פסח, באופן שלענין פסח אנו אשכנזים. כן אמר לי הרה"ג עמ"ר מר רב"י ע"כ. ונמשך אחריו הרה"ג ר' יעקב סופר בכף החיים (סי' תמ"ז אות ע"ו ורכ"ה, ובסימן תס"ז אות קי"ז ועוד) ע"ש. אולם באמת שהעיקר בדברי מרן החיד"א במחזיק ברכה הנ"ל, שגם בדיני פסח אין הרב המורה רשאי להורות לאחרים אלא על פי הדין דוקא, וזהו כדעת מרן השלחן ערוך שקבלנו הוראותיו. וכן כתב הגאון ר' אברהם ענתבי בספר חכמה ומוסר (דרך חקיקה אות צ"ג), שיותר טוב שלא לנהוג כסברת מי שאומר חזור וניעור בפסח, אלא כדעת מרן השלחן ערוך שפסק אינו חוזר וניעור. ועל זה נאמר, אל תהי צדיק הרבה. ועל ידי כך ינצל מכמה מכשולות. ובשאר דברים שנחלקו הפוסקים ראוי לתלמיד חכם להחמיר על עצמו ולהקל לאחרים ע"כ. וכן כתב הרה"ג ר' משה שתרנוג בשו"ת ישיב משה ח"א (סי' קפ"ח) קבלנו שבכל מקום שהגאון ר' יצחק מאייב הכריע בספרו ערך השלחן להחמיר נגד דעת מרן, רק לעצמו היה מחמיר, אבל לאחרים היה מורה להקל כדעת מרן שקבלנו הוראותיו ע"כ. וכ"כ בשו"ת שואל ונשאל ח"ג (סי' כ"ג). ועיין להרא"ש (נדה פרק י' סי' ג') שכתב, שאנו אין לנו להחמיר אלא מה שמוציאים בש"ס, ואם אדם חשוב מרוב ענותו ופרישותו אינו רוצה לסמוך על עצמו לעשות מעשה להקל, ינהג מדת פרישותו לעצמו, אבל לא ניתן ליכתב בספר להורות בו חומרא לדורות הבאים, וכל שכן שלא יורה אדם להחמיר לאחרים מדעתו אם לא שיביא ראיות ברורות מן הש"ס. וכבר אמרו חכמים לרבן גמליאל, (בביצה כא ע"ב), מה נעשה לבית אביך שהיו מחמירים על עצמם ומקילים לכל ישראל ע"ש. וכ"כ הב"ח (יו"ד סי' קפ"ו). והנודע ביהודה קמא (חיו"ד סי' מ"ו).

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

(פ) שבדרך או באכסניא אין לחקור בדבר הסירכות, משום דהו"ל כניטלה הריאה וכו'.
וכן מבואר בשו"ת הרדב"ז ח"ד (סי' רצו), שנשאל אודות מה שהחמירו קצת חכמים שלא לאכול משחיטת אחד מן השוחטים דמתא מפני שיצאה טרפה מתחת ידו, וכשמזמין אותם אחד מבעלי בתים חוששים אפי' לגיעולי הכלים, והשיב, שאין לחוש לזה כלל, כיון שרוב טבחי העיר כשרים, וסתם כלים אינם בני יומן, והו"ל נטל"פ וכו'. ועוד שהרי י"ל בזה לא ישנה אדם מפני המחלוקת. ע"ש.
וכן ראיתי להכנה"ג (בהנה"ט אות יג) שהביא דברי הבאר שבע הנ"ל, וכ' שמדברי הרדב"ז הנ"ל מוכח להדיא שא"צ לשאול את פיו. ושכן הסכים הרב משא מלך (ח"ז חקירה י) שא"צ לשאלו. ע"ש.
[אות ג], ועינא דשפיר הוי בשו"ת דבר משה ח"א (חיו"ד סי' לד) שנשאל בדבר הבחורים הבאים לשם מעיר קורפו ללמוד תורה, ובעיר קורפו נהגו שלא לאכול בשר בנפיחה, ושם נהגו היתר, אם רשאים להקל אף על פי שדעתם לחזור לעירם, והשיב, שאע"פ שלכאורה נראה שצריכים לנהוג כחומרי מקום שיצאו משם, מ"מ יש להקל, שי"ל שלא נהגו מעיקרא איסור אלא במקומם, תדע שהרי עינינו הוראות שהסותרים הבאים מהתם להכא אוכלים בשר כאות נפשם ואין פוצה פה ומצפצף וכו', וע"כ דמעיכרא כך קבלו עליהם שאם יצאו מעירם יוכלו לאכול בשר בנפיחה. עכת"ד.
ובא רעהו וחקרו הוא הגאון מהר"י מולכו בשו"ת אהל יוסף (חיו"ד סי' ט), והעלה דלא תלינן בהכי להקל, ופוק הוי ששלוחי א"י הבאים לכאן נזהרים שלא לאכול בשר בנפיחה, ומטריחים לבעל האכסניא שלהם לשחוט להם בן עוף. ומכל מקום הכלים מותרים, דסתם כלים אינם בני יומן. (וע"ע שם סי' י' יא). ע"ש. ונראה שכל זה מיירי באופן שידוע שהיתה איזו ריעותא בבהמה, משא"כ בסתם אין להחמיר, מטעם דאיכא ספק ספיקא להקל, וכמ"ש הדבר שמואל הנ"ל. וכו'.
וכ"כ בשו"ת בשאנת אריה (סימן סד), דהא דשכיחי האידנא טריפות כמו כשרות, הכל הוא מחמת חומרות האחרונים שהחמירו חומרות הרבה בבדיקת הריאה, ובאמת שהרבה אחרונים צווחו ככרוכיא על שמאבדין ממון ישראל בחנם, אלא שכבר נהגו כן, ולכן מותר לשחוט בהמות ביום טוב, דסמכינן שהרוב כשרות הן מעיקר הדין, ולא גרע מעוף שנדרס בגליו שיש לחוש שנתרסקו

לא יקח בשר מאחינו האשכנזים, מפני שאנו קבלנו הוראות מרן הש"ע, שהורה שכל המיקל במיעוץ ומשמוש בסירכות הריאה כאילו מאכיל טרפות לישראל, ורק הרמ"א התיר לדידהו בזה, אולם אנו איבה נוכל לעבור ע"ד מרן הש"ע בידים לאכול מילתא דאיסורא, כאילו אוכל טריפה ח"ו. וידוע מ"ש החיד"א בשם הגדולים שהעושה כקולת הרמ"א נגד מרן ז"ל שקבלנו הוראותיו, צריך כפרה ותשובה ע"ו. (ועוד האריך להתמרמר ע"ז בדברים היוצאים מלב טהור). ע"ש. והגאון הראש"ל יש"א ברכה בשו"ת שמחה לאיש (חאו"ח סי' ג) בד"ה הראת לדעת, ג"כ קרא תגר על איזה יחידים מן הספרדים שאוכלים מבשר שחיטת האשכנזים שנוהגים נגד חומרות מרן שקבלנו הוראותיו. ע"ש.
אשר על כן כל אשר נגע אלהים בלבו צריך להזהר בדבר מאד לבל יכשל באיסור טרפות לד' מרן ז"ל, ומצוה רבה וחובה קדושה על התלמידי חכמים הספרדים שבדור לעורר את העם על כך בדרשותיהם, ולהודיעם לבל יאכלו בשר שאין עליו חותמת: חלק או: גלאט. כי גם השרידים אשר ה' קורא מאחינו האשכנזים נזהרים מאד בזה, וכ"ש לדין. וכ"כ בכף החיים יו"ד (סימן לט ס"ק רכא רכב). וע"ש. וכבר דרשתי ברבים ע"ז בס"ד, ודברי עשו פירות וכו'.

אות ב. ניהדר אנפין לניד, כי הנה בשו"ת דבר שמואל אבוהב (סי' שכ) נשאל, אודות ספרדים שהולכים לערי אשכנז, אם יכולים לאכול משחיטתן, או מאחר שהספרדים מחמירים יותר בבדיקת הריאה יש להם להחמיר כחומרי מקום שיצאו משם. והשיב, שאם ידע האורה שנמצאת ריעותא באותה בהמה, יש לו להמנע מאכילתה, מבלי שירגישו בטעם חומרתו, אלא יתלה המניעה בסיבה אחרת. ומעשים בכל יום בכמה תמימי דרך ההולכים בתורת ה' שנמנעים ממאכלות ומשקים שנוהגים בהם איסור, מבלתי הודע סיבת מניעתם. אבל בסתם בשר כשר הנאכל באותן מקומות נראה פשוט שאין להחמיר מספק פן נמצאת ריעותא באותה בהמה, כיון שעיקר בדיקת הריאה מדרבנן, ואם בא כלב או גוי ונטלה והלך לו הבהמה מותרת, ואין חוששים לומר שמא נקובה או סרוכה היתה. וכמו שפסק מרן בש"ע (סי' לט ס"ב). וכ"ש היכא דאיכא ספק ספיקא, שמא לא היתה ריעותא, ושמא הלכה כד' המכשירים. עכת"ד. וכ"כ בשאילתות שבסוף ס' מעשה רב (סי'

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

המותרים מעיקר ההלכה ודברים כדרכונות שמענו ממנו ומהנאונים האשכנזים שהביא מהם סעד וסמך לדבריו. ואף אני בענייני הבאתי ראיות מפוסקי חכמי האשכנז כנז"ל בנוסף למ"ש רבינו שליט"א, וכאן אמר להביא דבריו בקציר האומר ובנתיצה רבה למרות אריכות דברים שכתב הרב שליט"א. והרוצה לעמוד בדב"ק יעו"ש באורך. וידע המעיין כי יש בתשובותיו כמה טעויות קולמוס כידוע, וכאן השלמתי החסר והוספתי מקורות בסוגריים מרובעות. כמו כן יש כפילות עניינים בתשובותיו ושניות מד"ס ומ"מ קיצרתי בהם כדי לא לבא בכפילא. והבאתי דבריו (י"ב תשובות) ע"פ סדר התשובות בספריו.

א-, בשו"ת משנה הלכות (ח"ד סימן קח), בדבר השמן זית אשר חדשים מקרוב באו ומצאו מציאה אשר כל השמן זית שמביאים מאיטאליא מעורב שומן מבהמה טמאה כגון חזיר או חמור והוציאו לעז על האוכלים ממנו ואפילו להדליק ממנו נר חנוכה הוציאו קול שאינו יוצא בו (י"ח). ובאמת גם אני שמעתי בת קול מזה ולא השבתי דבר, משום דבעוני"ה בדור הזה שאנו חיים בו כוחא דאיסורא עדיף ולמה לי ליכנס בדבר ולריב על ריב חנם. אבל כאשר כת"ר בקשני לכתוב לו כדת תורה ולכן אמרתי אכתוב לו מה שחנני ה' בענין זה. וכו'. גם הא, פוק חזי מאי עמא דבר שכל ישראל אוכלין אותו ולית מאן דחש לה ח"ו להוציא לעז על עם ישראל שנכשלין באיסור טריפות כל זמן שלא נתברר בירור גמור ואני קרי ואולי צ"ל מכאן כאן מה שכתב הרמ"א לר' אהרן הנ"ל מירושלמי ושבת פ"א ה"ד, ע"ז פ"ב ה"ח, גבי התרת שמן שמואל קבל עליו ואכל, רב לא אכל. א"ל שמואל רב אכול או אנא אכתוב עליך זקן ממרא. וירושלמי אחריתי נדרים פ"ט ה"א דדי לך מה שאסרה תורה. ובאמת רע המעשה הזה אשר בזמנים אחרונים יצאו מחפשי מומין לחפש בתר איסורין ולאסור על כלל ישראל דברים המותרים ושנהגו בהם קדמונינו להתירא ואומרים אכשיר דרא, ולא ראינו כן אצל רבותינו צ"ל. ופוק חזי רוב רבני אונגארן אכלו אווזין מפוטמות (שטאפ"ף געזו בלע"ז) ולא יצאו באיסור עליהם אף שההיתר הוא דחוק מאד ולכמה גדולי הפוסקים הוה טריפה ודאי עיין ש"ך ומ"ז ורמ"א סי' ל"ג וח"ו שום אדם לא פקפק אקדושת הני גאוני ומי לנו גדול ממרן הח"ס ז"ל ומרן כק"ז הבית שערים ז"ל וגם אכלו קצתם קניידליך בפסח כידוע ממרן

איבריו, שעכ"פ אסור מדרבנן לאכלו בלי בדיקה, ואפ"ה מותר לשוחטו ביום טוב, ולא חיישינן שמא ימצא טריפה, וכ"ש הכא דהוי רק חומרא. ע"ש. וכו'. וע"ע בכסא אליהו יו"ד (סי' פא סק"א), שכ', שאין ספק שעפ"ד הפר"ח הנ"ל סמכו לשתות חלב ולגבן גבינות מהבהמות שלנו, הגם כי עינינו הרואות שרוב הבהמות טרפות, וע"כ דה"ט משום שרוב הטרפות אינן מעיקר התלמוד וכו'. ע"ש. וכיו"ב כ' בשו"ת תפארת צבי (חיו"ד סי' יג). ע"ש. וכ"כ כיו"ב בדעת קדושים (ריש הל' חלב), הובא בדרכי תשובה (סי' פא ס"ק יח). ע"ש. מסקנא דדינא שיש להתיר למי שנוהר לאכול בשר חלק בלבד, לסעוד על שלחנו של מי שאינו נוהר בזה ואוכל בשר, כשר מן הבא בידו, ובפרט במקום סעודת מצוה. עכ"ל. וד"ל בזה.

ומכאן אתה למד עד כמה מוטלת חובה גדולה לתלמוד הדק היטב ולהשגיח שלא להורות חומרות לרבים לבלתי לגרום ח"ו מחלוקת ושינאת חנם לשווא ודא גרמ'א עזי'ראה שיעבורו על איסורים דאורייתא בחומרות שאינם אלא מדרבנן או ספק דרבנן. ושים זאת על נס. ואם בעל נפש אתה ושמט סכין בלועך. ויצא שכרו בהפסדו. ואתה דע לך דאם בעוון ע"ז מחל הקב"ה לישראל בעבור האחדות כאומרו חבור עצבים אפרים הנח לו. ק"ו ובן בנו של ק"ו שאין המחלוקת גדולה מעובד ע"ז. ואם מחה הקב"ה את שמו הקדוש עבור השלום, ודאי שאין אנו גדולים יותר ממנו יתב"ש לעד. ובין תבין ותשכיל שאדם אם ירצה להחמיר על עצמו וכו' כנזכר מכל האמור ועד הלום. ברם לא להחמיר לאחרים, ומכ"ש שלא יתעורר מחלוקת ולשלח בערה בקרב משפחתו ועדת מריעיו. הם מלהזכיר ועונו גדול מנשוא כידוע לכל בר ב"ר דח"י. והלא ידעת אם לא שמעת דקיי"ל דאין מפטירין בהודע את ירושלים את תועבותיה (ירושלמי מגילה פ"ד הי"ב) וכו' ע"ש ודוק.

משנתו של האדמו"ר בעל שו"ת משנה הלכות שליט"א.

סז. והלום אנכי רואה לנאון עויניו ותפארתו משנתו קב ונקי, לא ישא פנים לאיש, רודף אמת והשלום בראש כל חוצות, לשון חכמים מרפה, זך השכל והעיון האדמו"ר בשו"ת משנה הלכות שהאריך בזה טובא ויצא חוצץ בהרבה מקומות בחיבוריו לערער דברי המחמירים לרבים בדברים

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

מעשה לפני חכמים והתירוהו אמר רבי מרפון הלכה חמורך מרפון ופטריו ר"ע מדהוה מומחה לבית דין וכל המומחה לב"ד פטור מלשלם וע"ש דתרתו קאמר ליה חדא דמעה בדבר משנה הוא, ועוד דמומחה לב"ד הוא ופטור מלשלם. וכל זה דהיה בשוגג, אבל במזיד או במי שאוסר מפני שאינו בקי הרי גזול את הרבים וז"פ. מלבד שיש בזה עוד איסור המבואר במצ"ד להרדב"ז ז"ל על תרי"ג מצות שכתב דלפעמים מתנגלגל נשמה בבחמה ומצפה לתיקון ע"י שחיטה כשרה ויברך עליו ישראל באכילתו ואם מטריף הרי דוחה את הנשמה שהוא מדחי אל דחי והו"ל כהורג נפש. ומה"ט כתב הרדב"ז שם דחייב מיתה השוחט קדשים בחוץ משום דבקרבתו ודאי שמתנגלגל בו איזה נשמה המצפה לעלות למקום שהרוחות והנשמות נחצבות משם ע"י העלות הקרבן למקום המקדש והאי ששחטו חוץ לעזרה חלל הקרבן ודחה הנשמה מלחזור למקומה והוי הורג הנפש ולכן חייב מיתה נפש תחת נפש ע"ש, ומיתה שאמרת היינו כרת ועיין ספרי מצות המלך מצוה תל"ט. איברא דירושלמי מפורשת הוא שלחי פ"ה דתרומות אמר רבי לעזר כשם שאסור לטהר את הטמא כך אסור למטא את המחור. ופ"ה הפנ"מ שלא יאמר לא אטריח עצמי לעמוד על הדבר והואיל ומסופק אני אטמאנו שאסור לעשות כן. וכ"כ בשו"ת זקן אהרן הראשון (סי' קמ"ד) ובשו"ת בנימין זאב (סי' שכ"ו) ז"ל בירושלמי דתרומות שלחי פרק סאה תרומה תניין כשם שאסור להתיר האיסור כך אסור לאסור המותר ע"ש. ובהא פירשתי הכוונה בוידוי רבינו ניסים שנדפס בסידורים ליו"כ קמן את אשר אסרת התרתי ואת אשר התרת אסרתי והקושיא מפורסמת תינה אשר אסרת התרתי עבירה גדולה היא וצריכה כפרה אלא את אשר התרת אסרתי וכי מאי איסורא עביד אדרבה החמיר?, אבל פשוט דכוונתו על דרך ירושלמי הנ"ל דכשם שאסור להתיר האסור כך אסור לאסור המותר וא"כ ודאי צריך כפרה אתרווייהו. וכו'.

והא לך מה שכתב הגאון בעל מחנה חיים לתלמידו הגאון בעל מעשה למלך ז"ל, אל תאמין שיותר קל להוציא איסורים חדשים מהתירים חדשים איסור חדש הוא אחריות גדול ובפרט בענין הציקערליך שהמון עם רגילים בהם והוא להם כהיתר גמור ועל ידי ההרגל נעשה להם כמבע שני. ובאמת אם הוא

הח"ס ז"ל וגם במדינה שנולדתי בה (צעכאסלאוואקיא) כמה מרבנים גדולי התורה אכלו מפוטם וכיוצא בזה ואם כי רבים החמירו על עצמם וכל המחמיר על עצמו קדוש יאמר לו. ומיהו לא גזרו על הציבור ואדרבה העלימו מהם. וז"ל הח"ס (ח"ב, יו"ד סי' די"ר) הארכתני בכל זאת ללמד זכות על המקומות הגדולות המהוללות הללו שטובלים במקוואות כאלו בלי שום דוחק כי יש באותן מקומות מעיינות ומקוואות כאלו סמוכים לנהרות ובעירנו יש במחוז (צוקערמאנדיל) מקוה כזה סמוכה מאד לנהר (דאנאי) ובקלות היו יכולים להמשיך לה מים מן המעיין ולא חשו נאונים קדמונים לזה ע"כ יצאתי ללמוד זכות, ומ"מ פשוט שהמחמיר יתברך ממקור הברכות וממעייני הישועה ישאב מים בששון, אך בדור הזה אשר בעו"ה לא לבר ביטול פ"ו גורם וכמ"ש מהרי"ק שרש נ"ו אלא ישמעו לרופאים פרוצים כידוע ויצא בזה מכשולים גדולים ח"ו אלו הייתי נמנה עם אותה חבורה הייתי מסכים להתיר באגודה א' וחבורה א' כנכנס לש"ש ועי"ז ישמעו הנגידיים לפזר ממון הרבה לתקן הכל ע"צ היו"ט וכו'. והמחמיר יחמיר לעצמו. ואמרו חז"ל עת לעשות לה' הפרו תורתך יש שבהפרת התורה תתקיים התורה וחלילה להפר התורה אלא כעין גידון שלפנינו. ודי לצדיק וחכם כמותו ירבה בישראל וכל דילדא אימא כוותיה תלד כל יושבי חלד ע"כ ע"ש. והראה לן מרן הח"ס ז"ל בזה דרך האמת ולהיות רואה את הנולד ואף שהיה בידו דבר קל לתקן מקוה שהוא באמת ענין של איסור כרת והיה יכול להדר בכל ההידורים כפי השיטות שהביא הגאון השואל שם ולא רצה לשנות ולמנות עם אותה חבורה וזה היה ג"כ דעת רבינו משה הרמ"א ז"ל כנראה למעיין שם וממשה עד משה לא קם כמשה אשר כל בני ישראל נשען עליהם כהלכה מפי הגבורה ודי בזה. עכתו"ד.

ב. ובשו"ת משנה הלכות (ח"ה סימן קד), ובדבר שאלתו מנא הא מילתא דיותר לאסור דבר ההיתר מה"ת. אהובי ידידי עד שאתה שואלני מנא לן דיותר שאלני אם זה מותר. ולפענ"ד אין שום היתר לאסור המותר, כמו שאין היתר להתיר האסור וכבר כתבתי בזה. ובדיני ממונות המטריף דבר שמותר לאכלו, הרי הוא גזול את חבירו וחייב לשלם, כמעשה דר"ט פ"ד דבכורות מ"ד כפרה שנמלה האם שלה והאכילה ר"ט לכלבים ובא

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

האחרונים דממדת חסידות שלא יאכל בשר שהורה בה חכם ופרש"י שגולד ספק והוצרך לשאול לחכם להתירו כלומר מסברותיו וראיותיו שלא מצא בפ"י שהוא מותר ואע"ג דכתיב אל השופט שיהיה בימים ההם, מ"מ ממדת חסידות להחמיר, אבל מצא החכם בפ"י שהוא מותר המחמיר הרי זה חסיד שומה ע"ש לש"ק.

ובשאלת יעב"ץ (ח"ב סי' ק"ג) וז"ל ואשר זכרת מחומרי אשכנזים שנוהרים בה יותר מנופי תורה הלא על זה ועל כיוצא בזה קמצוהנא עליהו בבי מדרשא בכמה מחבורי ביחוד במו"ק סי' תנ"ג וכן בעליית ד"א ושאר מקומות לא מנעתי עצמי מלעורר נרדמים השקועים בשנת ההרגל האכזרי קשה הסרה עד בלתי שמים לא יקיצו והיא היתה בעוכרם ודאי לגרום ע"י כך מכשולות בנופי אסורי תורה החמורים וכ"ה בכל דבר כמ"ש ז"ל האוסר את המותר סופו להתיר את האסור באמת עורון עיני לבות תופשי התורה היא שנתקיים בעוונותינו הרבים ואבדה חכמת חכמיו ואמסר עלמא ביד מפשאי האידנא דשכוחי טפוחאי גשושאי מגששים כעורים קיר פלסתר מקומי אשרות מתנהגים אחר מורה שקר ככסיל בחושך הולך עושה טפל עיקר ועיקר טפל ומה אוסיף עוד לדבר וכבר צווחו בה קמאי דקמאי ויפה אמר אב"ד גדול בדורינו רב בקהלה מפורסמת לבני קהלתו הפסד גדול הוא שלא נכתבו עשרת הדברות בפנקס שלכם ודב"ל ע"ש. וכו'. ורבינו הקדוש ר' יהודה החסיד בספר חסידים סי' שס"ב וכו'. מבואר מכ"ז דאדרבה אסור לאסור המותר דע"ז ח"ו יגרום ביטול תורה מבני ישראל ואם רוצה להחמיר לעצמו הרשות בידו, אבל לא לאסור לרבים דברים המותרים, ודאי בספיקא בדבר שאנחנו מסופקים בהא כבר קיי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא וספיקא דרבנן לקולא ואפילו בהא אמרו חז"ל כוחא דהתירא עדיף עיין ברכות ס' וביצה דף ב' ע"ב ופרש"י כחה דהתירא טוב לו להשמיעני כח דברי המתיר שהוא סומך על שמועתו ואינו ירא להתיר אבל כח האוסרין אינה ראייה שהכל יכולין להחמיר ואפילו בדבר מותר. והנה מבואר דכח דהתירא הוא ראי' אבל כח דאיסורא האוסר אינו ראייה דכל אחד יכול להחמיר ולאסור ופלא שדייק רש"י שהכל יכולין להחמיר ולא כתב רשאי להחמיר דבאמת כשיודע הדין אינו רשאי להחמיר אלא כשהוא מסופק או הוא ע"ה יכול להחמיר אבל כחה דהתירא עדיף

נעשה להם כמבע קשה מאד למנוע מהרגלותו, ואם נעשה על זה איסור והם מתוך הרגלותם יעברו עליו אזי יעבור גם על איסורים אחרים ועבירה גוררת עבירה ומי יוכל לראות מה יהיה בסופו ח"ו דברים כאלו מגלים טפח ומכסים טפחיים. כל אדם רשאי להחמיר על עצמו, אמנם לאסור על אחרים הוא דבר אחר ע"כ. וכו'. ורבינו הגדול הש"ך ז"ל אשר כל בית ישראל נשען עליו כהלכה מפי הגבורה כתב בקיצור הנהגת הוראת איסור והיתר בסוף סימן רמ"ב אות ט' וז"ל כשם שאסור להתיר את האסור כך אסור לאסור את המותר ואפילו בשל עכו"ם ואפי' במקום שאין הפסד מפני שעל הרוב יש בו צד הקל במקום אחר מחמת שנאסר והוי חומרא דאתא לידי קולא ואע"פ שלפי הנראה לא יבא מזה צד קולא אסור שאפשר שיתגלגל ויבא קולא עד אחר מאה דברים לפיכך אם הוצרך לאסור מחמת ספק או מחמת חומרא בזה שאין האיסור ברור כשמש צריך המורה לומר שאין האיסור ברור אלא שאנו מחויבים להחמיר וכ"ש אם המורה מתיר בשעת הדחק וכיוצ"ב שיאמר לו כן עכ"ל.

הנה מבואר מדברי גדול הפוסקים שאסור להחמיר ולאסור שום דבר אפי' של גוי אף שלא יבא מזה שום צד קולא מ"מ אפשר שיתגלגל מזה קולא עד אחר מאה דברים, ורבינו הגדול הב"ח ז"ל יו"ד סוס"י קפ"ז הביא על חומרת מהר"ם מפדאוו"ה דאין לשמוע לחומרא זו אם אדם חשוב מרוב ענותנותו אינו רוצה לסמוך על עצמו ינהג מדת פרישותו לעצמו אבל לא ניתן להכתב בספר להורות בו לדורות הבאים ולהחמיר מדעתו אם לא שיביא ראיות ברורות מן התלמוד.

ועיין תוס' ע"ז דף ל"ו ע"א ד"ה אשר בשם ירושלמי והנ"ל רב יצחק בר שמואל בר מרתא נחת לנציבין אשכח לר' שמלאי הדרומי יתיב ודריש רבי ובית דינו התירו את השמן שמואל קבל עליו ואכל רב לא אכל א"ל שמואל לרב אכול או אנא כתיב עלך זקן ממרא וכו' אמר ר' אבהו וכו', ובפתח עינים להחיד"א חולין דף ו' בעין יעקב הביא בשם חפ"ז ה' לאוה"ח הקדוש דאם רצה למנוע עצמו שלא לאכול דבר משום חומרא יכול ואמאי קרא עליו שמואל, ותי' דגדול הדור שאני דכל מעשיו הם הלכה וכיון שרק יפרוש עצמו יהי' הלכה ע"ש ועיין שו"ת רמ"א סוס"י נ"ד ובספרי משנה הלכות ח"ד סי' ק"ה. ובס' דמשק אליעזר חולין סי' י"ד אות ד' וז"ל כתבו

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

ועיין צ"ח ביצה הנ"ל מה שפי' ובא"ז שו"ת סי' תשצ"ח ותוס' הניגה כ"ב דמוכת דגם בדרבנן אמרינן כחה דהתירא עדיף ועיין תוס' עירובין ע"ב ע"ב וברא"ש נדרים כ"ח ועיין רשב"ם פסחים ק"ב ע"א ותוס' ע"ז מ"א א' סוד"ה איש ורשב"ם ב"ב צ"ז ושו"ת הרשד"ם א"ע סי' ל"ח. וכו'.

שוב מצאתי עוד ביועש אברהם להגאון מצעכענוב שכתב בדבר שיש מחלוקת הפוסקים ואיפסקא הלכה כחד מ"ד לקולא לא חשש כלל להחמיר והיה נדמה בעיניו כאפקרונא נגד חז"ל על מי שרוצה להחמיר ופעם ה' אצל בנו והשתין תינוק מים ולקח רביעית מים ושפך עליו ועמד שם איש אחד והביא עוד מים והתחיל לשפוך עליו וגער בו הגאון ז"ל כי זה דרך מינות וחוסר אמונה בחז"ל שאמרו שסני ברביעית מים לבטל מ"ר.

והמרדכי חולין ריש פ' כל הבשר הביא תשובת רבינו ז"ל וששאל אדוני ששמע שאני נוהג שלא לאכול בשר בהמה וחיה אחר גבינה ומיקל בבשר עוף בימי חורפי הייתי מתלוצץ בבני אדם שהיו עושין כן ואדרבה שרי לי מרי היה נראה בעיני כמו מינות עד שפעם אחת מסעודתא לסעודתא מצאתי גבינה בין שיני גזרתי להחמיר על עצמי בבשר אחר גבינה כמו גבינה אחר בשר ואין בדבר זה כחולק על התלמוד ולא כמוסוף שהוא גורע דבפרק כל הבשר (דף ק"ח) אמר אנא בהא מילתא כחלא בר חמרא וכו' וכל חד מצי לאחמורי על נפשיה ולעשות משמרת ע"ש. מבואר דדוקא משום דעשה דרך גדר וסיג אבל כל שאינו גדר להתרחק מן האיסור אלא דרך חששא שרוצה לחוש גם לדברי האוסר דלאו הלכתא כוותיה הרי אסור וקרוב למינות וכחולק על התלמוד.

ועיין ב"ח א"ח סי' תקנ"א שהביא תשו' מהרש"ל דאותן שרוצין להחמיר בתספורת וכביסה עד שבת נחמו איסורא הוא כיון דאיפסקא הלכה בתלמוד דלא כרבן שמעון בן גמליאל וכההיא דר"ט כדאי היית לחוב בעצמך על שעברת על דברי ב"ש והב"ח חולק דהתם טעמא דלא רצו חכמים להחמיר על הצבור לאחר תשעה באב אבל מי שרוצה להחמיר מותר להחמיר מפני כבוד הבית שנחרב בעונ"ה משא"כ בקרא והטא שהתכוון לעשות כדברי ב"ש ע"ש, ובאמת כי גם בזה יש לדחות דלאו כל אדם ראוי לזה וכמ"ש בגמ' בהאי דהוה לבש מסאני אוכמא וכפתוהו דלאו ראוי את להתאונן על חורבן ביהמ"ק.

ודוקא בדבר שתלוי בסברא אמרו בגמ' חולין (מד:): כיון דהורה בה חכם אל יאכל ממנה משום דחיישינן שמא טעה בה חכם. ועיין רמ"א יו"ד סי' קמ"ז ועיין מנחת יעקב (בסולת למנחה כלל ע"ז) דמי שרוצה לנהוג חומרא במה שמצינו שלא החמירו בו האמוראים כגון מה שנתבטל בששים או בכלי שני הוי כמו מינות ויצא שכתב בהפסדו ודלא כמ"ש באו"ה כלל נ"ז ע"ש ובפ"ת יו"ד סי' קמ"ז סק"י. והגם דלענין ביטול בששים יש שרצו לפסוק כאו"ה משום דמצינו גם לחכז"ל בכמה דברים שלא יבטלו בששים גם במקום דאיפסק הלכתא כדברי המיקל אבל גם המיקל מודה להחמיר כמו בב"ש היו אוכלים בכל יום לכבוד שבת שכתב הרמב"ן דב"ה נמי מודים דהכי עדיפא. וכו'.

ועיין בשו"ת דברי חיים להנה"ק אדמו"ר מצאנו יו"ד ח"א סי' מ"ב אות ט' וז"ל, לענין להחמיר שמונה ימים מעל"ע בעגלים לפענ"ד אין רשאי לנהוג חומרא נגד הדין רק בדבר שאפילו להמקילין הוא פרישות וכמו שבבבב"ז שרשאי להחמיר כב"ש ולחזור למקומו כיון שגם ב"ה מודים לב"ש אבל בק"ש דמאי פרישות הוא לומר בשכיבה ובקימה ממש בזה חייב מיתה העושה כדברי ב"ש. כמו כן אני אומר בשלמא לענין משמוש סרכא וכדומה מזהירות שגם המקילים מודים שיותר טוב שלא לאכול ממשמוש שתלוי בדעת השו"ב ובסברא ואומדנא של השו"ב ולכן הוי פרישות המחמיר בדבר. אבל בדבר זה שלפי ההלכתא להמתין שמונה ימים הוא מדרבנן ולפי מאי דקיי"ל לכל הפוסקים השוהה שמונה ימים בלא מעל"ע נמי יצא ממינוט המצוי א"כ מאי שייכות חומרא זו והוי רק כמו המטה בק"ש וז"ב עכ"ל. הרי דאפילו בבב"ג כתב הגאון ז"ל דאסור לנהוג בחומרא נגד הדין אלא במקום שגם המקילים מודים להחמירין, אבל להחמיר נגד הדין פסק דאינו רשאי וז"ב בס"ד.

ומעתה תלמידי אהובי חגור חרבך על ירך ואל תתחבר להולכי חשך לפסוק הלכות כפי מה שנראה להם ולגבב חומרות ואיסורים שלא שערום אבותינו אלא תיגע עצמך בכל הספק לברר האמת בכחא דהיתרא ע"פ התורה הק' או שתשאל למורה הוראה אמיתי צדיק ועניו אשר כל כוונתו לש"ש ע"פ התורה אשר יורוך

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

לאסור דברים המותרים. ובדרך צחות אמרתי דעשו בא ליצחק ואמר ליה אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן ולכאורה מאי כולי האי אשר התורה מגנה אותו בזה? אבל הוא הדבר אשר דברתי, דע"ז רימה את אביו ועלה מה שעלה. והכ"נ כן במה שנותנין הכשרים על מלח, וסוכר, קלאב סאדא (סודה) וכיוצא בו וע"ז מעשרין את העולם וגורמים ע"ז לכמה בני תורה שלא יוכלו לפרנס ב"ב שלהם ולפעמים מוכרחים להניח את כותלי ביה"מ ועוד הרבה ענינין שיוצאין מזה. אבל אין ברצוני להאריך והמבין יבין. ועיין ש"ך יו"ד סי' רמ"ב קיצור בהנהגת הוראת או"ה אות ט' וכו'. ומיהו ח"ו לאידך גיסא להקל ח"ו אפילו בנדנדוד איסור כפי שבעונ"ה בדור הזה הרבה הרבה נתפסו בזה וכל אחד מקלו יגיד לו כל מי שמקיל יגיד לו. וגם זה ודאי איסור גמור הוא ולא תוסיפו ולא תגרעו כתוב, ואין אני מקיל ח"ו בדבר שיש בו נדנדוד איסור ח"ו לא מיניה ולא מקצתיה, אבל אני מחמיר בגזל ישראל והתורה חסה על ממונם וכ"ש על גופם וד"ל. עכ"ל.

ד. ובשו"ת משנה הלכות (ח"ז סימן קמז) ועוד, הנה כתבתי אליבא דהלכתא. אמנם לא אכחד מה שעל לבי שקשה עלי מאד מאד הני שינויים במנהגי עמינו בשנים האחרונות בכל דבר בכלל ויצא לטעום טעם אחר שלא כענינו בין להקל ובין להחמיר, והלואי שלא יהי קל וחומר שתחלתו להחמיר וסופו להקל וכו' ע"ש.

ה. ובשו"ת משנה הלכות (ח"י סימן קא) ולדידן מיהו לפענ"ד מי שרוצה להחמיר על עצמו בנדר מש"כ הריטב"א הנ"ל או הרשב"ם הנ"ל יחמיר לעצמו, אבל להחמיר לאחרים בדברים שכל העולם נהגו להקל ולא מיחו בידם חכמים אין בידנו להעלות דברים חדשים וכ"ש שזה נוגע כמה פעמים בדיני ממונות וקטמות ומחלוקות וכיוצא בזה שודאי זה קשה מזה שזה איסור דאורייתא והני הם חומרות לפי דעת הפוסקים. ולעולם יש לראות שלא יהא שברו יוצא בהפסדו. ועיין ש"ך יו"ד סי' רמ"ב כללי הוראה דלהחמיר אפילו בשל עכו"ם נמי אסור שמא יצא מזה קולא במקום אחר אפילו עד למאה ע"ש לשונו הטהור. ובפרט בזמן הזה ועניות מצווה ובבני תורה ומשפחה שברכס ה' ברבוי בנים ואם יצטרכו לפעמים לזרוק מאכלים החוצה וכיוצא בזה

לא תטה ימין ושמאל וח"ו לא להקל ולא להחמיר על תורת משה רבנו ע"ה. עכ"ל"ט. ועבשו"ת משנה הלכות (ח"ט סימן קס).

ג. ובשו"ת משנה הלכות (ח"ה סימן קט) בדין פירות עם מי סירופ (קענט פרוט) הנעשים ע"י עכו"ם המבושלים בפחים נמי נלפענ"ד כיון דכפי המבורר רובא דרובא הם רק מבושלים בסירופ של מים וסוכר אין להחמיר בזה בכל השנה עכ"פ, ואם מי שהוא לעצמו רוצה להחמיר בביתו שלא לאכול עד שיברר לעצמו הרשות נתונה, אבל לאחרים אין להחמיר והתורה חסה על ממונם של ישראל. וכמדומה לי שכן המנהג בכל הישיבות שאוכלים מהפירות שמקבלים מהמדינה (סורפלוס בלע"ז) ולא שמעתי פוצה פה ומצפצף בזה עד היום. ואפילו היה איזה חשש כל שלא נתברר האיסור א"א לאסור לעלמא כמ"ש בשם תשו' הרמ"א לענין שמן זית בספרי (ח"ד סימן ק"ה) שעמד עליו כ"ת. ועיין שו"ת מהרש"ם (ח"א סי' קפ"ב) לענין צימוקים (ראוינקוס בלע"ז) הנקחים מאיי ציפרא שיש עליהם חשש והאריך בדבר דמעיך הדין אין צריך לחוש כיון דאינו אלא ספק משווא דרבנן ולקולא כמנ"א סי' תמ"ז סקכ"ו. ואפילו במקום שיש חשש ספק דאורייתא מ"מ היבא דליכא חזקת איסור לא מחזקינן איסורא כמבואר בט"ז יו"ד סי' קמ"א סק"ב עש"ב. וממילא בדין נמי לפענ"ד ליכא בזה שום חשש מעיקר הדין וגם מצד חומרא לפענ"ד רק למפורסם בחסידות ביותר כנלפענ"ד. וכו'.

והנה האוסר דברים המותרים לאחרים עושה שתי דברים. חדא, דעובר על כל תוסף וכמ"ש הרמב"ם להדיא דהאומר על בשר עוף בחלב שהוא מדאורייתא עובר בכל תוסף. והשנית, גורם ע"ז הפסד ממון והרי הוא בכלל גזול עניים שהי' יכול לקנות דבר זה למשל בחמשה דולר והוא אסור ומוכר לקנות מאכל זה ממש בעד חצי דולר או דולר יותר מפני שיש עליו הכשר. ואם קונה כן בכל יום גזלו בכל יום חצי דולר, וכן בכמה מיני מאכלים. הנה במשך שנים ממש גורם לו הפסד הון רב, ואין חלוק בין דין פרוטה לדין מאה וזה גרע ממפקיע שערים דהתם עכ"פ אינו אוסר המאכל. ואם המצא ימצא ממאכל זה אצל מי שרוצה למכרו בזול יקננו וגם למחר יוכל לקנות אצל אחרים או אצלו, אבל כיון שאסרו עליו הרי א"א לו בלתי המפקיע שער הזה ולכן ודאי לא טוב עושים בזה

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

וקבעו לסלק הטעויות וגם יאמרו ח"ו שנראה באמת שהטענה היא אמיתית בכל דבר בתורה יותר מחכמי התורה וסופרים עד זמנינו אנו והוא קובע ולא הסופר וכיוצא בזה מה שאכתוב בסמוך בס"ד. (אות ו) להטריח כל ביהכ"נ או יחיד שיש להם ס"ת להביאם למקום הקאמפיוטער (מחשב) וממקום רחוק הוא מרחח עצומה וגדולה והוצאות כסף ומלטול ובזיון הס"ת דג"כ אין צריך להוסיף ולברר מטעם זה גופא.

(ד) בעצם החידוש של המחשב היות שדבר זה נוגע לכלל ישראל שהוא לעשות שינוי ולהנהיג דבר חדש בהנהגת ובכתיבת כל ס"ת לכלל ישראל בכל העולם כולו והן להכשיר והן לפסול א"א ליחידים לפסוק בזה והיה צריך לדבר כזה כינוס של כל הרבנים המובהקים הנמצאים בזמן הזה בצירוף הסופרים המומחים והמובהקים וירא"מ ולראות ולברר כל הצדדים וההוצאות ותוצאי תוצאות מתיקון כזה ואם יש בזה כדי לתקן דבר כזה שע"י תקן לבדוק על ידי המכונה יצא כרוז לפסול או עכ"פ להטיל ספק על כל ספרי תורה שכתבו לנו במשך שלשת אלפים שנה מימות משה רבינו ועד עתה וגם מהיום ולהבא שהרי מעולם סמכו על כתיבת סופרים בני אדם לא בדקו באופנים אחרים רק סופרים בני אדם ולא מכונה ולעולם מצאו טעויות אחר הסופרים וכמבואר בגמ' ובפוסקים ועיין רמב"ם פ"ח מהס"ת ה"ד ולפי שראיתי שיבוש גדול בכל הספרים שראיתי בדברים אלו וכו' וספר שסמכנו עליו בדברים אלו הוא הספר הידוע במצרים שהוא כולל עשרים וארבעה ספרים שהיה בירושלים מכמה שנים להגיה ממנו הספרים ועליו היו סומכין לפי שהגיהו בן אשר ודקדק בו שנים הרבה והגיהו פעמים רבות כמו שהעתיקו ועליו סמכתי בספר התורה שכתבתי כהלכתו ע"ש.

(ז) ולעצם הענין אפילו נאמר דרך להחמיר היה הכונה הרי ביאר לן רבינו הגדול הש"ך ז"ל הובא לעיל אות ג' דלהחמיר ולאסור דבר שאינו ברור האיסור אסור אפילו בשל עכ"ם כ"ש דבר שהוא היתר גמור ומוחזק לנו ע"פ התורה חזקת כשרות והיה לנו מוחזק כך שלשת אלפים שנה ממעמד הר סיני עד היום שכן כותבים ס"ת וסומכין על בדיקת הסופרים. ועתה לבא במכונה מחשב ולפסול ולפרסם דרוב מהס"ת ח"ו הם פסולים אין לך אוסר את המותר שהיה מוחזק לן והוצאת לע"ז גדול מזה על כל הדורות הסופרים והס"ת שלפנינו ומילתא

ובזהר הקדוש כתיב דמאכל שעבר עליו הלילה אין לאכלו והביאו המג"א ואם נחמיר בחומרא זו כמה מאכלות נצטרך לזרוק ואין הפסד גדול מזה לכל העולם וודאי אם פסקו הפוסקים להלכה אין עצה ואין תבונה כנגד ה', אבל בדברים אלו החכם עיניו בראשו. עכ"ל.

ז. ובשו"ת משנה הלכות (חלק יא סימן קיד אות ג' ואילך) אם יש לחייב לבדוק ס"ת ע"י מחשב. לתקן תקנה כזו שודאי יבא לידי קלקול במקומות שאין להם מחשבים לא יוכלו לכתוב סת"ם וימנעו הסופרים מלכתוב ובני ישראל ימנעו ע"ז מלהניח תפילין ולכתוב ס"ת ולקרות בהם ויגרום ח"ו הרס בכל התורה והתורה נתנה בכל מקום ובכל זמן ובלי קאמפיוטערס. וכבר שמעתי אומרים לועזים על אנשים שהם פסולים לעדות מפני שעלו לס"ת שלא נבדקה במחשב ועשו ברכה לבטלה וכ"ש מה שיצמח מזה ע"י גרמא זו ח"ו. ובפרט בהנחת תפילין שלא יניחו תפילין שלא עברו את המחשב ואם יהיה במקום רחוק ואין לו מחשב ואין לו תפילין בדוקים ע"י המחשב אף שיהיו לו תפילין מסופר כשר לא יניחם. וז"ל רבינו הגדול הש"ך ז"ל בקיצור כללי או"ה שלו סוסי' רמ"ב אות ט' וכו'.

(אות ד) נמצא שנצריך הוצאות למאות אלפים ורבבות כספים לבדוק כל הס"ת על המחשב שכל הס"ת עולה לבדוק קרוב לאלף דולר וקיי"ל דאין צריך לברר מספק וסומכין על הרוב אפילו ביחיד כל שיש בו הוצאות כמבואר ביו"ד טור בשם הרשב"א סי' ק"ב ועיין רמ"א וש"ך שם בשם מהרי"ל בתשובה סי' קצ"ד וכ"ש כלל ישראל כולו בכל העולם ולהוציא הוצאות גדולות כאלו וזה אפילו במקום שיש ודאי איסור שנתערב סמכין והולכין בתר רוב ולא צריך להוציא הוצאות וכ"ש היכא שנתברר הרוב ע"י סופרים כשרים.

(אות ה) ומה אם גם במשך הזמן יוציאו עוד מחשב חדש ויותר מדויק מזה יחזרו ויפסלו כל הס"ת האלו שכבר עברו על המחשב הנה שמצאו הטענות הללו מחשב חדש יותר מוכשר ומדויק להמצא עוד נקודות הפוסלים וכיוצא בזה. ובמקום שנוגע לרבים וגם יש בזה משום חלול השם שיתנו יד לע"ה והרעפארמים לומר שכל התורה היא מוויפת ח"ו שהרי רואים שהקאמפיוטאר (מחשב) בירר שכל הס"ת עד עכשיו מלאים טעויות ופסולים היו וכל סופר כתב לפי טעותיו ח"ו עד שבאו במחשב

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

לנו להתחשב במקום שליכא אלא אמרינן או שהוא אנוס ופטור, או שאם אפשר לו לקנות יקנה ממקום אחר. והכ"נ מה הי' מענת ר' יוחנן שעמד על רגליו ואמר מה יעשו אנשי בבל?, וכו'. ונראה פשוט דכיון דחכמים תקנו להדליק נרות בשבת הגם שגם הם מודים דשמן זית אורו צה וזך מ"מ כיון דאפשר יהיו מקומות שלא יוכלו להדליק וע"י תקנתם יצא שחרם בהפסדם ולא יוכלו אחרים לקיים המצוה שפיר טען ר' יוחנן דאין לעשות תקנה זו להדליק רק בשמן זית, ולומר דבמקומות שאין שמן זית ידליקו בשאר שמנים ובמקום שאפשר בשמן זית שאר שמנים יפסלו לא רצו חכמים לתקן כזה יהיה מאיזה טעם שיהיה. וכו'.

ה. ובשו"ת משנה הלכות (חלק יב סימן תח) ומה שאמרתי עני לאו דוקא אלא כל ישראל בני מלכים נמי אמרו בגמ' (חולין מ"ט:) שהוא נקב דסתמה חלב טמא דאתא לקמיה דרבא אמר רבא למאי ניוחש לה חדא דהא אמר רב ששת חלב טמא נמי סותם ועוד התורה חסה על ממונם של ישראל. א"ל רב פפא לרבא רב ואיסורא דאורייתא, ואת אמרת התורה חסה על ממונם של ישראל? ועיין רש"י דבשל תורה הלך אחר המחמיר (ע"ז ז'). ועיין עוד חולין ע"ז כעין זה בהנהו גידין רכין ואמר נמי ר"פ לרבא ר"ל ואיסורא דאורייתא וכו' משמע דבאיסורא דרבנן יש לנו להורות להקל משום התורה חסה על ממונם של ישראל והכי הלכתא והמחמיר הרי הוא עושה שלא כתורה שחסה והוא אינו חס על ממונם של ישראל. ולכן לפענ"ד בספק פירות שביעית המחמיר יחמיר לעצמו, אבל לאחרים אין להחמיר. כנלפענ"ד להלכה ולמעשה. עכ"ל.

ט. ובשו"ת משנה הלכות (חלק יג סימן עח), ופעם אמרתי בזה מה שאמר רבינו יונה בוידוי את אשר התרת אסרתי ואת אשר אסרת התרתי דבשלמא את אשר אסרת התרתי על זה צריך וידוי אבל על אשר התרת אסרתי והחמיר על עצמו מה בכך האמנם כך הוא מעשה יצר שמחמיר על ההיתר ואח"כ מקיל על האיסור על דרך דכתיב לא תוסיפו בשביל שלא תגרעו ותורת ה' תמימה משיבת נפש ועיין מהרי"ל הל' סוכה על מה שדרש מהר"א בלומלין לאסור סוכות עשיות תחת הגג ואח"כ מפרקין התיקרה ותמה עליו וחזר האומר שמא

דתמיה לרבים המבואר בת"ה שאין להורות גם אם נימא דרוצים רק לבדוק מכאן ולהבא וקודם שיתכשרו הס"ת ויניחו את הס"ת שכבר הוחזקו בכשרות ולא יעינו ויבדקו בהם מ"מ אתי מזה ח"ו קולא במקום אחר שלא יאמינו על הס"ת החדשות בלי קאמפ' (מחשב) ולא יוכלו לקרא בהם וגם כי יעלה להם כסף לבדוק שזה כבר הוא בפני עצמו קולא כיון דמה"ת הס"ת כשר וסומכין על הרוב והמוציא את הס"ת מחזקתו ואומר לבדקו ולהוציא הוצאות הרי כבר זה מוציא מאדם כסף שלא כדין שהוא בכלל גזל ממון חבירו. וגם כי יבאו להחמיר ולא יעלה לתורה במקום שצריך וכבר זה קולא, ואם תעמוד ככה הס"ת יהיה בכלל מחזיק בביהמ"ד ס"ת בלתי מונה ויעבור על הלכה בש"ע שאסור להחזיק יותר משלשים יום ועוד כמה קולות שיבאו מזה ובסמוך אי"ה נביא ראי' לזה מ"ה טריפות דאין בודקין אחריהם הגם שהי' אפשר לבדוק ומ"מ סומכין ארוב.

ח. והנה בגמ' שבת כ"ד ע"ב במשנה אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת וחכמים מתירין בכל השמנים בשמן שומשמן בשמן אנונים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקועות בעטרן ובנפט ר' טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד ובגמ' כ"ז שם גופא ר"ש בן אלעזר אומר אין מדליקין בצרי וכו' ר' טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד עמד ר' יוחנן בן נורי על רגליו ואמר מה יעשו אנשי בבל שאין להם אלא שמן שומשמן ומה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אנונים ומה יעשו אנשי אלכסנדריא שאין להם אלא שמן צנונות ומה יעשו אנשי קפוטקיא שאין להם לא כך ולא כך אלא נפט אלא אין לך אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין וקיי"ל כחכמים עיין ר"ח ורע"ב שם ושאר פוסקים.

ט. ויש לדייק למה זה עמד ר' יוחנן על רגליו דוקא כאן ומה קשה ליה אם באמת ההלכה כר"ט שאין מדליקין אלא בשמן זית בלבד א"כ מי שאין לו שמן זית כגון אנשי בבל או שאר מדינות או שיביאו ממקום שיש שם שמן זית או שלא ידליקו ולמה לא פריך כעין זה על אתרוג כשאמרו שהוא רק המין הדר באילן משנה לשנה ולא החבוש או שאר מינים ואינו נמצא רק במקומות מסוימים מה יעשו אנשי פולאניא שאין להם רק חבושים ומה יעשו אנשי שאר מקומות וע"כ כיון דזו היא המצוה אין

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

כן פ' הנאון עכ"ל. הנה מבואר מדברי רבינו האי גאון דאין לשנות שום דבר מדרכי האבות ומנהגותיהם ומוסר שלהם ואפילו שמות שראו שאין להם שום שחר וכיוצא בו, ויש להאריך בזה אלא שאין הו"ג. וזה שרמזו בתורה כי דור תהפוכות המה בנים לא אמן בם שאל אביך ויגדך זקנך ויאמרו לך.

והשנית-, להחמיר במה שנהגו כבר במנהג העולם או ע"פ ההלכה. ובירושלמי פ"ה דתרומות אמר ר' לעזר כשם שאסור לטהר את הטמא, כך אסור לטמא את הטהור. ופ' הפנ"מ שלא יאמר לא אטריח עצמי לעמוד על הדבר והואיל ומסופק אני אטמאנו שאסור לעשות כן וכ"כ בשו"ת זקן אהרן הקדמון סי' קמ"ד ובשו"ת בנימין זאב סי' שכ"ו וכבר כתב הרמב"ם פ"ב מהל' ממרים ה"ט האומר על בשר עוף בחלב שאיסורו דרבנן שהוא דאורייתא עובר בלאו דלא תוסיפו. ועיין אדר"ג פ"א ה' ועשו סיג לתורה כו' כדרך שעשה הקב"ה סיג לדבריו ואדר"ה עשה סיג לדבריו ופ' כלומר שתדעו מה הוא דאורייתא ומה הוא משום סיג עיין מרנה"י סנהדרין הנ"ל.

והרא"ש ז"ל נדה ס"ו (א"ה, הרא"ש נדה פ"י סימן ג' והוב"ד לעיל) וז"ל, כתב הראב"ד ז"ל ועכשיו אין אנו בקיאים בבדיקה זו (כלומר בבדיקת שפופרת) וכו' ע"ש מה שהאריך שנראה דלהחמיר הוא כ"ש מלהקל כלומר שחמור להחמיר מלהקל כיון דחומרא דאיתי לידי קולא הוא. וכך פסק הרמ"א דאף בזה"ז יש לסמוך על הבדיקה. וכלשון זה כתב הב"ח יו"ד סוס"י קפ"ז שהביא שם חומרת מהר"ם מפדווא"ה דאין לשמוע לחומרא זו אם אדם חשוב מרוב ענוותנותו אינו רוצה לסמוך על עצמו ינהג מדת פרישות לעצמו, אבל לא נתן להכתב בספר להורות בו לדורות הבאים ולהחמיר מדעתו אם לא שיביא ראיות ברורות מן התלמוד עכ"ל ע"ש. וכו'. והמאירי וכו' כתב מאחר שהתירו את השמן אין ראוי לתלמיד חכם להתחסד יותר מדאי ולימנע ממנו שלא להוציא לע"ז על הנוהגים בו היתר כמה שאי אפשר להם לעמוד. וזהו שאמרו בתלמוד המערב (שבת פ"ב ה"ח) אמר ליה שמואל לרב אכול משחא ואי לא כתיבנא עלך זקן ממרא, כלשון גדולי המחברים (רמב"ם פ"ז הכ"ב מהל' מאכלות אסורות) כתוב בזה ומי שאוסרו עומד בחטא גדול מפני שהמרה על ב"ד שהתירוהו ונראה שמלשון תלמוד המערב כתבוהו והמעם

מהר"א בלומלין החמיר וגער בו המהרי"ל האיך אפשר להחמיר לרבים לעצמו אפשר להחמיר אבל לא לרבים וגערת מהרי"ל עומדת לפני היום אשר ראינו כל אחד רוצה להחמיר על כל העולם כולו בדברים אשר לא שערים ושערים אבותינו והלואי שנוכל לקיים מה שכתוב בש"ע ולעצמו יכול להחמיר כל האפשר אבל לאחרים אין לפסוק להחמיר. עכ"ל.

י. ובשו"ת משנה הלכות (חלק יב סימן שפה) את קסתי נתתי בדבר ששאל בשם כמה לומדים ת"ח שאמרו להחמיר על דברים מה שלא החמירו עד עכשיו בהם, מה חסרון יש בזה להחמיר? והגם שאמרתי לו בע"פ קצת דברים, מ"מ כיון שבקש מקורות לזה הנני להעתיק כמה מקומות מדברים בענין זה, ובין יבין אשר לפניו. וכו'.

גם בשאלת האברכים מה איסור יש במי שרוצה להחמיר בדברים שנהגו היתר עד השתא אלא שיש מחמירין ומה יזיק החומרא? ואדרבה הרי בהרבה מקומות מצינו שאמרו ההלכה כדברי המיקל, והמחמיר תבא עליו ברכת טוב. והנה גם בזה יש שני מינים, אחד-, מה שנהגו בו בית אבותיו ומשפחתו ואחד מה שהוא מנהג העולם ע"פ הוראת חכם שנהגו בהוראה זו עד היום, והנה במנהג ביתו ומשפחתו הוא בכלל שמע בני מוסר אביך ואל תיטוש תורת אבך וכעין מה שאמרו עירובין מ"א א"ר אלעזר בר' צדוק אני מבני סנאב בן בנימין פעם אחת חל תשעה באב להיות בשבת ודחינהו לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שיו"ט שלנו ה' ועיין רש"י משפחה היא משבט בנימין שנפל להן גורל לקרבן עצים ב' באב בימי עזרא ויו"ט היה להם לעולם וכו'.

וגדולה מזו כתב רב האי גאון ז"ל הובא ברבינו בחיי (בראשית כ"ו ט"ז) עה"פ וכל הבארות אשר חפרו וגו' סתמום יגיד הכתוב כי מתוך הקנאה שנתקנאו בו פלשתים סתמו כל הבארות וכו' ואח"כ נתגבר יצחק וחפר אותן וקרא להן בשמות אשר קרא להן אביו ועשה כן לכבוד אביו. וממה שהתורה הודיעה זה נראה שנחשב לו לזכות ויש בזה התעוררות וק"ו שלא ישנה אדם מדרך אבותיו. שהרי יצחק אפילו שמות הבארות שקרא אותן אביו לא רצה לשנותן וזה ק"ו לדרכי האבות ומנהגותיהם ומוסר שלהם, ואולי מפני זה לא נשתנה שמו כמו שאר האבות וזו מדה כנגד מדה

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

ובס' חסידים סי' שס"ב וכו' (הוב"ד לעיל), והנאון מצעכענאוו בויעש אברהם כתב וכו'. ומרן הד"ח בשו"ת דברי חיים יו"ד ח"א סי' מ"ב אות ט' לענין להחמיר שמונה ימים מעל"ע בעגלים כדעת הפמ"ג כתב אין רשאי לנהוג חומרא זו נגד הדין וכו', הנה מבואר מדברי רבינו שחומרא כזו לא שאינה מצוה, אלא אדרבה הו"ל ח"ו בכלל חייב מיתה.

ובאמת כי הרבה פעמים כבר דיברתי וכתבתי מזה אשר עכשיו כל אחד בונה במה לעצמו ועושה חומרות וקולות כפי רצונו וחפץ לבו, לא כן דורות הראשונים שזכינו לקבל מהם תורה וסדר קיום המצוות לא הרחיב אדם ח"ו לזוז וזו כ"ש ימין או שמאל אלא כפי הקבלה שקבל ובספר הקנינים (על מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם) ערך בשימוש חכמים הבאתי למה זכה יהושע לירש את המלוכה ולא בני משה וכתבתי בס"ד, דלמנהיג ישראל כיהושע צריך להיות ב' מעלות מיוחדות אחד שידע ויהיה בקי גדול בתורה וחכם גדול כי וכתב לו ספר תורה וקרא בו כל ימי חייו כתיב, והשנית שיהיה בקי ויודע המסורה ומנהגי ישראל ובהנהגת כלל ישראל שעניניהם תלויים עליו ובגמ' כתובות ק"ג ע"ב אע"פ ששמעון בני חכם גמליאל בני נשיא הנה דבשעת פטירתו של רבינו הקדוש שאמר לבני אני צריך נכנס ר"ש ומסר לו סדרי חכמה א"ל לבני גדול אני צריך נכנס ר"ג אצלו ומסר לו סדרי נשיאות אמר לו נהוג נשיאתך ברמים זרוק מרה בתלמידים ע"ש.

והחכם אע"פ שהוא חכם גדול ולמד כל התורה אבתי צריך הוא שישמש גדולי הדור שימסרו לו דברים שנמסרו במסורה איש מפי איש עד מפי משה רבינו וכמו שעשה רבי לבניו בשעת פטירתו שהגם שודאי כל ימי חייו שמשו אותו ולמדו ממנו הרבה מ"מ אבתי בשעת פטירתו היה צריך למסור להם דרכי חכמה והנשיאות מה שקבל הוא מאביו ורבותיו וכן כל חכם לא יוכל להגיע בחכמתו לבד בלי שימוש וקבלת המסורה לעומק הדין המקובל לנו מפי משה רבינו. ועד"ז אמרו בגמ' הרבה פעמים "אם קבלה הוא נקבל, ואם לדין תשובה". יש בדבר מבואר דאם קבלה הוא אפילו יש תשובה לדבר, מ"מ נקבל, כיון דכך הוא הקבלה. אבל בלי קבלה אפשר להשתבש אפילו לחכם גדול.

ומה"ט אמרו בגמ' עירובין י"ג א"ר אחא בר חנינא גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של ר"מ כמותו ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו

שכתבנו נראה עיקר ע"כ. והנה לן ירושלמי מפורש שאין להחמיר יהיה או מטעם המאירי שלא להוציא לע"ז או מטעם הרמב"ם ועיין שו"ת רמ"א סוס"י נ"ד. ובפתח עינים להחיד"א חולין דף ו' הביא בשם חפץ ה' לאוה"ח הקדוש דגדול הדור שאני דכל מעשיו הם הלכה, וכיון שרק יפרוש עצמו יהיה הלכה ורבים ילכו לאורו ולא יעשו כהלכה, ולכן החמיר עליו שמואל שיאכל. ולכן מציינו ג"כ כעין זה גדולי חכמי אשכנז ולימא ואונגארן ומרן הח"ס בראשם שאכלו געבראקס ועיין ח"ס יו"ד סי' רי"ד לגאון אחד בענין תיקון מקוה לחומרא אמר אלו הייתי נמנה עם אותה חברה הייתי מסכים וכו' והמחמיר יחמיר לעצמו וכו' ע"ש שלא רצה להחמיר ולתקן בתיקון הנ"ל.

ורבינו הגדול המהרי"ל אשר כל בית ישראל נשען עליו בהל' סוכה כתב על מה שאסר מהר"א בלומלין הי"ד לסכך הסוכה כל זמן שהגג שעשו לסלק מפני הגשמים דאל"כ הו"ל תעשה ולא מן העשוי והקשה עליו המרי"ל מא"ז ועוד והח' ר' איקא רצה לישבו דילמא החמיר הרב ההוא הי"ד וגער בו מהרי"ל ואמר היאך שייך להחמיר על הרבים בשלמא כל יחיד יכול להחמיר לעצמו ע"ש. והרי שנער המהרי"ל על החכם שרצה לישב דברי המר"א בלומלין על אמירתו שרצה להחמיר לרבים והוא לכאורה כתי' המאירי שכיון שנוגע לרבים אין להחמיר כלל. וכו'.

וכבר ראיתי כמה שמחמירין על עצמן בחומרות יתירות ומוציאין הוצאות גדולות על החומרות ולפעמים לא ימצא לו על כל אלו וישארו בני ביתו ובניו בלי לאכול ח"ו וצער אדינוקא. וכעין ששאלו לי פעם בא אלי אברך אחד בעל משפחה של ט' ילדים בלע"ה ואשתו והוא, ואמר שהוא מחמיר על חומרת חדש, האמנם היות כי עכשיו אין לו לחם זה כבר כמה ימים והילדים בוכים ואין להם מאכל?, והשבתי לו שיוכל להחמיר על עצמו בחומרות, אבל איך לא יחוס על הילדים לצערם בלי מאכל ח"ו. או לפעמים ע"י שצריך הוצאות מרובות אח"כ מקילין בעצמן באיסור גזילה שהרי צריכין לשלם כל אלה החומרות ע"י כסף שבא שלא ביושר וח"ו גזל או אבק גזל ושקר וחתימות שקר או צדקה וכיוצא בו ומצדיק מעשיו שצריך להוציא על החומרות וזה הוה ממש חומרא דאתי לידי קולא פעמים איסור גזל ממש וכ"ש שאם מחמיר לאחרים שנוזל מהם ממוץ ממש. וכו'.

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים, ועל טהור טמא ומראה לו פנים. הרי דאפשר בפלפול לומר על טמא טהור, ועל טהור טמא ולהראות לו פנים בתורה אם אין לו קבלה. ואמרו שם תלמיד אחד היה לו לר"מ וסמכוס שמו והיה אומר על כל דבר ודבר של טומאה ארבעים ושמונה טעמי טומאה, וארבעים ושמונה טעמי טהרה. ותנא תלמיד ותיק היה ביבנה שהיה מטהר את השרץ במאה וחמישים טעמים. ובתוס' שם תמהו דמהו רבותא לטהר השרץ שהתורה אסרתו? ומבואר מיהו דאפשר לטהר שרץ ושאר איסורין בפלפול. ולכן אפילו מי שהוא חכם גדול צריך לסמוך על הקבלה ומסורה מאבותינו, דאל"כ יטהר ח"ו שרץ או ישמא עוף טהור.

וע"ד זה נראה נמי מה שאמרו (סנהדרין ק' ע"א) הני אפיקורסי מאי אהני לן רבנן מעולם לא שרי לן עורבא ולא אסרו לן יונה? ולכאורה מאי איכפת להו אם לא אסרו יונה, אם לא ירצה לא יאכל?, ובשלמא מה שמענו לא שרי לן עורבא מובן עכ"פ שרצו למעום טעם בשר עורב, אבל התלונה על יונה אינה מובנת כלל, אלא שהם היו אפיקורסים בעצם דברי חכמינו ו"ל ורצו להתלוצץ בהם ואמרו כיון שהם לא אוסרים יונה ולא שרי עורבא אלא לומדים ומורים כפי קבלתם א"כ לא אהני רבנן כלום בלימודם, דהמסורה גם להם היה. ועיין מכות כמה טפשאי הני אינשי דקמו מפני ס"ת ולא קמו מפני גברא רברבא והתורה אמרה ארבעים יכנו והם בצרו חדא, א"כ אהני ואהני. אלא דגם זה היה בקבלה מפי משה רבינו.

והנה פשוט דבלי קבלה לא היינו יודעים בין ימין לשמאל, לבד ממה שיש הרבה הלכות שהם הלכה למשה מסיני ואינם אלא קבלה בידינו ואסמכוהו חכמינו ו"ל אקראי, וכעין הא דמס' יומא ע"א ע"ב דרבינא יליף מפארי פשתים יהיו על ראשם ומכנסים פשתים יהיו על מתניהם (של כהנים) ילפינן מינה לבגדי כהונה. ופריך ליה רב אשי הא מקמי דאתי יחזקאל בן בוזי מאן אמרה?, וא"ל רבינא ולמעמיק הא דאמר רב חסדא דבר זה מפי תורת משה רבינו לא למדנו מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו (יחזקאל מ"ד) כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי, הא מקמי דאתי יחזקאל בן בוזי מאן אמרה?, אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא, הכ"נ וכו'.

ולפמ"ש הרמב"ם י"ל בפשיטות קושית התוס' שהיה האי תלמיד יודע לטהר שרץ בק"ן טעמים ואעפ"כ אמרה התורה שהוא טמא ונדע שכל מה שקבלנו הוא אמיתית דבפלפולים אפשר לעייל פילא בקופא דמחתא ואפשר לטהר אפילו שרץ בק"ן טעמים אבל אנן אקבלה נסמוך והביאו שם מפני שר"מ היה חריף עצום ואמרו שם גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של ר"מ כמותו ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו מפני שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים ועל טהור טמא ומראה לו פנים ולכן הביאו אחריו האי תלמיד שהי' יודע לטהר שרץ בק"ן טעמים ואעפ"כ אנן אקבלה סמכינן והתורה אמרה וכו', וממילא פשוט נמי דלזכות לקבלה ומסורה אמיתית צריך לזה לשמש רב וחכם שיש לו מסורה ברורה וקבלה שקבל מפי רבו ורבו מפי רבו עד משה רבינו שהקבלה מכרעת. ואם רבי לא שנה, ר' חייא מניין? ביאור הדברים, שאם רבי לא שנה לו לר' חייא הגם כי ר' חייא יכול לדרוש בעצמו מק"ו או משאר דרשות התורה אבל מניין לו הקבלה וכיון דאין לו הקבלה כבר אינו מכריע. וכו'.

וכבר אמרתי בזה לפרש מ"ש פסחים (צ"א:) אר' יעקב אמר"י אין עושין חבורה שכולה גרים שמא ידקדקו בו ויביאוהו לידי פסול ופרש"י משום שאינן בני תורה יחמירו עליו לדקדק ויפסלוהו על חנם. ויש להקשות דאי הטעם הוא משום דאינם בני תורה היל"ל חבורה שכולה ע"ה אין עושין ולמה כתב גרים דוקא אבל נראה דבחבורה שכולה ע"ה לא חששו דהגם שהם ע"ה מ"מ א"א שאין להם קבלה דכיון דהם כבר עשו פסחים רבים עם אביהם ודאי יש להם קבלה ומסורת אבות היאך עושין פסח והיאך נוהגין באכילתו וכיוצא בו וליכא למיחש שמא יחמירו וידקדקו עליו לפסלו שידעו מהמסורת אבל גרים שאין להם מסורת אבות ולא שום קבלה חיישינן שמא יחמירו וידקדקו בו ולכן אמרו דוקא על חבורה שכולה גרים וז"ב בס"ד. עכ"ל.

יא. ובשו"ת משנה הלכות (חלק מז סימן סד), ולפ"ז הכ"נ בנידון דידן הרב ענה לה "העד" בסדר וע"פ הלכה זה כשר, אבל מי שרוצה להחמיר לעצמו בידו להחמיר וכמ"ש ובע"נ יחמיר לעצמו. וכעין זה במאכלים ובכל שאר דברים מצינו שיש כל מיני

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

אמנם דעת רש"י ע"ז ע"ד דיבש ביבש שנתערב ברוב שרי אחד לכלבים ואינך שרי באכילה ועי' מש"ע יו"ד סי' ק"מ. והנה לדעת הרא"ש שאוכל כולו כאחד אתי שפיר שיטת הבני יששכר אבל לדעת שאר הפוסקים דאסור לאכול כל החתיכות יחד אלא כל אחד בפני עצמו לדעת כמה שיטות וכ"ש לדעת רש"י ופסקו הרמ"א דלכתחלה אין לאכול כולם ביחד ויש מחמירין להשליך אחד או ליתן לעו"כ הגש"ד בשם מוהר"ם ורש"י. א"כ חזינן דצריך דוקא להשליך חתיכה זו האסורה בכל האפשר ולא לאכלה אלא שכיון שאין ידוע לנו אולינן בטר רובא ואוכלין השתי חתיכות וזורקין האחת ותולין אותה בהנזקת ועכ"פ אין מצוה לאוכלה אלא אדרבה מצוה לזורקה כמבואר.

והב"י הביא דעת מוהר"ם שנתן א' לנכרי ולא רצה לסמוך על הביטול ברוב וכתב אפשר משום דהי' ת"ח וצדיק והי' נראה דרך גנאי שיוזמן שום אכילת איסור לפיהו כדמפרשים התוס' חולין ה' ע"ב השתא בהמתן של צדיקים וכו' וכיון שרצה להחמיר ולהסיר אחד ולומר שהוא האיסור והשאר כולם היתר לא נתן אותה חתיכה לישראל אחר שהיה נראה כמאכילו איסור ולא רצה לסמוך אשירות דשאר בנ"א דמ"מ הוא בספיא כמו באירך כ"כ בהגש"ד ע"ש. ומבואר דחש לה משום איסור ולדעת הבנ"י אדרבה הרי הי' לו ליתן לישראל או שיאכל הוא בעצמו ויעלה הניצוצות הקדושות ואמאי קרי ליה אכילת איסור אם נזדמן לו כך אשרי חלקו שיעלה הקדושה מהטומאה, ועי' ש"ך יו"ד סי' ק"ב סק"ח.

ובתשובה אחת הקשיתי לשיטת הרא"ש דס"ל האיסור נתהפך להיות היתר גמור מהא דקיי"ל דאם נתוסף איסור דחוזר וניעור ל"ש איסור לה בלח ול"ש יבש ביבש שנתבטל בס' או ברוב ונתוסף בו אח"כ מן האיסור הראשון חוזר וניעור ונאסר כמבואר ברמ"א סי' צ"ט ס"ז ואפילו נודע בינתים נמי לא מהני עי' ש"ך שם סקכ"א ובט"ז סימן ק"ט וכ"ש לדעת הרא"ש דס"ל בפנה"ג דהאיסור נתהפך להיות היתר מגוזה"כ דאפ"ה כתב בפנה"ה דאפילו יבש ביבש במינו חוזר ונאסר ואפילו נודע בינתים והש"ך הקשה עליו, ועיין ב"י יו"ד סי' ק"ט ומה"ט ס"ל דיבש ביבש בטל ברוב ומותר לאכלו בבת אחת ע"ש, וע"כ דלא אמרינן האיסור נתהפך להיות היתר אלא דגוזה"כ הוא אחרי רבים להטות ומותר לאכלו והוא דין מדיני

הכשרים על מיני ממאכלים וכששואלים לרב על ההכשר והרב משיב מי שסומך על הכשר שזה כשר גם זה כשר, ומ"מ ההכשר המעולה לפענ"ד הוא זה ואשתי הרבנית לעולם לא תקח רק מהכשר של רב זה והרי דבר שזה כשר וגם זה כשר ומ"מ הכי ברור הוא אותו ההכשר שאשתי הרבנית מעולם לא תקח רק מהכשר של רב זה ופשוט. והרמב"ן ז"ל בפ' קדושים ס"ל במ"ע קדש עצמך במותר לך. והראב"ד בבעה"נ כתב אל תאכל כדי שבעך מהיתר שמתוך ההיתר תבא לאיסור והבן. ובענין עצם קדושה הנה ריבוי תשמיש מכחיש וממית והתירה תורה לקיים המין אבל ריבוי תשמיש אסור ולדעת הרמב"ן ז"ל הוא בעשה של קדושים תהיו קדש עצמך במותר לך, והכ"נ נמצא אמר לה העד בסדר ומ"מ המחמיר תבוא עליו ברכה והבן ע"ש.

מכנולוגיה בטרפויות, והנהת ס"ת ע"י מחשב. יב. ובשו"ת משנה הלכות (חלק טז סימן קלז), וא"ה. תשובה זו ארוכה ורחבה ומסתעפת מאוד והבאתי את הנצרך לנדר"ן בלבד. בדבר אשר פנה אלי בשם כמה ת"ח בדבר כשרות החלב בזמנינו ומקום השאלה כיון שידוע שבזמננו נמצא אצל כל בהמות אפי' הבריות והצעירות חלק גדול מאד של טריפות, והאיך אנחנו שותין חלב ואוכלין גבינה שברור לנו שיש בין ששים בהמות בבירור יותר מעשר טרפות ואפי' עד עשרים ושמונה וכו', ותו שהרי עכ"פ ברור לכל אחד שיש כאן הרבה טרפות ולבו נוקפו ואפי' נימא דיש גזירת הכתוב מדין רוב מ"מ אכתי מי שברי לו אסור לשתות ונפשו בשאלתו אם יש עכ"פ לסדר עצה תכנים לסלק חשש זה והאריך הרבה. וכו'.

וגדולה מזו כתבו קצת פוסקים דמי שאינו אוכל מה שנתבטל ברוב או בששים, הרי הוא בכלל אינו מאמין בתורת ה' ויש מצוה לאכול ההיתר והאיסור שנתערב בו שזה רצון הבורא ב"ה כדי להוציא הניצוצות הקדושות עיין בני יששכר ח"ב דף צ"ה ע"א, וכתבתי דלכאורה זה תלוי בהא מחלוקת אי איסור שנפל להיתר ובטל ברוב או בששים אי אמרינן שנתהפך להיות היתר גם האיסור או לא, דדעת הרא"ש ודעימיה דהאיסור נתהפך להיות היתר גמור (עי' רא"ש פנה"ה ושלחי מס' ע"ז) מגוזה"כ דאחרי רבים להטות ואפילו איסור דרבנן ליכא ומותר לאכול כל הג' חתיכות יחד בפעם אחת.

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

המשפחה וראוי להתרחק מהם הכ"נ אומר אני לענין ביטול ברוב הגם שהתורה אמרה דבר טמא המטמם את הלב והתורה אסרתו אם נפל בהיתר ונתבטל מותר לאכלו, והאומר דאסור לאכלו עובר על הא דאחרי רבים להטות, אבל מ"מ אם הוא יודע שהדבר מותר אלא שאינו רוצה לאכלו משום דבר הטמא שנתערב בו שהוא עכשיו ומ"מ הרי הוא מטמם את הלב ופורש ממנו מטעם זה ליכא בזה איסור כלל ואדרבה הרי הוא עושה דבר טוב במה שאינו אוכל כיון שהוא פורש עצמו מצד טבע האיסור שהוא מטמם את הלב לא מטעם שהוא אסור מה"ת וזה נלפענ"ד ברור בס"ד וא"כ ודאי יש מקום להניי חסידים שאינם רוצים לאכול ממה שנתבטל ונעשה היתר גמור וק"ל. וכו'.

עוד אחת מש"כ במכתבו היקר וז"ל ומעתה יש לשאול האם עכ"פ יש ענין לכתחילה לסדר עצה טכנית לסלק חשש זה למרות שמשמע מסתימת הפוסקים שלא חששו לזה דהרי טעמם אינם ידועים לנו ויתכן מאד שאין שייך בזמנינו שנסתנו הרבה פרטים וגם יתכן שיסוד ההיתר היה משעת הדחק והפסד משא"כ אם ה' ביכלתינו לסדר בקלות עצה טכנית לסלק החשש למה לא נעשה כן. ובדף האחרון נמי כתב וז"ל ובכן עלינו לשאול דלו יהא דמסתמא נמצא פתח לסמוך עליו בשעת הדחק והנה להם לישראל וכו' מ"מ הרי בודאי לא עדיף מבשר שהורה בה חכם והרי בלי ספק ניתן לסדר הענין בקלות באמצעות בדיקות ע"י מכשירים טכנולוגיים (או שלא יערבו חלב מהרבה פרות יחד, אפילו משתים או שלשה) וא"כ למה לא נחוש לזה והרי גם לענין בדיקת תולעים, שעטנ"ז, וס"ת מחמירים לבדוק ע"י מכשירים משוכללים וכו'.

הנה יש לי בזה אריכות דברים וצריך לזה לבד לסדר קונטרס בפני עצמו ומ"מ בקיצור נמרץ אין אנחנו בכלל עושי תקנות או גוזרי גזרות. ולעצם השאלה אשאל אני הקטן ומה יעשו אנשי כפרים שהם הם שיש להם בהמות אטו לא ישתו החלב מפני החומרא שהובא ע"י העקסריי מאשין, והחולכי דרכים שאין בידם המכשירים כעת יכולים לצאת "לפארם" משק" ולראות החליבה ושותה חלב והאיך נאסור עליו ההיתר, ואם אמור יאמר שלא ישתו או לא יסעו בדרך שאין לו חלב אין זה דרכי נועם ודרך התורה. ולבדיקת תולעים שאמר שבדקים ע"י טעכנעלאניא לא שמענו מי שמיקל

התורה וכפי מה שהסביר בזה בשו"ת ב"ש יו"ד דע"י ביטול אינו נתהפך האיסור אלא שהיו לפנינו שני מינים ושני שמות שם אסור ושם היתר שנתערבו ועכשיו אנו צריכין לקרא לזה המאכל שם או איסור או היתר שהרי אין כאן שוב שני שמות כמקדם וצריכין אנו לקרוא שם ע"ז חדשה התורה לילך אחרי רבים וכל מקום שהרוב הוא זה שמו ואזל ליה שם השני ולכן כשההיתר הוא הרוב אזל לה שם איסור אבל לא קבל שם אחר ולכן אם נתרבה האיסור אח"כ חוזר וניעור השם איסור ונקרא ע"ש האיסור. עכ"פ דין דאחרי רבים הוא דין ומצוה מדיני התורה אבל אינו מהפך האיסורים ובפרט לפי מה שכתב הש"מ ב"מ דף ו' דרוב לא הוה מברר ולא הוי ודאי אלא בגדר ספק שהתירו התורה א"כ פשוט דרוב אינו מתיר כלל אלא גדר של דין וק"ל. ומיהו ודאי דמי שאינו מאמין שהוא מותר לאכילה הרי הוא בכלל מין שאינו מאמין שהתורה התירתו אבל אין עליו חיוב לאכול אלא שאם רוצה מותר לאכלו ואולי שאם נפל אסור מאיסורים המטממים את הלב ופורש עצמו מלאכלו בשביל שהאיסור שבו מטמם את הלב ולא משום שאינו מותר הו"ל כמו הפורש מלאכול לב בהמה ועוף משום דקשה לשכחה הכ"נ הוא פורש מלאכול אסור זה שנתבטל מטעם זה ודאי דליכא עליו איסור. וכו'.

וראיה לדברינו אלו נראה מדברי החינוך מצוה תקס"ד בדין לא תתעב מצרי שאמרה תורה שלא להרחיק ולתעב המצרי מהתחתן עמו בדור השלישי אחר שיתגייר וכתב החינוך וז"ל, ואל תשמע מדברינו שנהיה מצויים להתחתן עם המצרי או עם האדומים אחר ג' דורות שאין כוונת הכתוב לצותינו להתחתן עמהם חלילה והמשפחות המיוחסות שבישראל לא ירדו ממעלתן להתחתן עמהם אבל מנענו הכתוב מהרחיק חיתונם בטענת איסור ויודיענו שאין בהם איסור כלל במי שירצה להתחתן בהם וכמ"ש למעלה עכ"ל הקדוש. הנה ביאר לן החינוך ז"ל דבר גדול דדבר שמצד עצם אינו ברם המעלות והם המצרים והאדומים שהם אינם מזרע ישראל הקדושים הגם שהתורה התירתם להתחתן בהם אחר הגירות והזמן המכוון מה"ת והאומר שהם אסורין להתחתן בהם אח"ז עובר בלאו מ"מ ליכא מצוה לישראל קדושים להתחתן בהם אדרבה לא ירדו ח"ו ממעלתן בנ"י הקדושים להתחתן בהם פחותי המעלות ביחוס

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

ברור כשמש שאם יבדוק בעקסריי מאשין מאה בהמות ימצא הרבה בהמות ואולי עשרים או שלשים או אולי ארבעים בהמות טריפות ודאי וזה ידוע לכל.

ומעתה כיון דאפשר לבדוק כהיום בהמות ע"י העקסריי מאשין והוא קל יותר מלבדוק ס"ת למה יאכלו נבילות וטריפות כיון שודאי שיש מיעוט טריפות ויסמכו על הרוב וגם לא יעשו ברכות לבטלות על חלב טריפה ברכה ראשונה ואחריתא וזה בכל יום ויום ופעמים ושלש פעמים וחייב על כל זית וזית שאוכל איסור ח"ו ושותה איסור וגם אם אכל איסור יטרפו הכלים ושוב אפילו הכשר טרוף יטרף ואם יבא אחד להחמיר ויאמר באמת שלא נשתה חלב ולא נאכל בשר ולא נברך על המאכלים והוא יעשה עקסריי על כל בהמה ועוף ואח"כ יאכל, וילך ויטרוף את כל העולם ויאמר עליהם שהם אוכלי נבילות וטריפות ומברכים ברכות לבטלות מפני שבריר ע"י העקסריי מאשין ומצא שלשים בהמות טריפות למאה וא"כ נתברר שיש כאן טריפה ודאי בכל מאה בהמות והיאך נסמוך ונאכל בלי בירור כיון שאפשר לברר ודאי לא נאבה ולא נשמע לו וא"כ מ"ש ברכת הנהנין שלא חוששין לבטלתה מברכת התורה ומ"ש איסור טריפות שעובר כל אחד ואחד איסור דאורייתא על כל כזית ורביעית ובכל יום ואין חוששין לה מפני שהתורה סמכה על הרוב ואין צריך לבדוק יותר ולא אצריכוהו בדיקה כלל לא בידי אדם וכ"ש במכונה עקסריי בלע"ז ואנן לא נתנה לנו תורה רק לעינינו ולמה נחוש להמחשב ועיין מבי"ט ח"ב סי' מ"ט ובתפא"י בבועז מס' ע"ז פ"ב מ"ו אות ג' לענין קשקשין שרואין ע"י זכוכית מגדלת מיקראסקאפ בלע"ז והתורה נתנה במה שנראית לעינים ועיין דרכ"ת יו"ד סי' פ"ג סקכ"א ובספרי משנה ח"ד סי' קכ"ח לענין נגיעה אי סמכינן אמכונה וכ"ש ס"ת שבדקוהו סופרים ירא"מ למה לא נסמוך על התורה ועל הרוב כמו שעשו אבותינו ואבות אבותינו מיום שנתנה לנו תורה עד הדור הזה ועינינו ראו וכן נעשה בס"ד עד ביאת משיח צדקנו.

להחמיר בדבר הנוגע לרבים.

ורק ארשום עוד כמה מראה מקומות קודם החתימה בענין אי יש להחמיר בדבר הנוגע לרבים באמת כי יש שני מינים אחד מנהג שנהגו בו אבותיו ולא כל

לאכול דבר הצריך בדיקה כגון חסא וכיוצא בו ע"י בדיקת מכשירים טעכנאלאגיים, ואנן לא סבירא לן כלל לסמוך על בדיקת מכשירים במקום שמוחזק בתולעים. והסומך על מכשירין הרי זה אוכל או מאכיל תולעים ח"ו. ולגבי ס"ת לבדוק ע"י מחשב הנה הרבה הרבה טרחתי וכתבתי מהמכשול שהמחשב יעשה ועושה. א) היוק ממון לבעלים להוציא ממון שאינו צריך, ואינו מועיל שלאחר העברת המחשב עוד מוצאין טעותים (טעויות), מתרשלים הסופרים לבדוק שסומכין על המחשב, ושם כתבתי דרך בדיחותא שאם עושין חדשות בס"ת ולחייב לבדוק ע"י מחשב הכ"נ יעשו בבהמות ע"י העקסריי מאשין והוא קל יותר מלבדוק ס"ת למה יאכלו נבילות וטריפות כיון שודאי יש מיעוט טריפות ויסמכו על הרוב גם לא יעשו ברכות לבטלות על חלב טריפה ברכה ראשונה ואחריתא וזה בכל יום, והגם כי הדברים נדפסו כבר בספרינו משנה מהד"ת ח"א סי' קי"ד ע"ש באריכות גדולה, מ"מ אעתיק לו כאן שתי קטעים שכתבתי שם אם אין לו הספר תחת ידו. וכו'.

וז"ל שם אות לב) ועתה עשה אנך כאפרכם ושמע, אנן שותין חלב בכל יום ואוכלין בשר וסמכינן ארוב בהמות כשרות הן ואמאי לא נימא כיון דודאי איכא בהמות טריפות מ"ח טריפות בכל בהמות שבעולם לא מיבעיא בשתיית חלב בהמה בחייה שאפילו לא בדקו הראיה שודאי יש ביניהם מיעוט המצוי שלכן תקנו חז"ל לבדוק אחר טריפת הראיה ועיין ראש אפרים באריכות אלא אפילו בבשר לאחר שחיטה מ"מ רק הריאה בודקין ולא אחר שאר ח"י טריפות וסומכין על הרוב לאכול ולשתות ועיין בבני יששכר (ח"ב דף צ"ה ע"א) מאמרי חדש אדר מאמר ב' שקל הקדש הובא במשנה ח"ו סי' ק"ה דבזה"ז אנחנו רואים ותהי להיפוך מה שאמרו ז"ל רוב בהמות כשרות הן ואפילו רוב ליכא כשרות א"כ כיון דאפשר כהיום לבדוק ע"י מכונת עקסריי הבהמות אם אין בהם טריפות הראיה וגם שאר שמונה עשרה טריפות העקסריי יכול לברר למה לא יבדקו בהמה בחייה ע"י עקסריי מאשין בלע"ז ולא יבא לאכול ולשתות חלב ובשר טריפה, וגם לא יברכו ברכה ראשונה ואחרונה קודם המאכל ואחר המאכל לבטלה דהאוכל טריפה אסור לו לברך ואפילו בחולה שיש בו סכנה נחלקו אי יברך וקי"ל דלא יברך והא ודאי

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

דף ו' הביא בשם חפ"ז ה' לאוה"ה הקדוש דגדול הדור שאני דכל מעשיו הם הלכה וכיון שרק יפרוש עצמו יהיה הלכה ורבים ילכו לאורו ולא יעשו כהלכה ולכן החמיר עליו שמואל שיאכל ולכן מציינו גם כן כעין זה גדולי חכמי אשכנז וליטא ואונגארן ומרן הח"ס בראשם שאכלו געבראקס ועיין ח"ס יו"ד סי' רי"ד לגאון אחד בענין תיקון מקוה להומרא אמר אלו הייתי נמנה עם אותה חברה הייתי מסכים וכו' כנכנס לש"ש ועי"ז ישמעו הנגידים לפזר ממון הרבה לתקן הכל וכו' והמחמיר יחמיר לעצמו וכו' ע"ש שלא רצה להחמיר ולתקן כתיקון הנ"ל.

והמהר"ל בהל' סוכה על מה שאסר מהר"א בלומלין הי"ד לסבך הסוכה וכו'. והש"ך יו"ד סי' רמ"ב בקיצור הנהגת או"ה אות ט' וז"ל כשם שאסור להתיר את האיסור וכו'.

וכבר ראיתי כמה שמחמירין על עצמן בחומרות יתירות ומוציאין הוצאות גדולות על החומרות ולפעמים לא ימצא לו על כל אלו וישארו בני ביתו ובניו בלי לאכול ח"ו וצער דינוקא וכעין ששאלו לי פעם בא אלי אברך אחד בעל משפחה של ט' ילדים בלע"ה ואשתו והוא ואמר שהוא מחמיר על חומרת חדש האמנם היות כי עכשיו אין לו לחם זה כבר כמה ימים והילדים בוכים ואין להם מאכל והשבתי לו שיוכל להחמיר על עצמו בחומרות אבל איך לא יחוס על הילדים לצערם בלי מאכל ח"ו, או לפעמים ע"י שצריך הוצאות מרובות אח"כ מקילין בעצמן באיסור גזילה שהרי צריכין לשלם כל אלה החומרות ע"י כסף שבא שלא ביושר וח"ו גזל או אבק גזל ושקר וחתימות שקר או צדקה וכיוצא בו ומצדיק מעשיו שצריך להוציא על החומרות וזה הוה ממש חומרא דאתי לידי קולא פעמים איסור גזל ממש וכ"ש שאם מחמיר לאחרים שגזל מהם ממון ממש. וכו'. עכ"ל עש"ב. והבאתי דב"ק שליט"א בקיצור הנס"ך בנדון.

סה. גם הלום ראיתי בשו"ת שרידי אש (ח"ב סימן ד, הימם הבהמות ע"י השמול נספח ג', מכתב ט עמוד קפג, אות ז' ואילך) וזו"ד, עיין לרמ"א ביו"ד סי' ל"א מהלכות טרפות מתיר להשליך הראש אם נמצאה שלחופית מונחת בין הקרום והגלגלת וכתב, "ומ"מ אין צריך לבדוק וסמכין ארובא". ואין לנו ראיה יותר ברורה ומוכיחה שאין לאסור את השחיטה אחר ההימם מפני שמצאו פעם דם

העולם. והשנית מה שנהג כל העולם כולו. ומה שנהג מנהג ביתו הוא בכלל שמע בני מוסר אביך וגו' ומה שהוא מנהג העולם או ע"פ הלכה. אם אפשר להחמיר.

והנה בתורה כתיב לא תוסיפו ולא תגרעו ודרשו ז"ל לא תוסיפו בשביל שלא תגרעו ובגמ' (סנהדרין כ"ט.) אמר חזקיה מנין שכל המוסיף גורע שנאמר אמר אלקים לא תאכלו ולא תגעו בו, ובזוה"ק פ' משפטים (דף קכ"ד) תאנא ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא תוסף על אורייתא ולא תגרע מיניה. ובירושלמי פ"ה דתרומות אמר ר' לעזר כשם שאסור לטהר את הטמא כך אסור לטמא את הטהור ופ' הפנ"מ שלא יאמר לא אטריח עצמי לעמוד על הדבר והואיל ומסופק אני אטמאנו שאסור לעשות כן וכ"כ בשו"ת זקן אהרן הקדמון סי' קמ"ד ובשו"ת בנימין זאב סי' שכ"ו וכבר כתב הרמב"ם פ"ב מהל' ממרים ה"ט האומר על בשר עוף בחלב שאיסורו דרבנן שהוא דאורייתא עובר בלאו דלא תוסיפו. ועיין אדר"נ פ"א ה' ועשו סיג לתורה כו' כדרך שעשה הקב"ה סייג לדבריו ואדה"ר עשה סייג לדבריו ופ"י כלומר שתדעו מה הוא דאורייתא ומה הוא משום סייג עיין מרגה"י סנהדרין הנ"ל.

ובירושלמי ע"ז הובא בתוס' ע"ז ל"ו ע"א ד"ה אשר רב יצחק בר שמואל בר מרתא נחת לנציבין אשכח לר' שמלאי הדרומי יתיב ודריש רבי ובית דינו התירו את השמן שמואל קבל עליו ואכל רב לא אכל א"ל שמואל לרב או אכול או אנא כתיב אלך זקן ממרא וכו' אטרח עליה ואכל ע"כ. והקשו הראשונים ז"ל מאי כולי שלא יוכל רב להחמיר על עצמו ותי בתוס' ע"ש והמאירי בח' ע"ז הנ"ל כתב, מאחר שהתירו את השמן אין ראוי לתלמיד חכם להתחסד יותר מדאי ולימנע ממנו שלא להוציא לע"ז על הנהגים בו היתר כמה שאי אפשר להם לעמוד, וזהו שאמרו בתלמוד המערב (פ"ב ה"ח ט"ז ע"א) אמר ליה שמואל לרב אכול משחא ואי לא כתיבנא עלך זקן ממרא, בלשון גדולי המחברים (רמב"ם פ"ז הכ"ב מהל' מאכלות אסורות) כתוב בזה ומי שאוסרו עומד בחטא גדול מפני שהמרה על ב"ד שהתירוהו ונראה שמלשון תלמוד המערב כתבוהו והטעם שכתבנו נראה עיקר ע"כ. והנה לן ירושלמי מפורש שאין להחמיר יהיה או מטעם המאירי שלא להוציא לע"ז או מטעם הרמב"ם ועיין שו"ת רמ"א סוס"י נ"ד. ופתח עינים להחיד"א חולין

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

שכוח דהיתרא עדיף. נא לעיין בגמרא ביצה ב', ב מה שפירש רש"י ז"ל על דברי הגמרא, וכ"ת כוח דהיתרא עדיף וז"ל, "דהיתרא עדיף ליה טוב לו להשמיענו כוח דברי המתיר שהוא סומך על שמועתו ואינו ירא להתיר, אבל כוח האוסרין אינה ראייה, שהכל יכולים להחמיר אפילו בדבר המותר." עכ"ל.

יבין שמועה כלל מ"ו כחא דהיתרא אע"ג דלית הלכתא עדיף טפי מכחא דאסורא והלכתא. מובן מאליו שמדברי רש"י יוצא שבעל ההוראה יכול להחמיר עליו ולא על אחרים. זה מפורש שם בתוס' בהדיא שכתב, "אבל איסורא אדם יכול להחמיר עליו בלא טעם" עכ"ל.

(שם, אות יא), מכל הראיות הנ"ל יוצא מפורש, שכל מורה הוראה צריך, אם תבוא איזו שאלה לפניו, להטריח את עצמו בתחילה למצא היתר, ואינו רשאי להחמיר על אחרים משום מדת חסידות ופרישות בדבר שאינו ע"פ הדין. וכו'.

(שם, אות יב), אולם כל זה במה דשייך להחמיר לעצמו, או לפעמים בבהמות עכו"ם להחמיר לאחרים שלא כדין בודאי יש לחשוש למה שאמרו עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל, והתורה חסה על ממונן של ישראל כדאיתא בחולין (דף מ"ט ודף ע"ז), ועיין בש"ך (ליו"ד סי' רמ"ב בהנהגות אור"ח), והג' מהר"צ חיות (בהנהגותיו לחולין דף מ"ט) העיר מדברי הש"ס שם דבאיסורא דאורייתא לא אמרינן התורה חסה על ממונן של ישראל, ועיין בכללים שבסוף ספר גמ' פשוט, ובדעת (בפתיחה להל' טרפות אות ל"ה), הביא שיטת הפוסקים דגם באיסור תורה, היכא דנראה עיקר כמקילין, רק דמחמירים כדעת החולקים, מקילים בהפסד מרובה, כמו שכתב בתורת חמאת בהקדמתו, וכן הוא בת' כנסת יחזקאל (סימן ל"א), והיינו גם כן משום שהתורה חסה ע"ש, ובאות (מ"ט) הביא מתוס' בכורות (דף ע"ב), וע"ע בחכ"צ (סימן ע"ג) ובת' מהרש"ם (ח"ד סימן ד'), ולזה כוון הגאון מהראז"מ מבראדי ז"ל (הובא בספר באר משה שם) דלהחמיר שלא כדין יש גם כן דררא דממונא דמפסיד להשואל וציין לש"ע (אור"ח סימן תר"ו) היינו דעברות שבין אדם לחבירו אף יוהכ"פ אין מכפר עד שירצה את חבירו, וע"ע שם מה שהביא מספר נפש חי' להגה"ק מקמארנא ז"ל (פ"ד מ"י) ענין גדול בזה, ועיין בנוב"י (חא"ע סימן כ"ח בהג"ה), ומש"כ הגאון שא"ר בהוספות (סוס"י י"ב)

במות הבהמה, מדברי הבה"י לענין מים במוח הדומה לדם במוח וז"ל, "עכשיו נוהגין בחודש תמוז שלא לפתוח שום ראש מהדקות כגון בגדיים וטלאים משום דשכיחי בהם מים ואי אפשר לזהר בפתיחה אם יהיה מכוסה המוח, וסמכין ארוב, אבל בשאר ימות השנה פותחין לראות ולא סמכין ארובא" עכ"ל. וכו'.

כדי לקיים מה שנאמר אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם נחזין מאד בענין שלפנינו, שמוכת כלל ישראל בארצנו תלויה בו, להשמר שלא לנמות ימין ושמאל מהכללים שנתנו לנו חז"ל בהוראת איסור והיתר. נא לעיין בי"ד סימן רמ"ב (קיצור בהנהגת הוראות איסור והיתר סק"ח), שם מצינו שכתב הרב המחבר כשם שאסור להתיר את האיסור כך אסור לאסור את המותר אפילו בשל עובר כוכבים, ואפילו במקום שאין הפסד, מפני שעל הרוב יש בו צד הקל במקום אחר מחמת שנאסר והוי חומרא דאתי לידי קולא. ואע"פ שלפי הנראה לא יבוא מזה צד קולא – אסור, שאפשר שיתגלגל ויבוא קולא עד אחר מאה דברים, לפיכך אם הוצרך לאסור מחמת ספק או מחמת חומרא בזה, שאין האיסור ברור כשמש, צריך המורה לומר שאין האיסור ברור אלא שאנו מחויבים להחמיר, וכש"כ אם המורה מתיר בשעת הדחק וכיוצא בו שיאמר לו כן. ע"כ דברי הרב בסעיף הזה.

מדברי הרב המחבר הנ"ל שהזהיר לאסור דבר המותר אפילו במקום שלפי סקירה הראשונה אין הפסד ניכר, אבל יוכל להיות שהחומרא תוליד אחר כך לידי הפסד או לצד הקל בדבר אחר, נמצנו למדין שכל שכן יש להזהר להחמיר בדבר שאפשר להתיר ע"פ דין, אם החומרא גורמת תיכף ומיד להפסד הנראה לעינים, ועל אחת כמה וכמה אם ראינו בעינים פקוחות, שהאיסור לא רק שגורם להפסד גדול ורב לממונו וגופו של ישראל, והשפיל את כבוד הבריות עד ארץ, אלא גם גרם לחיה"ש. (שם, אות י), יש לנו עוד ראייה מפורשת לזה שאסור לאסור דבר שמותר ע"פ דין, ממה שכתוב בספר "קמח סולת" בשם "ברכי יוסף", וז"ל, "מי שאינו רוצה להטריח את עצמו בדין אחד למצא היתר והוא מוליד א"ע לחומרא לטמא את הטהור אסורא קא עביד". עי' בס' "אדמת קודש" חלק יו"ד כ"ג ובירושלמי סוף פ"א דתרומה. אוסיף לענין זה מה שאמרו חז"ל בהרבה מקומות

קונטרס "שם שואל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

על הלב"ש, ובמעדני שמואל (סי' קי"ז אות י"ד) בשם הגה"ק התולדות יעקב יוסף ז"ל, ועוד הביא בספר קונטרס התשובות (בהקדמה) שם, בשם הה"ק הר"י מווארקא ז"ל, שבכל דבר יש גלגול שיתוקן עי"ז, והנה הגלגול שצריך להיות ודאי מתוקן, הוא ודאי בשרה, והדבר שאין לו תיקון הוא ודאי טריפה, רק הגלגול הממוצע, תלוי בדין, שאם הוא מכשיר מתקן לו מן השמים, ואם לאו, אין מתקן לו מן השמים, וע"כ כחא דהיתרא עדיף לי עיי"ש, וזה גם כן פי' לשון אסור ומותר, היינו קשירת הטומאה והתרת קשר הטומאה וכמ"ש בספר מעדני שמואל שם, הרי הרבה יש לחוש, בין לחומרא ובין לקולא, וכ"ז באיסור והיתר, עוד נוסף על זה בשאלות הנוגעים עד דכדוכה של נפש, כמו שאלות עגונות וכיוצא בזה, דלכל פינות שאתה פונה, האחריות גדולה עד למאד, וכו' ע"ש.

פירוש "בעל נפש".

סמ. ועדיין לא יבש הדיו בקולמוסי, ושפתי לא כלו מלבאר ולפרש הא דסברי מרנן ורבנן בענין "בעל נפש". וגרסין בפסחים (מ.) אמר רבה בעל נפש לא ילתות. מאי איריא בעל נפש, אפילו כולי עלמא נמי, דהא תניא אין לותתין שעורין בפסח? הכי קאמר בעל נפש אפילו חיתין דשרירי לא ילתות. אמר ליה רב נחמן מאן דציית ליה לאבא אכיל נהמא דעיפושא. עכ"ל. ופרש"י בעל נפש, חסיד. ע"ש. וכ"כ הראב"ן נדה (סימן שכב) בע"ג, חסיד. ועיין להראב"ה תשובות וביאורי סוגיות (סימן תתקכ) וז"ל, ומשני אם היה חבר, בעל נפש, יחוש, אם ירצה. וחבר נקט דסתמא דמילתא מחמיר אנפשיה. ומדנקט חבר ש"מ דלכולי עלמא שריא דהא וכו' ע"ש. וכן פרש"י בנדה (מז:): ד"ה בעל נפש, חסיד. ועיין רש"י שם ד"ה לא יבעול וישנה.

וראיתי בשו"ת רש"י (סימן קמג) ולענין ששאלת על הזוין שבעדשים והיתושים שבכלוסים רעה משולחת היא במקומות הללו. אבל אין אנו נוהגין (אסור) [איסור] לא במאכל ולא בקדרה. דתניא בשלהי פ' אלו מטרפות (ס"ז ע"א) השרץ השורץ על הארץ להוציא את הזוים שבעדשים ואת היתושים שבכלוסים. וידוע וברור הוא שלא התליעו אלא באביהן ולא נודע אי פירשו וחזרו או לא והוי להו ספק ספיקא ושריין. וסמכין אהא דתנן (דתניא [לפנינו בנמרא]) דמותרין להוציא את הזוין והיתושים שבפנים וכו', ובהני ליכא איסורא לא במאכל ולא

בקדרה. ואע"ג דאיכא למימר שהרבה נימוקו במאכל, לא מחזקין איסורא, אלא מי שלבו נוקפו ובעל נפש כדאי הוא לפרוש מן המאכל. ועוד שנפשו של אדם קצה מהן ומצות פרישות יש כאן, אבל איסורא ליכא לא במאכל ולא בקדרה מכל הני טעמי וכו' עכ"ל.

וק"ק דהא בחולין (ו.) כתב רש"י בד"ה אם בעל נפש אתה, אם אדם כשר אתה כדאמר בפסחים (מ.) בעל נפש לא ילתות אדם כשר. ע"ש. ורש"י בסוגיא דבפסחים שם פירש דבעל נפש היינו חסיד. ועיין. ובספר האורה (חלק א [פד]) דין שימור מצה וז"ל, ובעל נפש המושל ביצרו, ומתרחק מן העבירות, לא ילתות חטים בפסח ואפילו חטי דשריקין ויבישים שהם חזקים, והאידינא אין אנו בקיאים ללתות וכו' ע"ש. ובמצודת דוד (משלי פרק כג, ב) כתב, אם בעל נפש אתה, אם יש לך נפש משכלת למאוס ברע ע"ש.

אומנם הר"ף בפסחים (יב.) כתב וז"ל, אמר רב בעל נפש לא ילתות כלומר מי שמדקדק עצמו במצות לא ילתות אפי' חטי דשרירין וכו' ע"ש. וכ"כ הרא"ש בפסחים (פ"ב סימן כה) אמר רבא בעל נפש לא ילתות כלומר מי שמדקדק עליו במצות לא ילתות ואפי' חיתין דשרירין ע"ש. וכ"כ רבינו ירוחם תולדות אדם וחוה (נתיב החלק ה דף מו טור ד) אין לותתין השעורים וכו' ומי שמדקדק במצות שהוא בעל נפש לא ילתות אפילו בחיטי דשריין כך פשוט בפסחים וכו' ע"ש.

ועיין בספר המנהיג הלכות פסח (עמוד תסא, תסב) וז"ל, ואמ' רבא בעל נפש לא ילתות, המושל על נפשו ואין נפשו מושלת עליו ומדקדק במצות וכו', ע"ש. וכ"כ המנהיג בהלכות טרפות (עמוד תשנ) על כן בעל נפש המושל על נפשו, ואין נפשו מושלת עליו לא ישחוט ויבדוק עד שיהא בקי בכולן וכו' ע"ש. וכן הוא להמנהיג דין איסור פת של גוים עמוד (תרנח) ובעל נפש המושל על נפשו לא יאכל פת של גוים אם ימצא לו פת היתר, ושבח אני את הספרדים שנוהרים מלאוכלו, וישר כוחם. אב"ן הירחי. עכ"ל.

ובספר התרומה הלכות נדה (סימן צד) כתב, ואפי' רבי זירא לא קאמר אלא בבעל נפש שמקדש עצמו במותר לו ע"ש.

וראה להתוספות ביבמות (כה:) ד"ה לא חשו חכמים לדבר זה, ואע"ג דשרי מ"מ בעל נפש יתרחק כדתני' עלה באלו טרפות (חולין דף מד

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

מה מקרי חסיד.

ע. והנותר מן המנחה ולרווחא דמילתא מה מקרי חסיד. איברא כי מצינו מחלוקת ברבותינו ז"ל והגדרות שונות מה מקרי חסיד. ויש לחלק זאת לב' פרטים מהותיים. הא' – מהו חסיד בלשון רז"ל. והב' – הנהגות בעיני רבותינו שמחוייב בהם החסיד. ואיתא במדרש אנדה (בבבב, שמות פרק כ, ז) לא תשא את שם וגו'. שלא תנהוג עצמך כאלו חסיד אתה ואין אתה חסיד. ע"ש. וכתב הרמב"ם בפירוש המשנה סוטה (פ"ג, ג) וז"ל, חסיד שוטה, אמרו בתלמוד שענינו ההגומה בזוהרות ובדקדוק עד שנמאס בעיני בני אדם, ועושה מעשים שאינו חייב בהם, וכאלו אמר שוטה בחסידותו. ואמרו בגמרא שבת ירושלמי כל מי שהוא פטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט. עכ"ל. וראיתי להאור החיים הקדוש (ויקרא פרק כו, ו) וז"ל, עוד יתבאר על דרך אומרם (אבות פ"ב) ולא עם הארץ חסיד פירוש שאסור לעם הארץ להתנהג בחסידות שיעשה חומרות וגדרים כמנהג החסידים, כי לפעמים יעשה חומרא בדבר שהוא אדרבה עברייני, כי ימצא חסיד שירצה לגדור עצמו לקיים מצות עונה בימים המקודשים ותהיה בעיניו מצוה גדולה לשמש מלתו בליל כיפור, כמו ששמענו שהיה מעשה כן וכדומה, לזה ציוו חז"ל שאין לעם הארץ להתנהג במדת חסידות וכו', ע"ש.

חסיד, או חסיד גמור.

עא. ובביאור הא' מהו חסיד, הנה גרסינן בגמ' בבב"ק (ל) אמר רב יהודה, האי מאן דבעי למהוי חסידא, לקיים מילי דנזיקין. רבא אמר, מילי דאבות. ואמרי לה מילי דברכות עכ"ל הש"ס. ועיין לקמן בדברי הראשונים לפנינו כתבו "רבינא" ולא רבא. וראה עוד באשכול (אלבק, הלכות ברכות השחר דף ד' ע"ב) גורס במקום אמר רב יהודה, גרים אמר רב הונא ע"ש. ובשאר הראשונים גרסי בגמ' אמר רב יהודה.

ונחלקו בראשונים אם כולו בעי למיעבד, או בחד מיניה סגי.

וכתב הר"ף בבב"ק (שם) אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין. רבינא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות. ע"ש. וכתב הנמוקי" שם ד"ה מילי דנזיקין וז"ל, תלתא בבי דשייך בהו, נזקין וגזל ומשיב אבידה ואונאה

ע"ב) דן את הדין זיכה וחייב טימא וטיהר וכן העדים שהעידו כולם רשאים ליקח אבל חכמים אמרו התרחק מן הכיעור ומן הדומה לו וכו' ע"ש. ומוכח דבע"נ היינו שמתרחק מהכיעור ומהדומה לו. וכן הובא במרדכי ביבמות הנהגות מרדכי פרק שני (רמז קג) וז"ל, או חלצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד לא דוקא ב"ד אלא אפילו הם שנים לא חשידי דתניא עדים החתומים על שדה מקח או על גט אשה אם רצה אחד מן העדים ליקח אותו שדה או לישא אותה האשה הרשות בידו עכ"ל רב אלפס. ופירשו התוס' וזה לשונם אע"ג דשרי בעל נפש יתרחק כדתניא עלה פרק אלו טריפות דין הדין זיכה וחייב טימא וטיהר וכן עדים שהעידו כולם רשאין ליקח, אבל אמרו חכמים הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו ע"ב. ע"ש.

ועיין עוד בהנהגות אשרי חולין (פ"ג סימן ז) בהמה שהורה בה חכם בעל נפש לא יאכל ממנה. ודוקא שהורה מכת סברא אבל אי גמר נמרא יאכל. מהרי"ח. עכ"ל. וכן הוא בים של שלמה מסכת חולין (פרק ב סימן..). וכתב המ"מ (המ"א פ"ד ה"ב) בשם הרמב"ן, שז"א אלא מידת חסידות, וכ"כ בתשובה אחרת דאפילו בבהמה של נכרי מותר, ומ"מ מי שגזר במידת חסידות ואינו רוצה לאכול ממנה הרי זה משובח כמבואר ביחזקאל דמייתי בפירקין (ל"ז:), וכ"כ הרמב"ם (המ"א פ"ד ה"ב) עכ"ל. וכן הוא בערוך השולחן (יו"ד, סימן קטז סעיף כה) וז"ל, מסוכנת אע"פ שמתרת בשחיטה מ"מ המדקדקים מחמירים על עצמם שלא לאכלה וכבר נתבאר זה בס"י י"ז ע"ש. ובהמה שהורה בה חכם מצד סברתו בלבד ולא נמצא הדין בפירוש שהיא מותרת לא יאכל בעל נפש ממנה. אבל אם יש להחכם בקבלה שהיא מותרת יאכל. וכ"ש אם נמצא ההיתר בספר ומי שאינו אוכל ראוי לנזיפה אא"כ יש מחלוקת הפוסקים יכול כל אחד להחמיר על עצמו. אבל בדבר שכל הפוסקים מתירים חלילה להחמיר על עצמו וזה נוטה למינות וכמ"ש הפ"ת סק"י בשם שב"י ע"ש עכ"ל. וכתבתי בזה במקווא"ח ואכמ"ל. ועיין קרן אורה יבמות (יג) ודוק. ועבשו"ת דברי יציב (יורה דעה סימן עג) ד"ה ולענין בעל נפש ודוק. וראיתי להרה"ג בית אהרון (מגיד, חלק ז) שהאריך למעניתו אף בזה כדרכו בקודש בפרטים ובפרטי פרטים עש"ב וצרפנו לכאן. והמוסכם על הכל דבעל נפש פירוש חסיד.

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

ועיין בסמ"ע חו"מ (סימן שעה סק"א) ותו"ד, וכתב נמוקי יוסף פרק המניח (דף י"ב) הא דאמרינן [בב"ק ל.] האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין, היינו כל הדינים האמורים בתלתא בבות, דהיינו נזיקין וגזל והשבת אבידה וריבית ואונאה וע"ש. ועיין בסמ"ע חו"מ (סימן תמו סק"ה) ע"ש.

וכתב רבינו יונה על אבות (פ"א) משה קבל תורה מסיני וכו', ארו"ל האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דאבות ואמרי לה מילי דנזיקין ומפני שאדם משיג אל מעלת החסידות בעשותו אחת מאלה הדברים שמוה בסדר נזיקין. ואע"פ שגם כן אמרו לקיים מילי דברכות והוא מסדר זרעים מפני שמדברת מברכות הזרעים והפירות שמוה בסדר ההוא (א"ה עיין במדרש שמואל מה שכתב בענין זה בשם רבי יוסף נחמיאש ז"ל), ועוד מפני שהם דברי הסנהדרין שמוה בסדר הדינים. וכן כל החכמים הנזכרים עד רבן יוחנן בן זכאי כלם מן הסנהדרין. עכ"ל. וכתב הרמח"ל במסילת ישרים (פרק יט) ואמרו עוד ז"ל (ב"ק ל.) אר"י האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דברכות, וזה למה שבינו לבין קונו. ואמרי לה לקיים מילי דנזיקין, וזהו למה שבינו לבין חבירו. ואמרי לה לקיים מילי דאבות, ששם נכללים ענינים מכל החלקים. ע"ש. ועיין ביד מלאכי כללי הדינים (כלל קצו).

ומ"מ מדברי הראשונים המנוים כאן נראה להדיא דחסיד מקרי עד דעביד להו לכולהו.

סמ. ואמנם, ראה להרשב"א בבא קמא (ל.) לקיים מילי דנזיקין רבינא אמר מילי דאבות ואיכא דאמרי מילי דברכות. יש מפרשים ובכל דאא מהני אמרינן מילי דחסידותא, בניזוקין הא דחסידים הראשונים מצניעין, ובאבות האומר שלי שלך ושלך שלך חסיד, ובברכות חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין. ע"ש.

וראה בשבולי הלקט סדר ברכות (סימן קסו) וז"ל, ומי שמברך כל ברכה וברכה בעונתה נקרא חסיד דאמר רב יהודה מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין. רבינא אמר דאבות אי נמי דברכות וכו'. ע"ש. וכלשון הזה כ"כ האשכול (אלבק) הלכות ברכות השחר (דף ד:) וכל מי שזהיר בברכות נקרא חסיד כדאמרי' בפ"ג דבבא קמא אמר רב הונא האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין. רבינא אמר מילי דאבות, ואמרי לה דברכות. ע"ש. וכן הוא בהלכות גדולות הלכות בבא קמא (סימן

וריבית. משום דלא מקרי חסיד [אלא] מאן דעביד לפנים משורת הדין בין לקדש עצמו במותר לו בדברים שבינו לבין המקום, בין למיעבד הרחקה יתירא דלא ליגע באיסור גזל ונזיקין וכיוצא בהן ואע"ג דבשאר מילי מקיים נפשיה אדין תורה וד"ס, חסידא הוי. ורבינא אמר דנהי דחסידא מתקרי, חסיד גמור לא הוי עד דהוי חסיד בכולהו. עכ"ל. ומוכח דבזה נחלקו ר"י ורבינא [רבא] מה מקרי חסיד. ועיין להרב יד מלאכי כללי הדינים (כלל קצו) שהביא בזה רק דברי הנמוקי' הנז"ל.

וכתב הרוקח הלכות חסידות שורש ראש החסידות וז"ל, ויש לו לישב בחסידות כדאמרי' במס' דרך ארץ נאה בביאתו, חסיד בשיבתו. ויקיים לשמור כל נזקין מלעשות ואפי' ברשות הרבים וכל מה שבפרקי אבות, ומה שיש במס' ברכות, כדאמרינן בב"ק (דף ל.) אמר ר"י האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין, רבינא אמר מילי דאבות, ואמרי לה מילי דברכות. וכל מעלות יש לו לחפש בתלמוד ובירושלמי ובמדרש. ויעשה ויזכה את העולם, ויחשוב בלבו שמא זה רצון בוראו, כי השם חוקר לב ובוחן כליות רחמנא לבא בעי. וכל מצוה שאין לה עוסקין, יעסוק בה. ואל ישב במקום ליציים ומדברים דברים בטלים. וידבק עם כל עושה מצוה, הולך את החכמים יחכם, עת לחבוק וחסיד בכל מעשיו. עכ"ל. ומוכח דחסיד בעי למיעבד כוליהו.

וכ"כ בשיטה מקובצת בבא קמא (ל.) וזה לשון ה"ר יהונתן ז"ל, מילי דנזיקין בחסידים אלה שהיו חוששין אף לדבר שאינו רגיל כדי שיתרחקו מהיוק הבריות. מילי דאבות אבות דרבי נתן שהם פרקי דחסידים. מילי דברכות שיהיה זריז בתפילה כותיקין וכחסידים הראשונים שהיו שוהין שעה אחת ומתפללין. ובפחות משלשה אלה לא יוכל להיות חסיד שיקיים מילי דנזקים שישמר מהיוק חבירו בכוונה ושלא בכוונה, ושיקיים מילי דאבות, שיהא ותרן בממונו, שיאמר שלי שלך ושלך שלך, ושיקיים מילי דברכות שיתפלל בכוונה שלמה. ע"ש.

וראה עוד בשיטה מקובצת בבא קמא (שם) וזה לשון רבינו חננאל ז"ל, ליקיים מילי דנזקים דתנו רבנן חסידים וכו' פירוש החפץ להיות חסיד ליקיים מילי דנזקים אפילו ברשות הרבים. מילי דאבות מסכת משה קבל תורה מסיני. מילי דברכות כדאמרינן אסור לאדם ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה וכיוצא בו. ע"כ.

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

פרק כא הלכה כט) וכדאמרין בב"ק האי מאן דבעי דמיקרי חסיד, ליזדהר במילי דנזיקין, וחסידים הראשונים היו קוברין את קוציהן ואת זככותיהן שלשה טפחים, כדי שלא תוציאם המחרישה ע"ש. ובשיטה מקובצת בבא קמא (ל.) שלא תעכב המחרישה. בירושלמי גרים שלא תעלם וכו'. לשון הרא"ש ז"ל. וזה לשון ה"ר ישעיה ז"ל, שלא תעכב המחרישה. פירשו בירושלמי שאף זה מידת חסידות שלא תוציאם המחרישה ויזיקו את הרבים. ע"כ. ואכמ"ל.

עד. ופסק הרי"ף במועד קטן (י.), ת"ר ג' דברים נאמרו בצפרנים קוברין צדיק שורפן חסיד זורקן רשע ומעמא מאי שמא תעבור עליהם אשה עוברה ותפיל ודוקא היכא דנפלי אבל אי כנים להו לבתר דנפול ושדי להו אבראי לית לן בה דכיון דאישתנו אישתנו ע"ש. וכתב רש"י בנדה (יז.) ד"ה חסיד, עדיף מצדיק כשקוברין איכא למיחש דהדרי ומגלו. ע"ש. ובתוספות שם ד"ה שורפן חסיד, דליכא למיחש שמא יתגלו. ובערוך [ערך שלש] פירש ששרפת צפורן מזקת לאדם וכן כל דבר הבא מן האדם כדאמר בס"פ כלל גדול (שבת דף עה:) גבי דם הנדה אידי דחלשא לא מצנעה לשונרא ולכך הוא חסיד שמחמיר לשורפן אע"ג שמזיק לו. ע"ש. וכתב הרא"ש במועד קטן (פרק ג.) ת"ר שלשה דברים [נאמרו] בצפרנים קוברין צדיק שורפן, חסיד זורקן רשע. ומעמא מאי שמא תעבור עליהן אשה עוברה ותפיל וה"מ בדוכתי דנפלי בה. אבל אי כנישא להו לבתר דנפלי ושדי להו אבראי לית לן בה, דכיון דאישתני אישתני. והא דזרקניהו ר' יוחנן בבי מדרשא לא שכיחי נשים עכ"ל. ואכמ"ל.

חסיד, המתנהג לפנים משורת הדין. עה. ודבר הלמד מעינינו והדבר הלמד מסופו דלשיטת כמה מהראשונים, דחסיד היינו שעושה לפנים משורת הדין, ועל כן יש לו לקיים גם דיני נזיקין, אבות, וברכות. וכדכתב הרמב"ן בבעלי הנפש שער הקדושה ותו"ד, חסידות הוא עושה לפנים משורת הדין בכל דבר, נקרא חסיד. ע"ש. והרמב"ם בפירוש המשנה באבות (פ"ה מ"ו) כתב, וחסיד הוא האיש החכם כאשר יוסיף במעלה, רצוני לומר במעלות המידות עד שייטא אל הקצה האחד מעט כמו שבארנו בפרק הרביעי, ויהיה מעשהו רב מחכמתו, ולזה נקרא חסיד, להוספתו,

מג, עמוד תנג) אמר רב יהודה (ב"ק ל.) האי מאן דבעי דליהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין, רבינא אמר מילי דאבות, ואמרי לה מילי דברכות. ע"ש. וכ"כ במחזור ויטרי (סימן קמג), וכן אמרו חכמים מאן דבעי למיהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין. רבינא אמר מילי דאבות. ואמרי לה מילי דברכות וכו'. ע"ש. ומדבריהם מוכח דאי עביד חד מינייהו מקרי חסיד.

עב. וכתב המאירי ב"ק (ל.), חסידים הראשונים היו מצניעין קוציהם וזכוכיותיהן בתוך שדותיהם ומעמיקים להם שלשה טפחים כדי שלא תתעכב בהם המחרישה ומהם שהיו שורפים אותם ומהם שהיו משליכין אותם בנהר. ועל דרך זה ראוי להזהר לבער מביתו ומרשותו כל דבר המזיק, ושישער בעצמו איזה היזק קרוב לצאת מתוך ביתו וישתדל להרחיקו. על זה אמרו האי מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין, ויש אומרים של מסכת אבות, ויש אומרים של עניני מסכת ברכות וכו' ע"ש.

ובאור זרוע פסקי בבא קמא (ח"ג סימן קנד), ת"ר חסידים הראשונים היו מצניעין קוצותיהם וזכוכיותיהם בתוך שדותיהם ומעמיקים להם ג' טפחים כדי שלא יעכב המחרישה ובירושלמי מפרש שלא תעלם המחרישה. רב ששת שדי להו בנורא. רבא שדי להו בדיגלת. נהר חידקל מתרגמי' דיגלת. אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין כגון הא דקתני מצניעין קוצותיהם. רבינא אמר מילי דאבות משה קבל תורה מסיני. ואמרי לה מילי דברכות. מסכת ברכות. עכ"ל.

ובסמ"ג עשין (סימן סח) ת"ר (שם ותד"ה שלא) חסידים הראשונים היו מצניעין קוצותיהם וזכוכיותיהם בתוך שדותיהם ומעמיקין להם שלשה טפחים ומפרש הטעם בירושלמי כדי שלא תעלם המחרישה, ורב ששת היה משליכם בנהר חדקל. ואמר רב יהודה (שם) מי שרוצה להיות חסיד יקיים מצות נזיקין, שלא יזיק לא הוא ולא ממונו לאדם, רבינא אמר יקיים דברים הכתובים במסכת אבות, וי"א יקיים לברך הברכות כולן כאשר בארנו בענין הברכות עכ"ל. ועיין בים של שלמה בבא קמא (פ"ג סימן יד).

עג. ועיין עוד בפסיקתא זוטרותא שמות (לקח טוב,

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

טוען ופורק הרי זה חייב לטעון ולפורק בשל חבירו, ואם היה חסיד ועושה לפנים משורת הדין אפילו היה הנשיא הגדול וראה בהמת חבירו רובצת תחת משאה של תבן או קנים וכיוצא בהן פורק וטוען עמו. עכ"ל. ובמדרש תנאים לדברים (פרק כב סימן ד) והתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם כגון כהן והבהמה בבית הקברות או זקן ואינה לפי כבודו. ואם היה חסיד ועושה לפנים משורת הדין הרי זה משובח. ע"ש. ובאורחות חיים דין הרואה בהמת חבירו רובצת תחת משאה, ואם היה חסיד ועושה לפנים משורת הדין ואפילו היה נשיא גדול וראה בהמת [חברו] רובצת תחת משאה של תבן או של קנים וכיוצא בהן פורק וטוען עמו. ואכמ"ל.

עה. וכבר אמרו בספרי דברים (פיס' מט), "לאהבה את ה' אלהיכם ללכת בכל דרכיו" וגו', מה הקב"ה נקרא חסיד שנאמר "וחסיד בכל מעשיו" שעושה לפנים מן השורה, אף אתה היה חסיד ע"ש. וכן אמרו במשנה ברכות (ל:) ובנדרים (י:) וב"ק (ל:) ומנחות (מ:) ונדה (לח.) ועוד חסידים הראשונים היו עושים כן ע"ש. ועיין לרש"י ורגמ"ה מנחות (מ:; מא:); חסידים זרזים הם במצוות ומחמירים על עצמם. ע"ש. ועיין בברכות (יח:; לב:); ובשבת קכז:; קנ:); ובב"ק (נ:; פ:; קנ:); ובתמורה (טו:); דגריסין "מעשה בחסיד אחד וכו', ואמרינן בב"ק (שם) דכל מקום שאמרו "מעשה בחסיד אחד" היינו או ר' יהודה בן בבא, או ר' יהודה ב"ר אלעאי. ואכמ"ל.

עמ. ועיין עוד בהקדמה לספר יוחסין וז"ל, ובריש פרק התכלת (מנחות דף מ:); חסידים פרש"י זרזים למצות. ובבבא קמא (דף ל:) אמרו מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין, ואמרי לה מילי דברכות, ואמרי לה מילי דאבות. ובפרק כל כתבי (במס' שבת קכ:). אמר רבא וכי חסידי אנרא בשבתא שקלי, אלא אמר רבא הכא בירא שמים עסקינן דלא ניחא ליה ליהנות מאחרים, ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרה. ופירש רש"י אם חסידים הם יש להם לוותר משלהם בכל דבר שיש בו נדנוד עבירה. ואע"ג דלאו שכר שבת גמור הוא שהרי לא התנה ומהיפקרא קא זכי, ומיהו חסיד לא מיקרי אלא אם כן מוותר משלו, והכא בירא שמים הוא ולא חסיד לוותר משלו ולא ניחא ליה דליתחני מאחריני בזכייה דהפקר דידע שלא מרצונו הפקירו, ובחנם לא ניחא ליה למטרח דלאו חסיד

לפי שההפלה בדבר תיקרא חסיד, בין שהיתה אותה ההפלה בטוב או ברע. ע"ש. וע"ש בפירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות (פ"ה, ט) ודוק. וכתב עוד הרוקח הלכות חסידות שורש ראש החסידות ותו"ד, ונעשה חבר לכל חבר אני לכל אשר יראוך מי שהוא חסיד עושה לפנים מ"ה כדאמרינן בפ"ב דבבא מציעא (דף ל) אשר יעשון לפנים משורת הדין וכו' ע"ש. וכ"כ רש"י בראש השנה (יז ע"ב) ד"ה צדיק, במשפט אמת. חסיד, נכנס לפנים מן השורה. ע"ש. וברש"י אבות (פ"ו מ"א) ורבינו יונה אבות (פ"ב מ"ח), וכ"כ הרמב"ן בבעלי הנפש שער הקדושה ותו"ד, חסידות הוא עושה לפנים משורת הדין בכל דבר, נקרא חסיד. ע"ש.

וראה בהערות על שיורי ברכה יו"ד (סימן קיב סק"ה) ותו"ד, בשער המצות הנדפס הוא בפר' וילך (דף ס"ב ע"א) ושם כתוב שהוא למי שרוצה להיות חסיד, שצריך לנהוג חומרות שאינו מחויב בהם מעיקר הדין. ע"ש.

וראה ברד"ק תהלים (פרק ד, ד) והחסיד הוא מי שעושה טובה עם חבירו לפנים משורת הדין, ודוד עשה עם כמה בני אדם לפנים משורת הדין, שהיו עושים עמו רעה והוא היה עושה עמהם טובה. ע"ש. וכן הוא לר' עובדיה מברטנורא בבא מציעא (פ"ד משנה ו) וכן פירש באבות (פ"ה משנה י) ע"ש. ועיין בזה בספר חסידים (מרגליות, סימן יא). ובמגן אבות לרשב"ץ על אבות (פרק ב) ד"ה ודקדק רבינו יונה. ובר' עובדיה מברטנורא אבות (פ"ב) ד"ה איזו היא דרך רעה שיתרחק ממנה האדם. ודוק. ואכמ"ל.

עו. נוסף לזה עיין בזהר רעיא מהימנא פרשת כי תצא (כרך ג' דף רפא ע"א) וגמילות חסד הא אוקמוה דהא אין חסיד אלא המתחסד עם קונו דכל פקודין דעביד למפרק בהו שכינתיה ובהא עביד חסד עם קודשא בריך הוא מאן דגמיל חסד בשכינתיה עם קודשא בריך הוא וכו' ע"ש. וראה עוד בתיקוני זוהר הקדמה (דף א ע"ב) ואוקמוה עליה אין חסיד אלא המתחסד עם קונו וכו' ע"ש. וכן הוא בזהר משפטים (קיד ע"ב) ופנחס (רכב ע"ב) איזהו חסיד המתחסד עם קונו. ע"ש.

עו. ופסק הרמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש (פרק יג ה"ד) זה הכלל כל שאילו היתה שלו היה

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

כי חסיד [אני] נאם ה' (ירמיה ג, יב), ודוד קרא עצמו חסיד, שנאמר לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני (תהלים פו, ב). אמר ר' הונא בשם ר' אלכסנדר כל מי ששומע קללתו ושותק, נקרא חסיד, ודוד שמע קללתו ושתק, בדין הוא שיקרא חסיד. עכ"ל. ועיין עוד להרד"ק תהלים (פרק מז, י) ע"ש. וכן הוא בילקוט שמעוני תהלים (רמז תרסט) ע"ש. וראה עוד בספר חסידים (מרגליות, סימן י) חסיד נקרא על שם חסידים. ועוד חסיד נקרא על שם והחסידה (דברים י"ד י"ח) שתרנום אונקלוס וחוריתא. וכתוב (ישע' כ"ט כ"ב) לא עתה פניו יחורו לשון בוש והלבנת פנים. מה שמביישין אותו ומלבינין פניו והוא כחרש לא ישמע וכאלם לא יפתח פיו, ולא בייש פני אדם, נקרא חסיד. וכו'. ע"ש.

וכתב בחידושי הריטב"א מועד קמן (ה). כל השם אורחותיו. פי' לחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה זוכה ורואה בישועתו של מקום כי בודאי השם אורחותיו חסיד גמור הוא ואין חטא בא על ידו. ע"ש. ועיין בתוספות יום טוב אבות (פ"ה משנה יא) ד"ה קשה לכעוס ונוח לרצות חסיד. ועיין בתמורה (דף טו) ובפרק הגזול קמא (דף קג:) שלא נקרא חסיד אלא מי שלא חטא כל ימיו מעיקרו וכו' ע"ש.

וכתב במגן אבות לרשב"ץ על אבות (פ"ב) חסיד, קרוב לזה ולזה רחוק לזה ולזה זו מדת כל אדם, כי המתרחק מן האיסור יותר מכל אדם נקרא חסיד. ובמדרש תהלים [בובר, מז [יא] ד"ה כי לא] אמרו, כל מי ששומע קללתו ושותק כדאי הוא שיקרא עצמו חסיד, וכן דוד היה אומר, שמרה נפשי כי חסיד אני [תהלים פו, ב]. וכן הקב"ה אמר "חסיד אני נאום ה' לא אמור לעולם" [ירמיה ג יב]. והעושה כן נעשה לו שותף. עכ"ל.

פב. וטרם אני אכלה דברי בזה, דיש עוד הנדרה כדאמרינן בכמה דוכתיה "מידת חסידות שנו כאן", עיין שבת (קכ.) ובב"מ (גב:) ורש"י שם, ובחולין (קל:) וברש"י שם ד"ה מדת. ע"ש. ועיין עוד ברש"י גיטין (דף סז:) ד"ה הו' מצערי ליה, העבדים מפני שהיה חסיד ופרוש ומחמיר עליהן באיסורין. ע"ש. ובתוספות תענית (דף יא:) ד"ה גומל נפשו, פירוש שגומל חסד לנפשו שאינו מתענה נקרא חסיד. ע"ש. כיו"ב מצינו בשבת (קכא:) הורג נחשים ועקרבים בשבת דאע"פ דמותר מן הדין, מכל מקום אין רוח חסידים נוחה הימנו ע"ש. וכן אמרו "אין זו

הוא למחול על שלו, ע"כ. ומכאן נראה מעלת החסיד על ירא שמים.

ועיין עוד בגמרא שבת (קכ.) חסידי אנרא דשבתא שקלי ע"ש ופרש"י שם בד"ה הכא בירא שמים עסקינן, המציל הזה ירא שמים הוא ולא חסיד לוותר משלו. ע"ש. ומוכח דחסיד היינו דמוותר משלו וכדאמרינן גבי דוד המלך.

וראה עוד בתויו"ט שבת (פרק מז מ"ג) שהעיר דמ"ש בפ' הרמב"ם באנשים חסידים איירי הוא מעות מן המעתיקים דבהדיא אמרינן בגמ' דחסיד אפילו אנרא דשרי בשבתא כי האי גוונא לא שקיל דלא מיקרי חסיד אא"כ מוותר משלו בכל דבר שיש בו נדנוד עבירה ואף ע"ג דלאו שכר שבת גמור הוא שהרי לא התנה ומהפקירא קא זכו ע"ש. וכן פירש המאירי באבות (פ"ב) ותו"ד, כי החסידות היא מדה תביא האדם לעשות בכל ענייניו לפניו משורת הדין והנהגת העולם בעסקים וסחורות לא תסבול זה ודרכיהם ידועות אצלם במידה במשקל ובמסורה וכו' ע"ש.

חילוק בין בעל נפש, וחרד לנפשו.

פ. וכתב בשו"ת דברי מלביאל (ח"ג, סימן כא) ותו"ד, ופירוש בעל נפש שהביא כת"ר מפירש"י פסחים דף מ' חסיד. ובצידו נכתב ירא שמים החרד על נפשו. ונראה שיש חילוק בין הפירושים. דחסיד מחמיר על עצמו אף בהיתר גמור אם יש בזה איזה צד פרישות. והחרד על נפשו שלא יכשל באיסור מחמיר רק במקום שיש קצת ספק איסור. ולזה גבי לתיתה שיש לחוש שיתחמצו החטים ויהא חמץ גמור אמרו בעל נפש לא ילתות. אבל כשקצת חטים מצומחים ובוודאי יש ששים כנגדן. י"ל שא"צ להחמיר כיון שאין כאן מקום לחוש שאסורים מן הדין. ובחולין דף ו' איתא זה על חשש ספק יין נסך. אכן רש"י פי' שם אדם כשר. והר"ח פירש בפסחים שם אדם שמתרחק מריח עבירה ואקצר. ע"ש. ב. וי"ל.

הנהגות של חסיד בעיני רז"ל.

פא. והבירור הב' בהנהגות החסיד בקציר העומר, וגרסינן בכלה רבתי (פ"ה ה"ב) ומכשרתו להיות צדיק וחסיד, מאי צדיק ומאי חסיד?, צדיק בעל צדקות, חסיד גומל חסדים וכו' עכ"ל. ובמדרש תהלים (בובר, מזמור טז, יא) דבר אחר, לא תתן חסידך לראות שחת. הקב"ה נקרא חסיד, שנאמר

קונטרס "שם שאל" בדיני חומרות, ואי שרי להחמיר לרבים

וכו', ואם לא יהיה בקי בהם ובדקדוקיהם על נקלה יבוא להכשל באיסור זה. ולדעת הרמב"ם ז"ל איסור ברכה שא"צ הוא מדאורייתא. והגם שהא"ר ואשל אברהם שם כתבו שגם דברי הרמב"ם יכולין להתפרש שהוא מדרבנן כדעת שאר פוסקים, מ"מ הרב חיד"א ז"ל בברכ"י סי' מ"ו מצא בתשובת פאר הדור להרמב"ם ז"ל שכתב להדיא שהוא מדאורייתא ויישב דבריו שבתשו' אחרת שם שנראים כסותרים, ע"ש ובס' ר"ץ ובס' רצ"ה באורך כמה פרטי דינים בענין זה ע"ש ב. ובשו"ת משנה הלכות (חלק יג סימן כה, כו) ע"ש. ואכמ"ל. אחר כל הדברים ובדרך הזה אשר אנכי הולך ראיתי לרבינו שליט"א בחזון עובדיה הלכות פסח (עמוד ק"י, שנת תשס"ג) שהביא בקציר העומר מקצת ממה שזכרנו בתחילת דברינו לעיל, ועיין עוד להרשל"ץ הרה"ג מהרא"ב דורון שליט"א בשו"ת בית אב (ח"ד סימן מא) באורך בנדון. ויש להוסיף עליהם מכל הנזכר בקונטרס הזה.

משנת חסידים", כגון בעכו"ם שאמרו לישראל תנו לנו אחד מכם וכו' עיין ירושלמי תרומות סוף"ה וב"ר פצ"ד. וכן מצינו בפסחים (מ.) וברש"י שם, ובנדה (מז:) וברש"י שם, חסיד שירא ופורש מספק איסור, לא יעשה כן ע"ש. וראה ברש"י ב"ק (סח:) ד"ה סבר, ובכלאים (פ"ט מ"ה) ומע"ש (פ"ה מ"א) הצנועים, בני אדם חסידים שרוצים לסלק ידי כל מן העבירה היו עושים כן, ע"ש.

פג. ועיין באליה רבה (סימן רב סק"א), ובשו"ת שיח יצחק (סימן כו) בזה. ובערוך השולחן או"ח (סימן רב סעיף ב) שלא יסמוך עצמו על מה דתנן ועל כולם אם אמר שהכל יצא והפוסט עצמו בכל דבר בברכת שהכל ה"ז בור וא"ר סק"א בשם האריז"ל ע"ש. ובשו"ת גינת ורדים חלק אורח חיים כלל א סימן כד. ובשו"ת ישמח לבב (או"ח סימן ו אות י) ותו"ד, והחסידות היא להיות לומד וחוזר עליהם תמיד ולהיות ירא וחרד מפחד ה' ומהדר גאונו כמאמר הכתוב ליראה את ה' הנכבד והנורא הזה

בהא נחיתנא, ובהא סליקנא, וילמד מהסתום על המפורש שבכאן, את הדרך אשר ילך בה, והמעשה אשר יעשו דמוסכם הוא בכל, דכל מורה הוראה אין לו להחמיר לאחרים במקום שההלכה מתירה. והמחמיר לעצמו ישקול בפלס מאזניים דרכיו שלא יצא שכרו בהפסדו ובכפוף להלכה כנז"ל בדב"ק ובזה ינצל מכל צו"ץ. ועיניך הרואות כל דב"ק עיני העדה הקדושה הנז' הם כטיפה מהים ותקצר היריעה, והמלאכה מרובה, צדדים וצידי צדדים ופרטים נוספים לשקו"ט בהם אלא שקצירתי בהם מחמת מלאכה, ובמקו"א כתבתי בזה.

מפתחות ערכים ע"פ א – ב

בשעת הדחק או בהפסד מרובה
מוקמינן על עיקר הדין יג:
בשר קפוא ולא מוכשר ז:
בשר ששלחו לו ע"י גוי דרך מקום
שהוא מעבר לרבים יט:
בשולי עכו"ם בסרדינים לו:
בשר בשר (לא חלק) אם מותר
באכילה מו:
בשר בשר, לאכול אצל המארח מו:
בעל נפש מהו? סב:
בעל נפש, וחרד לנפשו החילוק
בהם סז:

ג
ג' דברים נאמרו בצפרנים וכו'
סו. ואילך
גדול הנהגה מיגיעו יותר מירא
שמים פירוש כא:
גילגול במאכל ותיקונו
כה: ואילך, לב. לו: מט. סב.

ד
דברים המותרין ואחרים נהגו בו
איסור ת. ט.
דגים המלוחים, שנמלחו שלא לשם
פסח אם מותרים בפסח כד: מה.
דבר שמלאכתו להיתר מותר
לטלמלו לט.

ה
האוסר את המותר סופו להיתר את
האסור ג.
האי מאן דבעי למהוי חסידא וכו'
אי בעי למיעבד לכולהו סד:
הדלקת נ"ח באיסורי הנאה לה:
הדלקת נרות בשבת אם חייב
בשמן זית נד.
הוראה, אין להורות בלי ראיות
ברורות מהש"ס והפוסקים ולא ע"פ
ומעשיות ועדויות שיש בהם כדי
לדחות בקנה רצון. ט.

איסורי הנאה במצוות דרבנן לה:
אכילת אווזין מפוטמות ו. מח.
אכילת בשר אחר גבינה כא:
אכילת קניידליך בפסח ו.
אכשיר דרא מח.
אל יוסיף אדם על דברים ששמע
מא. מא.
אלף פיך לומר שמ"א אש"ם פירוש
י.
אמרו רבנן בקפילא ואמרו רבנן
בששים לג:
אסור למורה הוראה לאבד ממון
ישראל ולאסור דבר המותר ג:
אפקותא ג.
אשה שאחזה צירים יח.
את אשר התרת אסרתי פירוש
נד:
אתחזק איסורא יב. כו: ל.
אתחזק איסורא ואפי' אין בידו
לתקן אי נאמן כו.

ב
ב' וורדות בשורש א' וא' הפוכה
כה.
בדיקת ריאה מדרבנן מו:
בדיקת שפורפת ח:
בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת
כו.

בהמה שהורה בה חכם
יט: כו. סג:
בידינגא' דיניו יא.
ביטול במזיד איסור דבריהם כה:
ביטול בס' ע"י גוי לעצמו, אי שרי
לקנות ממנו תמיד ל: ואילך
ביטול ברוב ביד עכו"ם אי שרי
לקנות ממנו לב:
בל תשחית אם מחמיר לעצמו ג:
בני ריינוס מז.
בעל נפש יחמיר לעצמו כד.
ברכה על בדינגא' יא:
בשולי עכו"ם במיני מתיקה יב: נא:

א
אבל תוך שנה על או"א אי שרי
לרקוד בשמחת בית השואבה ו.
אברכים אי שרי להו להחמיר
נב. נד: נה:
אנרא בשבתא סו:
אדם חשוב ראוי לקדש עצמו
במותר לו יב:
אדם חשוב להחמיר לעצמו
ח: מה: נה.
אומן לא מרע נפשיה לו.
אזלינן בתר רובא נח.
אזלינן בתר רובא האידנא
ס. ואילך
אחזקי איסורא לא מחזקינן
מז. לו:
אחרי רבים להטות לג. נח.
איהו ת"ח הוראה מריפה לעצמו
הפירוש בזה כה:
אין גוזרין גזירה לגזירה מג.
אין להורות בלי ראיות ברורות
מהש"ס והפוסקים ולא בתורה
שבע"פ ומעשיות ועדויות שיש בהם
כדי לדחות בקנה רצון. ט.
אין להחמיר במקום המותר טעמים
בזה לו.
אין למדים הלכה מפי מעשה מב.
אין מבטלין איסור לכתחילה הוא
מדרבנן ל:
אין פתיחת הקבר בלא דם יח.
איסור בהיתר ונתבטל אי מטמטם
את הלב נט.
איסור קטניות מ:
איסור קטניות אינן חמין כלל ואינם
אסורים אלא משום מנהג מא.
איסור קטניות יבישים ואין עליהם
שום דרא דחימוין מא.
איסור שלא נתברר, א"א לאסור
לעלמא נא:
איסור שנפל בכלי שני או בכ"ר ויש
ס', באכילה כח. נא. נח.

מפתחות ערכים

א – ב

עא

חומרה בעדות ח:
 חומרות בהתאם לדור כב:
 חומרות ועונשים בספר הזהר
 בדינים מדינים שונים אשר לא
 נראו בתלמוד הקדוש כג:
 חזקת כשרות נג:
 חטים שמורים הוסיפו בהיוקר ד:
 חלב במקום שרוב הבהמות טרפות
 מז: נז:
 חלב טמא אי סותם נקב נד:
 חכם העיר המתיר י:
 חלב הכרם שתחת הפריסה טז:
 חסיד בעיני רז"ל סד:
 חסיד גמור בעיני רז"ל סד:
 חסידים הראשונים היו מצניעין
 קוציהם וכו' סה: ואילך
 חשדא, אם שייך המורה לעצמו כז:
 חשש מפני הרואים לו:

ט
 טבח שאינו יודע הלכות שחיטה ט:
 טרפות בריאה שהם מצד חומרות
 בעלמא כה:
 טרפות ופתרונות טכנולוגיות
 נז: ואילך

י
 ידי מלוכלכות בדם פירוש כב:
 יגיע כפיך כי תאכל אשריך ושוב
 לך פירוש כה: כז: ואילך
 יוהרא לח:
 יחיד החולק עם רבים אפילו
 לחומרא כז:
 יין של גוי בהנאה י:
 יי"ש שנעשה ממיני קטניות מג:
 ירא שמים כא:
 יש ויש הלכה כיש בתרא מד:

כ
 כל היבא דלמר פשיטא ליה ולמר
 מספקא ליה, עבדינן כמאן
 דפשיטא ליה אפילו תלמיד במקום
 הרב. יג:
 כוחא דהתירא עדיף ג:
 כל הכועס כאילו עובר ע"ז ה:

וידוי רבינו יונה את אשר התרת
 אסרתי פירוש ג: נד:
 ולא עם הארץ חסיד א:
 ויש מי שמתיר בשו"ע פירושו כד:
 ושט שותחוב בו קצת כמין נוצה
 קטנה כשערה כה:
 ושמת סכין בלועך אם בעל נפש
 אתה כג:

ז
 ז'אלאטין
 זהר שהביא חומרות שלא נזכרו
 בתלמוד הקדוש כג:
 זילותא לבי דינא מ:
 זיוף במאכל לו:
 זקן ממרא ה. מט. ואילך, נה:

ח
 חבית יין בסתם יינם ביטולו י:
 חדש בזה"ז ולימוד זכות על
 המתירים יד. סא:
 חוזר וניעור באיסורין נח:
 חוזר וניעור בפסח יט. מה:
 חומרא בנט לו:
 חומרה, יש לומר לשואל שהגם
 שעיקר הדין כך הוא, רבים נוהגים
 להחמיר יט:
 חומרא דאתי לידי קולא ג:
 חומרא, אי אית בה יוהרא
 לח. ואילך
 חומרא, בשב ואל תעשה לח:
 חומרא בשנת שמיטה ו:
 חומרא וחשש איבה מ:
 חומרה בסועד אצל אחרים מ:
 חומרא במה שלא החמירו בו
 האמוראים כגון מה שנתבטל בס'
 או בכ"ש הוי כמו מינות ד:
 חומרא בפני מי שגדול בר נידוי
 ה. מ:

חומרות המביאים לידי פירוד
 תוכחה מהמבי"ט ז:
 חומרא, להחמיר בפסח לעצמו,
 ולאחרים ו. יט. מה:
 חומרא משום פריצת גדר ולעשות
 גדר וסייג ט:
 חומרות באיסור דרבנן ח:

חוראה לעני ועשיר אם יש חילוק
 בניהם ב: ואילך
 חוראה שבאה לפני חכם ט:
 חוראה של פעם אחת לא מקרי
 חוראה מב:
 חזרה במשקל החסידות ב:
 היתר להקל בשנה השביעית
 לסמוך על היתר המכירה מו:
 הכשר, כשרות כד:
 הלכה להורות כפי מה שמתברר לו
 ע"פ יסודות ההוראה מב:
 הלכה כדברי המיקל בעירוב ד:
 המחמיר בדבר שהוא מותר מן
 הדין עתיד הוא ליתן את הדין ו:
 המחמיר לעצמו יחמיר ולא יפסיד
 ממון אחרים כה:
 המחמיר לעצמו תע"ב נ:
 המחמיר, מהויב המורה להודיע
 הדבר להשואל כג:
 המחמיר על העני הרי הוא מוציא
 ממנו ממון והו"ל ספק גזל עניים ו:
 המטריף שלא כדין, חמור יותר
 מהמכשיר ומקיל שלא כדין כב:
 המטריף שלא כדין אין יוה"כ מכפר
 כב:
 הנהגות של חסיד בעיני רז"ל

סה. ואילך
 הנוטל ידיו לפירות מגסי הרוח כ:
 הפסד מרובה מוקמינן על עיקר
 הדין יג:
 הפסד מרובה פירושו כה:
 הרב המכשיר כד:
 הרשב"א ז"ל שלא רצה לסמוך על
 הוראתו בדין קבוע זה להורות
 לאחרים טו:
 התורה חסה על ממונם ש"י ג:
 התורה חסה על ממונם של ישראל
 מנ"ל? ט: יג:
 התורה חסה על ממונם של ישראל
 אי אמרינן באיסור דאו' כח: סב:
 התורה חסה על ממונם של צרי עין
 על ממונן של צדיקים לא כ"ש ט:
 התרחק מן הכיעור סג:

ו
 והצנע לכת כג:

מחשב, לבדוק ס"ת ע"י מחשב
 נב: ואילך, נז:
 מחבר ספר אם יכתוב שמו עליו
 ב. כא.
 מידת חסידות שנו כאן סח:
 מי רגלים, אי סני ברביעית מים כדי
 לבטלו ד.
 מים שלא לנו ג:
 מן המותר בפיך לה:
 מינות, שרוצה לנהוג חומרא במה
 שלא החמירו בו האמוראים כגון
 מה שנתבטל בששים או בכלי שני
 הוי כמו מינות ד.
 מיני מתיקה שעושין מהסולת
 הנבחר והדבש הנקרא זלאב"ה
 יב:
 מיעוד ומשמוש בסירכות הריאה
 המיקל בזה כאילו מאכיל מטרפות
 לישראל מו:
 מיקרוסקופ לבדיקה ס:
 מירוח ע"י עכו"ם לח.
 ממון עניים כממון הקדש ו:
 מנהג בנשרה לפני הפסח כד:
 מנהיגי ישראל בהוראה ז.
 מסוכנת שמותרת בשחיטה סד.
 מעשרות במירוה ישראל בשל גוי
 בירק ז:
 מצה שנילושה במים שלא לנו ו:
 מצוה ללמד זכות על בני"ד:
 מעשרות בלוקה שומשמן ולשן
 בדבש ושקדים יח: לח.
 מקום שאין שום דעה לאסור לא
 שייך לומר דמחמיר על עצמו כו:
 מקומות שהטריפות שכיחי טפי
 מהכשרות כה.
 מקלעו אורחים כה.
 מרן, קיבלנו עלינו דעת מר"ן וי"א
 לא באיסור ערווה מד.
 מרן, העושה כקולת הרמ"א נגד
 מרן ז"ל שקבלנו הוראותיו, צריך
 כפרה ותשובה מו:
 משמרת למשמרת כב:
 נ
 נאכל כמות שהוא חי לד:

להשליך ראש הבהמה וסמכין
 ארובא סא:
 להתנהג בחסידות יח:
 לזות שפתים ב:
 לחדש חומרות על ישראל י:
 לימוד זכות על מנהג ישראל
 ו, יד. טו: סא.
 לינק מנכרית לד.
 לסמוך עליו בשעת הדחק יד:
 לעז על הראשונים לו.
 לעסוק בחכמת האמת מא:
 לפני עור לא תתן מכשול יא:
 לפני משורת הדין סד:
 לקנות מעכו"ם איסור שנתבטל בס'
 כט:
 לקנות מעכו"ם דבר שעירב איסור
 שנתבטל בס' לעצמו אם מותר
 ליקח ממנו ל: ואילך
 לקנות תמיד דבר שנתבטל בס'
 במזיד מט.
 לשון רואה מרפה אם הוא להתיר
 כז.
 לשער בצמצום באו"ה ט.
 לשבת ע"ג מטה או ספסל או
 אצטבא שיש עליה ספרי תלמוד או
 פוסקים יא.
 מ
 מאי אהני לן רבנן מעולם לא שרי
 לן עורבא וכו' פירוש נו:
 מאכל שנמכר ביוקר בגלל ההכשר
 נא: נה:
 מאכל שעבר עליו הלילה נב:
 מאכל שנתבטל בס' אם יש לאוכלו
 כת. ואילך
 מדת חסידות כא:
 מה נעשה לבית אביך שמחמירין
 על עצמן ומקילין לכל ישראל א. כו.
 מוטב שיהיו שונגין ולא מזידין יד:
 מומחה לב"ד שמעו פטור מלשלם
 מט.
 מורה הוראה, לאסור דבר המותר
 הוי מאבד ממון ישראל ג:
 מורה צדק אינו רשאי להורות נגד
 דעת מרן שקבלנו הוראותיו מה:
 כל המחמיר עליו הראיה י:
 כל הפטור מן הדבר ועושה נקרא
 הדיוט ב. כ.
 כשם שאסור להתיר האסור, כך
 אסור לאסור המותר ג. מט. נה.
 כשם שאסור להתיר את האסור,
 כך אסור לאסור את המותר, אפילו
 בשל עובד כוכבים, ואפילו במקום
 שאין הפסד יג. מט.
 כתמים דרבנן מג.
 כתמים, לא גזרו על פחות מכגרים
 מג.
 ל
 לא דיך מה שאסרה התורה ט:
 לאו הבא מכלל עשה מג.
 לא יורה אדם להחמיר מדעתו אם
 לא שיביא ראיות ברורות מן הש"ס
 ח: מא:
 לא ישנה מפני המחלוקת יא.
 לא מחזקין איסורא אפילו
 במילתא דאורייתא נא:
 לא תתגודדו לח.
 לאסור מחמת ספק יג. ואילך
 להחמיר בהוראה לרבים הפך הדין
 על סמך דברי המקובלים ב. ימ.
 להורות ברבים להחמיר בדבר
 שנתפשט המנהג ב.
 להחמיר בביתו וחסיד יתקרי ב.
 להחמיר בשל עובד כוכבים
 במקום שאין הפסד יג.
 להחמיר לאחרים בחשאי, אבל לא
 בפרסום ט:
 להחמיר לעצמו אם עובר על כל
 תשחית ג:
 להחמיר, נהגו העולם להחמיר
 בפסח משום חומר חמין, ומ"מ כל
 זה כל אדם לגבי ידידה, אבל
 כשהגיע לפרק נגמר הדין צריך
 להורות כפי הדין דווקא. ו.
 להחמיר על ב"ב ב: ג. ד:
 להחמיר לעצמו נגד סברת עצמו י:
 להחמיר על אחרים ולהפסיד ממנו
 נגד פסק הרמ"א לחוש להומרא
 לכתחילה יח:
 להודיע להשואל על חומרה כג.

מפתחות ערכים

א – ב

עג

ש	על כולם אם אמר שהכל יצא סח:	נבלה שאינה ראויה לגר אינה קרויה נבלה לג:
שבת נחמו, להחמיר בתספורת וכביסה עד שבת נחמו נ:	ע"ה להתנהג במדת חסידות ב. עמר ר' יוחנן על רגליו פירוש נד.	נמנר הדין (הגיע להוראה) צריך להורות כפי הדין דווקא. ו. יט.
שוחטים האנוסים דינם טו.	ערוך השולחן אנו מקובלים שהרב ז"ל בעצמו פסק כדעת מרן לאחרים ומחמיר לעצמו מד:	נותן מעם לפנים ח. ל. ואילך, לד:
שוחט, אם יכול להורות לעצמו כז:		נמל"פ בפסח כג:
שומר נפשו ירחק מהם פירוש כד.		נקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו במקום צומה"ג כד:
שומרי תורה כג.		נקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו ויש ריעותא כד:
שומן חזיר אי הוי נמל"פ לד:	פ	נשבר שלא במקום צומה"ג כד:
שונא מתנות פירוש כו.	פוק חזי מאי עמא דבר יב:	נתפשט המנהג כהמתירים שאין ראוי להחמיר אפילו לעצמו אם לא שיהיה בתורת חסידות. מה.
שופר מבחמה טמאה לה:	פסוק ופירוש סמיכות אלהי מסכה לא תעשה לך לפסוק את חג המצות תשמור ה.	ס
שחיקת סמנין היא גזירה דרבנן ד. שימוש ת"ח נו. ואילך	פסח, נהגו העולם להחמיר בפסח משום חומר חמץ, ומ"מ כל זה כל אדם לנבי דידיה, אבל לא כשהגיע להוראה סו.	סבון שנעשה מחלב ושומן חזיר לג:
שמא יחתה בנחלים יא.	פולין לחין מבריקים טז.	סדר הש"ס סח.
שמונה ימים מעל"ע להחמיר בעגלים נא.	פר"ח יח.	סוכר בפסח מז. ואילך. יט.
שמונה ימים הוא מדרבנן נא.	פת של גוים סג.	סוכר הנעש' ע"י אומן ערל משום חומרא דפסח יז:
שמן זית שמביאים מאיטאליא מעורב שומן מבחמה טמאה ו. מח.		סוכר ומלח שמעורב איסור טז:
שמן שיש בו חשש איסור לג:	צ	סיכה לג:
שמן של עכו"ם מותר ח. יט:	צומת הגידין כד:	ספק גזל, המחמיר על העני הרי הוא מוציא ממנו ממון והו"ל ספק גזל עניים ו:
שמרה נפשי כי חסיד פירוש א:		סתם יינם ביטולו י.
שמרים כט, לב.	ק	סתם כלים אינם בני יומן טו. לד:
שני מוהלים בשבת זה חותך וזה פורע יז:	קומניות לבהמות בפסח מג:	סתם, בשו"ע פירושו כד.
ת	קומניות לענין חמץ מא. ואילך קפילא אי בעינן נמי בס' לג:	ע
תוכחה בחומרות נא: נד: נה:	ר	עבירות שבין אדם לחבירו מו.
תולעים באורז וכיו"ב טו. ואילך	ריאה שלא נבדקה בנפיהה טו.	עורלה בחוצה לארץ י:
תולעים בעגבים יג:	ריאה שאיבד במזיד וחילוק בין גדו"ט כה:	עורלה בבידינגאן יא.
תיקון גלגול במאכל	רביעית מים, אי סגי כדי לבטל מי רגלים ד.	עורלה בשוק אי חיישינן ל.
כח, לב. לז: מט. סב:		
ת"ח נוהגין סלסול בעצמן לט.		
תרופות בשבת שחיקת סממנין ד.		
תרופה לקנות מהעכו"ם מחששא דביטול איסור לכתחילה לג.		